

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ PROGRAMI

KOCA RÂGİB MEHMED PAŞA'NIN
MÜNŞE'ÂT VE TELHÎSÂTI
(DEĞERLENDİRME-METİN)

Yüksek Lisans Tezi

H. Abdulkadir ÖZEL
20126066

Danışman
Prof. Dr. Mesut AYDINER

İSTANBUL-2014

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ PROGRAMI

KOCA RÂGİB MEHMED PAŞA’NIN
MÜNŞE’ÂT VE TELHÎSÂTI
(DEĞERLENDİRME-METİN)

Yüksek Lisans Tezi

H. Abdulkadir ÖZEL
20126066

Danışman
Prof. Dr. Mesut AYDINER

İSTANBUL-2014

Hüsni Abdulkadir ÖZEL tarafından hazırlanan **Koca Râgıb Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı (Değerlendirme-Metin)** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / ~~Oyçokluğuyla~~ Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 27 / 11 / 2014

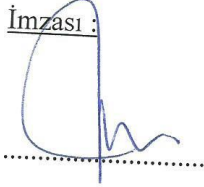
(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

Jüri Üyesi : Prof.Dr. Mesut AYDINER (Danışman)

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Ömer İŞBİLİR

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Müjgan ÇAKIR (MSGSÜ.Türk Dili ve Edebiyatı)

İmzası :

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	VIII
I. Osmanlı Devleti’nde Dîvân-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Âsafî-Paşa Kapısı.....	IX
II. Kalemiye’nin Teşekkülü-Tekâmülü ve Bâb-ı Âlî’ye Geçiş Safhası’nda Kalemiye Erbâbı.....	XI
A. Kalemiye Erbâbının Erişebileceği En Üst Mevkiler.....	XI
B. Henüz İşin Başında Bir Şâkird Olarak Tırmanılan Basamaklar.....	XIII
III. Münşe’ât ve Telhîsât Mecmuaları’nın Osmanlı Diplomatîği ve Kalemiye Literatürü Açısından Husûsiyetleri.....	XIV
A. Münşe’ât ve Telhîsât Mecmuaları.....	XIV
B. Osmanlı Devleti’nde Münşe’ât Mecmuası Vücuda Getirmiş Meşhur Simalar.....	XIX
IV. Koca Râgıb Mehmed Paşa’nın <i>Münşe’ât ve Telhîsâtı</i>	XXII
A. Eserin Müellifi, Telif Sebebi ve Tarihi’ne Dair Birkaç Söz.....	XXII
B. Eserin İsmi Meselesi.....	XXIII
C. Koca Râgıb Mehmed Paşa’nın <i>Münşe’ât ve Telhîsâtı</i> , Eserin Muhtevâsı	XXIV
1. Reisülküttap Oluşuna Kadar Kaleme Aldığı Vesayik.....	XXIV
2. Reisülküttaplık Döneminde Kaleme Aldıkları.....	XXIX
3. Valilikten Sadarete.....	XXXIII
4. Paşa’nın <i>Münşe’ât ve Telhîsâtı</i> ’nda Sosyal Hayatına Katkı Sağlayabilecek Diğer Hususlar.....	XXXVI
YAZMA NÜSHALAR VE NÜSHA TAVSİFÂTI	XXXVIII
METİN TESİSİNDE KULLANILAN NÜSHALARA DAİR BİRKAÇ SÖZ	LIX
METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL	LXI
FİHRİST	1
METİN	7
EK-NÜSHA ÇETELESİ	176
BİBLİYOGRAFYA	178
ÖZGEÇMİŞ	188

ÖNSÖZ

Günümüzde teknolojinin tekâmülü neticesinde, zihin tembelliği ile birlikte düşüncelerimizin basit kelime ve kavramlar etrafında oluştuğu açıktır. Aynı şekilde buna sebep olan menfi gelişmelerle resmî/husûsî yazışmalarımızda kelime hacminde trajikomik bir şekilde daralma yaşandığı aşikârdır.

Osmanlı Literatürü'nde Münşeât Mecmuaları ihmal edilen türlerden biridir. Tabii olarak Osmanlılar'dan önce çok köklü bir gelenekten beslenerek geniş potansiyele sahip bu mecmualar, binlerce telif ve istinsah hacmine ulaşmıştır. XVIII. yy.'a gelindiğinde başlıca devletin bürokratik ve kançılırya kanadına entelektüel zemin hazırlamıştır. Bu çalışma; XVIII. yy.'ın edebî manada zirve şahsiyetlerden biri olan Koca Râgıb Mehmed Paşa'nın *Münşe'ât ve Telhîsât* isimli eseri akademik dünyaya kazandırılmaya çalışılmış bir teşebbüstür. Yukarıda belirtildiği üzere çok geniş yayın imkânına kavuşan bu eserin İstanbul'da ulaşılabilen hemen tüm nüshaları gözden geçirilerek hazırlanmıştır. En muteber olarak düşünülen Topkapı Saray Kütüphanesi Nüshası (T) baz alınmış; bu nüshada bulunmayan diğer farklı mektup ve telhis suretleri oluşturulan metne yerleştirilmiştir. Metin oluşturulduğunda Medine Şeyh Arif Hikmet (M) ve Edirne Selimiye (E) gibi muteber olduğunu düşündüğümüz diğer nüshalar gerekli yerlerde kullanılmıştır.

Osmanlı Dünyası'nda mektup yazılırken, iyi bir kâtip veya münevver Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere üç dilde, asgarî olarak 10.000-15.000 kelime ile beyin fırtınası gerçekleştiriyordu. Arz edilmek istenen konu ile alakalı düşünceleri mürekkep hale getirip, inşâ etme sürecinde ise; çoğunlukla edebî ve/veya nükte dolu bir üslup kullanılırdı. İyi bir nâsır, hâkim olduğu dili çok amaçlı bir enstrüman olarak kullanır, inşâ ettiği metinlerle sahip olduğu kültürü yansıtabilir ve hitâp ettiği kişiyi her anlamda etkileyebilirdi. Yani yetenekli bir münşî; yeri geldiğinde dünyanın en etkili silahı olan kelimelerin gücüne vâkıftı. Bununla birlikte onlara ustalıkla hükmeder ve onları en uygun bir biçimde *neşet* ettirirdi.

“Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı” hakikatince inşâ sanatı gerektiren pozisyonlarda vazifeli devlet adamları yanlış bir sözün, ifadenin veya tercümenin çok sıkıntılı yollar açabileceğini bilmekteydi. İşte bu *Münşe'ât Mecmuası* sahibi -diğer bütün meşhur münşî zevât gibi- Râgıb Paşa'nın da eser(ler)i okunduğunda onun “elsine-i selâse”ye kendine has üslubuyla hâkim olduğu ve ustalıkla hükmettiği görülecektir. Aynı zamanda dönemindeki

siyasi konjonktüre bakıldığı takdirde de nasıl hayâtî manevralar yap(tır)arak devleti krizlerden atlattığı anlaşılacaktır. Zaten Paşa; ünlü bir devlet adamı olduğu kadar edebî ve ilmî yeteneğiyle de maruf ve meşhurdur.

O ve onun gibilerinin kendisinden sonraki kalemiye-mülkiye erbâbına bıraktığı mirâsla; XIX. ve XX. yy.'larda da Ahmed Resmî, Ebubekir Râtib, Mustafa Reşid, Âli ve Fuat Paşalar vs. devlet adamları yetişmiştir. Bu bağlamda Osmanlı'da metin inşâsının önemi, bürokratik açıdan devletin sonuna kadar devam etmiştir. İnşâ ilmi bilhassa kalemiye ve mülkiye sınıfına entelektüel zemin hazırlamada etkin rol oynamıştır. Son olarak ise; “Hâfıza-i beşer nisyanla maluldür” ve “hatasız kul olmaz” mısdağınca çalışmamızın değerlendirilmesi ile beraber gelecek her türlü yapıcı eleştiri için şimdiden müteşekkir olduğumu belirtmem gerekir.

Tarih ilmini her zaman değişik perspektiflerden temâşâ edebilme ihtimalini bizlere gösteren ve lutûfkârane yardımlarını gördüğüm danışman hocam, Prof. Dr. Mesut Aydın Beyefendi'ye; Osmanlıca ve Osmanlı Diplomatîği eğitimimde çok önemli yere sâhip Doç. Dr. Ömer İşbilir Beyefendi'ye; cömertçe materyal ve zaman fedakârlığında bulunan, metnin tamamını yarı yarıya olmak üzere sabırla kontrol etme lutfunu gösteren, Doç. Dr. Müjgân Çakır ve Doç. Dr. Hanife Koncu Hanımefendiler'e teşekkürlerimi sunarım. Tenkitli metin neşri ile alakalı BİSAV'da kıymetli derslerine müdâvim olduğum Prof. Dr. Abdülkadir Özcan Beyefendi'ye; tarih ilminde usûl hususunda değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Hayrûnnisa Alan Hanımefendi'ye; Medine Şeyh Arif Hikmet Kütüphanesi'ndeki yazma nüshadan beni haberdâr eden Prof. Dr. Mustafa L. Bilge Beyefendi'ye; e-mail vasıtasıyla Avusturya-Almanya nüshaları hakkında değerli bilgiler veren Dr. Henning Sievert'e; değerli düşüncelerini paylaşan Sayın Himmet Taşkömür Beyefendi'ye ayrı ayrı teşekkür ederim. Sîmâ'en müşerref olamadığım fakat buna rağmen cömertçe sorularıma yardımcı olan, materyaller paylaşan kıymetli *bilginfo* e-mail grubu üyelerine ve IRCICA Kütüphanesi'nde istediğim her belgeye ulaşma kolaylığı sağlayan başta Aybike Yurdürün Hanımefendi olmak üzere tüm çalışanlarına da ayrı ayrı teşekkür ederim. Son olarak bu çalışmamda bana maddî destek sağlayan Türk Petrol Vakfı (TPV)'na ve değerli yetkililerine müteşekkirim.

H. Abdulkadir ÖZEL

İstanbul

2014

ÖZET

Osmanlı Tarihi kaynaklarında ihmale maruz kalmış olan *Münşe'ât Mecmuaları* yalnızca münşî hakkında hususi bilgiler vermez, aynı zamanda yazıldığı dönemle alakalı çok ehemmiyetli bilgiler içerir. Bu çalışmaya konu olan *Koca Râgıb Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı*; XVIII. yy. Osmanlı bürokrasisindeki gelişmeler ve aynı yüzyılın meşhur sadrazamı olan Râgıb Paşa'nın hayatı ışığında incelendiğinde eserin önemi daha açık anlaşılabilir. Tertip edilen bu belge suretlerine bakıldığında bilhassa Pâşa'nın der-uhte ettiği sadaret mektupçuluğu, reisülküttaplık, vezaret ve sadaret vazifelerine dair olanlar dikkat çeker. Aynı zamanda Râgıb Paşa'nın divitdâr ve mühürdârlığını yapmış, Ahmed Nüzhet tarafından 1177/1764 senesinde tertip edilen bu eser devrin, edebî atmosferinde soluk alma imkânı sağlamaktadır. Ayrıca Râgıb Paşa'nın bu eserinde padişahı bilgilendirme amaçlı özel, resmi ve/veya çok gizli konuları içeren çok ehemmiyetli telhislerde ulaşmaktayız.

Anahtar Kelimeler: Münşe'ât ve mecmuaları, Telhîsât ve mecmuaları, münşî, kalemiye, Osmanlı Bürokrasisi.

ABSTRACT

The *Münşe'ât Mecmuas*, which have rarely studied in the Ottoman literature yet, are not only contains vital information us about its writer but also century. *Koca Râgıb Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı* which is the title of this search will be understood more clearly when we search Ottoman bureaucratic and chancellery progress in the eighteenth century and also Râgıb Pasha's life. And we will pay more attention when we look this collected documents especially about Pasha's duties such as grand-vizieral secretary, the head of the scribes (the chief of the men of the pen), vizier and grand-vizier. At the same time this book which is collected in 1177/1764 by the servant of Raghıb Pasha, Ahmed Nüzhet, gives us a viewpoint of Ottoman bureaucratic improvement in the eighteenth century. In addition, we reach very significant details that are about the telhis contents which were used for briefing Sultan about a specific, official or top secret topic in Pasha's book.

Key words: *Münşe'ât* and its mecmuas, *telhisat* and its mecmuas, münşî, kalemiye, Ottoman bureaucracy and chancellery.

KISALTMALAR

A : İBB Atatürk Kitaplığı Nüshası

AE : Ali Emiri Nüshası

a.g.e. : adı geçen eser

a.g.m. : adı geçen makale

a.g.t. : adı geçen tez

a. y. : aynı yazar

B : Bayezid Nüshası

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

bkz. : bakınız

c. : cilt

çev. : çeviren

DİA : Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

E: Edirne Selimiye Nüshası

ed. : editör

haz. : hazırlayan

İA : İslam Ansiklopedisi

İ. Ü.: İstanbul Üniversitesi

Ktp. : Kütüphanesi

krş. : karşılaştırınız

M : Medine Şeyh Arif Hikmet Nüshası

nr. : numara

nşr. : neşreden(ler)

ö. : ölümü

R : Râgıp Paşa Nüshası (Süleymaniye)

S : Reşid Efendi Nüshası (Süleymaniye, nr. 725)

SA: Atıf Efendi Nüshası (Süleymaniye)

SH: Hüsrev Paşa Nüshası (Süleymaniye)

SR: Reşid Efendi Nüshası (Süleymaniye, nr. 1059/4)

s. : sayfa

sy. : sayı

Ş. : Şa'bân

T : Topkapı Sarayı Nüshası

T. A. E. : Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

TSMK : Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

TTK : Türk Tarih Kurumu

Ü : İ.Ü. Nadir Eserler Nüshası

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

vr. : varak

vs. : ve sâire

yy. : yüzyıl

GİRİŞ

Osmanlı Devleti ile alakalı araştırma yolculuğuna çıkılmak istendiğinde ilk olarak iki önemli kaynak kanalı akıllara gelir. Birincisi, devletin yaşadığı dönemde hayatını resmî olarak nasıl idame ettirdiği hakkında çeşitli yapboz parçaları sunan; yani tıpkı insan vücudundaki kılcallardan irili ufaklı tüm organların çalışmasına kadar, araştırmacıya engin bir umman açan “Arşiv Vesikaları”ımızdır. Diğeri ise; aynı işleyişin farklı bir boyutu olarak kitâbî anlamda çeşitli kıtalara seyir defteri aralayan “Yazma Eserler”dir.

Bu çalışmaya konu olan *Münşe’ât* ve *Telhîsât* kavramlarını açıklamadan evvel Osmanlı Devleti’nin yönetim mekanizmasında bürokrasinin, giderek güç kazanması ve yönetim mekanizmasının işlevi açısından kalemiyenin fevkalade ehemmiyete hâiz duruma gelmesini açıklamak yerinde olacaktır. Akabinde ise; Dîvân-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Âsafî’nin işleyişi açısından en etkin, devlet görevlileri olan kalemiye mensûbu memur ve rütbeliler kısaca ele alınacaktır. Yani kariyerine şâkird olarak başlayan kâtipler önceden nasıl yetişmekteydi, XVIII. yy. itibariyle bu sınıfın yetişmesinde, profesyonelleşmesinde hangi âmiller etkindi? Bu insanlar entelektüel birikimlerini nasıl elde etmekteydiler ve sosyal ağlarında ne gibi dikkat çekici hususlar mevcuttu? İlmiye sınıfında bulunan ve ayrıca edebî meşhur simalarla bağlantıları var mıydı? Bu bağlamda Devlet-i Aliyye’nin kütüphaneleri nasıl ve hangi amaçlarla bu kişiler tarafından (âlfî himmetlerle) çoğalmaktaydı? Kalemiye sınıfındaki bu görevlilerin; vazifelerinde profesyonelleşmesine ve entelektüel birikimlerine katkı sağlayacak inşâ ve kitabet eğitimi sonucunda ortaya çıkan ürünler olan *Münşe’ât Mecmuaları*’nın oynadığı etkin rol neydi, yani bu tür eserler –en azından Râgıb Paşa’nın eseri- hangi amaçla *cem’ ü tertîb* edilmişti? Nasıl bu kadar geniş istinsah ve daha sonra matbuat hacmine ulaşmıştı? vs. gibi sorulara cevap aranacaktır.

Sonuç olarak ise; *Münşe’ât Mecmuaları*’nın kapsadığı alanın sadece mektup suretlerinden ibaret olmadığı, zamanla Osmanlı bürokrasisine ait tüm belge örneklerinin de bu kapsama dâhil olduğu görülecektir. Ayrıca bu eserlerle; Devlet-i Aliyye’nin bürokratik anlamda uzun müddet üç kıtaya hükmetmeyi nasıl gerçekleştirdiğine, “gerileme” paradigmasıyla yaklaşılan XVIII. yy’da diplomatik anlamda müsbet dönüşüme devam etmeyi nasıl başardığına dair önemli kıyıntılar sağlayacağı açıktır. Râgıb Paşa’nın bilhassa sadâret mektupçuluğu ve reisülküttaplığı esnasında Avusturya ve İran ile (Devlet-i Aliyye için) kazançlı müzakerelerin nasıl yapılmış olduğuna dâir fevkalade ehemmiyetli mektup ve

telhisleri; Râgıb Paşa'nın yıldızının bu görüşmelerde parlayıp nihayetinde sadrazamlığa kadar yükselmesi konu ile ilgili güzel bir örnek sayılabilir. Verilen bu örnek bağlamında da aşağıda açıklanacağı üzere sadâret mektupçuluğu ve reisülküttaplık makamlarının kalemiye mensubu bir ferd açısından kariyerinde nasıl bir sıçrama etkisi yapmış olabileceği görülecektir.

I. Osmanlı Devleti'nde Dîvân-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Âsafî-Paşa Kapısı

En basit manada Dîvân-ı Hümâyûn idarenin pâdişâha aidiyetini, Paşa Kapısı veya Bâb-ı Âsafî ise sadarete aidiyetini belirten kurumsal ve tarihî terimlerdi. Osmanlı Devlet yönetimi, “Klasik Çağı”nda pâdişâhın bizzat başında bulunduğu Dîvân-ı Hümâyûn sayesinde gerçekleştiriliyordu. Bu meclis ve mansıplar, devlette mevcut birçok kurum ve makam gibi büyük ölçüde kendisinden önceki İslâm ve Türk devletlerinden; hatta az da olsa Doğu Roma gibi münasebete geçtiği gayrimüslim devletlerden de etkilenecek oluşmuştu. Eldeki kaynaklar itibariyle pâdişâh divanı; II. Murad Devri'nde ciddi olarak vasıf kazanmaya başlamış, Fatih Dönemi'nde ise gerçek mânâda teşekkül etmiştir. *Fatih'in Kanunnamesi*'nde yönetim ile alakalı getirilen en önemli yenilik ise; Dîvân Meclisi idâresinin pâdişâhdan alınıp, sadrazama tevdi edilmesidir. Böylelikle Fâtih'in bu adımı, Dîvân-ı Hümâyûn'un Bâb-ı Âsafî'ye geçiş sürecine dair mil taşı olarak değerlendirilebilir. Osmanlı bürokrasisinde bahsedilen bu geçiş süreci Kânûnî Dönemi'nde daha etkin sistematikleşip hız kazanacaktır. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Dîvân-ı Hümâyûn, işlevini ve idârî etkinlik alanını kaybetmeye başlamıştır. Pâdişâhın devlet yönetimindeki rolünün tedricen “cümle umûrun vekil-i mutlak”ı olan sadrazama devrolması idârî mekanizmanın Paşa Kapısı veya Bâb-ı Âsafî'ye geçişi olarak nihayete ermiştir¹.

Dîvân toplantılarının ilk başlarda neredeyse haftanın her günü gerçekleştirilmesine rağmen; XVI. yüzyılda haftanın dört veya beş gününe, XVII. yüzyılın ortalarında ise haftanın üç gününe indirilmiş olması ve buna bağlı olarak Arza Girme'nin de haftada bir güne

¹ Pál Fodor, “Sultan, Imperial Council, Grand Vizier: Changes in the Ottoman Ruling Elite and The Formation of the Grand Vizieral Telhis”, *Acta Orientalia*, sy. 47 (1994), s. 67-85; a. y., “The Grand Vizieral Telhis A Study in the Ottoman Central Administration 1566-1656”, *Archivum Ottomanicum*, sy. 15 (1997), s. 137-188; ayrıca Ahmet Mumcu'ya göre, sadrazamlar, kendi idârî hareketini sınırladığı için Dîvân-ı Hümâyûn'a sempati duymamışlar ve XVIII. yy.'a kadar yönetimin rahat bir biçimde ikinci dîvânlarında gerçekleşmesi için çalışmışlardır bkz. Ahmet Mumcu, “Dîvân-ı Hümâyûn”, *DİA*, c. 9, s. 430.

düşürülmesi idârî işlerin tedricî olarak Paşa Kapısı'na intikaline en büyük delildir². Nitekim XVIII. yy.'dan itibaren kubbe vezirlerinin sayısı zamanla azalmış ve 1731 senesinden sonra kubbe veziri tayin edilmeye başlanmıştır. Bu çalışmaya konu olan *Münşe'ât Mecmuası*'nın sahibi Râgıb Mehmed Paşa örneğinde görüldüğü gibi artık vezir adayları pâyelikle eyaletlere vâlî (hâriç veya eyâlet veziri) olarak tayin edilecekti³.

Pâdişâh; istediğinde devletin işleyişine ait bürokrasiyi bizzat takip etmekte, arza çıkılarak kendisine olayların özeti sunulup ardından kendisinin son sözü beklenmektedir⁴. İşte telhîsler bu işleyiş sürecinde pâdişâha sunulan özet (*summary*) ve kısaca bilgilendirme (*briefing*) belgesi niteliğindedir. Bunun paralelinde ise telhîslerin teşrifatî yönden konu alanının önceki yüzyıllara nazaran genişlediği gözlemlenmektedir. Çünkü o sırada tahtta olan I. Mahmud saltanatının alamet-i farikası tebellür etmektedir. Bu bilgiler ışığında ise devletin kilit noktasında bulunmasıyla nitelendirilebilecek olan reisülküttap; saray ile sadrazam arasında bürokratik trafiği bahsedilen telhîslerle sağlamaktadır.

XVIII. yüzyılın Osmanlısını anlatan İnciciyan'ın verdiği bilgiye göre; pâdişâh umûmiyetle devlet işlerine ait olan meseleleri sadrazamına bırakmıştır. Artık Paşa Kapısı neredeyse Dîvân-ı Hümâyûn kuvvetine eşdeğer devletin idârî merkezi bir konuma yükselmiştir⁵. Bu gelişmelerin sonucu olarak ise; pâdişâhın devlet işlerinden tamamıyla elini eteğini çektiğini söylemek şüphesiz konuyu basite indirgemek olur. Devletin sonuna kadar bazı pâdişâhların dizginleri bizzat ele aldığı (IV. Murad, II. Mahmud ve II. Abdülhamid vb.) bazılarının ise devlet işleyişi için gece gündüz bizzat çalıştığı (I. Abdülhamid, I. Mahmud, III. Selim vb.) unutulmamalıdır.

Dîvân-ı Hümâyûn'un göreceli etkinliği, II. Mahmud'un geniş çaptaki yeniliklerine kadar sürdü. Etkinliğini iyice yitiren kurum, sembolik olarak devam ettirildi. II. Mahmud'un ıslahatıyla beraber ise; Bâb-ı Âlî'de nezâret sistemine geçildi.

² Mehmet İpşirli, "Klasik Dönem Osmanlı Merkez Teşkilâtı", *Osmanlı Devleti Tarihi*, ed. Ekmelettin İhsanoğlu, c. 1, s. 157-160, 167-168 (bundan sonra Merkez Teşkilâtı); a. y., "İkinci Divanı", *DİA*, c. 22, s. 26-27; a. y., "Sadrazam", *DİA*, c. 35, s. 415.

³ Mehmet İpşirli, *Merkez Teşkilâtı*, s. 170; Halil İnalçık, "Vezir", *DİA*, c. 43, s. 90-92.

⁴ Mehmet İpşirli, *Merkez Teşkilâtı*, s. 159; a. y., "Bâbiâli", *DİA*, c. 4, s. 378-379; Ahmet Mumcu, "Dîvân-ı Hümâyûn", *DİA*, c. 9, s. 431; telhîsler için ayrıca bkz. Metin Telhîsât Bölümü.

⁵ P. G. İnciciyan, "Kılıç Alayı", *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 2 (Mart 1965), s. 43-49.

II. Kalemîye'nin Teşekkülü-Tekâmülü ve Bâb-ı Âlî'ye Geçiş Safhası'nda Kalemîye Erbâbı

A- Kalemîye Erbâbının Erişebileceği En Üst Mevkiler

Dîvân-ı Hümâyûn üyelerini tek tek tanıtmak, vazifelerini belirtmek bu çalışmada anlamsız olabilir; ancak bazı görevlilerinin kalemîye açısından münasebetlerini belirtmek, dönem içerisinde hangi kökenden geldiklerini hatta kalemîyenin önem kazanmaya başlamasıyla kendi kadrolarını yetiştirmeye başlamasını göstermek yerinde olacaktır.

XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı toprak yönetimi, Timar Sistemi'yle gerçekleştirildiğinden ve devletin sınırlarının fetih politikasıyla genişlemesinden ötürü Dîvân-ı Hümâyûn'un Maliye kanadının, nişancının başrolde olduğu diğer bürokrasi kanadına göre sistematik olarak daha gelişmiş olduğu göze çarpmaktadır. Daralma döneminde ise; devlet çeşitli nedenlerden ötürü mevcut topraklarını savunmaya geçeceğinden veya zaman zaman kaybedilen yerleri alma girişiminde bulunacağından, diplomatik kanat ağır basmaya başlayacaktır. Devletin iç dış her işinden mes'ul olan kâtiplerin reisi (reisülküttap) fevkalade hassasiyet ve öneme sahip bir konuma yükselecektir⁶.

Dîvân-ı Hümâyûn üyeleri olan sadrazam, vezirler, nişancı veya defterdar gibi görevliler daha çok devletin ilmiye, seyfiye kanadından yetişmekteydi. Kalemîyenin etkinlik sürecine dair en belirgin şahsiyet Karlofça Antlaşması (1699) esnasında birçok anlamda basiret gösteren Râmi Mehmed Paşa olmuştur. Râmi Mehmed Paşa'nın reisülküttaptlıktan sadarete gelmesiyle seyfiye-kalemîye arası geçişler hızla artmıştır⁷. Daha sonraki bölümde anlatılacağı üzere; Râmi Mehmed Paşa faaliyetleriyle ve hayat hikâyesiyle kalemîyeye mensup diğer memur ve şakirdlere bir anlamda örnek teşkil etmiş, rüyalarını süslemiştir. Râgıb Mehmed Paşa'nın hayat hikâyesinin de birçok yönden Râmi Mehmed Paşa'ninkine benzer olması, Osmanlı Kalemîye erbâbının kendi içinde rol model oluşturarak profesyonelleşmesine bir delil olabilir.

⁶ Mâlî sistem ile alakalı olarak bkz. Erhan Afyoncu, *Osmanlı Teşkilâtında Defterhâne-i Âmire (XVI.-XVIII. Yüzyıllar)*, Marmara Üniversitesi T. A. E., Doktora Tezi, İstanbul 1997, s. 6-69; Dîvân-ı Hümâyûn Kalemînin Teşekkülü için bkz. Recep Ahışalı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, İstanbul 2001, s. 61-64.

⁷ Halil İncılık, "Vezir", *DİA*, c. 43, s. 90-92; a. y., "Reisülküttap", *İA*, c. 9, s. 671-683; Mehmet İpşirli, "Kalemîye", *DİA*, c. 24, s.248.

Bilhassa XVII. yy. ortalarına kadar Dîvân-ı Hümâyûn bürokrasisinin başı olarak görev yapan nişancılar; inşâ kabiliyeti yüksek ilmiye erbabından tercih ediliyordu. XVI. yy. Osmanlı Devlet bürokrasisi için önemli bir sima olan Celalzâde Mustafa Çelebi; bürokraside uzun yıllar kazandığı tecrübe ve başarılar sonucunda “Koca Nişancı” lakabını elde etmişti⁸. Babası ilmiye mensubu Kadı Celâleddin’di ve kendisi de Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliğine geçmeden önce medrese eğitimi almıştı. Mustafa Çelebi; reisülküttaplıktan nişancılığa getirilerek uzun yıllar bu makamda kaldı. Bu makamlara gelirken; edebiyata yatkınlığı, ilme düşkünlüğü ve inşâ yeteneği terfiinde en önemli faktörler arasındaydı⁹.

Nişancıya bağlı olarak görev yapan reisülküttaplık müessesesi; XVII. yy.’ın ikinci yarısından itibaren nişancılığı geride bırakarak en önemli bürokratik makam haline gelmiştir. Fakat bu durum devletin teşrifatına yansımamıştır. Bu süreçte nişancılık; görevlerinden bir kısmı da mâlî kalem olan Defter Eminliği’ne devredilerek kadim bir makam olarak devletin son dönemlerine kadar devam etmiştir. Sonuç olarak nişancının vazifeleri zamanla reisülküttap ve defterdarlık arasında işbölümü yaşayarak önemini yitirdiğini görmekteyiz¹⁰. XVIII. yy. kalemiye kökenli ünlü şahsiyetler arasında, Râmi Mehmet Paşa, Râgıb Mehmet Paşa, Halil Hamit Paşa, Hamza Hamit Paşa, Nişancı İsmail Paşa, Abdullah Nâilî Paşa, Yeğen Mehmed Paşa, Elmas Mehmed Paşa, Yirmisekizçelebizâde Mehmed Said Paşa gibi simalar mevcuttur. Bu yüzyılda sadrazam ve diğer vezirler genellikle dönemin konjonktürünü iyi takip edebilme fırsatı yakalamış olan genellikle reisülküttaplardan seçilmiştir. Çünkü reisülküttap; konumu itibariyle devletin iç ve dış işlerinin birçoğunu görerek tecrübe sahibi olması yanında devletin her türlü mahremiyetine de vâkıftılar. Râgıb Paşa’nın yaşadığı XVIII. yy.’a baktığımızda reisülküttapların %90’ına yakın bir oranda kalemiye sınıfının profesyonelleşmiş kadrosundan yetiştiği görülmektedir¹¹. XVII. yy.’da Paşa Kapısı’nın ortaya çıkması ile beraber reisülküttaplık artık sadrazama bağlı olarak çalışmaya başlamıştı.

Yine XVIII. yy.’da tedricen olmak üzere reisülküttap ile beraber sadaret kethüdâlığı, sadaret mektupçuluğu, beylikçi Bâb-ı Âsafî bünyesinde en önemli görevler haline gelmişti. Sadaret Kethüdâsı sadrazamın, beylikçi ise reisülküttabın yardımcısı idi. Abdullah Nâilî Paşa’nın sadrazam olmadan önce beyikçiliği ve teşrifatçılığı beraber yürütmesi hem bu makamın önemini hem de işlerin zaman zaman teşrifatçılıkla beraber yürütülebildiğini

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmed Resmî Efendi, *Halîfetü’r-rüesâ*, haz. Mücteba İlgürel-Recep Ahışalı, İstanbul 1992, vr. 5a-5b.

⁹ Celia J. Kerslake, “Celâlzâde Mustafa Çelebi”, *DİA*, c. 7, s. 260-262.

¹⁰ Erhan Afyoncu, “Nişancı”, *DİA*, c. 33, s. 156-158; Mübahat S. Kütükoğlu, “Defterdar”, *DİA*, c. 9, s. 94-96.

¹¹ Recep Ahışalı, *a.g.e.*, s. 22-24.

göstermesi açısından iyi bir örnektir¹². Aşağıda bahsedileceği üzere reisülküttabın telhisleri yazma sürecinde birlikte çalıştığı âmedî kalemi ve sadrazamın yazışmalarını yürüten sadaret mektupçuluğu, önemi artan diğer kalemler olacaktır.

B- Henüz İşin Başında Bir Şâkird Olarak Tırmanılan Basamaklar

Kalemiyeden yetişen devlet görevlileri işe en baştan (şâkird olarak) başlayarak merdiven basamaklarını sabır ve iştiyakla tırmanırlardı. Nitekim Carter V. Findley'in çalışmasında görüldüğü üzere Bâb-ı Defterî kaleminde işe başlayacak bir şâkirdin kariyeri boyunca nasıl yükseleceği, ihtimal dâhilinde olabileceklerle birlikte bir belgede şu şekilde anlatılmaktaydı:

AHVÂL-I ŞÂKİRDÂN-I AKLÂM-I MEZBÛR

Aklâm-ı mezbûrdan baş muhasebe kalemine şâkird olmak murâd olundukda yedi ve sekiz yaşında olup, kemâl-i rüşdinden nâşî ol vakte dek okuyup hatt u imlâ öğrenmeğe râğb ma'sûmı defterdâr kisedârı muvâcehesine götürüp ricâ iderek, ol dahı ismini zabt idüp, sa'âdetlü başmuhâsebeci efendi "erbâb-ı istihkâkdan reşid Mehmed'in ehl-i kalem ve sâhib-i rakam olup, müsta'idd oldığı haber virilmekle, kaleminizde şâkirdlik hizmetinde istihdâm eyleye" deyü târih-i vakit tahrîriyle dîvân tezkeresini tahrîr ve defterdâr-ı şikk-ı evvel efendiye imzâ itdirdüp, yedine i'tâ ve yanına bir çuhadâr ta'yîn ve kalem-i mezbûr ser-halfesine irsâl ider. Tezkere-i divâniyyeyi ahz u mütâla'a ve şâkird olacak ma'sûma nazar ve tekrar ismini su'âlden sonra tezkereyi kisedârına virüp, ol dahı gördükden sonra defter-i şâkirdâna sebt ü kayd ve târihiyle zabt itdikden sonra kenâr-ı tezkereye "kayd-şûde" şerh virüp, yed-i ma'sûma ba'de'l-i'tâ, şâkirdi kalîl olan kâtibin birinin zîr-i terbiyesinde olmasını tenbîh ider. Bundan sonra bi'l-avâ'id ü zevâ'id şâkird-i mezkûr be-her yevm seheri gelüp, hâcesi hizmetinde kıyâm ve akşam berâber hâcesiyle avdetle devâm idüp, iktisâb-ı hatt u rakam dâ'iyesinde bi-lâ-ârâm sa'y ü ihtimâm ve sadâkat ü isti'dâdı zâhir ü nümâyân olur ise beş altı seneden sonra "şâkird müdâvimdür" deyü şehriye yüz akçe ile dâhil-i hisse ederler. Ya'ni erbâb-ı mesâlihın arz-ı hâli der-kenârlarından kânûn-ı pâdişâhî üzere ahz olunan rüsûmdan bir ayda müctemi' olan sâmân taksîm olundukda merkûma yüz akçe virirler ki, şehriye otuz bir akçe ider. Altı sene müdâvemet ve bed'eten bu kadar mesârifden sonra akrâmı olan etfâl miyânında ol mikdâr sâmân nâ'il oldukda define bulmuş magribîden ziyâde memnûn ve sürûr-ı gûnâgûn hâsıl olup, İnşâallahü Te'âlâ halife zeyline dâhil ve nihâyetinde halife ve kisedâr ve yâhûd kalem-i mezbûr efrâzâtından mâlikâne halîfesi ve zimmet halîfesi ve muhalledât halîfesi ve hayme-i hassa ve matbah kâtibi ve yâhûd sergi halîfesi ve yâhûd tophâne ve arabacılar defteri ve yâhûd bâzârbaşı ve ısbak ve miskibaşı ve sergi halîfesi ve yogurtbaşı ve bugdaycıbaşı defterleri muhâsebelerinden birinin kâtibi ve nihâyet defterdâr ve bâdehû vezîr kethüdâsı ve bâdehû re'îsü'l-küttâb ve ba'dehû serdâr-ı ekrem olurum hülyâsını ityân-ı hayâline idhâl ve kesb-i mâ'rîfet ile müdâvemet ve nîk-nâm olmaga heveskâr olur; çünkü müdâvemet ve sadâkatı rûz-be-rûz müterakkî oldığı muhtâr-ı hulefâ ve kisedârın meşhûdı oldukda istihkâkına ümmîd-vârân mürûr iden her bir mâhda beşer onar akçe terakkî zamm iderler. Sâl-i müdâvemet on seneyi mürûr eyledikde senevi beşyüz gurûş hâsıl olur. Bir hizmet-i kitâbete ta'yîn eylediklerinde şâbb-ı emred otuz bu kadar pâre şehriye ile ömür ifnâ etmiş çebebiye beşyüz gurûş mâl-ı vefir görünüyor ve bu

¹² Mehmet Canatan, "Kethüdâ", *DİA*, c. 25, s. 333-334; Mehmet İpşirli, "Beylikçi", *DİA*, c. 6, s. 78-79; a. y., "Abdullah Nâilî Paşa", *DİA*, c. 1, s. 124-125.

ni'metden mahrûm olmak havfiyle umûr-ı me'mûresine ihtimâm u dikkat ider iken refte refte bâlâya su'ûd ve nihâyet hilâfetlerin birinde karâr eyledikde ednâ mertebe sehv ü hatâ vâki' olmak lâzım gelür ise kendüden dîn zîr ü bâlâda olanların cümlesi da'vâ ve nân-pâresini yedinden ahz ve kaleminden redd ve bu kadar küttâb miyânında bed-nâm u rûsvây olacağı âşikâr olmakla âlem-i tufüliyyetden berü? ber-vech-i mübeyyen terbiye ve fakr u ezâ-yı ihtiyârî ile nân-pâre-i tâc-dârîye mâlik olduklarından ni'metin kadrin bilüp, veliyyü'n-ni'am-ı âlem efendimiz hazretlerine sadâkate mecbûr olurlar.¹³

Şâkird olarak yola çıkan bir kâtip adayı (yaklaşık olarak 7-8 yaşlarında) yetenekli olabileceği düşünülüşü takdirde yazı ve inşâ gibi çeşitli eğitimlere başlardı. Şâkird 10-15 yıl gibi bir zaman diliminde yazıcılık üzerine pişer ve kâtib adayı olmaya hak kazanırdı. Ayrıca bu süreçte kâtibin bir yere müntesip ve müdâvim olması, himâye görmesi de ehemmiyetliydi.

III- Münşe'ât ve Telhîsât Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği ve Kalemîye Literatürü Açısından Husûsiyetleri

A- Münşeât ve Telhîsât Mecmuaları

Münşe'ât; istenilen veya maruz kalınan herhangi bir duyguyu, düşünceyi aktarma, diğer bir ifadeyle hitap edilmek istenen kişiye meramını anlatma amacıyla meydana getirilen her türlü resmi ve husûsî yazıyı kapsayan türü ifade eden genel bir isim olmuştur¹⁴. Kalemîye mensubu kişilerin yanı sıra şâir ve edebiyat erbabı tarafından da resmi veya hususi maksatlı (bir nevi mektup olarak) *inşâ* edilebilir¹⁵. Fakat bu çalışma doğrultusunda bu türün, Osmanlı kalemîye erbabına ait münşeât mecmuaları ve bu zevât için önemi ele alınarak sınırlandırılmıştır¹⁶.

Osmanlı yazma eser literatüründe çok geniş yer kaplayan münşeât mecmuaları basit manada üç grupta ele alınabilir. 1-Nazım ve nesir türlerinde otoriterliğini kanıtlamış edebî

¹³ Bu metnin tamamı künyesi verilen kitaptan transkripsiyon üzerinde düzeltmeler yapılarak alıntılanmıştır. Bkz. Carter V. Findley, *Kalemîyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul 2011, s. 65-67.

¹⁴ Münşe'ât kelimesinin etimolojik olarak tafsilatlı bilgisi için ayrıca bkz. Gelibolulu Mustafa Âlî, *Menşei'ü'l-inşâ*, haz. İ. Hakkı Aksoyak, Ankara 2007, s. 1; Lâmiî Çelebi, *Münşeât-ı Lâmiî (Lâmiî Çelebi'nin Mektupları-İnceleme-Metin-İndeks-Sözlük)*, haz. Hasan Ali Esir, Trabzon 2006, s. 7-8; Mustafa Uzun, "Münşeât", *DİA*, c. 32, s. 18-19.

¹⁵ Son dönem edebiyatımıza ait birçok edebî sima tarafından yazılan mektup için bkz. M. Orhan Okay, "Mektûp-Türk Edebiyatı", *DİA*, c. 29, s. 17-18.

¹⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Ankara 2013, s. 221-229; a. y., "Mektûp-Osmanlı Bürokrasisinde Mektup", *DİA*, c. 29, s. 18-21.

simalar veya bunlar adına başkaları tarafından *cem ü tertib* edilen mecmualar (edebî). 2-Devletin siyasi ve idari işleyişi bakımından fevkalade ehemmiyete haiz belge suretleri içeren mecmualar (tarihî). 3-Dîvân-ı Hümâyûn ve Defterdarlık kalemlerinde vazife yapacak kâtiplere inşâ sanatının püf noktalarını gösteren öğretici eserler (talimî-didaktik)¹⁷. Fakat ilginç olarak Râgıb Paşa'nın bu eseri incelendiğinde üç gruba ait özellikler taşıdığı düşünülmektedir. Râgıb Paşa'nın önemli bir devlet adamı oluşunun yanı sıra edebî yönünün de küçümsenmeyecek derecede olduğu bilinmektedir. Bununla beraber eser tarafından değil de kendisi adına mühürdarı olan Ahmed Nüzhet tarafından tertib edilmesi ile birinci özelliği taşımaktadır. İkinci olarak ise bilhassa sadaret mektupçuluğu, reisülküttaplık ve vezaret yıllarında ona ait olan ehemmiyetli tarihî belgelerin mevcudiyeti eserin önemli diğer bir yönüdür. Son olarak da Dîvân-ı Hümâyûn kaleminde yetişecek kâtipler için inşâ sanatına dair öğretici nitelikte numune belgelerin olması bu eserin birden çok özelliğinin olduğunu göstermektedir.

Gelibolulu Mustafâ Âli ve Lâmiî Çelebi başta olmak üzere diğer münşeât mecmualarına da bakıldığında derlenen mektupları konularına göre sınıflandırabilmek mümkündür. Ubûdiyyet-nâme, cevâb-nâme, mahabbet-nâme, iltimâs-nâme, dua-nâme, tehniyet-nâme, tevakku-nâme/tazarru-nâme, teselli-nâme, arz-nâme/arz-ı hâl, taziye-nâme, firâk-nâme, şikâyet-nâme, özr-nâme, tebrik-nâme, takriz, davet-nâme, teşekkür-nâme, müzekkere, şefkat-nâme, talep-nâme, irsâl-nâme, şevk-nâme, fetih-nâme vd. konularına göre başlıca mektup çeşitleridir¹⁸.

Osmanlı Diplomatîği alanında çok önemli bilgiler ihtiva eden münşeât literatürü, sadece mektupların bulunduğu mecmua olarak sınırlandırılmamalıdır. Çünkü Osmanlı Diplomatîği'nde bu terim her türlü resmî-husûsî yazıyı kapsamaktadır. Merhum Bekir Kütükoğlu'nun Münşeât Mecmuâları ile ilgili tesbitleri bu bağlamda değerlendirildiğinde içinde çeşitli mektuplarla beraber hatt-ı hümâyûn¹⁹, nâme-i hümâyûn, buyuruldu²⁰, telhîs, müzâkerât suretlerine de rastlanabileceği görülmektedir²¹.

¹⁷ Bekir Kütükoğlu, "Münşeât Mecmuâlarının Osmanlı Diplomatîği Bakımından Ehemmiyeti", *Vekayi'nüvis-Makaleler*, s.217-223; Halil İbrahim Haksever, "Münşeâtlarda Yer Alan Tarihî Bilgiler", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Uşak 2009, sy. 2/1, s. 24-31; Mustafa Uzun, "Münşeât", *DİA*, c. 32, s. 18-19.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gelibolulu Mustafa Âli, *a.g.e.*, s. 18-33; Lâmiî Çelebi, *a.g.e.*, s. 24-43; İ. Çetin Derdiyok, "Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 9, s. 731-740; İ. Çetin Derdiyok, "Mesihî'nin Bir Fetih-nâmesi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 14, sy. 2 (2005), s. 245-264; Ömer İnce, "Toplumsal Hayatın Münşeât Geleneğindeki İzleri", *Turkish Studies*, sy. 4/2 (Kış 2009), s.634-653.

¹⁹ *Sultan Dördüncü Murad'ın Hatt-ı Hümâyûnları (Suver-i Hutût-ı Hümâyûn)*, haz. Önder Bayır, İstanbul 2014.

Osmanlı Devleti'nde bürokrasi açısından metin inşâsının önemi, devletin sonuna kadar devam etmiştir ve bilhassa kalemiye ve mülkiye sınıfına entelektüel zemin hazırlamada etkin rol oynamıştır. Bu bağlamda inşâ, kitâbet ve münşeât ile alakalı yüzlerce matbu eser mevcuttur²².

Telhîs ise kelime kökeni itibariyle özetlemek, hulâsa etmek anlamı taşıyan *lahhasa* kökünden türemiştir. Osmanlı Diplomatîği'nde bu kavram; sadrazamın bir konuyu, kısa ve anlaşılır haliyle pâdişâha arz etmek için özetlediği (*brifing*) resmî belge olarak bilinmektedir ve eserin/konunun özet (*muhtasar*) mahiyette olduğunu göstermektedir. Sadrazam divanında tafsilatlı bir şekilde masaya yatırılan konular bir sonuca bağlanmakta ve sonrasında pâdişâha özet mahiyetindeki raporu arz edilmekteydi. Mesela, 1153-1154 tarihlerinde Sadrazam Çırağan Sahilsarayında Nemçe murahhası ve Moskov elçilerini karşılamış, mükâlemenin sonunda sulh kararlaştırılmış ve bazen sadrazam kendisi bazen de Reisülküttap olan Râgıb Efendi bu görüşmede alınan kararları temessükle Sultan Mahmud'a arz etmiştir²³.

Sadrazam, pâdişâha çok çeşitli konularla alakalı olarak telhîs sunabilirdi. Belirli ve mübarek günleri tebrik etme (bayram, nevruz, Kadir Gecesi vb.), pâdişâhın sıhhatiyle alakalı gelişmeleri bildirme (halvet günü, şerbet istimali, nakl-i hümâyûn, fâsd-ı hümâyûn, pâdişâhın hastalığında ve hastalığından kurtulduğunda vb.), taziyyede bulunma, hâricî umura dair yabancı devletlerle yazışma, elçi kabulü, elçilerin nerede ve nasıl ağırlandığının bildirilmesi, ulufe mevâcibinin dağıtılması için izin isteme, görevlere tayin ve tevcih vs. çeşitli konularda pâdişâha telhîs yazılmıştır²⁴.

Osmanlı Devlet bürokrasisinde sistematikleşme ile paralel olarak telhîsi kapsayan konuların da genişlediği görülmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere bu gelişime örnek olabilecek en belirgin dönem XVIII. yy.'dır. Bilhassa I. Mahmud, III. Osman, I. Abdülhamid ve III. Selim Dönemi'ne ait telhîs suretlerinin bulunduğu mecmualar telhîs belgelerinin nasıl

²⁰ Ahmet Önal, *18. Yüzyıla Ait Buyuruldu Mecmuası (TTK Y. 70-Değerlendirme, Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi T. A. E., Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

²¹ Bekir Kütükoğlu, *a.g.m.*, s.217-218.

²² Ersin Özarslan, "Harf İnkılâbından Önce Neşredilmiş Türkçe İnşâ, Kitabet, Münşeât Kitapları", *Atatürk Üniversitesi T. A. E. Dergisi*, Erzurum 2007, sy. 34, s. 63-78.

²³ Kadı Ömer Efendi, *Ruznâme-i Sultan Mahmud Han (Mahmud I. Hakkında 1153/1740-1157/1744 Arası Ruznâme)*, haz. Yavuz Oral, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi, Haziran 1966, s. 33, 59, 68, 73 vd.

²⁴ *Münşe'ât ve Telhîsât*, Bayezid Devlet Ktb., Bayezid, nr. 5867; *Telhîs Mecmuası*, Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 437 ve 291; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı Tarihine Aid Belgeler Telhîsler (1597-1607)*, İstanbul 1970, s. XVIII; Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Ankara 2013, s. 206; Pál Fodor, "Telhîs", *DİA*, c. 40, s. 402-404; Cengiz Orhonlu, "Telhîs", *İA*, c. 12/1, s. 148-150.

evrelerden geçerek geliştiğinin anlaşılması bakımından örnek teşkil etmektedir²⁵. Ayrıca telhîslerde edebî kaygı aranmamasına rağmen, XVIII. yy.'dan itibaren telhis dilinin de - geçmiş dönemlerdeki vesikalara bakıldığında- daha ağıdalı hale geldiği görülecektir. Özellikle dua kısmında Arapça ve Farsça ibareler ve sanatlı terkipler bunun göstergesidir. Ayrıca önemli ve mübarek günler ile alakalı tebrik içerikli telhisler siyasi içerikli olanlara nazaran daha ağıdalıdır. Bu ise Osmanlı'nın XVIII. yy. bürokrasi ve kançılıryasındaki protokol anlayışının daha da sistemleştiği yargısına varılabilir. Nitekim daha önceki dönemlerde Yemişçi Hasan Paşa ve Koca Sinan Paşa'ya ait telhîslerin daha duru, saf ve arı bir Türkçeye sahip olduğu muhakkaktır²⁶. Râgıb Paşa'nın bu çalışmaya konu olan telhîsleri de kendisine has üslubu ile beraber dönemin dili bakımından önemli ipuçları sağlamaktadır.

Reisülküttap bir konuyu özetleyeceği telhîsi hazırlarken amedî kalemiyle beraber çalışmaktaydı. Tayinler ve mühim addedilen konuların telhislerini âmedî kalemi hazırlamaktaydı. Çok gizli olan (*top secret*) meselelerle ilgili telhisleri de reisülküttap bizzat kaleme alabilirdi. Sıradan meseleler ise sadaret mektupçusuna bağlı kaleme yazılmaktaydı²⁷.

Râgıb Efendi'nin telhîslerine bakıldığında rükün sıralamalarında yer yer çeşitlilik arz ettiği görülmektedir. Mesela, bahar mevsiminde tüketilecek olan şerbet ile alakalı ilk telhîsde sırasıyla dua, elkab ve nakil rükünleri mevcuttur:

“*Cenâb-ı te'sîr-fermâ-yı havâss-ı eşyâ... mukârin-i i'tidâl-i tabî'at eyleye. Âmîn. Bi'n-nebiyyi ve âlihi'l-emîn.*”

“*Şevketlü... efendüm*”

“*Muktezâ-yı kavâ'id-i hikmet üzere fusûl-i erba'a-i mütedâvileden fasl-ı bahâr ve harîf-i eyyâm tedâbîr-i hîfz-ı sıhhat ve evân-ı tenâvül-i eşribe-i bâ-hâssiyet olup... bâbında emr ü fermân, şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, efendüm, Sultânüm hazretlerindedir.*”

Bazı telhîslerde ise rükünler dua, elkab, nakil, dua ve nakil şeklindedir:

“*Cenâb-ı Hakk celle ve alâ... eylemekden hâlî olmaya*”

“*Şevketlü, Efendüm;*”

²⁵ I. Mahmud ve III. Osman Devri'ne ait suretler için bkz. *Münşeât ve Telhîsler*, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Ktb., Şevket Rado Yazma Kitaplığı, ŞR, nr. 196; I. Abdülhamid ve III. Selim Dönemi'ne ait telhîs mecmuası için bkz. *Mecmua-i Münşeât*, Şevket Rado Yazma Kitaplığı, ŞR, nr. 198.

²⁶ Cengiz Orhonlu, *a.g.e.*, s. 1-134; *Koca Sinan Paşa'nın Telhîsleri*, haz. Halil Sahillioğlu, İstanbul 2004, s. 1-263; Halil İnalçık, *Devlet-i 'Alîyye-Tagayyür ve Fesâd (1603-1656): Bozuluş ve Kargaşa Dönemi*, İstanbul 2014, s. 351-369.

²⁷ Recep Ahışalı, *a.g.e.*, s. 150; Necati Aktaş, “Amedci”, *DİA*, c. 3, s. 12.

“Husrev-i hutta-i nîm-rûz olan âfitâb-ı âlem-tâbun... duâ-yı ömr ü devletlerine mahsûs ve münhasır olduğunu iş‘âren bir mücevher sâ‘at ihdâsına mübâderet olunmuştur.”

“Cenâb-ı berârende-i çarh-ı bûkalemûn... bâ‘is-i feth ü güşûd eyliye. Âmîn.”

“Hakk-ı çâker-i ubûdiyyet-perverlerinde... münebbih-i hulûs-ı âvâze-i müfâharetümi tanîn-endâz-ı tâs-ı sipih-ı devvâr buyurmaları bâbında.”

Rûkn sıralamaları farklı Kadir Gecesi ile ilgili bir telhîs ise elkab, dua, elkab, nakil, dua, nakil olarak sıralamaya sokulmuştur:

“Şevketlü... efendüm”

“Cenâb-ı Rabb-i Kadîr... eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. Bi-hayriyyet-i ecellü‘l-mürselîn.”

“Şevketlü... efendüm”

“Hâl-i cemâl-i leyâl-i Ramazân... bir rişte tesbîh ve bir kut‘a seccâde merfû‘-ı huzûr-ı lâmi‘ü‘n-nûr-ı hudâvendîgârîleri kılınmıştır.”

“Cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlak... Âmîn.”

“Ber-mu‘tâd-ı kadîm arz u takdîmine ibtidâr olunan... buyurılır ise ol bâbda emr ü fermân.”

Yukarıda belirtilen dua ve nakil kısımlarında kullanılan kelimeler (özellikle dua kısımları) konunun çeşidine göre (synonym-antonym) sanatlı bir biçimde özenle seçilerek kullanılmıştır. Ayrıca siyâsî konulara ait telhîslerin nakil kısımları diğerlerine nazaran daha sade bir dile sahip olduğu görülmektedir.

Telhîslerde bulunan elkab formları ise yazma nüshalarına göre çeşitlilik, farklılık arz ettiğinden sabit bir elkab formunun tesbiti mümkün olmamıştır. Bu yüzden nüsha farklılıklarının gösterildiği kısımlarda rûkn farklılıkları rahatlıkla görülecektir. Aynı şekilde *“Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur/oldur ki;”* şeklindeki form da pâdişâhın tedâvisi esnasında verilen hediyelerle alakalı telhîsle başlamaktadır²⁸.

Tüm bu bilgiler ışığında söylenebilir ki; telhîs istinsahında rûkûn sıralamasının değişiklik arz edebileceğidir. Elkabın sıralaması, eksikliği veya fazlalığının göz ardı edilmesi hususu ise istinsah sürecinde o dönemde ya belirli bir sıralamanın olmasından ötürü gereksiz görüldüğünden terk edildiğini ya da belirli bir sıralamanın olmadığını düşündürmektedir. Tabi ki de Râgıb Efendi’ye ait telhîsler, dar bir süreçte Osmanlı Arşivleri’nde rastlanmadığından

²⁸ Yüzyıllara göre telhîslerde elkab ve sıralama değişiklikleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili(Diplomatik)*, Ankara 2013, s. 206-211.

varılan bu tesbitler daha kapsamlı bir çalışma sonucu değişik, ayrıntılı ve sağlıklı bir hâl alabilir.

Yani Râgıb Paşa'nın reisülküttaplık döneminde hazırladığı/hazırlattığı telhîslerin tertibinin rast gele düşünülmediği aşikâr olup, aynı zamanda dönemin en parlak şahsiyetine ait belgelerle gelecek vadeden devlet adamı adayları için de bir literatür oluşturma gayesinin olduğu muhakkaktır²⁹.

B- Osmanlı Devleti'nde Münşeât Mecmuası Vücuda Getirmiş Meşhur Simalar ve Sosyal Ağları

Osmanlı yazma eserlerinde çok geniş hacme sâhip olan Münşe'ât Mecmualarının Türkçe kaleme alınmış ve bilinen ilk örnekleri; XV. yy.'a ait Kırımlı Hafız Hüsam ve Ahmed-i Dâî'nin *Teressül* isimli iki ayrı münşeâtla³⁰, Yahya b. Mehmed el-Kâtib'in *Menâhicü'l-inşâ*'sıdır. *Menâhicü'l-inşâ*'nın ilk bölümünde inşâ kaidelerine, ikinci bölümünde mektuplara giriş bölümlerine, son bölümde ise örnek vesikalara yer verilmiştir³¹.

Münşeât mecmuâsı vücuda getirme Fâtih ve II. Bayezid Dönemi'nde de devam etmiştir. II. Bayezid Dönemi'nde yaşamış iki kardeş olan Tâcîzâde Câfer (ö. 921/1515) ve Sadi Çelebi (ö. 922/1516)'lere ait münşeât mecmuası vardır³². Tâcîzâde Câfer Çelebi Dîvân-ı Hümâyûn'da nişancılık yapmış ve bürokraside kullanılan yazı tiplerine yenilik getirmiş önemli bir şahsiyettir. Kardeşi Sadi Çelebi ise çeşitli medreselerde müderrislik yapmış olan âlim bir münşîdir³³. Fâtih Devri'ne ait çok önemli belgeleri ihtiva eden diğer bir münşeât mecmuasının da bu iki kardeşin babası Tâci Bey tarafından tertip edilmiş olabileceği düşünülmektedir³⁴.

²⁹ Virginia Aksan'a göre "...muhtemelen bu Münşeât (Râgıb Paşa'nın) Ahmed Resmi gibi reisülküttablar ve sadrazam olmayı hedefleyenler için hem üslup, hem hariciye konusunda elkitabı işlevi görmüştür." Bkz. Virginia Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmed Resmi Efendi (1700-1783), çev. Özden Arıkan, İstanbul 1997, s. 17.

³⁰ Erhan Afyoncu, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2012, s. 162; Yahyâ bin Mehmed el-Kâtib, *Menâhicü'l-inşâ*, haz. Fahri Unan, Ankara 2014, s. 1-14.

³¹ Yahyâ bin Mehmed el-Kâtib, *a.g.e.*, s. 21-32.

³² Tâcîzâde Sa'dî Çelebi, *Münşeât*, nşr. Adnan Erzi-Necati Lugal, İstanbul 1956.

³³ İsmail E. Erünsal, "Tâcîzâde Câfer Çelebi", *DİA*, c. 39, s. 353-356; a. y., "Tâcîzâde Sa'dî Çelebi", *DİA*, c. 39, s. 356.

³⁴ Neşredenler tarafından giriş kısmında açıklanmıştır bkz. *Fâtih Devrine Ait Münşeât Mecmuası*, nşr. Adnan Erzi-Necati Lugal, İstanbul 1956.

Münşeâtü's-selâtîn isimli önemli eseriyle maruf, meslekî olarak Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliğinden yetişmiş Feridun Ahmed Bey (ö.991/1583); Kânûnî Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad devirlerinde çok önemli vazifelerde bulunmuştur. Bilhassa reisülküttaplık ve nişancılık vazifelerinde bulunması devrinin en ünlü aydınlarıyla münasebetine zemin hazırlamıştır. Devletin kuruluşundan itibaren kendi dönemine kadar siyasî ve idârî fevkalade ehemmiyetli mektup suretlerini içeren eserini de bu verimli ortamda vücuda getirmiştir. Yalnızca devlet adamı değil aynı zamanda yetenekli bir münşî, hattat ve şâir olan Feridun Ahmed Bey'in evinde sık sık edebî meclisler düzenleyerek devrin aydınlarıyla münasebette olduğu bilinmektedir. Sultânü'ş-şuarâ olan Bâkî'ye şiirler yazması ve yazdığı şiirlerin Bâkî tarafından beğenilmesi aynı zamanda Koca Nişancı Celâlzâde'den değişik yazı stillerini öğrenmesi, devrin edebiyat camiası ile kalemiye önde gelenlerinin arasında sağlam bir köprü olduğuna en büyük delil olarak gösterilebilir³⁵. Aynı şekilde Bâkî'nin eski dostu olan, meşhur Osmanlı tarihçisi ve şeyhülislâmı Hoca Saadeddin Efendi (ö. 1008/1599) de kendisinden önceki yıllarda şeyhülislamlık yapmış olan Ebusuud Efendi (ö. 982/1574) gibi münşeât mecmuasına sahiptir³⁶. Yine bu dönemde *Ahlâk-ı Alâî*'si ile meşhur, müderrislik, kadılık ve kazaskerlik yapmış âlim Kınalızâde Ali Efendi (ö. 979/1572)'nin de münşeâtı unutulmamalıdır³⁷.

Dîvân-ı Hümâyûn bürokrasisinin şekillenip sistemleşmeye başladığı dönem olan XVI. yüzyılının ikinci yarısında bürokrat ve sivri bir kişiliğe sahip Gelibolulu Mustafa Âli (ö.1008/1600); kariyeri süresince mâlî hesaplamalardan hoşnut olmamış ve diplomasî anlamında o dönemde en üst merteye olan nişancılığı defalarca talep etmiştir. Hatta kendisine göre bu rütbe ile alakalı rakibi olan Hamza Çelebi'yi “Hamza-hemze” arası farkı ve Hümeze Sûresi'ni bilmeme cehaletiyle suçlamıştır³⁸. Gelibolulu Âli; biraz abartılı üslubu olmasına rağmen, diplomatik anlamda bu mansıpların entelektüel birikime sahip kişilere bırakılmasını savunmuştur ve bu gerekliliğin farkındadır. Nitekim Kânûnî Devri'nin en önemli devlet

³⁵ Abdülkadir Özcan, “Münşeâtü's-Selâtîn”, *DİA*, c. 32, s. 20-22; a. y., “Feridun Ahmed Bey”, *DİA*, c. 12, s. 396-397; Celia J. Kerslake, “Celâlzâde Mustafa Çelebi”, *DİA*, c. 7, s. 260-262; Mehmet Çavuşoğlu, “Bâkî”, *DİA*, c. 4, s. 537-539.

³⁶ Abdurrahman Daş, *Osmanlılarda Münşeât Geleneği Hoca Saadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeâtı*, Ankara Üniversitesi S. B. E. Doktora Tezi, Ankara 2003; Şerafettin Turan, “Hoca Saadeddin Efendi”, *DİA*, c. 18, s. 196-198.

³⁷ Bekir Kütükoğlu, *a.g.m.*, s. 217; Hasan Aksoy, “Kınalızâde Ali Efendi”, *DİA*, c. 25, s. 416-417.

³⁸ Âli'nin bu konuya dair mektupları ile alakalı olarak bkz. Gelibolulu Mustafa Âli, *Menşeu'l-inşâ*, haz. İ. Hakkı Aksoyak, Ankara 2007, s. 124-128, 140-145, 147-149; ayrıca bkz. İ. Hakkı Aksoyak, “Gelibolulu Mustafa Âli'nin Menşeu'l-inşâ'sı”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 19, Niğde 2006, s. 185-209.

adamlarından olan Nişâncı Celâlzâde Mustafa (ö. 975/1567)³⁹,ya, devlet kademelerinde görev yapan diğer kâtipler gibi hayranlık derecesinde saygı duyması da bunun göstergesidir. Ona göre yukarıda bahsedilen mansıplar ilmî doygunluğu olan, yabancı dillerde eserler kaleme alabilecek kadar maharetli kimselere tevdi edilmelidir. Şeyhülislamlık makamı nasıl şer‘î hukukun başı ise nişancılık da onun kadar örfî hukûkta söz sahibidir⁴⁰.

Hoca Saadeddin Efendi’nin mülâzımı olarak tahsil gören Ganîzâde Mehmed Nâdirî (ö. 1036/1627)’nin münşet mecmuası da bu bağlamda anılmaya değerdir⁴¹. Hoca Saadeddin Efendi’den mülâzım olan diğer münşeat sahibi Azmîzâde Mustafa Hâletî (ö. 1040/1631)’de dîvân sahibi, rubâileriyle meşhur bir şâir ve münşîdir. Aynı dönemde yaşayan meşhur nâsirlerden olan Nergisî (ö. 1044/1635) ise düzyazı sanatını zirveye taşıyan zât olarak zikredilir. Nergisî’nin *Münşeât (Esâlibü’l-mekâtîb)*’ına Ganîzâde Mehmed Nâdirî ve Azmîzâde Mustafa Hâletî tarafından takriz yazılmış olması ise edebiyat camiasındaki saygınlığını göstermektedir ve bu durum dönemin aydınları arasında cereyan eden etkileşimin güzel bir numunesidir⁴². Yine bu dönemde *eş-Şekaiku’n-nu‘mâniyye* zeyliyle meşhûr Nevîzâde Atâî (ö. 1045/1635)’nin de *Münşeât* sahibi olduğu unutulmamalıdır.

XVI. yy.’ın sonunda ve XVII. yy.’ın ilk çeyreğinde farklı yıllarda birçok kez nişancılığa getirilen Okçuzâde Mehmed Şâhî (ö. 1039/1630) ününü asıl olarak değerli bir münşî oluşundan ve eseri *Münşeâtü’l-inşâ*’dan almaktadır⁴³. Kariyerine Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliğinde başlaması ve nişancılık vazifesinden önce reisülküttaplık yapması, kalemiye sınıfının tekâmülü açısından örnek teşkil eder. Hoca Saadeddin’in Ebusuud Efendi gibi münşeat sahibi oluşu, Ganîzâde Mehmed Nâdirî ve Azmîzâde Mustafa Hâletî’nin de Hoca Saadeddin mülâzımı olarak tahsil görmüş olmaları gibi, Okçuzâde’nin de dönemin şeyhülislamı Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi’ye yakınlığı dikkat çeker. Yine aynı dönemde

³⁹ Koca Nişâncı Celâlzâde Mustafa’ya devrin diğer dev şairi Fuzûlî tarafından da mektup gönderildiği bilinmektedir fakat Fuzûlî’nin mektupları mecmua halinde değildir. Bu bilgi için bkz. Lâmiî Çelebi, *a.g.e.*, s. 11; Yine Koca Nişâncı’nın kardeşi ve aynı zamanda ilmiye kökenli bir zat olan Celâlzâde Sâlih Çelebi’nin de *Münşeât*’ı vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Franz Babinger, *Osmanlı Tarihi Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982, s. 111-113.

⁴⁰ Cornell H. Fleischer, *Tarihçi Mustafa Âli Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, çev. Ayla Ortaç, İstanbul 2013, s. 35, 92-96, 117, 121.

⁴¹ Mustafa Uzun, “Ganîzâde Mehmed Nâdirî”, *DİA*, c. 13, s. 355-356.

⁴² Nergisî, *Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisî’nin Münşeâtı*, haz. Halil İbrahim Haksever, İnönü Üniversitesi S. B. E. Doktora Tezi, Malatya 1995; *Koca Râgıp Paşa ve Azmîzâde Hâletî’nin Münşeâtları Üzerine Mukayeseli Sentaks İncelemesi*, haz. Özlem Kafa, Trakya Üniversitesi S. B. E., Edirne 2000; Halûk İpekten, “Azmîzâde Mustafa Hâletî”, *DİA*, c. 4, s. 348-349; Süleyman Çaldak, “Nergisî”, *DİA*, c. 32, s. 560-562.

⁴³ Christine Woodhead, “Okçuzâde Mehmed Şâhî”, *DİA*, c. 33, s. 335-336.

yaşamış münşeât sahibi, Mesnevî şârihi ve sûfî-meşrep olan Sarı Abdullah Efendi (ö. 1071/1660) de reisülküttap kaymakamlığı ve reisülküttaplık gibi görevlerde bulunmuştur⁴⁴.

XVIII. yy. edebiyatımızda nâsir ve şâir olarak bilinen “kırk yıllık” Kânî (ö. 1206/1792) de Yeğen Mehmed Paşa ve Hekimoğlu Ali Paşa’ya yazdığı mektuplarıyla bir *Münşeât (Letâif ve Hezeliyât)* vücuda getirmiştir. Yine dönemin önemli devlet adamlarına yazdığı mektupları içeren, Osmanlı’da ilk sadrazam biyografisi olan *Hadîkatü’l-vüzerâsı*yla meşhur Osmanzâde Ahmed Tâib (ö. 1136/1724)’in de münşeâtı mevcuttur⁴⁵.

Sonuç olarak Münşeât Mecmuâları’nın; Osmanlı’nın önemli devlet adamları (bilhassa şeyhülislam, sadrazam, nişancı vs.) ve edebî şahsiyetleri arasındaki güçlü bir sosyal ağ vasıtasıyla vücuda getirildiği söylenebilir. Diğer bir husus ise münşeât sahiplerinin önceden (genel olarak) ilmiye kökenli olduğu ve kalemiyenin sivrilmeye başladığı ileriki süreçte de bu bağın devam ettiği. Nitekim kâtiplerin başı olan reisülküttapın özellikle saray, sadaret ve meşihat arası bağı ve trafiği yönetmede etkin bir rol oynaması tesadüfi değildir. Yani genel manada ilmiye ve kalemiye sınıfı arasında keskin bir çizgi yoktur bilakis güçlü bir bağ vardır⁴⁶. Bu çalışmaya konu olan Râgıb Paşa’nın da köklü bir sosyal ağdan beslenip etkilendiği/etkilediği ve *Münşeât*’ının da bu gelişmeler sonucunda muhtemelen kendi talebiyle vefatına kadar hizmetinde bulunan Ahmed Nüzhet tarafından tertip edildiği görülecektir.

IV- Koca Râgıb Mehmed Paşa’nın Münşe’ât ve Telhîsâtı

A- *Münşe’âtın Müellifi, Telif Sebebi ve Tarihi’ne Dair*

Râgıb Paşa’nın *Münşe’âtını* onun adına derleyen Ahmed Nüzhet; III. Mustafa Dönemi’nde eseri hazırladığını, Paşa’nın Rakka ve Halep Valiliği sırasında divitdârlığını ve Sadrazamlığı’nda ise mühürdârlığını yaptığını *Dîbâce Bölümü*’nde belirtmektedir. Ayrıca Ahmed Nüzhet’in eseri derlediği zamanda “Ahmed Resmî Efendi’nin Sadaret Mektupçusu olduğunu bildirmesi” dolayısıyla eserin 1177/1764 dolaylarında yazıldığını söyleyebiliriz.

⁴⁴ Nihat Azamat, “Sarı Abdullah Efendi”, *DİA*, c. 36, s. 145-147.

⁴⁵ Abdülkadir Özcan, “Osmanzâde Ahmed Tâib”, *DİA*, c. 34, s. 2-4.

⁴⁶ Recep Ahışalı, *a.g.e.*, s. 46-53.

Dibâce’de bunları açıkladıktan hemen sonra Paşa’dan bizzat duydukları ve Ahmed Resmî Efendi’nin de *Sefînetü’r-rü’esâ* isimli eserinden istifâde ederek Râgıb Paşa’nın kısaca özgeçmişini vermiştir⁴⁷. Bununla beraber Râgıb Paşa vefât etmeden önce mektup ve telhislerini Ahmed Nüzhet’e “*cem’ ü tertîb*” etmesini söylemiş olabileceği ihtimali de mevcuttur⁴⁸.

B- Eserin İsmi Meselesi

Bu çalışmada karşılaşılan güçlüklerden biri, çeşitli isimlerle mevcut Râgıb Paşa *Münşeât*ının birçok nüsha üzerinden tespit etmek olmuştur. Nitekim mevcut nüshalar kısmına bakıldığında görülecektir ki; bu eser *Münşe’ât ve Dîvân-ı Râgıb*, *Münşe’ât*, *Telhîsât*, *Telhîsât ve Münşe’ât*, *Telhîsât-ı Koca Râgıb Paşa*, *Külliyât-ı Râgıp Paşa*, *Münşe’ât-ı Râgıb*, *Münşe’ât*, *Münşe’ât Mecmu’ası* (içinde ayrı olarak), *Dîvân-ı Râgıb*, *Münşe’ât-ı Mergûb*, *Külliyât ve Münşe’ât-ı Râgıb Paşa*, *Bazı Âsâr-ı Râgıb Paşa*, *Dîvânçe-i Râgıb*, *İnşâ ve Dîvân-ı Râgıb Paşa* vs. gibi birçok farklı isimle karışık halde anılmaktadır.

Bu nüshaların arasında sadece münşeatin olduğu müstakil ciltlerin yanı sıra *Dîvân-ı Râgıb* ismiyle müsemma olarak da Paşa’nın *Dîvânı* içinde mecmu haldedir. Fakat yukarıda da görüleceği üzere eserin sadece *Telhîsât* olarak birçok yerde mevcut bulunması isim bakımından eksiklidir. Buna karşın Osmanlı bürokrasisinde Münşe’ât türünün; tüm resmî/husûsî belge ve mektup çeşitlerinin toplanabileceği bir mecmua türü haline gelmiş olması bu eserin isminin sadece *Münşe’ât* olmasına yeterlidir. Çünkü eserin tamamı düşünüldüğünde içinde telhîslerin yanı sıra birçok mektup ve resmî yazı sureti bulunmaktadır. Nitekim eseri Râgıb Paşa adına tertip eden Ahmed Nüzhet’in *Dibâcesine* bakıldığında; Râgıb Paşa’nın sadece manzum eser müellifi değil, aynı zamanda mensur eser müellifi yani münşî olduğundan bahsetmektedir:

⁴⁷ Bkz. “...*Ahmed Nüzhet kesîrû’l-bâl cem’ ü tertîbine dest-zen-i yerâ’a-i ihtimâm olduğu âsâr-ı belâgat-irtisâmın nâzım-ı bülend-ıkbâl ve münşî-i ferhunde-fâlinün Rakka ve Haleb eyâletlerinde devât-dârî ve ba’dahü müntakîl-i civâr-ı Rahmet-i Bârî oluncaya dek mühürdârî olmagla vezîr-i müşârün-ileyhün lisân-ı fasîhü’l-beyânlarından ve’l-hâletü hâzîhi Mektûbî-i Sadr-ı Âlî Resmî Ahmed Efendi’nün Sefînetü’r-rü’esâ nâm risâle-i reşâkat-nigârundan gûş-güzâr...*” Koca Râgıb Paşa, *Münşe’ât ve Dîvân-ı Râgıb*, TSMK, EH, nr. 1468, vr. 2b.

⁴⁸ Koca Râgıb Paşa, *Münşe’ât ve Dîvân-ı Râgıb*, TSMK, EH, nr. 1468, vr. 1b-5a; Virginia Aksan, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmed Resmi Efendi (1700-1783)*, çev. Özden Arıkan, İstanbul 1997, s. 10-18, 35-39; Bekir Kütükoğlu, “Ahmed Resmî”, *DİA*, c. 2, s. 121.

“...*nâzım-ı bülend-ikbâl ve münşî-i ferhunde-fâlinün Rakka ve Haleb eyâletlerinde devât-dârı ve ba‘dehü...*”⁴⁹

Yani bu çalışmanın ismi sadece *Râgıb Paşa'nın Münşe'âtı* koyularak iktifa edilebilirdi. Fakat müstakbel çalışmalarda çıkabilecek bibliyografik sorunlar ihtimalinin halli dolayısıyla çalışmanın adı olarak *Koca Râgıb Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı* ismi uygun görülmüştür. Çünkü Osmanlı'da sırf telhîslerin bulunduğu Telhîs Mecmuaları'nın mevcudiyeti en müstemil ismin *Münşe'ât ve Telhîsât* olması düşüncesini doğurmuştur.

C- Koca Râgıb Mehmed Paşa'nın *Münşe'ât ve Telhîsâtı*, Eserin Muhtevâsı

1- Reisülküttap Oluşuna Kadar Kaleme Aldığı Vesayik

Bu bölümde asıl amaç; Râgıb Paşa'nın hayatını ayrıntılı olarak anlatmak yerine, kalemiyede başlayan kariyeri ile beraber mühürdârı Ahmed Nüzhet'in tertip ettiği *Münşeât ve Telhîsât*'in muhtevasını açıklayacak biçimde onun sosyal ağını tesbit etmek olacaktır. Aynı zamanda bahsedilen bu ağ ile Paşa'nın irtibatla olduğunu düşünülen devlet adamlarının inşâ sahiplerinin güçlü ilmî ve edebî bağı olduğu da görülecektir.

1110/1698-99 senesinde İstanbul'da dünyaya geldiği kabul edilen Râgıb'ın asıl adı Mehmed'dir. Hayatının büyük bir bölümünde kullanacağı “Râgıb” mahlasını küçük yaşta ilme, inşâ ve edebiyata gösterdiği rağbetten dolayı kazanmıştır. Babası Defterhâne kâtiplerinden Şevkî Mehmed Efendi'dir. İyi bir eğitim aldıktan sonra Defterhâne'de kâtip olarak yetişmeye başlayan Râgıb burada inşâ sanatını öğrendi. Râgıb Mehmed edebî hayatında hep hikemî tarzın kurucusu Nâbi ekolünü takip etmiş ve genelde eserlerini o çizgide oluşturmuştur. Nitekim eserin *Münşe'ât* kısmında bu etki bir mektubunda görülmektedir. O; 1732-33 yılında Herat'ta bulunan Nâdir Şâh'ın nedimi Mirza Zeki'ye cevaben yolladığı mektubunda Nâbi'den alıntılarla muhatabına nükteli göndermelerde bulunmuştur⁵⁰.

⁴⁹ TSMK, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb*, EH, nr. 1468, vr. 2b.

⁵⁰ Nâbi ve Râmi Mehmed Paşa arasındaki edebî ilişkiler için özellikle bkz. Halil İbrahim Haksever, “Münşeatlarda Yer Alan Tarihî Bilgiler”, *Uşak Üniversitesi S. B. Dergisi*, Uşak 2009, sy. 2/1, s. 24-31; a. y., “Nâbi Münşeâtında Mizahi İfadeler ve Rami Paşaya Yazdığı Mizahi Mektup”, *Turkish Studies*, sy. 6/2, Ankara Bahar 2011, s. 33-38; a. y., “Nâbi'nin Münşeâtında Biyografik Bilgiler”, *Turkish Studies*, sy. 8/1, Ankara Kış 2013, s. 1599-1606; ayrıca bkz. Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi (Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin)*, haz. Mesut Aydın, İstanbul 2007, s. 48, 188-193, 303-305 (Bundan sonra *Subhî Tarihi*); Mesut Aydın, “Râgıb Paşa”, *DİA*, c. 34, s.403; Abdülkadir Karahan, “Nâbi”, *DİA*, c. 32, s. 258-260; Recep Ahışalı, “Râmi Mehmed Paşa”, *DİA*, c. 34, s. 449-451.

Râgıb Efendi ise bu sıralarda Bağdat Defterdârı'ydı ve Mirza Zeki'nin mektubundaki tavrılarını *'ucb u nahvet ü gurûr* olarak nitelendiriyordu ve akabinde Nâbî'nin hikemî üslûbuna benzer bir şekilde onu uyarıyordu:

“Pek de magrûr olma kim meyhâne-i ikbâlde

Biz hezârân mest-i magrûrun humârın görmüşüz”⁵¹

Râgıb Mehmed bu mektubunda Sultan I. Mahmud'un devlet adamındaki tayin başarısına, tayin edilen komutanlara (Serasker Topal Osman Paşa ve Bağdad Vâlisi Ahmed Paşa) güveniyordu ve Nâdir Şah tarafına gereken cevabın verileceğinden emindi:

“Öteden berü Devlet-i kâhire-i Osmâniyye'nün medâr-ı iftihârı vücûd-ı şahs-ı vâhîde mevkûf olmayup ... bendegân-ı âsitânlarından her kime kuvvet-i pervâz ve miknet-i imtiyâz virirler ise hemân tîr-i rûy-ı terkeş ol zâtdan ibâret olup ve öteden berü âdet-i dirîneleri dahı her düşmen üzerine bi'z-zât pâdişâhân-ı kaviyyü'l-iktidâr teveccühi muktezâ olmayup, pâ-nihâde-i udvân olanlardan herkesün ferâhûr-ı isti'dâdına göre uddet? ü 'atâd ile bir bendelerin ta'yîn idegelmeleriyle sizün dahı mukâbelenüze kadr-ı kifâyetden ezfûn asâkir-i zafer-makrûn ile vezîr-i müşârün-ileyh hazretlerini serasker ta'yîn itmişler. Ma'-hâzâ ki; vezîr-i müşârün-ileyh hazretleri zâten ve zamânen niçe niçe hüdâmât-ı celîlede ihrâz-ı nâm u şân itmiş bir vezîr-i dilîr ve Âsâf-ı huçeste-tedbîr olup, bizüm gibi bî-ser ü sâmânların harf-endâz olacağı herze-i ricâlden olmadıklarını zûr-ı bâzû-yı tevfiğ ile yine kendüler isbât ideceklerdür

İnşallahü'r-Rahman bu çend müddetde gelürler görelüm helvâpezlerimiz cenâbınıza ne helvâ yidirseler gerekir ve keş-dûzlarımız merdân-ı meydânınıza ne pâpûşlar giydirtüp ve ol hurde-fürûşlarımız ki bâzâr germ-â-germ-i dâd ü sitedleri rûzgâr-ı [kâr-]zârdur. Bakalım ne gûne sengîn metâ'lar satup ne rengîn bahâlar alsalar gerekdür”⁵²

Râgıb Mehmed; Bağdat'a defterdâr olarak gönderilmeden önce kâtiplik, mektupçuluk, defter eminliği, ordu riyaseti vekilliği, cizye muhasebeciliği, murahhaslık vb. çeşitli görevlerde bulunmuş; Köprülüzâde Abdullah Paşa, Bağdat Valisi Ahmed Paşa ve Hekimoğlu Ali Paşa gibi muzaffer komutanların yanında hizmet ederek tecrübe kazanmıştır⁵³. Hatta yazdığı mektuplarla inşâ ilminde olan yeteneğini göstermesi sonucunda, Herat'a Nâdir Şah'a elçi olarak gitmeden önce de 1138/1726 yılında daha III. Ahmed Dönemi'nde Şah Tahmasb ile Devleti Aliyye arasında yapılacak müzakerelerde kâtip olarak gönderilmişti.

⁵¹ Nâbî (ö. 1124/1712).

⁵² Metinde “Bagdâd Muhâsarası vak'asında Nâdir Şâh'un nedîm-i meclisi olan Mîrzâ Zekî'nün, Bağdâd defterdârı iken merhûm Râgıb Paşa'ya gelen mektûbına cevâbdur” başlıklı mektup.

⁵³ Mesut Aydın, “Râgıb Paşa”, *DİA*, c. 34, s. 403-404.

Râgıb'ın dış ilişkiler ile alakalı ilk teşebbüsleri olarak nitelendirilebileceğimiz bu vazifelerin kendisine ciddi tecrübeler kazandırdığı ve sadaret mektupçuluğu, reisülküttaplık gibi görevlere getirilmeden önce kendisine entelektüel bir zemin hazırladığı görülmektedir. Bu vazifeleri ifa ederken vücuda getirdiği sanatlı belgelerle göz dolduracak ve kalemiyede şakird olarak başladığı basamakları hızla tırmanacaktır.

Bağdat'ta üstlendiği başarılı görevlerin ardından Râgıb Efendi; sadrazam maiyetinde 1736'da başlayan Rus Savaşı'na gönderilecek ve kısa sürede kalemiyede çok mühim bir basamak olan sadâret mektupçuluğuna getirilecekti. Sadâret Mektupçuluğu vazifesinin ilk aylarında yani 1149 senesinin Ramazan ayında Sadrazam adına dönemin Darüssaade Ağası Hacı Beşir Ağa'ya Hırka-i Şerif odası yıkandıktan sonra gönderdiği hediyesi dolayısıyla teşekkür eden sanatlı bir mektup yazmıştır. Bu sırada ordu Rus savaşı dolayısıyla Babadağı Kışlağı'ndadır⁵⁴.

Önceden beri İran münasebetlerinde azımsanmayacak tecrübe kazanan Râgıb Mehmed, 1739'a kadar Osmanlı fetihleriyle dolu dönemde de Avusturya ve Rusya ile yapılan görüşmelerde merkez-ordu-sadrazam trafiğini reisülküttap ile beraber başarıyla yürütmüştür.

Doğu'da Nâdir Şâh tehdit oluştururken batıda ise Rusya Çariçesi Anna ile Avusturya İmparatoru VI. Şarl (Osmanlı dilinde Karoloş) gizlice anlaşarak müttefik hale gelip Osmanlı'ya karşı savaş açmışlardı. Râgıb Efendi; 1150 yılında Sadrazam İvaz Mehmed Paşa tarafından sadaret kaymakamlığına gönderilen, Tuna Nehri üzerindeki Ada Kale ve civar yerlerin fethini müjdeleyen mektubu, sadrazam mektupçuluğu esnasında kaleme almıştır⁵⁵. Bu kaimede Ada Kale'yi tavsif ederken;

“kilîd-i Frengî-i terkîb-üstüvâr ve sedd-i sedîd mücebû'l-igtirâr olan Ada-i Kebîr Kal'ası ki; fi'l-hakîka envâ'-ı sanâyi'-i hendese-kârî ve esnâf-ı bedâyi'-i fenn-i mi'mârî ile safha-i sath-ı âb üzere mürtesim-i tulsım-ı âteş-i müşkil-güşâ ve mânend-i kufl-i endîşe-i asîrû'l-hall bir mu'âmmâdur”

“kal'a-i merkûmenün müşt Emil olduğu acâyib-i metânet ü üstüvârî ve garâyib-i menâ'at-ı Sinimmârîsine”

“bu gûne kal'a-i mütedâhilü'ş-şu'ûb-ı garîbü'l-üslûbun”

⁵⁴ Metinde bkz. “Kırkdokuz senesi Ramazân'ı hilâlinde taraf-ı hümâyûndan Babadağı meştâsında iken Sadr-ı A'zam hazretlerine hırka-i şerîf suyu irsâl buyurıldukda teşekkür eden Dârü's-sa'âde Ağası'na tahrîr olunan kâ'ime-i sadr-ı 'uzmâ bâ-müsvedde-i Râgıb”; Ayrıca bkz. Mesut Aydınar, *Koca Râgıb Paşa*, s. 88.

⁵⁵ Râgıb Paşa'nın Belgrad Fethi ile alakalı kaleme aldığı devrin en önemli edebî nesir türü olan ve Münşe'ât yazmalarında bulunmasına rağmen ayrı bir risale olarak add edebileceğimiz yazısı için bkz. Koca Râgıb Paşa, *Fethiyye-i Belgrad (Belgrad Hakkında Râgıp Paşa'ya Ait Bir Risâle-1739)*, haz. Fatma Çiğdem Uzun, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2000.

“Kal‘a-i merkûme bir hısn-ı hasîn ve bir ma‘kıl-ı üstüvâr ü metîndür ki; letâfet-i resm ü endâm ve rezânet-i şekl ü istihkâm ile revnak-şiken-i kal‘a-i kûh-rengîn ve reşk-efgen-i rûyîn-i zîr-i ber-zemîn dinmege şâyân ve kâlâ-yı hüsn ü bahâsı kat‘â dest-zede-i redd ü kabûl-i hâhişgerân olmamış bir düşize-i muhaddire-i ismetdür ki; mehr-i mu‘accel ve rû-nümâsı çendîn hezâr nakdîne-i cân olмага erzân olmagla teshîr ü iktirâbı hasîsa-i zamân-ı nusret-evân-ı şehriyâr-ı devrân ve ref‘-i nikâb-ı ihticâbı nuhbe-i menâkıb-ı iktidâr-ı tâc-dâr-ı sipihr-unvân idügi imzâ-gerde-i muhâfizân-ı serhadd-ı tahkîk ve müsellim-i nıgehbânân-ı bârû-yı iz‘ân u tasdikdür”

gibi sanatlı ve süslü anlatımları tercih ederek hem kalenin gerçekten de muhkem oluşunu abartmada haklı oluşunu gösteriyor; hem de İvaz Mehmed Paşa’nın başarısının önemini vurguluyor⁵⁶. Ayrıca mektup, Vekâyi‘nüvis Subhî Efendi tarafından özetlenmiş ve *Târîh*’ine kaydedilmiş olarak görülmektedir⁵⁷. Subhî Efendi *Târîh*’inin birçok yerinde Râgıb Paşa’nın *Tahkîk ve Tevfik*, *Münşe‘ât* ve *Telhîsât*’ından yer yer tam metin olarak kimi zaman ise bahisle istifade etmiştir⁵⁸.

Râgıb Efendi tarafından, Sadrazam Yeğen Mehmed Paşa adına 1151/1738-1739 Şaban ayında Nâdir Şâh tarafına gönderilen mektupta ise; batıda Avusturya üzerine seferde olduğundan İran ve Osmanlı dostluk vurgusu yapılarak sulh amaçlanmaktadır⁵⁹. Mektuptaki “*mıhr ü mahabbet, yek-cihetî vü uhuvvet, vifâk u ittihâd, tehâbb ü tevâdd, yek-*

⁵⁶ Metinde “Ada Kal‘asının Sadr-ı esbak ‘İvaz Mehmed Paşa hazretlerinin ser-‘askerliği vesâtetiyle ‘avn u ‘inâyet-i İzid-i bî-endâd ile feth ü güşâdı müyesser oldukda dest-ber-dâşte-i bâr-gâh-ı Kırdigâr ve çeşm-dûz-ı tarîk-i terakkub ü intizâr olan sâ‘ir müslimîn-i ibâdî istibşâr siyâkında Rikâb-ı müstetâb-ı hümâyûn Kâ‘im-makâmı’na Sadr-ı müşârün-ileyh tarafından ba‘s ü tesyîr olunan kâ‘ime sûretidür” başlıklı mektup; Ayrıca bkz. Mesut Aydın, *Koca Râgıb Paşa*, s. 99-100.

⁵⁷ “...hâlâ Vidin Cânibi ser-‘askeri olup, Ada-i Kebîr Kal‘ası’nun nâmzed-i feth ü teshîri olani vezîr-i şehâmet-semîr *el-Hâc Mehmed Paşa hazretleri tarafından bu def‘a vürûd iden kâ‘imenün hulâsa-i mefhûmında, kal‘a-i merkûmenün menâ‘at-ı me‘âbir ü me‘âric ve resânet-i medâhil ü mehârici mukaddemâ ifâde vü ifhâm olduğığı üzere yegân yegân irâd u izâh olunduktan sonra, yine ada-yı mezkûre mukâbelesinde vâki‘ etrâf ü sevâhilde envâ‘-ı sanâyi‘-i acibe ızhârıyla ibdâ u ihtirâ olunmuş müte‘addid şânesler ve tabyalar misillü istihkâmları biluFULLâhi’lMeliki’r-Rakîb bu esnâlarda zor-bâzû-yı iktidâr ve nîrû-yı şemşîr-i berk-âsâr ile hedm ü tahrîb ve derûnlarında bulunan a‘dâ-yı sakar-nasîb tu‘me-i tîg-i âteş-lehîb kılınmagla, bilâ-hâil ü mâni kal‘a-i merkûme cihâd-ı şettâdan muhâsara vü tazyik ve leyl ü nehâr melâ‘în-i hâsirîn dâne-i top-ı saht-kûb ve humbara-i şihâb-üslûb ile kahr ü temzîk...” Subhî Tarihi, s. 449-450, 470-479; ayrıca bkz. Şemdânizâde Findıklılı Süleyman Efendi, *Mür‘i‘t-tevârih*, haz. Münir Aktepe, İstanbul 1976, c. I, s. 82-83 (bundan sonra *Mür‘i‘t-tevârih*, c. I).*

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Koca Râgıb Mehmed Paşa, *Tahkik ve Tevfik-Osmanlı İran Diplomatik Münasebetlerinde Mezhep Tartışmaları*, haz. Ahmed Zeki İzgöer, İstanbul 2003, s. 113-124 (Bundan Sonra Koca Râgıb Paşa *Tahkik ve Tevfik*); *Subhî Tarihi*, s. 337-348; Ayrıca bkz. Ek V.

⁵⁹ Metinde “Taraf-ı hazret-i sadr-ı a‘zamîden Şâh-ı İrân olan şehâmetlü Nâdir Şâh cenâbına tahrîr olunmuşdur Fî Sene 1151 Ş.” başlıklı mektup sureti; Ayrıca bkz. Mesut Aydın, *Koca Râgıb Paşa*, s. 101.

cihetî vü ittîfâk, yegânegî vü ittîhâd, hullet ü muvâhât, meveddet ü muvâlât” ifadeleri dostluk vurgusunu başarılı bir biçimde ifade etmek için özenle seçilmiş gibidir⁶⁰.

Sadrazam mektupçuluğu yaptığı döneme ait olan diğer bir mektup suretinde ise; Sultan I. Mahmud tarafından Ayasofya Cami içine yaptırılan latîf kütüphaneye Buhârî-i Şerîf hatmi sonrası Sadrazam ve Sultan’ın teşrifi sanatlı bir dille anlatılmaktadır. Buraya gelen heyetin içinde Râgıb Efendi de vardır ve kütüphanede mevcut Hz. Ali hattı mushaf-ı şerîfin ketebe kaydı oradaki âlimlere tartışma konusu oluşturmuştur. Mushaf’ın ketebesinde “ ‘*Ali bin Ebû Tâlib*” yazmaktadır. Bu kaydın “ ‘*Ali bin Ebî Tâlib*” olarak da okunabileceği mutabakatına, Kadı Beyzâvî’nin “Ebû Leheb Suresi” tefsirinden referans gösterilerek varılmıştır⁶¹. Bilindiği üzere Kadı Beyzâvî’nin tefsiri ve Buhârî-i Şerîf; Osmanlı Sarayı’nda en çok başvurulan kaynaktır. Ayrıca Râgıp Mehmed’in Beyzâvî tefsirine tashîh ve tahşiyeye ettiği sonuna yazmış olduğu Arapça imzâdan anlaşılmaktadır⁶². Kendisi Arapça olarak *Sefînetü’r-Râgıb ve Defînetü’l-Metâlib* isimli ilmî ve ansiklopedik eseri vücuda getirmiştir. Bu eseri ile beraber Beyzâvî tefsirine yazdığı tashîh ve tahşiyelerden Arapça’yı ilmî manada fevkalade bildiği anlaşılmaktadır.

İlmî, edebî ve kültürel hassasiyete sahip Sultan I. Mahmud’un Ruznamesi’ne bakıldığında Cuma günleri sık sık Ayasofya’ya gittiği, burada Cuma namazını eda ettiği ve bazen de kütüphaneye teşrif ettiği gözlemlenmektedir⁶³. Nitekim *Subhî Tarihi* ve *Şemdanîzâde Tarihi*’nde; 1153 senesinde Ayasofya Kütüphanesi’ne, yine *Buhârî-i Şerîf* kiraati için gidildiğini, burada bulunan kıymetli eserlerin toplam 4000 cilt olduğunu, Hz.

⁶⁰ Aynı şekilde “Bu dahî taraf-ı sadr-ı a‘zamîden İrân Şâhı cânibine tahrîr ü firistâde kılınan mektûb-ı dilkeş-ta‘bîrûn sûretidür” başlıklı mektup suretinde iki devlet arası dostluk vurgusu bağlamında sanatlı bir biçimde yazılmıştır. Metinde mektubun İran’a Murahhas tayin edilen Molla Nusret yediyle gönderilmiştir. “*Taraf-ı Sadr-ı A‘zamîden*” ibaresine bakıldığında bu mektubun Râgıb Efendi’nin sadaret mektupçuluğu döneminde yazıldığı tahmin edilmektedir.

⁶¹ Metinde “*Merhûm ve mağfûr Sultân Mahmûd Hân aleyhi’r-rahmeti ve’l-gufrân hazretleri ve Sadr-ı A‘zam cenâbları Buhârî-i Şerîf hatminde bulunup nâ‘il-i ecr-i cezîl olmak ümmîdiyle Ayasofya-i Kebîr’de kütüphaneye-i hümayûnu teşrif ve ba‘de’l-hatm ba‘zı kütüb-i nefise dahî ziyâret ve Hazret-i İmâm ‘Ali kerremallâhu vechehu hatt-ı kerâmet-nukatlarıyla olan Mushaf-ı Şerîf’ün ketebesinde olan eşkâlün halli zımnında merhûm Râgıb Paşa hazretleri mektûb-ı sadr-ı a‘zamî iken muhallerin ba‘de’l-mütâla‘a kaleme alup irtesi gün arz eylediği takrîr-i dil-pezîrûn sûretidür*” başlıklı suret; Ayrıca bkz. Mesut Aydınar, *Koca Râgıb Paşa*, s. 87.

⁶² Metinde “Sadr-ı esbâk merhûm Râgıb Mehmed Paşa hazretleri tashîh ü tahşiyeye buyurdıkları Tefsîr-i Beyzâvî’nün hitâmına tahrîr buyurdıkları imzâdur” başlıklı takrîz. Ayrıca diğer 5 Arapça takriz de farklı kimselerin kitaplarına takdim niteliğinde yazılmıştır. Bu takrizler sırasıyla mantık, şiir, hendese, aruz kitapları için yazılmıştır.

⁶³ Kadı Ömer Efendi, *Ruznâme-i Sultan Mahmud Han (Mahmud I. Hakkında 1153/1740-1157/1744 Arası Ruznâme)*, haz. Yavuz Oral, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi, Haziran 1966, s. 54, 74, 80, 83, 85, 92, 102 vd.

Osman, Hz. Ali ve Meşhur Hattat Hâfız Osman'a ait çok kıymetli mushaf-ı şerîflerin mevcudiyetini öğrenmekteyiz⁶⁴.

2- Reisülküttaplığı Döneminde Kaleme Aldıkları

“Lâle Devri” olarak nitelendirilen Osmanlı Devleti'nin birçok yönden gelişim ve dönüşüm evresi olan III. Ahmed Devri, Patrona İsyânı'yla kısa süreyle sekteye uğramıştı. Fakat “Lâle'nin ve İsyân'ın Gölgelediği” yıllar olarak nitelendirilebilecek I. Mahmûd Dönemi de kendisine has gelişimin hat safhada yaşandığı yıllardır. Aynı şekilde XVIII. yy.'da görülen ciddi bürokratik ve teşrîfatî dönüşümlerin yaşandığı en belirgin yıllar bu dönem ve devamında yaşanmıştır. I. Mahmûd tabiatı itibariyle değişime büyük önem veren gayyur ve ileri görüşlü bir pâdişâhtı. Bu devirde reisülküttap olan Râgıb Efendi'nin telhîslerine bakıldığında da I. Mahmûd Devri'nin özellikleri tebellür ve tecessüm ettiği görülmektedir.

Râgıb Mehmed, İran ve Avusturya-Rusya cephelerinde gösterdiği diplomatik başarılar neticesinde 19 Zilkade 1153 tarihinde reisülküttaplığa terfi etmişti. Münşe'ât'ında bulunan ve bu çalışmada tesbit edilebilen en çok belge sureti reisülküttaplık yaptığı (1153/1741-1157/1744) döneme aittir. Devletin protokol nizâmı, iç ve dış meselelerine dair 34 tane telhîs mevcuttur. Bu telhîslerin nasıl ve ne safhalardan geçerek pâdişâha ulaştığı yukarıda anlatıldığından burada tafsilata girilmemiş; muhtevalarını açıklamakla iktifâ edilmiştir⁶⁵.

Belirtilen 34 telhîsin 24'ü sosyo-kültürel ve teşrîfatî meselelere aittir. Diğer 10 telhîs ise Osmanlı Devleti'nin uluslararası ilişkilerine ve iç işlerine dair çok ehemmiyetli belgelerdir. İlk telhîs, pâdişâhın bahar mevsiminde “*tedâbîr-i hıfz-ı sıhhat*” amacıyla tüketmesi için hazırlanan “*şerbet-i hafîfü't-terkîb ve latîfü't-tertîb*” ile alakalıdır ve şerbetin her katresinin faydalı olması temennisiyle biter. Bu konu ile alakalı bir tane daha telhîs vardır. Her ikisinde de pâdişâhın sıhhati ile ilgili kelimeler özenle seçilmiştir⁶⁶. Pâdişâhın sıhhati ile

⁶⁴ *Subhî Tarihi*, s. 619-620; ayrıca bkz. *Mür'i't-tevârih*, c. I, s. 96.

⁶⁵ Râgıb Paşa'nın Reisülküttaplık Dönemi ve telhislerin ehemmiyetinin anlaşılması adına ayrıca bkz. Mesut Aydın, Koca Râgıb Paşa, s. 119-163.

⁶⁶ Metinde bkz. “Telhîs-i evvel mevsîm-i bahârda şerbet isti'mâlinde yazılmışdur” ve “Şerbet isti'mâlinde yazılan telhîs müsveddesidür” başlıklı telhîsler.

alakalı olan diğer telhîsler ise halvet⁶⁷, hacamat (fasd)⁶⁸, pâdişâhın hastalığı⁶⁹ ve iyileşmesi⁷⁰ ile alakalıdır.

Diğer üç telhîsi, nakl-i hümâyûn başlığı altında değerlendirmek mümkündür⁷¹. “Mehtâbdan kâm alamayarak dünyadan göçen pâdişâh” olan I. Mahmûd’un mimarî anlamda bize mirası çok ciddi boyuttadır. Kendisinin yaptırdığı günümüze kadar gelen/gelmeyen birçok latîf kasırdan biri de Topkapı Sarayı’na çok yakın bir yerde sâhile yakın Mahbûbiye Köşkü (Sayfıyesi)’dür⁷². Telhîsde bu köşkü ziyaret sebebi şöyle tasvir edilir:

“Înâyet-i feyyâz-ı mutlak ile revnâk-ı baht-ı bâhirü’l-is’âdları misillü hevâlarda güşâyış ü letâfet, ve tenakkul ü tenezzühe meyl ü rağbet vakitleri hulûl eylemekden nâşi; bu rûz-ı firûz-ı meymenet-endûzda rûh-i cüsmân-ı âlemiyân ve insân-ı ‘ayn-ı cihâniyân olan mübârek zât-ı kerrûbî-tıynet-i husrevâneleri dahı mânend-i âfitâb-ı âlem-tâb, me’vâ-yı dil-keş-ârâ-yı şitâ’iyyelerinden sayfıye-i bihişt-manzar ya’ni “Mahbûbiye” ismi ile müsemmâ sâhil-sarây-ı letâfet-ârâlarına nakl-i raht-ı iclâl ve tahvîl-i bisât-ı ikbâl buyurılıp”

Telhîslerde geçen diğer sahilsaraylar olan Beylerbeyi ve Eyüp ise:

“leb-i mahbûbe-i deryâda hem-şekl-i hâl olan Beylerbeyi nâm sâhilhâne-i minû-nişâna tevcih-i veche-i ragbet”

“inşirâh-ı mâ-lâ-keâm ile sarây-ı minû-nümâlarından hareket ü nehzat ve civâr-ı Ebî Eyyûb-i Ensârî’de vâki’ sâhil-sarâyân-ı cennet-nişânlarından sâhilhâne-i bihişt-kâşânelerine pertev-efgen-i meyl ü ragbet buyurulduğu”

Sıradaki diğer 6 telhîs mübârek günler veya vakalar olarak sınıflandırabileceğimiz; Ramazan’ın 25. günü⁷³, Kadir Gecesi⁷⁴, Ramazan⁷⁵ ve Kurban⁷⁶ Bayramları, nev-rûz⁷⁷,

⁶⁷ Metinde bkz. “Halvet-i hümâyûn vukû’unda yazılan telhîs”, “Halvet-i hümâyûn vukû’unda yazılan telhîsün müsveddesidir”.

⁶⁸ Metinde bkz. “Fasd-ı hümâyûn vukû’unda ber-vech-i mu’tâd yazılan telhîs”.

⁶⁹ Metinde bkz. “Mizâc-ı Hümâyûn’a bir illet târî olduğu istimâ’ olundukda yazılan telhîs”.

⁷⁰ Metinde bkz. “Tebrîk-i hengâm-ı tedâvî-yi tab’-ı hümâyûn ve arz u takdîm olunan hedâyâ-yı ubûdiyyet-meşhûn kabûli recâsını hâvî yazılan telhîsdür”.

⁷¹ Metinde bkz. “Hareket-kerden-i ez-şitâ’iyye be-araf-ı sayfıye ve ba’d-ezîn nakl-kerden-i be-cânib-i Mahbûbiyye”, “Nakl-kerden-i be-Beylerbeyi ez-cânib-i Mahbûbiyye be-hengâm-ı sayfıye” ve “Nakl-kerden-i sâhilhâne-i hümâyûn be-cânib-i Eyyûb-i Ensârî” başlıklı telhîsler.

⁷² Shirine Hamadeh, *Şehr-i Sefa-18. Yüzyılda İstanbul*, İstanbul 2010, s. 39-83; P. Ğ. İnciciyan, *XVIII. Asırda İstanbul*, çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1956, s. 20-25; a. y., *Boğaziçi Sayfıyeleri*, çev. Kandilli Ermeni Kilisesi Papazı, haz. Orhan Duru, İstanbul 2000, s. 83-85; Uğur Kurtaran, *Bir Zamanlar Osmanlı Sultan I. Mahmud ve Dönemi 1730-1754*, Ankara 2014, s. 31-42.

⁷³ Metinde bkz. “[Ber-]vech-i mu’tâd Ramazân-ı Şerîf’ün yigirmi beşinci günü ‘îdiyye-i hediyye irsâli zımında yazılan telhîsün müsveddesidir”.

⁷⁴ Metinde bkz. “Leyle-i Kadir’de arz olunan seccâde ve tesbîh zımında yazılan telhîs”.

⁷⁵ Metinde bkz. “İd-ı fitrda ber-vech-i mu’tâd yazılan telhîsün müsveddesidir”.

⁷⁶ Metinde bkz. “İd-ı Adhâda ber-vech-i mu’tâd yazılan telhîs sûretidir”.

müjdecibaşıyla beraber hac kafilesinin dönmesi⁷⁸ tebrîki ile alakalıdır. Diğer bir telhîsde de sadrazamı saraya davet edilmesi ve Ramazan ayı hilalin görünüp görünmemesi⁷⁹ ile alakalıdır⁸⁰.

Telhîslerde diğer bir konu ise askerî icraatlar ve bazı teşrîfatla alakalıdır. Bu meyanda top dökümü, kalyon inşasının bitimi ve suya indiriliş töreni⁸¹, yeniden sadrazam olan Ali Paşa (Hekimoğlu) için Üsküdar'da Mehmed Paşa Kasrı'nda gerçekleşen yemek ziyafeti ve bunun sonucunda pâdişâh tarafından hediye edilen donanmış atın teşekkürü⁸² için yazılan telhîs zikredilebilir.

Reisülküttabı ilgilendiren en önemli konulardan biri şüphesiz uluslararası ilişkiler ve iç meselelerle alakalı mutabakata varılan hususların sadrazam adına pâdişâha özetlenmesiydi. Osmanlı Devleti'nin, Râgıb Efendi'nin reisülküttablık yaptığı dönemde uluslararası ilişkilerin en parlak dönemlerinden birini yaşadığı *Münşeât ve Telhîsât*'ında bulunan hâricî münasebetlerle alakalı çokça vesika suretinden anlaşılmaktadır. Bu gelişmeler; Avusturya (Nemçe) hududunda bulunan bazı görevlilerin vazifelerinin değişmesi⁸³, Avusturya Kralı VI. Şarl (Karloş) ve Rus Çariçesi Anna arasında gerçekleşen ittifakın neticesinde alınan bazı tedbirler⁸⁴, Nâdir Şâh adına İran'dan gelen Elçi Han ile gerçekleşen görüşmelerin neticesi⁸⁵, Nâdir Şâh'ın Câferî Mezhebi'ni beşinci hak mezhep olarak kabulü için gönderdiği nâmeler ve görevlendirdiği Nazar Ali Han vb. kimseler ile alakalı süreç⁸⁶, Kırım Hânı'nın payitahtta

⁷⁷ Metinde bkz. "Nev-rûziyye olmak üzere yazılan telhîs müsveddesidür" ve "Bu dahî nevrûzda yazılan telhîsin yalnız bir nev'-i elkâbıdır".

⁷⁸ Metinde bkz. "Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîs".

⁷⁹ Metinde bkz. "Da'vet-i hümâyûnı müş'ir yazılan telhîs".

⁸⁰ XVIII. yy. Osmanlı saray ve şehrinde bayram geleneği, yaşantısı ve teşrifatı için bkz. Zeynep Tarım-Ertuğ, "Onsekizinci Yüzyıl Osmanlı Sarayı'nda Bayram Törenleri", *Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 2006, s. 573-594.

⁸¹ Metinde bkz. "Top döküldüğü vakitte da'vet-i hümâyûnı müş'ir yazılan telhîs", "Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan kalyon için telhîs", "Feyz-i Hudâ nâm kalyon deryâya ilk olundukda yazılan telhîs", "Mansûriyye nâm iki kıt'a kalyonun tekmîlinde yazılan telhîs".

⁸² Metinde bkz. "Sadr-ı sâbık 'Alî Paşa hazretlerinin ikinci def'a sadra teşrîflerinde Üsküdâr kurbünde Mehmed Paşa Kasrı'nda tertîb olunan yemeklikde rikâb-ı hümâyûndan ihsân olunan donanmış esb-i rûmînün teşekkürünü müş'ir yazılan telhîs".

⁸³ Metinde bkz. "Ba'zı serhadât muhafızlarının bi-hasebü'l-iktizâ tebeddülâtının istifzân zımında yazılan telhîsidür".

⁸⁴ Metinde bkz. "Nemçe Çâsârı ve müttefikasî Çariçe'nün hem-'inân-ı vâdî-i bevâr olması ihbâr ve ba'zı tedâbir-i mesâbih zımında arz u takdîm kılınan telhîs-i letâfet-şî'ârdur".

⁸⁵ Metinde bkz. "Nâdir Şâh-ı âkibet-tebâhdan vürûd iden İlçi Hân ile akd olunan meclisde vukû' bulan mükâlemenün telhîsidür".

⁸⁶ Metinde bkz. "Nâdir Şâh'un ihdâs-ı mezheb-i Ca'ferî husûsına dâ'ir tarafından me'mûr hânlarının Bağdâd Vâlîsi'ne gelen tahrîrâtının ve za'îf hâllerinin istiş'ârının keyfiyyeti telhîsidür".

konuk edilmesi⁸⁷, Rusya esirlerinin teslimi⁸⁸, Doğu hududuna tayin edilenler⁸⁹, İtalya ile olan barış⁹⁰, Üçüncü Ömer Paşa ve Fatsalı Ahmet Ağa arasında gerçekleşen husumetin sonucunda yeni görevlendirme⁹¹ ve Rusya-İsveç arasında gerçekleşen barışın bildirilmesi⁹²dir.

Yukarıda açıklanan telhîslerin bazılarının karşılığını *Subhî Tarihi*'nde bulmak mümkündür. Mesela Medine-i Münevvere'de tamir faaliyetlerinin ve İtalya ile sulh görüşmeleri Hicrî 1154 senesinde "Murâdiye" ve "Tuhfetü'l-mülûk" isiminde iki kalyonun denize indirilmesi aşamasında kurbanların kesilmesini ve pâdişâhın Tersane'ye gelişini öğrenmekteyiz bunlar arasında zikr edilebilir⁹³.

Eserde İran ile yapılan görüşmeler hakkındaki detaylı telhîsden başka bir de İran'a gönderilen mektubun sureti mevcuttur. Daha önce Nadir Şâh'ın teklif ettiği antlaşma maddelerinin Osmanlı Devleti'nde tartışılması Şeyhülislam Feyzullah Efendizâde Mustafa Efendi'nin bu husus hakkında görüş bildirmiş olması ve Münif Mustafa Efendi'nin İran'a murahas tayin edilmesi bu mektupta geçen bazı önemli meselelerdir⁹⁴.

Yine H. 1156 senesinde Rusya ve İsveç devletleri arasında gerçekleşen barışın sadrazam tarafından öğrenilişi ve pâdişâha "arz u telhîs" ile bildirilmesi *Subhî Tarihi*'nde de ele alınan konulardandır⁹⁵. Ayrıca Râgıb Efendi'nin Safî Mirza ile alakalı Farsça bir mektubunu, Subhî Efendi'nin eserinde aynen kullandığı görülmektedir⁹⁶.

⁸⁷ Metinde bkz. "Kırım Hâmî'nun Âsitâne'de Sadr-ı A'zam gelinceye dek meks ü azîmetini müş'ir kâ'im-makâm tarafından yazılan telhîsdür".

⁸⁸ Metinde bkz. "Moskov Kralı'na dâ'ir keyfiyâtun meşvereti zımnında 'akd olunan meclisün hülâsasıdır".

⁸⁹ Metinde bkz. "Şark câniblerine ta'yîn-i ser-asker emrinde 'akd olunan meclisün telhîsidür".

⁹⁰ Metinde bkz. "İtalya Kralı'yla olan müsâleme telhîsidür".

⁹¹ Metinde bkz. "Üçüncü Ömer Paşa ile Fatsalı Ahmed Ağa'nun beynlerinde [olan] muhâsama vü münâza'larını müdâfa'a sûretinde mûmâ-ileyh Ahmed Ağa'ya rütbe-i mîr-i mîrânî ihsân buyurulmak recâsını hâvî arz olunan telhîsdür".

⁹² Metinde bkz. "Sûret-i telhîs-i âhar".

⁹³ Medine-i Münevvere tamiri için bkz. *Subhî Tarihi*, s. 638-639; İtalya ile müzakere için bkz. *Subhî Tarihi*, s. 642, kalyonlar ile alakalı *Subhî Tarihi*, s. 720; ayrıca krş. "Ta'mîr-i Taybe-i Tayyibe için vürûd iden hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûnun cevâbı ve ba'zı ricâlün becâyış ü tebeddülâtını müş'ir telhîsdür", "İtalya Kralı'yla olan müsâleme telhîsidür" ve "Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan kalyon için telhîs".

⁹⁴ *Subhî Tarihi*, s. 705-706; metinde krş. "Taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i hazret-i hilâfet-penâhiden fermân-fermâ-yı memâlik-i İrân olan Nâdir Şâh cenâbına mevâdd-ı hamse-i ma'hûdeye cevâb olmak üzere pîrâye-bahş-ı sahîfe-i tahrîr ve ziyet-dih-i rakîme-i tastîr olan nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn sûretidür"; Ayrıca Münif Efendi'nin de *Münşeat*'ı vardır ve o da Râgıb Efendi gibi İrân'da diplomatik anlamda başarılarla imza atmıştır. İran'a Râgıb Paşa'nın etkisiyle gönderilmiş olma ihtimali büyüktür.

⁹⁵ *Subhî Tarihi*, s. 835; metinde krş. "Sûret-i telhîs-i âhar".

⁹⁶ *Subhî Tarihi*, s. 808-812; metinde krş. "وقتی که شهزاده صفی بسایه عاطفت دولت عثمانی التجا نموده برای نشاندن بتخت ایران اوراپس از قوت و مکننت دادن رقمی از جانب مشار الیه بملکت ایران فرستاده کردند بهمین صورت بود که بقلم مرحوم مرقوم شده".

Râgıb Efendi'nin bu yıllarda; İbn Haldun *Mukaddime*'si mütercimi, İmâm-ı Evvel Pîrîzâde Sâhib Mehmed Efendi ve Ordu Kadısı (sonrasında Şeyhülislam), aynı zamanda meşhur Şâir Fıtnat Hanım'ın babası olan Esad Efendi'ye gönderdiği düşünülen iki ayrı hususî mektup, sosyal ve ilmî ilişkilerine dair önemli kayıttır⁹⁷.

3- Valilikten Sadarete

İran'ın teklif ettiği Câferiye mezhebi ile alakalı olarak Darüssaade Ağa'sı Beşir Ağa ile yaşadığı tartışma sonucu reisülküttaplıktan azledilerek vezirlik pâyesiyle Mısır'a vali olarak atanan Râgıb Paşa burada geniş imar ve tanzim faaliyetlerinde bulundu. Burada çektiği sıkıntılarının sonucunda önce nişancılık için İstanbul'a, hemen sonra da muhassıl olarak gittiği Aydın'a varışını (1748) Rakka Valisi olan Vezir Mustafa Paşa'ya yazdığı mektup ile bildirmektedir. Bu mektubunda Mısır'da çektiği sıkıntılarla alakalı olarak;

“Kelâl geldi tasarrufdan Ümm-i Dünyâ'ya

Yeter şu Kâhire'nün kahrı azm-i Rûm idelüm”

meşhur dizelerini kaleme almıştır. Yaklaşık dört yıl burada vazife yapan Paşa; buradaki yıllarını Yavuz Sultan Selim'i ve onun muzdarip olduğu hastalığı andıracak şekilde şöyle tasvir etmektedir:

“dört sene müddetde giriftâr-ı şir-pençe-i kahr u tasallutı oldıgumuz fâcîre-i kâhire-i lâkab-ı Ümm-i Dünyâ'nun şîve-i dil-güdâz-ı şütür-gürbesinden ba'de'l-letî ve'l-lüteyyâ bin belâ ile necât ü rehâ müyesser... avâtıf-ı aliyye-i husrevânen inâyet ü ihsân buyurılan Aydın Muhassıllığı'nun makarr-ı hükümeti olan belde-i Güzelhisâr'a şehr-i Rebi'ü'l-ülâ'nun dördüncü günü vusûlimüz mukarrer oldukda...”⁹⁸

Râgıb Paşa; bu tarihten iki sene sonra da Rakka Valiliği'ne tayin edilmiştir (1164/1751). Aynı yıl içerisinde hâmisi Hekimoğlu Ali Paşa'nın üçüncü defa Sadrazam olmasına binaen inşâ ettiği mektupta sevincini şu dizelerle dile getirmiştir:

⁹⁷ Metinde bkz. “Re'îsü'l-küttâb iken İmâm-ı Evvel-i Sultânî Pîrî-zâde Efendi cânibine [ba'zı] esâmi-i kütübî-i mültezem tahrîr buyurdukları mektûb-ı mergûbun sûretidir” ve “Ordû-yı hümâyûn kâdîsı Es'ad Efendi'ye yazılmışdur”.

⁹⁸ Metinde bkz. “Cennet-mekân Râgıb Paşa hazretlerinin Aydın'a vürûdları halâlinde Rakka Vâlisi Vezîr Mustafâ Paşa merhûma tahrîr ü irsâl buyurdukları kâ'ime-i belâgat-mersûmedür”; Ayrıca bkz. Mesut Aydın, *Koca Râgıb Paşa*, s. 198-200.

“Virdi bezm-i şevke peygâm-ı kudûmun cûşlar

Oldı güller gibi leb-rîz-i tebessüm gûşlar”⁹⁹

Râgıb Paşa'nın Mısır Valiliği'nin son dönemlerinden Rakka Valiliği'ne kadar (1747-1754 yılları arasında) Reisülküttap Abdullah Nâilî Efendi'ye bazı tavsiye ve ricalarını muhtevî birçok mektup inşâ ettiği görülmektedir. Ayrıca reisülküttaptlıktan sonra defterdarlığa tayin olunan (1754) Nâilî Efendi'yi tebrik için yazdığı bir mektup da mevcuttur. Bu mektupların kemiyet ve keyfiyetlerine bakılırsa iki devlet adamının aralarının iyi olduğu sonucuna varılabilir ki bazı pasajlar şu şekildedir:

“...Ez-kadîm miyânemüзде mer'î olan mühâdenet ü müvâhât merâsimince ale'd-devâm zâhiren ve bâtunen husûsât-ı âcizânemüzün karîn-i tevfik ü husûl olmasında te'sîr-i du'â-yı icâbet der-kafâ ve kelime-i tayyibe-i sıhhiyâtiyyi'l-edâları me'mûl olunmamak ba'idü'l-ihimâl olmakdan nâşî ânen-fe-ânen hukûk-ı mahabbet-i müstedîmeye mürâ'âten hakkımızda icrâ-yı merâsim-i hakikat ve ifâ-yı levâzım-ı hayr-hâhî vü mürüvvet buyurmakta...”

“...muhlisleri hakkında Aydın Sancagı'nun ber-vech-i mâlikâne takrîr ü ibkâsı emrinde icrâ vü izhâr buyurulan muhassenât-ı lafziyye ve kelimât-ı tayyibeleri ile küllî himmet-i vâlâ-nehmetleri kapu kethüdâm kulları tarafından ifâde vü iş'âr olunmağla egerçi, be-her-hâl taraf-ı zâhirü'ş-şereflerinden me'mûlümüz olan umûrımızda mezîd-i himmet ü muhlislerin kemâl-i sıyânet buyuracaklarında şekk ü iştibâhumuz olmadığına binâ'en...”

“...Fi'l-hâkika sünûh iden himmetlerinden hâsıl olan meserret-i derûn ve irtiyâh-ı fu'âd-ı vilâ-meşhûnumuz verâ-yı hadd-i beyân olmağla şükrâne-i himmetleri ibkâsı zımında kâ'ime-i ihlâs-ı dâ'ime tastîrine mübâderet ve kapu kethüdâm bendeleri vesâtetiyle merfû'-ı nâdî-i izzetleri kılınmışdur...”

“...sadâkat-i levâiyih-i tarafeyn ile miyânede nizâm-yâfî-i terkîb ü te'lîf olan nüsha-i kâfiye-i mahabbet ve risâle-i şâfiye-i yegânegî vü meveddetün...”

“...tafsîli hâk-pây-i hazret-i velîyyü'n-nu'mâya takdîm olunan kâ'imemüзде bast u terkîm olındığı üzere ba'zı 'ilel ü esbâba binâ'en Hamâ ve Hums ve Taberiyye taraflarına müteferrik ü perîşân olan Rakka iskânunun kemâ-fi'l-evvel mahall-i iskânlarına ircâ' vü îvâları bâbında ısdârî istid'âsında olduğum emr-i şerîf-i âlî-şânun tıbak-ı mes'ûl-i âcizânem üzere sudûri husûsında me'mûlüm olan hüsn-i himmet-i gayyûrâne ve sa'y u dikkat-i muhibbâneleri bî-dirîg buyurılacağı unvân-ı yerlig-i ihlâsumuz olduğu gibi Türkmân fehmi olacak ta'bîrât-ı me'lûfe ile tesvîdine imrâr-ı hâme-i i'tinâ ve be-husûsa me'mûriyyeti matlûbumuz olan mübâsiri ta'yîninde tevcîh-i kûşe-i ebrû-yı îmâ buyurmaları hâtîme-i menşûr-ı recâmuzdur...”¹⁰⁰

⁹⁹ Metinde bkz. “Rakka Vâlisi iken Ali Paşa hazretlerinin def'a-i sâlisede sadâret-i uzmâya teşriflerinde tebrîk ü tehniyyeyi mutazammın ber-âverde-i sahîfe-i tahrîr eyledükleri kâ'ime-i latîfî't-ta'bîrîn sûretidür”.

¹⁰⁰ Metinde bkz. “Râgıb Paşa merhûm tarafından Nâ'ilî Abdullâh Paşa Re'isü'l-küttâb iken ba'zı mevâdd u tavsiye zımında tahrîr ü irsâl eylediği kâ'imelerinün sûretidür” vd. Ayrıca Ü Nüshasında bulunan

“...benüm, sa’âdetlü, mekremetlü, meveddetlü, mürüvvetlü karındâş-ı e’azz u ekremüm sultânüm hazretleri, lisânü’-d-der[d]le ve tercümânü’-l-hemm menzilesinde olan kalemi’-l-inşâ-yı fasâhat zât-ı sa’âdetlerinin haysiyyet ü istihâllerine hâss olduğu gibi miftâh-ı hazîne-i âmâl ve iklid-i gencine-i ikbâl mesâbesinde olan berâ’a-i hisâb-ı mürüvvet-nisâb dahı bu esnâda **dâhil-i defter-i muhâsebe-i liyâkat ü isti’dâdları olmak mahalli ile evsâf-ı seniyyelerinde zevî’r-riyâsetin unvânı ser-defter-i iftihâr ve sebt-i cerîde-i iştihâr olmağa bâdî olacağı bî-iştibâhdur...**”¹⁰¹

Râgıb Paşa Rakka Valiliği’nden sonra 1755 senesinde Halep’e vali olarak gönderilecek ve eyaletlerde gösterdiği başarılar sonucunda Emir-i Hâc’lık vazifesiyle beraber Şam’a tayin edilecektir. Fakat daha görevine başlamadan payitahta sadrazam olmak üzere çağrılacaktır (1170/1757). 1164/1751 senesinde hâmisi Hekimoğlu Ali Paşa’ya duyduğu sevinci, aynı dizelerle adeta aynı şekilde yaşadığını payitahta gönderdiği mektupta gösterecektir.

“Viridi bezm-i şevke peygâm-ı kudûmun cûşlar

Oldı güller gibi leb-rîz-i tebessüm gûşlar”

Paşa bu süreci şöyle anlatır:

“...bu çâker-i dîrînelerinün dahı resîde-i sinn-i rüşd ü temyîz olduğum eyyâmıdan ile’-l-ân e’azz-ı emânî ve aksâ-yı makâsıdum olan **ıskât-ı farîza-i hacc ve edâ-yı merâsim-i secc ü ‘acc rütbe-i imâret-i hâcc ile mukadder ü müyesser olması ale’-d-devâm mes’ûl ü mütemennâm iken fî’-l-cümle esbâb u mukaddemâtdan add olunan neyl-i rütbe-i vezâret ve bâ-husûs bu evânda Belde-i Şâm’a vâki’ şeref-i kurbîyyet bu merâm ile bekâm olmamuza ilel müreccaha mesâbesinde olup, ancak müstelzim sübût-ı ma’lûl olacak illet-i musahhaha ve belki cüz’î ahîr-i illet-i tâmmesi devletlü efendüm misillü hakkumda müsâ’ade ve inâyeti melhûz u meczûm bir velîyyü’-n-ni’metün delâlet-i himmet ve rehberî-i inâyetinden ibâret olmağa rûz u leyâl berîd endîşe vü hayâlüm ol havâlîde pûyân ve cemâl-i husrâ-yı? şevk ü garâmuma ... **nagmesiyle hüdâ-hân olarak âyâ bu kevkeb-i batıyü’s-seyr-i emniyye kangı matla’-ı sa’îdden ziyâ-pâş tulû’ vü pervez ola deyü rasad-güzîn-i terakkub u intizâr iken “izâ erâdeallahü şey’en hayy’en esbâbehü” derecesinden inâyetlü efendimün bu evân-ı sa’d-iktirânda bi’-l-yümn ve’-l-ikbâl tahvîl-i burc-ı sadâret-i ‘uzmâ ve teşrîf-i mesned-i vekâlet-i kübrâ buyurdıkları haber-i münevveri kapu kethüdâm kulları tarafından ... kar’-ı sâmi’a-i istibşâr itmegîn ber-vech-i muharrer ahd-i ba’îdden berü hasret-keş-i intizârı olduğum şâhid-i vahşet-nümâ-yı ârzü vü hülyâmın bu hilâlde cilve-ger-i minassa-i visâl olmasının zuhûr-ı evvel-âsârı olmak üzere ittihâd-fâl ve belki cezmen ve yakînen kurb u vukû’ına istidlâl olunmağa tefe’ül-i âcizâne ve hüsn-i zann-ı bendegânem****

“Reisülküttab’a” başlığı taşıyan 5 suretin de tam kesin olmamakla birlikte Nâilî Efendi’ye gönderildiği kuvvetle muhtemeldir.

¹⁰¹ Metinde bkz. “Râgıb Paşa’nun Defterdâr Nâ’îlî Efendi’ye tebrik için gönderdiği mektûbdur”.

üzere e'azz-ı emâni vâcib-i âmâlim olan imâret-i hâcc ile bu sene-i mübâreke kulları muktezâyü'l-merâm ve bâhirü'l-ibtihâc buyurılmak bâbında"¹⁰²

Son olarak Râgıb Paşa'nın sadaret göreviyle Halep'ten İstanbul'a gelişini belirten ve metnin aşağısında bulunan 35. (son) telhîsin; Sadrazamlık Dönemi'ne ait ilk telhîs olması kuvvetle muhtemeldir¹⁰³.

4- Râgıb Paşa'nın Sosyal Hayatına Dair *Münşe'ât*'ına Katkı Sağlayabilecek Diğer Hususlar

Bu bölümde Paşa'nın hâmisi olduğu kimselerle ilişkileri ve bu kimseler hakkında kısaca bilgi verilecektir. Ahmed Nüzhet, eserin *Dîbâce* kısmında Râgıb Paşa için;

*"...müddet-i ömründe ekser evkâtı mütâla'a-i kitâba masrûf ve inân-ı inâyet ü himmeti semt-i ma'ârif ü mehâsine ma'tûf..."*¹⁰⁴

nitelemelerinde bulunur ve onun kitaba, kütüphaneye ve ilme ne denli vakit harcadığını nasıl önem atfettiğini, yanında görev yapan bir müşahit olarak nakleder.

Ahmed Resmî Efendi ise; *Sefînetü'r-rüesâ*'sında, onu "*edîb ü lebîb*" bir şâir, "*bedü*" yani eşsiz bir münşî olarak nitelemiş; Arap dilindeki maharetini de yine onun gibi meşhur bir münşî olan Râgıb el-İsfahânî (ö. 502/1108)'yle özdeşleştirmiştir¹⁰⁵.

Dönemin devlet adamları ve münevverleri arasında karşılıklı eser ithafları da onların ilmî münasebetleri açısından ehemmiyetlidir. Mesela Ahmed Resmî Efendi daha önce farklı isimle adlandırdığı eserini Râgıb Paşa'nın tavsiyesi üzerine *Sefînetü'r-rüesâ* olarak değiştirmiş ve bir nüshasını Paşa'ya ithaf etmiştir. Aynı şekilde *Hamîletü'l-küberâ*'sını o

¹⁰² Metinde bkz. "Râgıb Paşa merhûm Haleb Vâlîsi iken Emîrî'l-hâclık iltimâsıyla taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye irsâl eyledükleri kâ'imesi sûretidür".

¹⁰³ Metinde bkz. "Haleb'den Sadârete teşrîflerinde Konya'dan me'mûr-ı da'vetleri olan silahdâr-ı hazret-i şehriyârî aga hazretlerini avdet itdürdüklerinde rikâb-ı müstetâb-ı hümâyûna arz u takdîm olunan telhîsün sûretidür".

¹⁰⁴ TSMK, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb*, vr. 4b.

¹⁰⁵ Ahmed Resmî Efendi, *Halîfetü'r-rüesâ (Sefînetü'r-rüesâ)*, haz. Mücteba İlgürel-Recep Ahışalı, İstanbul 1992, vr. 62.

zaman Rakka Valisi olan Râgıb Paşa'ya ve Râgıb Paşa'nın eserlerinden bolca alıntılar yapan Vekâyi'nüvis Subhî'ye ithafı bu bağlamda önemlidir¹⁰⁶.

Râgıb Paşa'nın edebî olarak münasebette bulunduğu ve hâmisî olduğu diğer meşhur isimler arasından Şâir Haşmet (ö. 1182/1768-69)'e tavsiyesi ile *Vilâdet-nâme*'sini yazdırması¹⁰⁷; Hoca Neş'et (ö. 1807)'in mektuplarının bulunduğu *Muharrerât-ı Husûsiyye-i Neş'et* isimli münşe'âtının olması¹⁰⁸; Şâir Fıtnat Hanım ve Fıtnat'ın babası Şeyhülislam Esad Efendi ile arasındaki münasebetler de bu meyanda önemlidir. Nitekim Râgıb Paşa'nın Esad Efendi ile Ordu Kadısı olduğu dönemden beri iyi ilişkide bulunduğu *Münşe'âtı*'nda bulunan mektupla da âşikârdır. Buna ek olarak *Takrîzât* kısmında bulunan altı takrîz Râgıb Paşa'nın ilmi yönünün çok çeşitli ve kuvvetli olduğunu göstermektedir. Çünkü Osmanlı ilim dünyasında en çok okunan tefsir olan Beyzavi Tefsiri'ne tashih ve haşiyelerde bulunması onun dini ilimlere, Tunusî'nin *Şerhi's-süllem fi'l-mantık*'ını okuması mantık ilmine, kasîde ve aruz risalesi ile alakalı olarak eserlere takriz yazması edebiyata, Numan Efendi'nin hendeseye dair risalesine yazdığı takriz ise matematik ilmine hâkimiyetini göstermektedir. Paşa bu takrizleri yazarken sanatlı olmasına ve yazdığı eserin hangi ilme ait olduğuna dair kelime seçiminde ilmî hassasiyet göstermiştir¹⁰⁹.

Ayrıca bürokratik manada sıkı ilişkide olduğu Abdullah Nâili Paşa ve Münif Mustafa Efendi ile münasebetleri yukarıda yeri geldiğinde değinilmiştir. Bunlar dışında Cezayirli Gazi Hasan Paşa, Hamza Hamid Paşa, Halil Hamid Paşa gibi devlet adamlarını da himaye ettiği bilinmektedir¹¹⁰. Râgıb Paşa'nın tavsiyesi üzerine Şeyhülislam olan Küçük Çelebizâde Âsım Efendi (ö. 1173/1760)'nin babası reisülküttaplık yapmıştır ve Âsım Efendi'nin de bir *Münşe'âtı* mevcuttur. Bu eserde Râgıb Paşa'nın son yıllarına ait çeşitli kimselere yolladığı mektuplar vardır¹¹¹.

¹⁰⁶ Zeynep Aycibin, "Ahmed Resmî Efendi'nin Hamîletü'l-küberâ'sı ve Müstakimzâde Zeyli", *Belgeler*, Ankara 2002, c. XXII, sy. 26 (2001), s. 192.

¹⁰⁷ M. Orhan Okay, "Haşmet", *DİA*, c. 16, s. 422-424.

¹⁰⁸ Mustafa İsen, "Hoca Neş'et", *DİA*, c. 18, s. 191-192.

¹⁰⁹ Metinde bkz. *Takrîzât* Bölümü.

¹¹⁰ Mesut Aydınar, "Râgıb Paşa", *DİA*, c. 34, s. 405.

¹¹¹ Küçük Çelebizâde İsmâ'il Âsım Efendi, *Münşe'ât-ı Âsım*, haz. Fahri Unan, Ankara 2013, s. 28-33, 46, 76-77, 162; Abdülkadir Özcan, "Âsım Efendi, Çelebizâde", *DİA*, c. 3, s. 477-478.

YAZMA NÜSHALAR VE NÜSHA TAVSİFÂTI

Koca Râgıb Paşa'nın birçok yönüyle önemli olan bu eserinin; yurt içi ve yurt dışı olmak üzere pek fazla istinsah hacmine ulaştığı görülmektedir. Bu çalışmada yer verilen nüshalar çeşitli şekillerde olup kısaca bahsedilerek aşağıda listelenmiştir. İlk bölümde çalışmanın metni için kullanılan nüshalar ikinci bölümde ise; diğer nüshalar tanıtılmıştır. Tanıtım esnasında; baz alınan esas nüsha, bu esas nüsha çerçevesinde değerlendirilenler göz önünde bulundurularak öncelikli hale getirilmiştir. Bunun da devamında sadece bir veya iki nüshada ender mektuplar ve telhislerin yer aldığı nüshalar tavsif edilmiştir. Son olarak ise; öncekilerin tekrarı mesabesinde daha sonraki dönemlere ait diğer nüshalar tanıtılmıştır. Tanıtım kısmından sonra da eserin istinsah durumu bir çatı altında değerlendirmeye tabi tutularak, dönemsel olarak nasıl bir gelişim kat ettiği hususu, çalışma neticesinde ulaşılan bazı kanaatlerle açıklanmak istenmiştir. *Münşe'ât* ve *Telhîsât* bölümleri ile Arapça haliyle metne eklenen küçük *Takrîzât* kısmına ait sıralamalarıyla nüshalar arası çeşitlilik arz etmektedir. Meselâ bir takım nüshada *Münşe'ât* önce gelmekte, diğer bazı nüshalarda ise *Telhîsât* önce bulunmaktadır. Bu husus çalışmada esas alınan nüshaya göre (T) değerlendirilmiştir. Aynı şekilde çoğunlukla aynı ciltte yer alan diğer risâleler de (*Huneyniyye ve Tâ'ifiyye - Belgrâd Fetihnâmesi*) mevcut nüshalara göre sıralamada çeşitlilik arz eder. *Takrîzât* kısmı ise bazen yazmanın ortalarında bazen en sonunda yer almıştır. Bu çalışmada ise bu kısım tüm metnin sonuna eklenmiştir. En son olarak Ekler kısmında, tez hazırlık aşamasında inceleme fırsatı yakalanmış olan nüshalarda hangi telhis ve mektup suretlerinin bulunduğu tablo halinde gösterilmiştir.

a. Bu Çalışmada Tercih Edilen Nüshalar ve Tavsifleri

1. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi Kitaplığı, nr. 1468 (Kısaltma T)

Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb ismiyle; 215 mm. boyunda, 114 mm. enindedir. Aharlı zerefşan kâğıt üzerine gayet güzel bir talik hat ile yazılmıştır. Toplam 114 varak olup her tam sayfa 23 satırdan oluşmaktadır. Hâfız Osman el-Eyyûbî tarafından 1181 (1767-1768) yılında

istinsah edilmiştir¹¹². Konu ve söz başlıkları kırmızı mürekkep ile yazılmış; ser-levhalar ve hatime müzehhep, cetveller yaldızlı hazırlanmıştır. Cildin hemen iç kısmında baş ve son olmak üzere ebrû sanatlı iki sayfa mevcuttur. Özen gösterilerek hazırlandığı anlaşılan bu nüshanın ilk iki sayfası halkâri olarak muhteşem bir tezhip örneği sergilemektedir. Yekşahlı, şemseli kırmızı deri cilt içerisindedir.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِنَامِ خِدا مِيكْنَم ابْتِدا ...

İlk kısım; Râgıp Paşa'nın mühürdarlığını da yapmış olan Ahmed Nüzhet'in *Dibâce* niteliğinde giriş bölümü ile başlar (1a-5a). Eser; Râgıp Paşa'nın (*Huneyniyye ve Ta'ifiyye*) meşhur şair Nabi'nin *Siyer*'ine zeyl amaçlı yazdığı risâle ile devam eder (5a-14b). Daha sonra sırasıyla *Münşe'ât ve Telhîsât* kısmına ayrılmıştır (14b-64a). Akabinde ise sırayla Paşa'nın *Belgrad Fetihnâmesi* (65a-76a) ve *Dîvân*'ı (76b-114a) vardır.

2. Süleymâniye Kütüphanesi, Râgıp Paşa, nr. 1191 (Kısaltma R)

Münşe'ât isminde olan bu nüsha ise; 247x137-181x083 mm. boyutlarına sahiptir ve kırmızı deri cildi vardır. Cildin iç kısmında başta ve sonda olmak üzere ebrû sanatlı iki varak vardır. Toplam 77 varak ve her tam sayfa 27 satırdan oluşmaktadır. Yazı tipi Talik'dir. 1181 (1767-1768) yılında istinsah edilmiştir. Başta “Külliyât-ı Dîvân li-sâhibü'l-hayrât” ve “1176 senesi Ramazanı'nda yigirmi dördüncü günü Râgıp Paşa vefât itmişdür” ibâreleri mevcuttur. Konu ve söz başları kırmızı ile yazılmıştır. Cetveller yaldızlıdır fakat 62a-67b arası cetvelsizdir. İlk bölümde (*Dibâce*) ve son bölümde (*Dîvân*) giriş olmak üzere tezhipli, yaldızlı toplam iki sayfa ser-levha bulunmaktadır.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِنَامِ خِدا مِيكْنَم ابْتِدا ...

Bu nüsha da Ahmed Nüzhet'in *Dibâce*'si (1b-4a) ile başlar. Sırasıyla, *Huneyniyye ve Ta'ifiyye* (4a-10b), *Belgrad Fetihnâmesi* (10b-18b), *Telhîsât ve Münşe'ât* (19a-44b) ve *Dîvân* (45b-77b) şeklinde devâm eder. Fakat *Telhîsât* bölümü sonlarına doğru bir telhis yarısından başlar. Ayrıca gömlek ve sırt izlerinden; kesilmek veya koparılmak suretiyle bir takım sayfaların eksik bırakıldığı anlaşılmaktadır. Buna rağmen varak numaralandırmasında atlamalar görülmemektedir ve büyük ihtimalle sayfaların eksilmesinden sonra varaklar numaralandırılmıştır.

¹¹² Hâfız Osman el-Eyyûbî, kendisiyle aynı ismi taşıyan dönemin meşhur hattatı Hâfız Osman'dan farklı diğer meşhur hattatlardan birisidir. Bu bilgiyi bir sempozyum arasında benimle paylaşan Irvin Cemil Schick'e bilvesile teşekkür ederim.

3. Medînetü'l-Münevvere Kral Abdülaziz Kütüphanesi, Şeyh Arif Hikmet-Mahtûât, nr. 901/100 (Kısaltma M)¹¹³

Telhisât ismindedir. 240 mm. boyunda ve 130 mm. enindedir. Ser-levhali, müzehhep, yıldızlı ve cetvellidir. 17 satır ve toplam 106 varaktır. Açık ve güzel bir yazma olan bu nüsha Talik ile istinsah edilmiştir. Yazmanın başında ve sonunda Arif Hikmet ve 1266 yılı ibareli mühür mevcuttur. Müstensihi Mehmed Nazîf'dir.

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (5b-18a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (18a-34b)
- IV. *Telhisât ve Münşe'ât* (34b-104a)
- V. *Takrîzât* (104a-106a)

4. İBB Atatürk Kitaplığı, Belediye, K. nr. 171 (Kısaltma A)

Yıldızlı tezhip halinde tezhibin etrafı kırmızı ciltlidir. 280 mm eninde, 240 mm boyundadır ve toplam 102 varaktır. Her tam sayfası 17 satır Talik yazı ile yazılmıştır. Ser-levhalar müzehheptir ve konu başlıkları kırmızı ile gösterilmiştir. Cetvelleri yıldızlıdır. Cildin iç kısımlarında baş ve son olmak üzere ebrû sanatlı iki ayrı sayfa bulunur. İstinsah tarihi 1179; müstensihi ise Mehmed Nazîf'dir.

Başlangıç: ...نقدر اولسه ادب پرده کش راز بکا...

Dîvân ile başlar (1b-48b), *Telhisât*'dan toplam 32 telhis ve *Münşe'ât*'dan yalnızca bir mektup sureti mevcuttur (48b-85a). Daha sonra ise; "Sûret-i Sulhiyye-i Sefer-i Belgrâd be-inşâ'-i Râgıb Paşa" başlığıyla *Belgrad Fetihnâmesi* (85b-101b) buna ek olarak da *Takrîzât*'dan iki takriz (101b-102b) vardır.

5. Bayezid Devlet Kütüphanesi, Bayezid, nr. 5848 (Kısaltma B)

Telhisât ve Münşe'ât ismiyle maruf bu yazma yıldız tezhipli siyah deri cilde sahiptir. Toplam 95 varak ve Talik yazı türü ile yazılmıştır. Her tam sayfası 23 satırdan oluşur. Konu ve söz başlıkları kırmızı mürekkep ile belirtilmiştir. Cetvellidir ve cetvelleri yıldızlıdır.

¹¹³ Medine Nüshası hakkında beni bilgilendiren Prof. Dr. Mustafa L. Bilge Bey'e şükranlarımı sunarım. Bu yazmanın Şeyhülislam Arif Hikmet'e ait koleksiyonda bulunması ve kendisine I. Abdülhamid devri vezirlerinden aynı zamanda reisülküttaplık yapmış olan dedesi Râif İsmail Paşa (ö. 1776) bağlantısıyla ulaşılabileceği düşünülebilir. Bkz. Mustafa L. Bilge, "Arif Hikmet Bey, Şeyhülislam", *DİA*, c. 3, s. 365.

Sadece ilk sayfası müzehhep ser-levhaya sahiptir. “Temme” kaydına göre Mehmed el-Arif isiminde bir şahıs tarafından 1190 yılında istinsah edilmiştir.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا ...

Bu nüsha Ahmed Nüzhet’in *Dibâce*’si (1b-5b) ile başlar. Daha sonra ise; *Telhîsât ve Münşe’ât* (5b-37a/62b-93a) gelir. Fakat *Telhîsât ve Münşe’ât* arasında; *Belgrad Fetihnâmesi* (37a-51a), akabinde ise *Huneyniyye ve Ta’ifiyye* (51a-62b) risâleleriyle bölünür. Son olarak 5 takrîz (93b-95a) mevcuttur.

6. Edirne Selimiye Kütüphanesi, nr. 2200 (Kısaltma E)

Telhîsât-ı Koca Râgıb Paşa isimli bu nüsha basit bir cilt halinde Nesih yazı türü ile toplam 89 varaktır. Sayfalar cetvelsiz ve tezhipsizdir. Konu ve söz başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazmanın son varağında Hz. Peygamber (s.a.v.)’in mühür-i şerîfi ile ilgili kısa bir yazı bu yazının sonunda da 1187 tarihi belirtilmiştir (89b). Metin üzerinden de anlaşılacağı üzere bu yazma yukarıda tanımı verilen R Nüşhası’nın mevcut kısmı ile –örtüşen ve hatalı kelimeleriyle- büyük ölçüde benzerlik gösterir. Bu iki yazmanın T Nüşhası da beraber olmak suretiyle aynı kökten istinsah edildiği düşünülebilir.

Başlangıç: اللهُ حسبی بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا ...

Bu nüsha Ahmed Nüzhet’in eser ile ilgili Dibâce niteliğindeki giriş metniyle başlar (1b-5b). Sonrasında *Huneyniyye ve Ta’ifiyye* (5b-15b), akabinde ise *Belgrad Fetihnâmesi* (15b-28b) risâleleri mevcuttur. Yazmanın bundan sonraki devamını *Telhîsât ve Münşe’ât* (28b-87a) teşkil eder. Eser en son *Takrîzat* kısmı ile neticelenir (87a-89a).

7. Süleymaniye Kütüphânesi, Reşîd Efendi, nr. 725 (Kısaltma S)

Telhîsât-ı Râgıb Paşa ismiyle III. Selim Dönemi’nde Hicrî 1209 yılında Âlî er-Rıfkî tarafından istinsah edilmiştir. 212x123 – 161x75 mm ölçüsündedir. Talik yazı stiliyle yazılmış ve toplam 72 varaktır. Her tam sayfa 23 satırdan oluşmaktadır. Sadece ilk sayfada tezhipli bir ser-levha mevcuttur. Sayfa kenarları kırmızı mürekkeple cetvellidir. Söz ve konu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Dil olarak pek yanlışı bulunmamasına ve kelimelerin tane tane seçilecek kadar güzel yazılmasına rağmen ana nüshaya veya yakın nüshalara pek uzak olduğundan kelime farklılıkları oldukça fazladır.

Başlangıç: بنام خدا میکنم ابتدا ...

Bu nüsha da Ahmed Nüzhet'in *Dibâce* niteliğindeki giriş metniyle başlar (1b-4b). Sonrasında *Huneyniyye ve Ta'ifiyye* (4b-12b), akabinde ise *Telhîsât ve Münşe'ât* ile devam eder (12b-35b/45b-62a/63a-71b). *Belgrad Fetihnâmesi* (35b-45b) ve *Takrîzat* (62a-63a) kısımları ise metnin aralarındadır.

8. Süleymaniye Kütüphanesi, Atıf Efendi, nr. 2028 (Kısaltma SA)

Telhîsât-ı Râgıb isimli bu yazma toplam 42 varaktan oluşur ve krem rengi bir cilde sahiptir. Cildin sırtı tahrip olduğundan kırmızı şerit bantla kaplanmıştır. İlk varakta Atıf Efendi Kütüphanesine aidiyetini gösteren bir de mühür mevcuttur. Tezhipsiz, cetvelsiz Nesih yazı stiliyle oluşan yazmanın her tam sayfası 21 satırdır. Mektup başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Başlangıç: ...جناب برارنده نه طباق افلاك...

Eser diğer bazı nüshalardaki telhîslere göre bahar mevsiminde şerbet istimali ile alakalı telhîsden sonraki telhisle başlar ve toplam 32 telhîs mevcuttur. Telhîslerden sonra İran'ın Bağdâd Muhasarası ile alakalı bir mektuba kadarki vesikalar diğer nüshalarda mevcuttur (1b-35b). Fakat bunlardan sonraki kısımda sadece kendisinde bulunan 5 mektup sureti vardır (36a-42a). Farklı olan bu mektuplar çalışmanın son kısmına nüsha kısaltması ve varak numaralarıyla ikmal suretiyle eklenmiştir.

9. Süleymaniye Kütüphanesi, Reşîd Efendi, nr. 1059/4 (Kısaltma SR)

211x134 mm. ölçüsünde bulunan ve çeşitli konulara ait kitapçıklardan meydana gelmiş bir mecmuadır. Bu mecmuanın dördüncü kısmında *Eski Tarz Mektup Suretleri* isminde bir bölümde Râgıp Paşa'ya ait ve başka hiçbir nüshada bulunmayan tek sayfa halinde sadece bir mektup vardır (75a). Bu kısmın diğer yazıları farklı kişilerin farklı mektuplarına aittir. Bahsedilen mektup da *Münşe'ât* kısmının sonlarına eklenmiştir. Yazı stili de yer yer değişiklik gösteren bu kısımda derkenarlar da mevcuttur. Bu şekliyle bir müsveddeye benzemektedir.

10. Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, nr. 533 (Kısaltma SH)

Külliyât-ı Râgıp Paşa ismine sahip bu eser 239x150 – 160x75 mm. ölçülerindedir. Toplam 82 varaktır ve her tam sayfa 31 satırdan oluşmaktadır. Nesih yazı tipiyle açık ve güzel yazılmıştır. İstinsah tarihi 1204'dür ve müstensihi belirsizdir. Eserin girişinde Hüsrev Paşa Kütüphanesi'ne aidiyetini bildiren bir de mühür mevcuttur. Sayfalar kırmızı mürekkepli

cetvele sahiptir. Cetveller ser-levha ve hatimelerle tezhip edilebilir halde hazırlanmış olmasına karşın sayfalar müzehhep değildir. Bazı bölüm başlıkları hariç konu başlıkları da kırmızı mürekkeple belirtilmiştir.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِنَامِ خَدَا مِيكْنَم اِبْتَدَا ...

Eser Ahmed Nüzhet'in girişiyile (1b-3b) başlar ve *Huneyniyye ve Ta'ifiyye* (3b-9a) risâlesiyle devam eder. Akabinde ise *Telhîsât ve Münşe'ât* (9a-30a) kısmı gelmektedir. Bazı nüshalarda olduğu gibi *Telhîsât ve Münşe'ât* kısmı arasına *Belgrad Fetihnâmesi* (32a-38b) isimli risâle girmiş vaziyettedir. *Telhîsât ve Münşe'ât* kısmı bu risâleden hemen sonra devam eder (38b-51a) ve bu kısmın nihayetindeki son üç mektup diğer nüshalarda bulunmamasıyla dikkat çeker. Bahsedilen farklı mektuplar *Münşe'ât* metnine eklenmiştir. Yazma, *Takrîzât* (51b-52b) kısmıyla devam edip *Dîvân* (53b-82a) kısmıyla nihayete erer.

11. Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, nr. 391 (Kısaltma AE)

Münşe'ât-ı Râgıb isimli ve kırmızı bir cilde sahip olan bu eser cildi muhafaza amaçlı açık kahverengi kâğıtla kaplanmış bir vaziyettedir. Yazmanın metni tamamen çapraz vaziyette istinsah edilmiştir. Konu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Cetvelsizdir ve müzehhep değildir. Eser; dikey ve kapalı tutulduğunda sayfaların üstünde Osmanlıca *Münşe'ât-ı Râgıp Paşa* yazıldığı görülmektedir. Cildin iç kısmında başta ve sonda olmak üzere Ali Emiri Kütüphanesi'ne aidiyetini gösteren iki mühür mevcuttur.

Başlangıç: ... بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا¹¹⁴ ...

Yazmanın ilk bölümü *Belgrad Fetihnâmesi* (1b-9a) risâlesi ile başlar. Bu risâlenin hemen sonunda *Takrîzât* (9a-10a) vardır. Akabinde ise *Münşe'ât ve Telhîsât* (10a-49a) kısmı gelmektedir. En son olarak da Münîf Efendi'nin Belgrâd ile alâkalı *Fetihnâme*'si (49b-53b) mevcuttur. Bu yazmada da nadir bazı mektuplar mevcuttur ve bunların latinize hali bu çalışmanın sonuna ikmal edilmiştir.

12. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 1466 (Kısaltma Ü)

1201 yılında Ahmed Yesrî bin Mehmed Nazîf tarafından istinsah edilmiştir. 23 satır ve Talik yazısıyla yazılmıştır. Cetvellidir ve cetvelleri yaldızlıdır. *Münşe'ât* isminindedir.

Başlangıç: ... بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ صَف اَرَايَان مَصَاف ...

¹¹⁴ Fetih Suresi 48/1. (Rahman ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla.) Biz sana âşikâr bir fetih ve zafer ihsan ettik.

- I. *Huneyniyye ve Ta'ifiyye* (1b-13b)
- II. *Belgrad Fetihnâmesi* (13b-27a)
- III. *Telhîsât ve Münşe'ât* (27a-94a)

Bu nüshada bulunan Nâilî Efendi reisülküttap iken gönderildiği tahmin edilen beş farklı mektup sureti çalışmanın *Münşe'ât* kısmına eklenmiştir.

b. Diğer Nüshalar

1. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, nr. 1088

Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgîb isimli bu eser toplam 133 varaktır. 200 mm. boy ve 130 mm. eninde olan yazmanın her tam sayfası 21 satırdır. XVIII. asırda istinsah edilmiştir. Aharlı elvan kâğıda yazılmıştır. Cildi ise deri, şemseli ve vişneçürüğü rengindedir. Söz ve konu başlıkları kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. Cetvelsizdir ve müzehhep değildir.

Başlangıç: ... بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (5a-15a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (15a-28a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (28a-81b)
- V. *Takrîzât* (81b-82b)
- VI. *Dîvân* (82b-133a)

2. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, nr. 1463

Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgîb ismindedir, 233 mm. boyunda 130 mm. eninde toplam 94 varaktır. Her tam sayfa 19 satırdan oluşur ve yazı tipi Talik'dir. XVIII. yy. sonunda kopya edilmiştir. Farklı sayfalarda müzehhep ser-levha mevcuttur. Söz ve konu başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış, cetveller ise yaldızlıdır.

Başlangıç: ... بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-6a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (7b-18b)
- III. *Takrîzât* (19b-20b)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (20b-47b)
- V. *Dîvân* (49b-94b)

3. Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail, nr. 598

Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb isimli bu eser 217x138 – 165x80 mm. ölçüsündedir. İlk varakta Lala İsmail Kütüphanesine aidiyetini gösteren mühür mevcuttur (1a). Konu ve söz başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Cetvelsiz ve tezhipsiz bir biçimde Nesih yazısıyla istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Her tam sayfa 25 satırdan oluşmaktadır.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِنَامِ خِدا مِيكْمِ ابْتِدا ...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-4b)
- II. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (5b-13a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (13a-23a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (23a-50a/51b-67a)
- V. *Takrîzât* (50a-51b)
- VI. *Dîvân* (67a-102b)

4. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3339/2

Râgıp Paşa'nın telhisleri ve münşeâtından başka farklı birçok mektup suretinin olduğu hacimli bir *Münşe'ât Mecmu'ası*'dır. Râgıp Paşa'nın eseri ise bu yazmanın ikinci kısmında *Telhîsât-ı Râgıb Paşa* ismiyle bulunur. Eser 205x149 – 110x73 mm. ölçülerindedir. Her tam sayfası 15 satırdır. Birden fazla yazı tipiyle istinsah edilmiştir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Başlangıç: جناب برارنده نه طباق افلاك ...

- I. *Telhîsât ve Münşe'ât* (237b-285a/301a-311b)
- II. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (283a numaralı varakta Feth-i Kal'a-i Tâ'if ibaresi mevcuttur ve bir önceki mektubun bitişi ile bu risalenin başlangıcı arasında varak eksikliği veya metin atlandığı tesbit edilmiştir)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (285a-301a)

5. Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi, nr. 676

Dîvân-ı Râgıb isminde bulunan bu nüsha ise ilk kısmında Paşa'nın Divân'ıyla başlar. 245x145 – 155x70 mm. ölçülerinde olup toplam 120 varaktır. Her tam sayfası 15 satır olmak üzere Talik yazı stiliyle istinsah edilmiştir. Müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir.

Nüshanın giriş ve son sayfasında Hâlet Efendi Kütüphanesi'ne aidiyetini müşir iki ayrı mühür bulunmaktadır. Sadece kısımların ilk varakları ser-levha ve yaldızlı tezhip sahibidir. Geri kalan kısımlar ise tezhip edilmeye hazır bir şekilde kırmızı mürekkeple cetvelenmiştir.

- I. *Telhîsât ve Münşe'ât* (57b-98b)
- II. *Belgrâd Fetihnâmesi* (99b-117b)
- III. *Takrîzât* (118b-120a)

6. Süleymaniye Kütüphanesi, Hz. Nasûhî Dergâhı, nr. 247

Ebru kaplı basit bir cilde sahiptir ve cildin sırtı kahverengi deri ile kaplanmıştır. 190x112 – 163x73 mm. ölçülerindedir. Nestalik olarak 21 satır halinde yazılmıştır ve toplam 86 varaktır. 1211 tarihinde istinsah edilmiştir. Kütüphanede *Münşe'ât-ı Mergûb* ismiyle kayıtlıdır.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5b)
- II. *Huneyniyye ve Ta'ifiyye* (6a-17b)
- III. *Belgrad Fetihnâmesi* (17b-31a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (31a-86a)

7. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 2330

Münşe'ât ve Dîvân ismindedir. Vişneçürüğü renginde güzel bir cilt üzerine yaldızlı çerçeve ve çerçevenin ortası ebru sanatlıdır. Aynı şekilde cildin iç kısımlarında da ebru kaplama mevcuttur. Kısımların başında ser-levhalar mevcuttur. Yaldızlı cetvellidir. 265x143 – 195x88 mm. ölçüsündedir. 21 satır ve Talik ile yazılmıştır.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (5a-13b)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (13b-24a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (24a-54b/55b-72a)
- V. *Takrîzât* (54b-55b)
- VI. *Dîvân* (72b-108b)

8. Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan, nr. 85

Münşe'ât ismiyle bulunur. 165x108 – 118x63 mm. boyutlarındadır. 11 satır Nesih ile yazılmıştır. Bu yüzden varak sayısı fazladır. Hicri 1211 yılında Seyyid Mehmed Hasîb tarafından istinsah edilmiştir.

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) ve *Huneyniyye ve Ta'ifiyye* (1b-44b)
- II. *Belgrad Fetihnâmesi* (44b-84a)
- III. *Telhîsât ve Münşe'ât* (84a-251b)

9. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3442/2-3

Bu yazma çeşitli kişilerin divan ve telhislerini içeren oldukça hacimli bir münşeat mecmuası niteliğindedir. Yazmanın 2. ve 3. kısımlarında ise Râgıp Paşa'nın *Belgrad Fetihnâmesi* (44a-58b) ve *Takrîzât*'ı (59b-61a) ile beraber *Telhîsât-Münşe'ât*'ı (61b-93b) bulunmaktadır. Kısımın sonunda istinsah tarihi olarak Hicri 1182 tarihi ve müstensih olarak Hâfız Osman el-Eyyûbî ibaresi mevcuttur. Buna göre müstensih T Nüshası ile aynı kişidir veya T Nüshası'ndan kopya edilerek mecmuaya eklenme ihtimali vardır.

10. Süleymaniye Kütüphanesi, Râgıp Paşa, nr. 2738/1

Müsveddât ismi ile bulunan bu eser oldukça geç bir tarihte istinsah edilmiştir (H. 1251). Sadece birinci bölümünde Râgıp Paşa'nın eseri vardır. Rika yazı stiliyle yazılmış ve 15 satırdan oluşmaktadır. 180x122 – 125x70 mm. ölçülerindedir.

11. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 1901

Talîk yazı tipi ile istinsah edilmiştir. Tarihi ve müstensihî yoktur. *Dîvân-ı Râgıb* ismindedir.

Başlangıç: ...جناب برارنده نه طباق افلاك...

- I. *Telhîsât ve Münşe'ât* (1b-35b)
- II. *Belgrâd Fetihnâmesi* (36b-50a)
- III. *Takrîzât* (51a)
- IV. *Dîvân* (51b-105b)

12. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 281

Talik yazı tipi ile istinsah edilmiştir. İstinsah tarihi 1213'tür. *Münşe'ât-ı Râgıb* ismindedir.

Başlangıç: ... بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) ve *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (1a-15a)
- II. *Belgrâd Fetihnâmesi* (15b-27b)
- III. *Telhîsât ve Münşe'ât* (27b-83b)
- IV. *Dîvân* (84b-118a)

13. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 3167

İstinsah tarihi 15 Ş. 1204 ve müstensihi Mehmed Emin Efendi'dir. Yazmanın ismi *Külliyât ve Münşe'ât-ı Râgıb Paşa* olarak geçer. Vişneçürüğü rengi üzerine yaldızlı çerçeve halinde cilde sahiptir.

Başlangıç: ... بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ صف ارایان مصاف...

- I. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (1b-13a)
- II. *Takrîzât* (13b-16b)
- III. *Telhîsât* (17b-48b)
- IV. *Belgrâd Fetihnâmesi* (49b-65b)

14. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 2593

Telhîsât-ı Râgıb Paşa ismindedir ve Rik'a ile yazılmıştır. Son kısım; yani *Müsveddât-ı Enverî* (63b-123b), Râgıp Paşa'nın telhislerine ait değildir ve 1237 tarihi mevcuttur. Bu ibareye göre geç bir tarihe ait nüshadır.

Başlangıç: ... بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ صف ارایان مصاف...

- I. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (1b-13a)
- II. *Telhîsât ve Münşe'ât* (14b-40b)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (45b-61a)

15. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 3115

Yazı tipi Rik'a olan bu yazmanın müstensihi Es-seyyid Abdümecîd Hüsnî'dir. *Münşe'ât* ismiyle mevcuttur.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا ...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) ve *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (1b-16a)
- II. *Belgrâd Fetihnâmesi* (16a-29a)
- III. *Telhîsât ve Münşe'ât* (29a-84b)

16. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 1475

Müstensihi Mehmed Nazîf'dir ve 1187 senesinde istinsah edilmiştir. Vişneçürüğü tezhipli bir cildi vardır. Yıldızlı cetvelli ve tezhipli ser-levhası vardır. *Dîvân-ı Râgıb Paşa* ismindedir.

- I. *Dîvân* (1b-51a)
- II. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (52b-57a)
- III. *Telhîsât ve Münşe'ât* (57a-90a/106a-138a)
- IV. *Belgrâd Fetihnâmesi* (90a-106a)
- V. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (138a-148a)

17. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 5711

Bazı Âsâr-ı Râgıb Paşa ismine sahiptir. Kahverengi ve yıpranmış deri bir cildi vardır. Cildin iç tarafları ebru kaplıdır. Yazmanın içinde Yıldız Kütüphanesi me'murlarının nüsha ile alakalı yapmış oldukları tetkike ait bir de pusula mevcuttur. 1200 yılında ve Nesih hattıyla istinsah edilmiştir. 210 boyunda ve 140 mm enindedir. Son sayfada R Nüshasının sonundaki duanın aynısı mevcuttur (159a-159b).

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا ...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-6b)
- II. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (6b-20b)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (20b-37b)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (37b-111a)
- V. *Takrîzât* (111a-113a)
- VI. *Dîvân* (114b-159b)

18. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 5552

Külliyât-ı Râgıb Paşa ismindedir. 215 mm. boyunda ve 130 mm. enindedir. 1205 yılında Osman bin Ali tarafından istinsah edilmiştir. Vişneçürüğü cildin üzerine ebru kaplama yapılmıştır. Sayfalarda kurt yenikleri mevcuttur. Kırmızı söz başlıkları vardır ve cetvellidir.

Tezhipsiz ve sade sayfalar vardır. Güzel bir şekilde Talik yazı tipiyle yazılmıştır. Cildin içinde Yıldız Kütüphanesi'ne ait ve tetkik edildiğine dair 1927 yılına ait eski yazıyla bir de kaşe basılmıştır.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5b)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (5b-14b)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (14b-27a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (27a-81b)
- V. *Takrîzât* (81b-82b)
- VI. *Dîvân* (83b-129b)

19. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 5494

Dîvânçe-i Râgıb isimindedir. Cildi oldukça yıpranmıştır. 250 mm. boyunda 140 mm. enindedir. Basit ve sade sayfalar üzerine Talik'le yazılmıştır. Başlıklar kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. İstinsah tarihi ve müstensihi belirsizdir.

- I. *Telhîsât ve Münşe'ât* (1b-44a)
- II. *Belgrâd Fetihnâmesi* (45b-64a)
- III. *Takrîzât* (65b-68a)
- IV. *Dîvân* (69b-117a)

20. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 5496

Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb Paşa isimindedir. Vişneçürüğü, yaldızlı cildi vardır. Cildin iç kısmında Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası ve Yıldız Kütüphanesi'ne ait olduğuna dair ibareler mevcuttur. 200 mm. boyunda 135 mm. enindedir. Talik ile yazılmıştır. İstinsah tarihi ve müstensihi belirsizdir.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (5a-14a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (14a-25b)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (25b-73a)
- V. *Takrîzât* (73a-74b)
- VI. *Dîvân* (74b-111a)

21. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 5500

Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb Paşa isimindedir. 250 mm. boyunda ve 140 mm. enindedir. Vişneçürüğü, yıldız çerçeveli deri cildi vardır. Cildin iç kısmı ebru kaplıdır. Cildin içinde Yıldız Kütüphanesi'ne ait ve tetkik edildiğine dair 1927 yılına ait eski yazıyla bir de kaşe basılmıştır. Ser-levhalar ve tezhipli hatimeler mevcuttur. Harika ve açık Nesih yazıyla özenle istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Müstensihî Bûlbûl Hâfız Ebûbekir er-Râşid'dir.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-4a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (4a-11a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (11a-20a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (20a-59b)
- V. *Takrîzât* (59b-60b)
- VI. *Dîvân* (61b-93a)

22. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 3186

Telhîsât-ı Râgıb Paşa isimindedir. Ebru kaplamalı bir cildi vardır. Yıldızlı cetvellidir ve serlevhalar mevcuttur. Söz ve konu başlıkları kırmızı mürekkeplidir. İstinsah tarihi yoktur ama müstensihî Mehmed Safvet ibn Yusuf ibn Mîr Hasan'dır.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بنام خدا میکنم ابتدا...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-6a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (6a-17a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (17a-32a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (32a-83b)

23. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY nr. 9764

Münşe'ât isimindedir. Ebru sanatlı kenarları siyah kaplamalı cilde sahiptir. Sayfalarda derkenâr halinde başka mektuplar da mevcuttur. Girişte Leylâ Hanım'a ait bir de şiir mevcuttur (1a). Serlevhalı ve yıldızlı cetvellidir. 100. varaktan sonra çapraz olarak yazılmaya devam edilmiştir. Müstensihînin ismi ve istinsah ettiği tarih 100. varağın sonunda bulunduğu bundan sonraki varaklar başka biri tarafından eklenmiş olma ihtimali de vardır. Çünkü 100. varağa kadar Nesihle sonrasında talikle yazılmıştır. 1196 senesinde Mustafâ Tâlib Kâtib-i Sultân Selîm tarafından istinsah edilmiştir.

Başlangıç: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِنَامِ خِدا مِيكْنِم اِبْتِدا ...

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-7a)
- II. *Telhîsât ve Münşe'ât* (7a-58a/78b-101b/110b-114b)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (58a-78b)
- IV. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (102a-109a)
- V. *Takrîzât* (109a-110a)

24. Marmara İlâhiyât Fakültesi Kütüphanesi, nr. 121

Înşâ ve Dîvân-ı Râgıb Paşa isminde ebru kaplamalı cilde sahiptir. Kırmızı mürekkeple cetvel çizilmiştir. Söz ve konu başlıkları da kırmızı mürekkeple belirtilmiştir. Hicrî 1202 yılında Mehmed isminde biri tarafından istinsah edilmiştir.

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-6a)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (6a-19a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (19a-36b)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (36b-113b)
- V. *Takrîzât* (113b-115a)
- VI. *Dîvân* (115b-172b)

25. Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, nr. 389

Münşe'ât-ı Râgıb ismindedir. 210x110 – 155x63 mm. boyutundadır. 27 satır ve toplam 89 varaktır. Girişte ser-levha vardır. Cetvellidir ve cetvelleri yıldızlıdır. Baş ve son sayfada kütüphaneye aidiyetini gösteren iki mühür vardır.

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5b)
- II. *Huneyniyye-Ta'ifiyye* (5b-16a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (16b-30a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (30a-88a)
- V. *Takrîzât* (88a-89b)

26. Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, nr. 390

Münşe'ât-ı Râgıb ismindedir. 210x115 – 170x75 mm. boyutlarındadır. Cildi kağıt kaplıdır sırtı bez halindedir. Ser-levha mevcuttur. Şirazeli ve Cetvellidir ve cetveller yıldızlıdır. Toplam 50 varaktır. Sonda ve baş sayfada kütüphaneye aidiyetini gösteren iki mühür vardır. 2a-31a ve 41a-47a arası yazılar çapraz haldedir. İstinsah tarihi Hicrî 1192'dir ve

Nesih'le yazılmıştır. 47b-50b arasında farklı olmak üzere rik'a ile yazılmış mektup suretleri vardır.

- I. *Belgrâd Fetihnâmesi* (1b-15a)
- II. *Telhîsât ve Münşe'ât* (15a-47a)

27. Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, nr. 157

Müşe'ât ve Telhîsât isimlidir. Sadece yazmanın başında tezhipli ser-levha vardır. Zencirekli, cetvellidir ve cetveller yaldızlıdır. Tam ve yumuşak meşin ciltlidir.

- I. Ahmed Nüzhet'in Girişi (*Dibâce*) (1b-5b)
- II. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (5b-15a)
- III. *Belgrâd Fetihnâmesi* (15a-27a)
- IV. *Telhîsât ve Münşe'ât* (27a-83a)

28. University of Michigan, nr. 422¹¹⁵

İnternet ortamından da kolayca erişilebilen bu nüsha siyah cilt üzerine yaldızlı tezhibe sahiptir. 204x125 – 209x130 mm. boyutlarındadır. *Dîvân-ı Râgıb* isimindedir; fakat *Dîvân* (71b-129a) en son kısımda olmakla beraber içinde *Telhîsât, Münşe'ât* (1b-48a), *Belgrâd Fetihnâmesi* (49b-67b) ve *Tâkrîzât* (69b-70b) da bulunmaktadır. Cildin iç kısımlarında ebru kaplama bulunur. Kısımların başında ser-levhalar vardır ve tezhiplidir. Yaldızlı cetvellidir. 15 satır ve güzel bir biçimde Talik'le yazılmıştır. İlk sayfada Mehmed Nâ'ilî ile beraber Tahir Efendizade Mehmet Asım, Ali Fuat, Süleyman Fehim, Ahmet Vesîm gibi birçok isim bulunmasına rağmen kataloga göre müstensihî Mehmed Nâ'ilî'dir.

29. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, m Edebi Türkî, nr. 46¹¹⁶

Seçme eserleri (Müntehabât) olarak düşünebileceğimiz nüshanın istinsah tarihi Ragıb Paşa'nın ölüm tarihine oldukça yakındır.

Eser Adı: *Müntehabât-ı Râgıb*

İstinsah Tarihi: 1182 (1769)

¹¹⁵ Bu nüshanın varlığından haberdar olmamı sağlayan Prof. Dr. Erhan Afyoncu Bey'e bilvesile teşekkür ederim. <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015079130897;seq=11;view=lup>
<http://catalog.hathitrust.org/Record/002621878>

¹¹⁶ 29-40 arası nüshalar Mısır'da bulunmaktadır ve maalesef Mısır'ın yaşadığı karışıklıktan ötürü gidilip araştırma yapılması mümkün olamamıştır.

Müstensih: Bülbül Hâfız

Boyut ve Varak Sayısı: 230x140 mm., 96 vr, 27 satır, Nesih

30. Hıdiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, nr. 9537

Eser Adı: *Münşeat*

İstinsah Tarihi: -

Müstensih: Sancakdârzâde Ahmed

Boyut ve Varak Sayısı: 204 vr; 19 satır; Nesih

31. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, Mecâmî-i Türkî, nr. 21

Eser Adı: *Telhîsât-ı Râgıb Paşa*

İstinsah Tarihi: -

Müstensih: -

Boyut ve Varak Sayısı: 120x230 mm., 40 vr., 19 satır, Talik

32. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, Edebî Türkî Talat nr. 7

Eserin adı Külliyyat olmasına rağmen, İstanbul'daki nüshalarda olduğu gibi eser adına bakılmaksızın bu nüshada da varak sayısı itibariyle Münşe'ât ve Telhîsât ile alakalı kısımlar olabilir.

Eser Adı: *Külliyyat*

İstinsah Tarihi: -

Müstensih: Nazifzâde Ahmed Hamid

Boyut ve Varak Sayısı: 235x130 mm., 117 vr, 17 satır

33. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, Edebî Türkî Talat, nr. 215

Eser Adı: *Münşeat*

İstinsah Tarihi: 1263(1847)

Müstensih: Mehmet Tacî Çemişkezekî

Boyut ve Varak Sayısı: 203x125 mm., 46 vr., 28 satır, Talik

34. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, S 5263

Eser Adı: *Münşeat*

Boyut ve Varak Sayısı: 220x160 mm., 69 varak, Talik

35. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, m Tarihî Türkî, nr. 223

Eser Adı: *Münşeat*

Boyut ve Varak Sayısı: 220x130 mm., 61-111 vr., 31 satır

36. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, Edebî Türkî, nr. 167

Eser Adı: *Mumelâmât ve Telhîsât-ı Siyasîye*

Boyut ve Varak Sayısı: 130x210 mm., 204 vr., 19 satır, Nesih

37. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, Edebî Türkî Talat, nr. 79

Eser Adı: *Külliyât*

Boyut ve Varak Sayısı: 240x135 mm., 144 vr., 19 satır, Talik

38. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, Edebî Türkî Talat, nr. 34

Eser Adı: *Külliyât*

Boyut ve Varak Sayısı: 230x 135 mm., 125 vr., 21 satır, Talik

39. Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları-Kahire, m Edebî Türkî, nr. 40

Eser Adı: *Müntehabât-ı Râgıb*

Boyut ve Varak Sayısı: 225x130 mm., 114 vr., Talik

**40. Almanya Milli Kütüphanesi (Berlin) Türkçe Yazmaları,
Hs.or.oct. Staatsbibliothek, nr. 1016¹¹⁷**

Eser Adı: *Münşeât*

İstinsah Tarihi: -

Boyut ve Varak Sayısı, Yazı Türü: 220x150-160x80mm; 2b-103a; 19 satır; Nesih

**41. Almanya Milli Kütüphanesi (Berlin) Türkçe Yazmaları,
Hs.or.oct. Staatsbibliothek, nr. 975**

Eser Adı: *Münşeât*

İstinsah Tarihi: -

Boyut ve Varak Sayısı, Yazı Türü: 215x120-155x60 mm; 93 vr; 27 satır; Nesih

**42. Almanya Milli Kütüphanesi (Berlin) Türkçe Yazmaları,
Hs.or.oct. Staatsbibliothek, nr. 864**

Eser Adı: *Münşeât*

İstinsah Tarihi: -

Boyut ve Varak Sayısı, Yazı Türü: 200x125-140x65mm; 73 vr; 17 satır; Nestalik

**43. Almanya Milli Kütüphanesi (Berlin) Türkçe Yazmaları,
Hs.or.oct. Staatsbibliothek, nr. 1030**

Eser Adı: *Münşeât*

İstinsah Tarihi: -

Boyut ve Varak Sayısı, Yazı Türü: 230x180-155x115mm; 16 vr; 17 satır; Nesih

¹¹⁷ Babinger'in bibliyografya eserinde Telhisat yazmaları olarak; Berlin Devlet Kütüphanesi, Numara 426,427 Pertsch, Katal., 422 v.d.; Münih Devlet Kütüphanesi, Numara 130 Aumer, Catal. 39; Viyana Milli Kütüphanesi, Numara 317, 318 Flügel, Katal., I, 287; Kons.-Akad., Nu.93; Krafft, Katal., 31 v.d. Bilgilerine ulaşılmaktadır. Ayrıca gerek bu nüshalar ve gerekse yukarıda bulunan Almanya ve Avusturya nüshaları ile alakalı elektronik posta üzerinden değerli bilgiler paylaşan Sayın Dr. Henning Sievert'e bilvesile teşekkürlerimi sunarım.

44. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct., nr. 1929Eser Adı: *Münşeât*

İstinsah Tarihi: -

Boyut ve Varak Sayısı, Yazı Türü: 240x145-195x80mm; 138b-164a; 27 satır; Nestalik-Nesih.

45. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct., nr. 3056Eser Adı: *Telhisat*

İstinsah Tarihi: -

Varak: 18a-50b

46. Avusturya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Mxt., nr. 27Eser Adı: *Münşeât*

İstinsah Tarihi: -

Boyut ve Varak Sayısı, Yazı Türü: 178x102 mm; 95 vr; 19 satır; Talik

47. İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Or., nr. 9472Eser Adı: *Divan ve Münşe'ât*

İstinsah Tarihi: 1193 (1780)

48. Oxford Bodleian Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, MS Turk. d., nr. 49Eser Adı: *Telhîsât-ı Râgıb Paşa*

Boyut ve Varak Sayısı, Yazı Türü: 260x150-192x91 mm.; 58 varak; 25 satır; Nestalik

49. Princeton University Manuscripts Collection (MSS), Islamic Manuscripts, New Series, nr. 1689Eser Adı: *Münşe'ât-ı Râgıb*

İstinsah Tarihi: 1750-1799 arası

Boyut ve Varak Sayısı: 210 x 126 (172-194 x 75-108) mm. - 211 x 129 mm.; 99 varak.

Başlangıç: بنام خدا ميکنم ابتدا ...

I. Ragıp Paşa'nın şiirleri (4a)

II. Münşe'ât Fihristi (5a)

III. Dibace-yi Külliyyat-ı divan ve münşeât-ı Ragıp Mehmet Paşa el-Vezir al-Âzam (5b-8b)

IV. *Huneyniyye-Tâ'ifiyye* (10a-33b); *Belgrâd Fetihnâmesi* (34a-44a); *Telhîsât ve Münşe'ât* (44b-70b)

50. Princeton University Manuscripts Collection (MSS), Islamic Manuscripts New Series, nr. 1572

Eser Adı: *Münşe'ât-ı Râgıb Paşa*

Boyut ve Varak Sayısı: 216 x 128 (146 x 62) mm. - 216 x 136 mm.; 88 varak.

Başlangıç: بنام خدا ميکنم ابتدا ...

51. Princeton University Manuscripts Collection (MSS), Islamic Manuscripts Garrett, nr. 1971Y

Eser Adı: *Münşe'ât-ı Râgıb Paşa*

Boyut ve Varak Sayısı: 223 x 153 (173 x 115) mm. - 223 x 158 mm; 51 varak.

Başlangıç: بنام خدا ميکنم ابتدا ...

52. Princeton University Manuscripts Collection (MSS), Islamic Manuscripts Garrett, nr. 1955Y

Eser Adı: *Müntehabât min münşe'ât-ı Râgıb Paşa*

METİN TESİSİNDE KULLANILAN NÜSHALARA DAİR BİRKAÇ SÖZ

Yukarıda belirtildiği üzere, Ahmed Nüzhet'in eseri tertip etmesi 1177/1764 senesinde olduğundan bu tarihe en yakın ve en muteber olabileceğini düşündüğümüz, Topkapı Sarayı Emanet Hazinesi 1468 numaralı (Kısaltma T) yazma nüsha baz alınarak metin tesis edilmiştir. Ayrıca bu nüshanın tercihinde; diğerlerine nazaran daha müzeyyen ve özenilerek yazılması gibi faktörler etkili olmuştur. H. 1181 senesinde istinsah edilmiş olması, diğer nüshalar arasında Râgıp Paşa'nın vefâtına en yakın ve en kapsamlı nüsha olması tercihimizin diğer sebeplerindedir. Buna ek olarak müstensihinin; Hâfız Osman el-Eyyûbî isimli olması nüshanın en azından belirli ve ilmî olarak vasıflı biri tarafından vücuda getirildiğini göstermektedir. Diğer nüshalara nazaran en müzeyyen, özenli ve bilhassa saray nüshası olmasından dolayı bu nüshanın önemli kişiler için istinsah edildiği ihtimalini akıllara getirmektedir.

Ulaşılabilen nüshalar arasında Râgıp Paşa'nın vefâtına en yakın nüshalardan bir diğeri de Ragıp Paşa Ktp. 1191 no'lu yazmadır (R). Bu nüshanın istinsah tarihi yukarıdaki nüsha ile aynı (H. 1181) senesini taşımaktadır. Bu yazmaya diğer nüshalar arasında büyük ölçüde tutarlılık gösteren Edirne Selimiye Ktp. 2200 nolu nüsha (E) eksikliği hissedilmeyecek şekilde kullanıma tabi tutulmuştur. Fakat R nüshasının telhisler kısmının büyük bölümünün ciltten koparıldığı aşikârdır. Eğer bu nüsha eksiksiz olsaydı metin için temel nüsha olarak tercih edilebilirdi. E nüshası ise yer yer herekeleme kullanıldığı için bazı zor kelimelerin okunmasında oldukça kolaylık sağlamıştır.

Metinde müstensih zafiyetleri, köşeli parantez içinde [] dipnot ihtiyacı hissedilmeden, diğer nüshalar ile karşılaştırılarak ikmal edilmiştir. Tüm nüshalarda değişiklik halinde nüsha kısaltması ve her varak değişiminde varak sayısı belirtilmiştir.

Nüsha karşılaştırmasında kullanılan diğer bir yazma olan A nüshası; aslında 1179 tarihli rastladığımız en eski nüshadır. Fakat bu nüshada sadece telhisler ve bir tane mektup sureti bulunduğu için eksik olduğu anlaşılmaktadır. Nüsha karşılaştırması sırasında tercih edilen S nüshası ise diğerlerine nazaran daha geç tarihli olmasına rağmen birçok belgeyi neredeyse tam barındırdığından tercih edilmiştir. T nüshasının, 1181 S nüshasının ise 1209 tarihli olması göz önünde bulundurulursa, bu tarihler arasında birçok istinsaha kavuşan eserin kısa sürede kelime bakımından süratle değişime girdiği görülecektir.

Ayrıca Râgıb Paşa'nın *Münşe'ât* yazmalarının çoğunda bulunan iki ayrı risale olarak da değerlendirilebilecek uzunluktaki *Belgrad Fetihnâmesi* yüksek lisans tezi olarak çalışılmış olduğundan bu çalışmada metne eklenmedi. Paşa'nın diğer risalesi olan Şâir Nâbi'nin *Siyer*'ine zeyl olarak yazılan *Huneyniyye ve Taifiyye* risalesi hangi nüshalarda bulunup bulunmadığı nüsha tavsifatı kısmında belirtildi ve keza metne eklenmedi.

METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL

Dipnotta nüsha farklılıkları (:) işaretinin sol tarafında, baz alınan T nüshası belirtilerek bu nüshayla aynı kelimeyi taşıyan, farklılık arz etmeyen nüshalar bu tarafta gösterilmedi. Fakat T nüshasının yetersiz kaldığı yerlerde ve diğer nüshaların ortaklığı durumunda T nüshasının aykırı olduğu durumlarda diğer nüshalardaki ortak çoğunluk sol tarafta gösterildi. Böyle durumlarda ise T nüshasındaki değişiklik sağ tarafta belirtildi.

Okunamayan kelimeler () işareti içinde metinde görülen haliyle eski harflerle belirtildi. Ayet ve hadisler harekelenmiş bir biçimde gösterilmiştir. Mümkün olduğunca Türkçe anlamları ve ayetlerin hangi surede buldukları dipnot yardımıyla belirtilmiştir. Arapça-Farsça manzum kısımlar ve *Münşeât* kısmında bir Arapça, bir de Farsça mektup sureti de orjinal haliyle bırakıldı. Farsça belge sureti *Subhî Tarihi*'nde de aynen mevcut olduğundan oradan da kontrol edilerek metne geçirildi. Yalnız *Subhi Tarihi*'ndeki kelime farklılıkları belirtilmedi. Osmanlı Diplomatığı'nda aşına olunan Arapça bazı kelimeler okunduğu takdirde metinde italik halde gösterildi. Gerekli yerlerde metnin anlam bütünlüğüne katkıda bulunulacak noktalama işaretlerine yer verildi. Bütün çabalara rağmen ayırt edilemeyen ve okunamayan kelimeler ise (_____ ?) şeklinde gösterildi.

Metin üç ana bölüm halinde sırasıyla *Münşe'ât*, *Telhîsât* ve *Takrîzât* şeklinde oluşturuldu. İçindekiler kısmında ise mektup ve belge başlıkları sırasıyla verildi. Toplam 6 farklı takrîze rastlandığından T nüshası baz alınarak bu bölüm de Arapça olduğu için orijinal haliyle bırakıldı. Birçok nüshada “Telhîs-i evvel” olarak belirtilen, bahar mevsiminde şerbet istimaliyle alakalı birinci telhis, T nüshasında bulunmamasına rağmen *Telhîsât* bölümünün ilk telhîsi olarak metinde sıralamaya koyuldu. Diğer nüshalarda rastlanmayan farklı telhisler de bu bölümün sonuna eklendi. Genelde *Münşeât* bölümünde karşılaşılan bir telhis sureti *Telhîsât* sonuna yerleştirildi. Aynı şekilde telhîs zannedilen ve birçok nüshada telhîslerin en sonunda bulunan bir mektup sureti *Münşeât* kısmının ilk başına koyuldu. *Münşeât* bölümüne ait yalnızca bir veya birkaç nüshada rastlanan mektup suretleri bu bölümün en sonuna bırakıldı.

Nüshalar karşılaştırılırken “ve” bağlacının eksikliği “ile” “-yle,-yla” gibi ufak farklılıklar metnin şişmemesi adına gösterilmekten kaçınıldı. Aynı şekilde “idügi” “idigi” vs. kelime değişiklikleri gösterilmeyerek temel alınan nüshada nasıl yazılmışsa öyle gösterildi.

Buna ek olarak “necâ’ib” “necâyib” vb. nüshalararası hemze ve ye harflerinin farklılık arz etmesi durumunda temel nüshaya (T) sadık kalındı. Bazı sözlüklerde olduğu gibi “sâhil-hâne” vb. bazı basit kelimelerin arasına – işareti koyulmasına gerek duyulmadı. Yazımında çalışmalar arasında farklılık gösteren kelimeler mümkün merteye kullandığımız sözlüklerde geçtiği haliyle göstermeye çalışıldı. Dipnot eşliğinde nüsha farklılığı gösterimleri sırasında terkipli ve bitişik kelimelerin metin okunduğunda bütünlüğünün sağlanması açısından terkipli halleriyle gösterildi (nezâhet-nümûd-ı vb.). “Rûy-ı”, “Cûy-ı” vb. kelimeleri metinde gösterildiği gibi tercih edildi. Tâc-dâr, şâd-mân, kâm-rân, âs-mân vb. kelimelerin okunması için bazen ortasına koyulan yardımcı ünlü harfler tercih edilmeden tire (-) ile ayrıldı.

Metnin oluşturulmasında basit transkripsiyon kaideleri esas alındı. Yalnızca kaf (ق) ve gayın (غ) harflerinden sonra gelen okutucular uzun çizgiyle (ī,ā,ū) şeklinde gösterildi. Bunun dışındaki uzatma harfleri (â,î,û) şeklinde gösterildi. Türkçe fiiller (olub, idüb vb.) ise (olup, idüp) şeklinde yazıldı. (Aydın vs.) Türkçe kelimelerde uzatma işareti belirtilmedi. Bazı Türkçe kelimelerin (oldı, Bolı vs.) ise son harfi ye (ے) ise (ı, i) olarak belirtildi. –zâde, beglerbegi, -başı vb. kelimeler bitişik yazıldı ve arasında tire (-) işareti gösterilmedi. Kef (ك) harfinin geçtiği birçok kelime (ğ) yerine (g ve k) harfleriyle transkribe edildi, yumuşak g hiç kullanılmadı. Hemze (’), ayın (‘) işaretleriyle gösterildi. Kelimenin başında gelen ayın (ع) harfi karışıklık doğurabilecek bazı kelimeler dışında tercih edilmedi. Türkçe fiillerin sonuna veya ortasına gelen ekler olan “–mişti, etti, -tan sonra vb.” olarak değil de “-mişdi, itdi, -dan sonra vs.” şeklinde tercih edildi.

FIHRIST

MÜNŞE'ÂT

- 1- Bagdâd Muhâsarası vak'asında Nâdir Şâh'un nedîm-i meclisi olan Mîrzâ Zekî'nün, Bagdâd defterdârı iken merhûm Râgıb Paşa'ya gelen mektûbına cevâbdur
- 2- Ada Kal'asınun Sadr-ı esbak 'İvaz Mehmed Paşa hazretlerinün ser-'askerligi vesâtetiyle 'avn u 'inâyet-i İzid-i bî-endâd ile feth ü güşâdı müyesser oldukda dest-ber-dâşte-i bâr-gâh-ı Kirdigâr ve çeşm-dûz-ı tarîk-i terakkub ü intizâr olan sâ'ir müslimîn-i ibâdî istibşâr siyâkında Rikâb-ı müstetâb-ı hümâyûn Kâ'im-makâmı'na Sadr-ı müşârün-ileyh tarafından ba's ü tesyîr olunan kâ'ime sûretidür
- 3- Rakka Vâlîsi iken Ali Paşa hazretlerinün def'a-i sâlisede sadâret-i uzmâya teşrîflerinde tebrîk ü tehniyyeyi mutazammın ber-âverde-i sahîfe-i tahrîr eyledükleri kâ'ime-i latîfû't-ta'bîrün sûretidür
- 4- Re'îsü'l-küttâb iken İmâm-ı Evvel-i Sultânî Pîrî-zâde Efendi cânibine [ba'zı] esâmi-i kütübî-i mültezem tahrîr buyurdukları mektûb-ı mergûbun sûretidür
- 5- مکتوب لشرح الفاضل ابراهيم الحلبي المصرى للغز بهاءالدين العاملی
- 6- وقتی که شهزاده صفی بسایه عاطفت دولت عثمانی التجا نموده برای نشاندن بتخت ایران اوراپس از قوت و مکتت دادن رقمی از جانب مشار الیه بملکت ایران فرستاده کردند بهمین صورت بود که بقلم مرحوم مرقوم شده
- 7- Taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i hazret-i hilâfet-penâhîden fermân-fermâ-yı memâlik-i İrân olan Nâdir Şâh cenâbına mevâdd-ı hamse-i ma'hûdeye cevâb olmak üzere pîrâye-bahş-ı sahîfe-i tahrîr ve ziynet-dih-i rakîme-i tastîr olan nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûn sûretidür
- 8- Taraf-ı hazret-i sadr-ı a'zamîden Şâh-ı İrân olan şehâmetlü Nâdir Şâh cenâbına tahrîr olunmuşdur Fî Sene 1151 Ş.
- 9- Dârü's-sa'âde Agası hazretlerine cânib-i sadr-ı a'zamîden tahrîr olunan kâ'imenün sûretidür
- 10- Münecimbaşı Ahmed Efendi merhûma takvîm irsâlinde ba'zı ıstılâhât-ı nücûmiyye ve takvîmi müş'ir tahrîr eyledükleri tezkirenün sûretidür
- 11- Ahbâbdan birinün resânende-i mektûbî olan kisedârına igzâb olduğu hâlde icâleten zebân-zed-i kalem-i hoş-rakamları olan tezkirelerinün sûretidür
- 12- Merhûm ve magfûr Sultân Mahmûd Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân hazretleri ve Sadr-ı A'zam cenâbları Buhârî-i Şerîf hatminde bulunup nâ'il-i ecr-i cezîl olmak

- ümmîdiyle Ayasofya-i Kebîr'de kütüphâne-i hümayûnı teşrîf ve ba'de'l-hatm ba'zı kütüb-i nefise dahı ziyâret ve Hazret-i İmâm 'Alî *kerremallâhu vechehu* hatt-ı kerâmet-nukatlarıyla olan Mushaf-ı Şerîf'ün ketebesinde olan eşkâlün halli zımnında merhûm Râgıb Paşa hazretleri mektûbî-i sadr-ı a'zamî iken muhallerin ba'de'l-mütâla'a kaleme alup irtesi gün arz eylediği takrîr-i dil-pezîrün sûretidür
- 13- Ordû-yı hümayûn kâdîsı Es'ad Efendi'ye yazılmışdır
- 14- Bu dahı taraf-ı sadr-ı a'zamîden İrân Şâhı cânibine tahrîr ü firistâde kılınan mektûb-ı dilkeş-ta'bîrün sûretidür
- 15- İstanbul'da ricâl-i Devlet-i 'Aliyye'den birine Haleb Vâlîsi iken irsâl buyurdıkları kâ'ime sûretidür
- 16- Kırkdokuz senesi Ramazân'ı hilâlinde taraf-ı hümayûndan Babadağı meşâtında iken Sadr-ı A'zam hazretlerine hırka-i şerîf suyu irsâl buyurıldukda teşekküren Dârû's-sa'âde Agası'na tahrîr olunan kâ'ime-i sadr-ı 'uzmâ bâ-müsvedde-i Râgıb
- 17- Mektûb-ı belâgat-üslûb-ı müşârün ileyh
- 18- Aydın Vâlîsi iken Defterdâr Behçet Efendi'ye tahrîr buyurdıkları kâ'ime sûretidür
- 19- Kethüdâ-yı Sadr-ı Âlî Abdî Aga'ya muharrer kâ'ime sûretidür
- 20- Bosna Vâlîsi Sadr-ı Esbâk 'Alî Paşa
- 21- Cânib-i Nâdir Şâhî'den Atebe-i Aliyye-i Hilâfet-penâhî'ye ba's ü tesyîr kılınan İlçi Alî Merdân Hân Sivas'da kâ'ime-i hayâtını süpürde-i pençe-i memât eylediğine binâ'en rüfekâsı tekrâr taraf-ı Nâdir Şâhî'den taleb-i izn ü ruhsat ve Bolı'da ikâmet üzere oldukları haberini hâvî cânib-i Sadr-ı A'zamî'den Bagdâd Vâlîsi vesâtetiyile hân-ı hânân-ı Nâdir Şâhî'ye gönderilen rakîmedür
- 22- Cennet-mekân Râgıb Paşa hazretlerinün Aydın'a vürûdları halâlinde Rakka Vâlîsi Vezîr Mustafâ Paşa merhûma tahrîr ü irsâl buyurdıkları kâ'ime-i belâgat-mersûmedür
- 23- Sûret-i mektûb der-firistâden-i esb-i mergûb
- 24- Müşârün-ileyh hazretlerinün mühürdârlarınun mutasarrıf olduğu timârün şerh virilmesini hâvî re'isü'l-küttâb olan Nâ'ilî Paşa merhûma tahrîr buyurdıkları mektûb-ı belâgat-üslûblarıdır
- 25- Avnî Efendi re'isü'l-küttâb iken ba'zı erbâb-ı fasâhat-me'âbun nazâyir-i belâgat-nisâblarıyla mâ'ân irsâl buyurdıkları gazel-i bî-bedel-i selâset-intisâbına ve mektûb-ı bedî'ü'l-üslûbına cevâb olmak üzere müşârün-ileyh hazretlerinün tahrîr buyurdıkları mektûb-ı mergûblarıdır

- 26- Râgıb Paşa merhûm Haleb Vâlîsi iken Emîrû'l-hâclık iltimâsıyla taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye irsâl eyledükleri kâ'imesi sûretidür
- 27- Râgıb Paşa merhûm tarafından Nâ'ilî Abdullâh Paşa Re'isü'l-küttâb iken ba'zı mevâdd u tavsiye zımında tahrîr ü irsâl eylediği kâ'imelerinün sûretidür(4 tane)
- 28- Bu dahı
- 29- Bu dahı
- 30- Bu dahı
- 31- Re'isü'l-küttâba (5 tane)
- 32- Bu dahı
- 33- Bu dahı
- 34- Bu dahı
- 35- Bu dahı
- 36- Râgıb Paşa'nun Defterdâr Nâ'ilî Efendi'ye tebrîk için gönderdiği mektûbdur

TELHÎSÂT

- 37- Zamân-ı Saltanat-ı Mahmûd Hânî'de re'isü'l-küttâb iken nev-be-nev vukû'-yâfte olan telhîsâtun sûretleridür ki, ba'zı küttâb-ı asrın mecmu'alarında mukayyed olmagla alâ kadrü'l-imbân dest-res oldukça bâdî-i tezkâr-ı rahmet olmak kasdıyla cem' ü tertîbine ibtidâr ve sebt-i cerîde-âsâr kılınmışdur. Telhîs-i evvel mevsîm-i bahârda şerbet isti'mâlinde yazılmışdur
- 38- Hareket-kerden-i ez-şitâ'iyeye be-taraf-ı sayfiyye ve ba'd-ezîn nakl-kerden-i be-cânib-i Mahbûbiyye
- 39- Nakl-kerden-i be-Beylerbeyi ez-cânib-i Mahbûbiyye be-hengâm-ı sayfiyye
- 40- Nakl-kerden-i sâhilhâne-i hümâyûn be-cânib-i Eyyûb-i Ensârî
- 41- [Ber-]vech-i mu'tâd Ramazân-ı Şerîf'ün yigirmi beşinci günü 'îdiyye-i hediyye irsâli zımında yazılan telhîsün müsveddesidür
- 42- Leyle-i Kadir'de arz olınan seccâde ve tesbîh zımında yazılan telhîs
- 43- 'Îd-ı fitrda ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîsün müsveddesidür
- 44- 'Îd-ı Adhâda ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîs sûretidür
- 45- Nev-rûziyye olmak üzere yazılan telhîs müsveddesidür
- 46- Bu dahı nevrûzda yazılan telhîsün yalnız bir nev'-i elkâbidur

- 47- Fasd-ı hümâyûn vukû'unda ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîs
- 48- Şerbet isti'mâlinde yazılan telhîs müsveddesidür
- 49- Halvet-i hümâyûn vukû'unda yazılan telhîs
- 50- Halvet-i hümâyûn vukû'unda yazılan telhîsün müsveddesidür
- 51- Mizâc-ı Hümâyûn'a bir illet târî oldığı istimâ' olundukda yazılan telhîs
- 52- Top döküldiği vakitte da'vet-i hümâyûnı müş'ir yazılan telhîs
- 53- Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan kâlyon için telhîs
- 54- Feyz-i Hudâ nâm kâlyon deryâyâ ilkâ olundukda yazılan telhîs
- 55- Mansûriyye nâm iki kıt'a kâlyonun tekmîlinde yazılan telhîs
- 56- Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîs
- 57- Da'vet-i hümâyûnı müş'ir yazılan telhîs
- 58- Sadr-ı sâbık 'Alî Paşa hazretlerinün ikinci def'a sadra teşrîflerinde Üsküdâr kurbünde Mehmed Paşa Kasrı'nda tertîb olunan yemeklikde rikâb-ı [48b] hümâyûndan ihsân olunan donanmış esb-i rûmînün teşekkürini müş'ir yazılan telhîs
- 59- Tebrîk-i hengâm-ı tedâvî-yi tab'-ı hümâyûn ve arz u takdîm olunan hedâyâ-yı ubûdiyyet-meşhûn kabûli recâsını hâvî yazılan telhîsdür
- 60- Ta'mîr-i *Taybe-i Tayyibe* için vürûd iden hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnun cevâbı ve ba'zı ricâlün becâyış ü tebeddülâtını müş'ir telhîsdür
- 61- Ba'zı serhadât muhafızlarının bi-hasebi'l-iktizâ tebeddülâtların istîzân zımında yazılan telhîsdür
- 62- Nemçe Çâsârı ve müttefikasî Çâriçe'nün hem-'inân-ı vâdî-i bevâr olması ihbâr ve ba'zı tedâbîr-i mesâbîh zımında arz u takdîm kılınan telhîs-i letâfet-şi'ârdur
- 63- Nâdir Şâh-ı âkîbet-tebâhdan vürûd iden ilçî hân ile akd olunan meclisde vukû' bulan mükâlemenün telhîsidür
- 64- Nâdir Şâh'un ihdâs-ı mezheb-i Ca'ferî husûsına dâ'ir tarafından me'mûr hânlarının Bagdâd Vâlisî'ne gelen tahrîrâtlarının ve za'îf hâllerinün istiş'ârının keyfiyeti telhîsidür
- 65- Kırım Hânı'nun Âsitâne'de Sadr-ı A'zam gelinceye dek meks ü azîmetini müş'ir kâ'im-makâm tarafından yazılan telhîsdür
- 66- Moskov Kralı'na dâ'ir keyfiyâtun meşvereti zımında 'akd olunan meclisün hülâsasıdır
- 67- Şark câniblerine ta'yîn-i ser-asker emrinde 'akd olunan meclisün telhîsidür
- 68- İtalya Kralı'yla olan müsâleme telhîsidür

- 69- Üçüncüzâde Ömer Paşa ile Fatsalı Ahmed Aga'nun beynlerinde [olan] muhâsama vü münâza'larını müdâfa'a sûretinde mûmâ-ileyh Ahmed Aga'ya rütbe-i mîr-i mîrânî ihsân buyurulmak recâsını hâvî arz olunan telhîsdür
- 70- Sûret-i telhîs-i âhar (Rusya ve İsveç ile alakalı)
- 71- Haleb'den Sadârete teşrîflerinde Konya'dan me'mûr-ı da'vetleri olan silahdâr-ı hazret-i şehriyârî aga hazretlerini avdet itdürdüklerinde rikâb-ı müstetâb-ı hümâyûna arz u takdîm olunan telhîsün sûretidür

TAKRÎZÂT

- 72- Sadr-ı esbâk merhûm Râgıb Mehmed Paşa hazretleri tashîh ü tahşiye buyurdıkları Tefsîr-i Beyzâvî'nün hitâmına tahrîr buyurdıkları imzâdur (Takrîz (6 tane)
- 73- تقریظ علی حاشیة شرح السلم فی المنطق للشیخ ابی الحسن التونسی
- 74- تقریظ کتبه علی قصیة نظمها بعض الفضلا فی بعث المصطفی علیه افضل التحایا
- 75- تقریظ کتبه للرسالة فی الهندسة ومساحة الاجرام للمرحوم نعمان افندی من الموالی الکرام
- 76- مما کتبه تقریظا علی شرح رسالته المعمولة فی العروض للشیخ ابن الحسن التونسی بمدينة القاهرة المصریة
- تقریظ کتب علی معرب الاظهار لواحد من علماء کوزلحصار

METİN

MÜNŞE'ÂT

[T 60a] Bagdâd Muhâsarası vak‘asında Nâdir Şâh’un¹ nedîm-i
meclisi olan Mîrzâ Zekî’nün, Bagdâd defterdârı iken² merhûm³
Râgıb Paşa’ya gelen mektûbına⁴ cevâbdur⁵

Hem-vâre nedîm-i bezm-i hâssü’l-hâss-ı üns ü ülfet ve mukîm-i zevâyâ-yı [T 60b]
zindegânî vü âfiyet olmaları da‘vâtı takdîmiyle inhâ-yı müte‘accibâne budur ki;

Çekîde-i kalem-i u‘cûbe-rakamları olan nâme-i mübâhât-âmîz ve rakîme-i⁶ türrehât-
engîzleri⁷ vâsıl olup, mazmûn-ı güzâf-gûn u lâf-ı meşhûnı zîver-i sahîfe-i isti‘câb ve pîrâye-i
beyâz-ı istigrâb olıduktan sonra, bu makûle türrehât-ı bî-ma‘nâ ve kelîmât-ı mâlâyâ‘nînün
cevâb-ı bâ-savâbı samt u sükût idüğü bî-irtiyâb olur⁸,

Mısra‘:

Sükûtum sanma aczümden, zebândânsızlığumdandır

fehvâsı üzere aczimüze haml⁹ olınmak mülâhazasıyla¹⁰ ser-cünbân ve lâ-havle-gûyân kümeýt-
i sebük-cevelân-ı hâmeye bu zemîn üzere irhâ-yı inân olunur ki; Behey yâdigâr! Eger bu vakte
dek ser-askerimiz ne hâlde ve’l-yevm ne mahaldedür ve keyfiyyet ü kemiyetleri ne minvâl
üzeredür? Kemâ-yenbagî habîr ü âgâh olmamamız i‘tikâdında isenüz¹¹ zihî rüşd ü zekâvet ve
eger ma‘lûmumuz oldığın sizler dahı¹² bilüp de;

Mısra‘:

كر لاف نميزنم بميرم

mü’eddâsı üzere mücerred arzınız bir lâf-ı Acemâne ve güzâf-ı magrûrâne ise, zihî bülh ü
hamâkat; ve’l-hâsıl ta‘bîrât-ı mektûb-ı garâbet-üslûbunuzdan murâd u maksûd fehminde hayli

¹ Nâdir Şâh’un T: +nedîm-i muhlisiyle E, R.

² iken T: - M.

³ merhûm T: - S.

⁴ mektûbına R: mektûba T.

⁵ Bu mektubun başlığı Atatürk Kitaplığı (A) Nüshası’nda “Şâh-ı Acem tarafına nâmenün cevâbdur” olarak mevcuttur.

⁶ rakîme-i T: rakîmât-ı S, A, M.

⁷ türrehât-engîzleri T: terkîmât-engîzleri B.

⁸ olur T: olup E, R, S, M.

⁹ haml T: - S.

¹⁰ mülâhazasıyla T: mülâhazası B.

¹¹ isenüz T: ise S.

¹² dahı T: - R, E.

su'ûbet der-kâr olmakdan nâşî vâfir zamân bâzâr-ı mütehayyilede tek ü pû ve bendergâh-ı âkilede cüst-cûdan¹³ sonra delâlet-i hâce-i¹⁴ hurdedân-ı irfân ile bu nükte tahsîline imkân oldu ki¹⁵; *bi-inâyetillahi*¹⁶ ve *hüsni tevfiika* asker-i firûzî-peyker-i Osmânî'nün mahall-i akrebe vürûdî¹⁷ sizlere hûş-rübâ ve ârâm-fersâ olmagla, kemâl-i pîç ü tâb¹⁸ ü ıztrâbınızdan nâşî iktizâ iden habt-ı dimâgiyyeden serzede-i elfâz-ı bî-revâbit ve kelîmât-ı bî-zavâbit kabîlinden olmagla, tahsîl ma'nâsında kuvvet-i fikriyye elkâbına¹⁹ muhtâc olmayan *el-ma'nâ fi batni's-şâ'ir*²⁰ mîsdâkınınun mâ-sadakı olmuş ola.

Meselâ ma'nâsı irâdenüze tâbî' ıstılâh-ı cedîd aksâmundan farz olınsa bile, öteden [T 61a] berü ma'lûm-ı sığâr u kibâr ve mersûm-ı sahâyif-i âsâr oldığı üzere, beş yüz seneden mütecâviz memâlik-i vesî'atü'l-ercâ-yı Rûm'da fermân-fermâ vü memleket-ârâ olan mülûk-ı sûtûde-sülûk-ı Osmâniyye'nün medâr-ı iftihâr-ı İrân olan şâhân-ı pîşîninden nâm-ı sâhib-kırânî ve ism-i âlem-gîrî ile gûy-rübâ-yı meydân-ı iştihâr olan niçe şâhân-ı kaviyyü'l-iktidâr ile tarh-endâz-ı mükâfaha olup, havl ü kuvvet-i Cenâb-ı Rabbü'l-İzzet ile her birinün dimâg-ı girân-dûduna su'ûd iden buhâr-ı nahvet ü gurûrî eşî'a-i şemşîr ile tahlîl ü taktîr ve cevî-i âsmân-ı saltanatların²¹ ebhire-i kesîfe-i aduvvânlarından taltîf ü tathîr itdüklerinden mâ'adâ, düvel-i sâ'ireden ihtilâs olunan niçe memâlik ü kılâ'²² ü ribâ'ın memâlik-i mahrûse-i²³ Osmâniyye'ye zamm u ilhâk ile tevsî'-i dâ'ire-i memleket ve teksîr-i sevâd-ı devlet buyurduklarınınun âsârı el-ân bedîdâr olan bedîhiyyât-ı celiyye kabîlinden olmagla, vâreste-i kayd u inkârdur. Ma'-hazâ ki; esâs-ı masûnü'l-indirâs-ı Devlet-i Osmâniyye ve²⁴ kâ'ide-i saltanat-ı hâkâniyyenün sebât u karârı şahs-ı vâhid-i vücûdına beste olmayup, dâ'imâ te'yîdât-ı Samedâniye ve tevfiikât-ı Sübhâniye'ye i'timâd u i'tinâ idegelmeleriyle, ber-muktezâ-yı kâ'ide-i kevn ü fesâd ve tebeddülât-ı suver-i âlem-i îcâd ma'raz-ı zevâl ü fenâda²⁵ olan bir zâtun vücûdıyla iftihâr u i'tizâd zımnında sizlerün sâlik olduğunuz girîve-i 'ucb u gurûra sülûk itmeyüp, belki her kangı düşmenden bu makûle müşâhede-i nahvet ü gurûr²⁶ olmuş ise bizlere

¹³ cüst-cûdan T: cüst-cü eyledikden M.

¹⁴ hâce-i T: + hîred-i E, R.

¹⁵ oldu ki T: oldığı A, B.

¹⁶ bi-inâyetillahi T: + Te'âlâ S.

¹⁷ vürûdî T: vürûdları A, B, M.

¹⁸ pîç ü tâb T: pîçtâb A, S, B, M.

¹⁹ elkâbına T: it'âbına E, R.

²⁰ Mana şairin karnındadır

²¹ saltanatların T: - B.

²² kılâ' T: + ve bîkâ' S.

²³ memâlik-i vesî'atü'l-ercâ-yı ... mahrûse-i T: - M.

²⁴ Osmâniyye ve T: Osmâniyye'de M, B, A, S.

²⁵ zevâl ü fenâda T: fenâ vü zevâlde E, R.

²⁶ sülûk ... gurûr T: - S, A, B.

mukaddeme-i fevz ü nusret olagelmegin, cenâbınızun dahı bu tahrîri ihrâz-ı dest-mâye-i nusrete fâl bi'l-hayr ittihâz olmagla²⁷ hakk budur ki, bu husûsda tarafimuza tahmîl-i minnet itmişsizdür²⁸.

Beyt:

Pek de magrûr olma kim meyhâne-i ikbâlde

Biz hezârân mest-i magrûrun humârın görmüşüz²⁹

mazmûnuna mâ-sadak olacak müstezâd-ı manzûme-i nahvetinüz olan ta‘bîrât [T 61b] esnâsında; “Sizler tîr-i³⁰ rûy-ı terkeş-i Osmânî iken neye kâdir oldunuz ki, bundan sonra gelecek ser-askerinüz³¹ ne iş göreceklerdür? Bizler Kayser-i Rûm’a ve vezîr-i a‘zamına muntazırız.” deyü galebe ve intisârınızı sevâd-ı tahta takdîrden tahkîk itmiş³² misillü bî-pervâ vü bî-muhâbâ menfûr-ı hudâvend-i gayûr olan kibr ü gurûra ictirâ idüp ve hâlâ ser-asker-i zafer-rehber ta‘yîn olunan Vezîr-i A‘zam-ı Sâbık celâdetlü Osmân Paşa ve *fethullâhi Te‘âlâ li-mâ yurîd ve mâ-yeşâ’* hazretleri ve ma‘iyyetlerine³³ me‘mûr asâkir-i nusret-me‘âsirden³⁴ şikestî-i zebân-ı hâmenüze nâ-çesbân-ı güstâhâne edâ ile zikr ü imlâ idüp;

Beyt:

ذکیش نخواننر اهل خرد

که نام بزرگان بر نشتی برد

mazmûnundan ta‘âmı eylemişinüz³⁵. Öteden berü Devlet-i kâhire-i Osmâniyye’nün medâr-ı iftihârı vücûd-ı şahs-ı vâhide mevkûf olmayup;

Mısra‘:

مکسی راکه تو پرواز دهی شاهینست

lâmi‘asınca bendegân-ı âsitânlarından her kime kuvvet-i pervâz ve miknet-i imtiyâz virirler ise³⁶ hemân tîr-i rûy-ı terkeş ol zâtıdan ibâret olup ve öteden berü âdet-i dîrîneleri dahı her

²⁷ olmagla T: olınmagla S.

²⁸ itmişsizdür T: itmişsiz S.

²⁹ Urfalı Nâbi (ö. 1712)

³⁰ tîr-i T: - A, B, M, S.

³¹ ser-askerinüz T: askerlerinüz S.

³² itmiş T: itmişsiz S.

³³ ma‘iyyetlerine T: - B.

³⁴ nusret-me‘âsirden T: nusret-me‘âsirin S, M.

³⁵ eylemişinüz T: eylemişsiz B, S.

düşmen üzerine bi'z-zât pâdişâhân-ı kaviyyü'l-iktidâr³⁷ teveccühi muktezâ olmayup, pâ-nihâde-i udvân olanlardan herkesün ferâhûr-ı isti'dâdına göre³⁸ uddet? ü 'atâd ile bir bendelerin ta'yîn idegelmeleriyle sizün dahı mukâbelenüze kadr-ı kifâyetden efvân asâkir-i zafer-makrûn ile vezîr-i müşârün-ileyh hazretlerini³⁹ ser-asker ta'yîn itmişler. Ma'-hâzâ ki⁴⁰; vezîr-i müşârün-ileyh⁴¹ hazretleri zâten ve zamânen niçe niçe hıdemât-ı celîlede ihrâz-ı nâm u şân itmiş bir vezîr-i dilîr ve Âsaf-ı⁴² huçeste-tedbîr olup, bizüm gibi bî-ser ü sâmânların harf-endâz⁴³ olacağı herze-i ricâlden olmadıklarını zûr-ı bâzû-yı tevfik ile yine kendüler⁴⁴ isbât ideceklerdür.

Mısra':

باطنی دارد حقیقت ظاهری خواهدشدن

[T 62a] *İnşallahü'r-Rahman* bu çend müddetde gelürler görelüm helvâpezlerimiz cenâbınıza ne helvâ⁴⁵ yidirseler gerekir⁴⁶ ve keşş-dûzlarımız merdân-ı meydânınıza ne pâpûşlar giydirüp ve ol hurde-fürûşlarımız ki bâzâr-ı germ-â-germ-i dâd ü sitedleri⁴⁷ rûzgâr-ı [kâr-]zârdur⁴⁸. Bakalım ne güne sengîn metâ'lar satup ne rengîn bahâlar alsalar gerekdür. *Ve bi-mennihi Te'âlâ* nahvet ü gurûrınızın mücâzâtı olmak üzere dü sâle müddetden berü latma-hâr-ı kahr-ı Osmâniyân olan diyâr-ı hezîmet-karâr-ı Îrân ez-ser-i nev Meşhed ve Horâsân'a dek harâb u vîrân ve gurâb u bûme-âşiyân olacağı vâbeste-i eltâf-ı müntakim ü müste'ândur. Esnâ-yı mübâhâtinüzde, "Hân hazretlerinün yazdığı kâğıdı vezîr-i müşârün-ileyh hazretlerinden talep eyleyesiz" deyü tahrîr itmişsiz. Eger bundan maksûd tarafımıza ifâde-i hâl ise kâğıd-ı merkûmun talep ü ihzârı üç dört güne muhtâc olup, lâkin vezîr-i müşârün-ileyhün size yazdığı kâğıd yanınızda mevcûd ve bir sâ'atde tarafımıza îsâli mümkün olmagla gerek idi ki; kâğıd-ı merkûmı irsâl eyleyesiz⁴⁹. Rûy-ı [mâ-]sefidü'l-yevm bunlardan kat'-ı nazar derûn-ı kal'ada olan mü'minîn ü muvahhidîn evvelâ ve bi'z-zât Cenâb-ı Rabbi'l-âlemînün lutf u inâyetleri⁵⁰

³⁶ virirler ise T: virilse M.

³⁷ kaviyyü'l-iktidâr T: zevi'l-iktidâr M.

³⁸ isti'dâdına göre T: isti'dâdı ne ise M.

³⁹ hazretlerini T: hazretleri E.

⁴⁰ Ma'-hâzâ ki R: Ma'-hâzâ T, S.

⁴¹ hazretlerini ... müşârün-ileyh T: - B.

⁴² Âsaf-ı T: Âsaf-nazîr-i S.

⁴³ harf-endâz T: harf E, R.

⁴⁴ kendüler T: kendülere B.

⁴⁵ helvâ T: helvâlar S.

⁴⁶ gerekir T: gerekdür B, S, E, R.

⁴⁷ sitedleri T: sited S; sitedlerin A; sitedlerini B, M.

⁴⁸ kâr-zârdur T: kâr-zârda M.

⁴⁹ eyleyesiz T: idesiz S, M.

⁵⁰ inâyetleri T: inâyetlerini E; inâyetleri ile S.

ve sâniyen ve bi'l-arz esbâb-ı âdiyeden olan imdâd-ı⁵¹ azîmetine intizâr ile⁵² hû-girifte-i musâberet olmuşiken cenâbınıza bu hayır-hâhlık ve bu müşfikâne nasîhatlerinden⁵³ iktizâ eylemişdür. Eger mâbeynimüzde cenâbınız⁵⁴ kadar âkıbet-endîş ü dûr-bîn bir nefer yogise çend-rûz sohbetinizden mi müte'essir olmamışızdur⁵⁵?

Mısra':

خنده بر خویش کنم یا بو فاداری دوست

bu ta'cîllik iktizâsı olduğu halde bile tarafımızdan lâzım iken sizlere bu tehâlük neden neş'et itdiği mahall-i ta'accüb degil midür⁵⁶? Egerçi ber-muktezâ-yı perveriş-i âb [T 62b] u hevâ-yı Rûm mecbûl ü meftûr olduğumuz şîme-i mürüvvet ve mülke-i fütüvvete binâ'en tahrîrât-ı hayret-âyâtınıza⁵⁷ bu kadar dahı mukâbele iktizâ itmez idi⁵⁸. Ancak

Mısra':

کلوخ اندازر اپاداش سنکست

mazmûnuna dahı bi'z-zarûre⁵⁹ ba'zı mahalde ri'âyet iktizâsından nâşî tahrîr-i nemîkaya mübâderet olundu.

Ve's-selâmu alâ menihterame'l-verâ ve's-teme'a'l-hakka ve't-tebe'a'l-Hüdâ.

Râgıb-ı pür-hulûs u sâf-nihâd

Defterî-i Hazîne-i Bagdâd.

⁵¹ imdâd-ı T: medâr-ı E, R.

⁵² intizâr ile T: intizârıyla B.

⁵³ nasîhatlerinden T: cem'iyetlerinden R.

⁵⁴ cenâbınız T: cenâb-ı şerîfinüz S.

⁵⁵ olmamışızdur T: olacagız S; olmamışız E, R.

⁵⁶ tarafımızdan ... midür T: - E, R.

⁵⁷ hayret-âyâtınıza T: + dahı M.

⁵⁸ itmez idi T: itmezdi S.

⁵⁹ mazmûnuna dahı bi'z-zarûre T: mefhûmuna bi'z-zarûrî S, M; mefhûmuna dahı bi'z-zarûre B; mefhûmuna bi'z-zarûre A.

[T 14b] Ada Kal‘asınun⁶⁰ Sadr-ı esbak ‘İvaz Mehmed Paşa hazretlerinin⁶¹ ser-‘askerligi vesâtetiyle ‘avn⁶² u ‘inâyet-i İzid-i bî-endâd ile⁶³ feth ü güşâdı müyesser oldukda dest-ber-dâşte-i bâr-gâh-ı Kırdigâr ve çeşm-dûz-ı tarîk-i terakkub⁶⁴ ü intizâr olan sâ‘ir müslimîn-i ibâdı istibşâr siyâkında Rikâb-ı müstetâb-ı hümâyûn Kâ‘im-makâmı’na Sadr-ı müşârün-ileyh tarafından ba‘s ü tesyîr olunan kâ‘ime⁶⁵ sûretidür⁶⁶

Düşmen-i dîn-i hizlân-karîn olan Nemçe keferesinin Mehâdiye taraflarında pâ-nihâde-i meydân-ı ‘ucb ü⁶⁷ gurûr olan tâbûr-ı meksûrları te’yîd ve mu‘âdat-ı Cenâb-ı Müntakim ü Kahhâr ve rehberî-i baht-ı hümâyûn-ı hazret-i şehriyâr-ı⁶⁸ sipih-iktidâr ile âmâc-ı sihâm-ı kahr u demâr ve rû-be-râh-ı bâdiye-i hezîmet ü idbâr ve esnâ-yı kâr-zârda Çâsâr-ı haybet-şi‘ârun dâmâdı ve keferenün medâr-ı i‘tinâ vü i‘tizâdı olan Lorya (لوریه) Dukası dahi mecrûhen Beç tarafına pey-siper-i firâr olup ve bundan akdem arz u iş‘âr olundığı üzere⁶⁹ tekrâr Mehâdiye palankaları âverde-i kemend-i adüvv-bend-i zabt u teshîr ve havâlî-i merkûme vücûd-ı levs-endûd-ı küffârdan bi‘l-küllîye tasfiye vü tathîr olıduktan sonra memâlik-i Erdel ve Macâr ve mesâlik-i Belgrâd ve Tımışvâr’a kilîd-i Frengî-i terkîb-üstüvâr ve sedd-i sedîd-i mücebûl-ı igtirâr olan Ada-i Kebîr Kal‘ası ki; fi‘l-hakîka envâ‘-ı sanâyi‘-i hendese-kârî ve esnâf-ı bedâyi‘-i fenn-i mi‘mârî ile safha-i sath-ı âb üzere mürtesim-i tılsım-ı âteş-i müşkil-güşâ⁷⁰ ve mânend-i kufl-i endîşe-i asîrû‘l-hall bir mu‘âmmâdur. Dâ‘iren-mâdâr [T 15a] mankal-ı pür-âteş-vâr muhâsarasına ibtidâr ve pey-der-pey gülle-i tob-ı ra‘d-âşûb ve dâne-i humbara-i sâ‘ika-üslûb⁷¹ ile ber-fehvâ-yı

أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسَيَّدَةٍ⁷²

⁶⁰ ada kal‘asınun R: Belgrâd dârü‘l-cihâdun T.

⁶¹ hazretlerinin T: - S.

⁶² ‘avn T: bâ-‘avn S.

⁶³ bî-endâd ile T: bî-endâd S; bî-endâdıyla M.

⁶⁴ terakkub R: terkîb T.

⁶⁵ kâ‘ime T: kâ‘imenün B, R.

⁶⁶ Bayezid (B) Nüşasında başlık şöyledir: “Ada Kal‘asınun sadr-ı esbak ‘İvaz Mehmed Paşa’nun ser-‘askerligi vesâtetiyle ‘avn-i İlâhî ile fethi müyesser oldukda rikâb-ı müstetâb-ı hümâyûn kâ‘im-makâmına sadr-ı müşârün-ileyhden ba‘ s olunan kâ‘ime sûretidür”

⁶⁷ ‘ucb ü T: - S.

⁶⁸ şehriyâr-ı T: - M.

⁶⁹ olundığı üzere T: olunan M.

⁷⁰ müşkil-güşâ R: - güşâ T.

⁷¹ sâ‘ika-üslûb T: üslûb S.

⁷² Nîsâ 4/78. “Nerede bulunursanız bulunun; sağlam, yüksek kulelerde, (hatta eflâke ser çeken) gökteki yıldız burçlarında bile olsanız, ölüm mutlaka size yetişir.”

mânend-i tegerk cânib-i küffâra îsâl-i peyâm-ı⁷³ kahr u merg iderek kemâ-yenbagî tazyîk ü tenkîllerine sarf-ı nîrû-yı iktidâr olunmagla ekser kulel ü burûcunun remâd u gubârı sürme-i dîde-i Keyvân ve derûnunda mütehassın u mekîn olan küffâr-ı bâhirü'l-hizlân kâr-ı devr-i üstühân (استخوان) ve cân ber-dehân olmuşlar iken;

وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ⁷⁴

mü'eddâ-yı hikmet-ihativâsı üzere bir kaç def'a dâ'ire-i istîmâne-i da'vet ve levâzım-ı tergîb ü terhîb ile tarîk-i necât ü selâmet irâ'et olunmuşiken, kal'a-i merkûmenün müştemil olduğu acâyib-i metânet ü üstüvârî ve garâyib-i menâ'at-ı⁷⁵ Sinimmârîsine igtirâren

وَظَلُّوا أَنَّهُمْ مَا نِعْتُهُمْ حُصُونُهُمْ⁷⁶

magzâsınca verâ-yı dîvâr utüvv ü istikbâra mütevârî ve zevrak-ı zann u tasavvurları⁷⁷

این الثريا من يدالمتناول

mecrâsına cârî olmagla muhlislerinün bu câniblere vürûdumuzdan mukaddem Vidin cânibi ser-askeri⁷⁸ izzetlü Mehmed Paşa senâ-verleri mübâşeretiyile vâki'-i vak'a-ı⁷⁹ evveliden başka muhâsara-i sâniye mebde'inden kût-vâl-i kal'a-i nüh-tûy-ı çarh-ı ahdar dâne-i tob-ı mihr-i enverî yigirmi dört kerre endahte-i kulle-i hâver idinceye dek, pes cidâr-ı inâd u isrârdan i'mâl-i nâ'ire-i kâr-zâr ve şerâre-i tob ü tüfenk ile nehr-i Tuna'yı deryâ-yı âteş-zâr ve teslîm-i kal'a ve istîmânı endahte-i kenâr idüp, çend-rûz mukaddem arz u i'lâm olundığı vechle kal'a-i merkûme mukâbilinde taraf-ı berrde vâki' ve berren ve nehren gûyâ⁸⁰ kal'aya ta'arruzdan dâfi' şânes ta'bîr olunur kufî-ı vesvâsun kal' u halline tertîb ve şehri Rebî'ü's-sânî'nün on dokuzuncu çehâr-şenbe⁸¹ günü atılmak⁸² üzere tasmîm ü terkîb [T 15b] olunan lagıma dahi egerçi yevm-i mezbûrda âteş virilüp, şânes-i merkûm üzerine müşerref hedm ü taklîbi murâd olunan sahra-i (صمًا) ve seng-hârâyî-mânend-i kâğıd bâd-i perrân-ı cevvi semâ ve kuvvet-i bârut ile⁸³ mütefettit ü müteşettit olan kıta'ât u eczâsını ba'zan şânes-i mezbûrda olan

⁷³ peyâm-ı T: - S.

⁷⁴ Nahl 16/125. "... (Ve gerektiği zaman da) Onlarla en güzel şekilde mücadele et!..."

⁷⁵ menâ'at-ı T: sinâ'at-ı M.

⁷⁶ Haşr 59/2. "...Onlar(Benî Nadîr Yahudileri) da kalelerinin kendilerine Allah tarafından takdir edilen azabı önleyeceğini sanıyorlardı..."

⁷⁷ tasavvurları T: tasavvurlarıyla S.

⁷⁸ ser-askeri T: ser-askerliği R.

⁷⁹ vak'a-ı T: def'a-ı E, R, M.

⁸⁰ gûyâ T: - S, R, E.

⁸¹ çehâr-şenbe T: - S.

⁸² atılmak T: - S.

⁸³ bârut ile T: - M.

keferenün⁸⁴ üzerlerine ilkā ve ba‘zan⁸⁵ dahı (تدهده) hûş-fersâsıyla kal‘ada olanların zâbita-i akl ü şu‘ûrların ilgā itmekden nâşî bu keyfiyyet-i mûrisü‘d-dehşet fi‘l-cümle şiddet-i şekîmelerin alana? ve himmet-i kûh-endâz-ı İslâmî kendülere ibânet itmişidi. Lâkin yine⁸⁶ hasânet-i hisâr ve metânet-i der ü dîvâr meşhûd kûte-nazarân-ı küffâr oldukça tekrâr bâ‘is-i utüvv ü inâd ve mûceb-i ta‘annüt ü lidâd olmagla bu gûne kal‘a-i mütedâhilü‘ş-şu‘ûb-ı garîbü‘l-üslûbun sahn-ı basît-i gabrâda dahı yürüyüş ile teshîri emr-i muhâl idügi bî-iştibâh ve küngüre-i tasavvurından kemend-i bâlâ-rev-i vehm ü hayâl-kûtâh olmakdan nâşî her⁸⁷ çend zâhir hâle nazaran açıktan yürüyüş ba‘îdü‘l-ihitmâl iken avn u inâyet-i Cenâb-ı Müshilü‘s-sı‘âb’a tevessül ü ittikâ ve nîrû-yı ikbâl-i hümayûn-fâl-i hazret-i zıllullâhîye istinâd ü i‘tinâ ile mevcûd-ı ordû-yı zafer-pûy olan müşîrân-ı bîşe-zâr-ı ceng ü vegâ ve nehengân-ı bahr-ı zehhâr-ı neberd ü heycâdan on bin mikdârı kümât-ı hamîyyet-simât⁸⁸ ve guzât-ı celâdet-sıfât intihâb ü ifrâz ve kal‘a-i merkûmeye meslûlü‘l-esyâf müşemmirü‘l-ektâf hücûm u iktihâma ibtidâr itmek⁸⁹ üzere Dâlkılıç nâmıyla muharrer ü mümtâz kılındukdan sonra iktizâ iden edevât ü levâzım tekmiâl ü tertîb ve her birileri⁹⁰ alâ-merâtibihim bu hıdmet-i mûcebü‘l-müfâharetleri⁹¹ mukâbili hân-ı vesî‘ü‘n-nevâl-i cihândârîden hâ‘iz-i hisse-i iltifât ve nâ‘il-i bülga-i mükâfât olacakların⁹² ifhâm ve kemâ- [T 16a] yenbagî atıyye vü in‘am ile cümlesi teşvîk ü terğîb ve esnâ-yı hücûm u azîmetlerinde süvâr olacakları merâkib-i nehriyyeden donanma-yı hümayûn şâykalari⁹³ ve kanca-başları ve üsti açık sefineleri ve oransa ta‘bîr olunur Tuna kâyıkları ve sâ‘ir ecnâs-ı süfün mevcûde keferenün dâne-i tob u tûfeng ve zebâne-i nâ‘ire-i⁹⁴ harb u cengine bakmaksızın merdâne dilîrâne pîş-gâh-ı kal‘adan yukaru cânibe açıktan tesyîr ü imrâr ve bunlardan başka mikdâr-ı vâfir çâm sefineleri ve kebîr ü⁹⁵ sagîr sallar müceddeden İrşova cânibinde inşâ itdirilüp, meded-kârî-i avn-ı Bârî ve reh-nümâ-yı ikbâl-i hazret-i cihândârî ile ber-üslûb-ı mezkûr şehr-i Rebî‘ü‘l-âhir’ün yigirmi yedinci penç-şenbe⁹⁶ günü yürüyüşe karâr virildiği imrâr-ı sefâyin ve âsâr u alâyimden meşhûd-ı bâsıra-ı küffâr oldukda⁹⁷ cânib-i şehâmet-i menâkıb-ı İslâmiyân’dan dâ‘ire-i tahmîn ü

⁸⁴ keferenün T: kefer S.

⁸⁵ ba‘zan T: ba‘zı S.

⁸⁶ yine R: - T.

⁸⁷ her T: - M.

⁸⁸ hamîyyet-simât T: sıhhat-simât B.

⁸⁹ itmek T: - R.

⁹⁰ birileri T: biri B.

⁹¹ mûcebü‘l-müfâharetleri T: mûcebü‘l-müfâharetleri B, S, M.

⁹² olacakların T: olacaklarını B.

⁹³ şâykalari T: şâyka B.

⁹⁴ nâ‘ire-i T: - S.

⁹⁵ kebîr ü T: - E.

⁹⁶ penç-şenbe T: - M.

⁹⁷ oldukda T: oldukça S.

tahayyüllerinden dūr bu gūne himmet ü celâdet müşâhedesi mehâzîl-i müşrikîn-i bî-şu‘ûr ve serhadd-ı ümmîd-i necât u rehâdan sad merhale dūr itmekle mâh-ı merkūmun yigirmi altıncı çehâr-şenbe⁹⁸ günü bir kaç nefer-i müte‘ayyin ü mu‘teber kapudân ve zâbitân münfa‘il ü perîşân ve hacel-i eşk-i rîzân

Nazm:

برون آمد نداز قلعه خجل

ز کفتار و کردار خود منفعل

derûn-ı kal‘adan⁹⁹ hurûca şitâbân ve emân-hâhân ü tazarru‘-kūnân cümle tarafından¹⁰⁰ cân ü mâl ve nüfûs ü iyallerine istîmân ile dâmen-i afv u recâya âvizân olup, gûyâ keyfiyyetlerin¹⁰¹ Temeşvâr cânibine tahrîr ü i‘lâm ve süvâr teslîmi pezîrâ-yı sûret-i nizâm idince çend-rûz istimhâl ve müddet-i merkūmede recâ-yı terk-i cidâl itdüklerinde¹⁰² güftâr-ı perîşân-âsârlarına kat‘â tevcih-i sâmi‘a-i i‘tibâr olunmayup, eger bu gün ahşâma dek kal‘ayı teslîme mübâderet ve câ-be-câ vire vü istîmân alâyimin i‘lân ü irâ‘et [T 16b] idersenüz febihâ ve ni‘met ve illâ fîmâ-ba‘d sizler için tesvîf ü imhâl ve terk-i muhârebe vü kîlâl meslûbü’l-ihimâl oldıgın meczûm u mukarrer bilüp ana göre ‘âkıbet-i kârınuzı fikr ü te‘emmül ve encâm-ı hâlünizi mülâhaza vü tahayyül idinüz diyü istid‘â-yı afv u emânları bu vechle karîn-i is‘âf ve çend-rûz¹⁰³ keyfiyyeti beynlerinde meşveret ve ba‘dehü cevâb-ı kat‘îü’l-müfâd irsâline mübâderet şartıyla makrûn-ı ruhsat ü insirâf olmuşlar idi¹⁰⁴. Derûn-ı kal‘aya duhûllerinden birkaç dakîka mürûrında mahall-i müteferrikada ceste ceste bârut iş‘âl ve metrislerümüze mukâbil tâbyalarına¹⁰⁵ nasb-ı a‘lâm-ı¹⁰⁶ istîmâna isti‘câl itdüklerinden¹⁰⁷ sonra tekrâr âdemleri gelüp, ber-mu‘tâd-ı kadîm vire mevâddına dâ‘ir ba‘zı mes‘ullerine müsâ‘ade olunmak şartıyla kal‘ayı teslîm eylemek üzere tarafeynden mürâhene ve mevâdd-ı vire mukâvele olunmak husûsını recâ itmeleriyle ber-vech-i muharrer ol gün¹⁰⁸ tarafeynden rehinler mübâdele ve irtesi mevâdd-ı istîmânun müzâkeresine muhâvele olunup dahı irtesi rûz-ı fîrûz-ı cum‘a ki tâli‘-i

⁹⁸ çehâr-şenbe T: - M.

⁹⁹ kal‘adan T: kal‘ada B.

¹⁰⁰ tarafından T: tarafdan S.

¹⁰¹ keyfiyyetlerin T: keyfiyyetlerini M.

¹⁰² itdüklerinde T: itdüklerine B.

¹⁰³ çend-rûz B: çend T, R, E.

¹⁰⁴ olmuşlar idi T: olmuşlardır S.

¹⁰⁵ tâbyalarına T: tâbyalarında S, B.

¹⁰⁶ a‘lâm-ı T: alâyim-i S.

¹⁰⁷ itdüklerinden T: itdükden S.

¹⁰⁸ tarafeynden ... gün R: - T.

evliyâ-yı Devlet-i Aliyye burc-ı şerefinden¹⁰⁹ mes‘ûdü’l-hâl ve kevkeb-baht-ı a‘dâ-yı saltanat-ı seniyye ukde-i vebâlde münkesîfü’l-bâl idi. Ol gün ber-üslûb-ı dîrîn kal‘a kapuların ve top ve cebe-hânesin zabt için Yeniçeri ve Cebeci¹¹⁰ ve Topçu Ocakları’ndan kifâyet mikdârı neferât ü zâbitân ta‘yîn ve burc u bârûlarında şe‘âyir-i dîn-i nusret-karînden olan sadâ-yı ezân-ı Muhammedî ile kıbâb-ı savâmi‘-i gerdûn-ı pür-tanîn kılındukdan sonra, keferet tarafından kal‘a muhafızları olan Cenerâl ile Nemçe Başvekîli’nün akrabâsından olup, mukaddemâ tâbûr-ı makhûrlarından kal‘a temâşâsına gelüp ve mukaddemâ terk olunan İrşova câniblerin teshîr ü tathîrümüz¹¹¹ esnâsında derûn-ı kal‘ada mahsûr kalan dîger cenerâl-i muhlislerine mülâkât niyâzında oldukların tahrîren ve takrîren [T 17a] itmeleriyle¹¹² ber-fehvâ-yı

إذا قدرت على عدوك فاجعل العفو ذكوة الظفر

edâ-yı şükr-i ni‘met kasdıyla icrâ-yı merâsim-i nevâziş ü tesliyet sûretinde bu mes‘ulleri dahı karîn-i is‘âf olup, kal‘a muhâzâsinde bir münâsib mahalle nasb-ı hıyâm u sâye-bân ve terkîb-i¹¹³ levâzım-ı şükûh u şân olup, cenerâlân-ı¹¹⁴ mesfûrân mahall-i mezbûra gelmek üzere taraflarına ihbâr olındukda ibtidâ der-bâr-ı azamet-medâr-ı husrevâne¹¹⁵ dest-âvîz-i ‘âcizâneleri olan kal‘a miftâhların irsâl ve ba‘dehü çend nefer etbâ‘larıyla kendüler¹¹⁶ pîş-gâh-ı hayme-i muhlisîye vürûd ü imtisâl eyleyüp, takdîm-i merâsim-i âdiye ve tetmîm-i kavâ‘id-i resmiyyeden sonra her birilerine birer kâkum kürk ile birer nefer ser-kâtiblerine hil‘at-i fâhireler iksâ ve ancak mesfûrâna birer re’s donanmış at ve miftâh getürenlere dahı surreler i‘tâ olunmagla hakk-ı şevket ü şân-ı Devlet-i Aliyye kemâ-yenbagî îfâ ve vâcibe-i übbehet-i saltanat-ı seniyye kemâ-hüve-hakkıhi¹¹⁷ edâ olup, şehri Cumâde’l-ülâ’nun ibtidâ bâzâr günü şurût-ı istîmânlarından olan emvâl ü ıyalleriyle¹¹⁸ derûn-ı kal‘adan hurûca mübâderet ve hudûd memleketlerinden mahall-i me‘menlerine dek tevcîh-i veche-i haybet itmeleri için iktizâ iden¹¹⁹ zâd u zevâdeleri tertîb ü tetmîm ve emîn ü sâlim îsâlleri için ma‘iyyetleriyle¹²⁰ kifâyet mikdârı asker istishâbı olınmak tasvîm olınmışdır.

¹⁰⁹ şerefinden T: şerefinde S, R; şerefde E, M.

¹¹⁰ cebeci T: + başı S.

¹¹¹ tathîrümüz T: tathîr B

¹¹² oldukların tahrîren ve takrîren itmeleriyle T: oldukların tahrîren ve takrîren inhâ itmeleriyle B; olduklarında tahrîren ve takrîren eylemeleriyle E; oldukların tahrîren ve takrîren i‘lâm itmeleriyle M.

¹¹³ terkîb-i T: tertîb-i S.

¹¹⁴ cenerâlân-ı T: cenerâl-i R, E, M, S.

¹¹⁵ husrevâne T: husrevâneye S.

¹¹⁶ kendüler T: + dahı S.

¹¹⁷ kemâ-hüve-hakkıhi T: kemâ-hakkıhi E, R.

¹¹⁸ ıyalleriyle T: ıyallerine S.

¹¹⁹ iden T: - M.

¹²⁰ ma‘iyyetleriyle T: ma‘iyyetlerine B.

Fehamden sümme hamden Cenâb-ı Fettâh-ı müşkilât ve Güşâyîş-dih-i kufl-i sı‘âb-ı mu‘zılât bu ukde-i asîrû’l-inhilâlün bu vechle hall ü teshîrin müyesser ve bu meserret-i amîme ile cümle-i mü’minîni mübeşşir eyledi. Kal‘a-i merkûme bir hısn-ı hasîn ve bir ma‘kıl-ı üstüvâr ü metîndür ki; letâfet-i resm ü endâm ve rezânet-i şekl ü istihkâm ile revnak-şiken-i kal‘a-i kûh-rengîn ve reşk-efgen-i rûyîn-i zîr-i ber-zemîn dinmege şâyân ve kâlâ-yı hüsn ü bahâsı kat‘â dest-zede-i redd ve kabûl-i hâhişgerân olmamış bir dûşîze-i [T 17b] muhaddire-i ismetdür ki; mehr-i mu‘accel ve rû-nümâsı çendîn hezâr nakdîne-i cân olmağa erzân olmağla¹²¹ teshîr ü iktirâbı hasîsa-i zamân-ı nusret-evân-ı şehriyâr-ı devrân ve ref‘-i nikâb-ı ihticâbı nuhbe-i menâkıb-ı iktidâr-ı tâc-dâr-ı sipihr-unvân idügi imzâ-gerde-i muhâfızân-ı serhadd-ı tahkîk ve müsellim-i niğebânân-ı bârû-yı iz‘ân u tasdîkdür.

Cenâb-ı berârende-i kal‘a-i düvâzdeh-burûc-ı âsmân ve niğeh-dârende-i kulel-i tûy-der-tûy-ı kevn ü mekân, şevketlü, kerâmetlü¹²², kudretlü, mehâbetlü, şehensâh-ı gîfî-sitân ve zillullâh-ı İskender-tüvân, velî-ni‘metümüz, efendimüz hazretlerinün hâris-i mahrûse-i İslâm ve hâmi-i mahmiye-i dîn-i ebed-kıyâm olan vücûd-ı şehâmet-nümûd-ı husrevânelerin hem-vâre vikâye-i Samedâniyesi’nde¹²³ kavâri‘-i hutûb-ı¹²⁴ eyyâm ve (صواع) kürûb ü âlâmdan masûn ve hengâm-ı fevz-encâm-ı mülûkânelerin niçe niçe fütûhât-ı cezîle ve me’ser-i cemîleye makrûn idüp, sademât-ı satvet ü mehâbetlerin bünyân-ı kulûb-ı müşrikîne esâs-efgen ve bevârik-i bevâtir-i heybet ü celâdetlerin¹²⁵ cem‘iyyet-i a‘dâ-yı dîne hem-kâr-ı berk-i hirmen eylemekden hâlî olmayup ve bu feth-i cezîli miftâh-ı makâlîd-i kılâ‘ ve mukaddime-i teshîr-i memâlik ü bıkâ‘ eyleye. Âmîn.

Kal‘a-i sâlifü’l-beyânun ber-minvâl-i muharrer feth ü teshîri müceb-i teşekkür ü tebşîr olacak ecmel-i menh-i Rabbâniye ve eşmel-i¹²⁶ ni‘am-ı Samedâniye’den olmağla تحدينا للنعم وتشكر المفاء الله و انعم cenâb-ı devletlerine dahı beşâret-nâme-i teşekkür-‘alâme tahrîr ve firistâde-i nâdî-i vâcibü’t-tevkîrleri kılınmışdur. *İnşâallâhü Te‘âlâ lede’l-vusûl* işbu¹²⁷ keyfiyyet-i mûcibü’l-mahmidet ma‘lûm-ı sa‘âdetleri buyurıldukda bu meserret-i behiyyeden hisse-dâr-ı müşâreket ve fimâ-ba‘d dahı istinzâl-i fevz ü nusret ile dest-ber-efrâşte-i dergâh-ı ehadiyyet olmaları me’mûl-i muhlis-i sâfiyyü’t-taviyyetleridür¹²⁸.

¹²¹ olmağla T: olmagın B.

¹²² kerâmetlü T: + azametlü E.

¹²³ Samedâniyyesinde T: Samedânisinde B, M, S.

¹²⁴ hutûb-ı T: matlûb-ı B.

¹²⁵ celâdetlerin T: celâletlerin M.

¹²⁶ eşmel-i T: ecmel-i S.

¹²⁷ işbu R: - T, B, M, S.

¹²⁸ sâfiyyü’t-taviyyetleridür T: hâlisü’t-taviyyetleridür; sâfiyyü’t-taviyyetleridür bâkî ilâ âhirühü B.

[T 18a] Rakka Vâlîsi iken¹²⁹ Ali Paşa hazretlerinün def‘a-i sâlisede
sadâret-i uzmâyâ teşrîflerinde tebrîk ü tehniyyeyi mutazammın
ber-âverde-i sahîfe-i tahrîr eyledükleri kâ‘ime-i latîfü‘t-ta‘bîrün
sûretidür¹³⁰

اليوم انجزت الايام مادعدت

و ادرك المجد اقصى مايتمناه

neşîdesi unvân-ı teşekkür-nâme-i husûl-i emânî vü âmâl ve idrâk-i aksâ-yı mütemennâ-yı
mecd ü ikbâl kılındığı gibi

Beyt:

اليوم ردت على ادنيا بشاشتها

وارضى الملك والاسلام والله

ferîdesi imâme-i sübha-i meserret ü şâd-mânî ve vâsıtâtü‘l-akd-i kılâde-i beşâşet ü handânî
kılınmak siyâkında cihet-i vahdet-i risâle-i ubûdiyet ve mukaddime-i metn-i metîn-i ihlâs ü
sadâkatüm olan du‘â-yı bekâ-yı ömr ü devlet ve şükr ü senâ-yı ni‘met-i bî-minnetlerinde bast-
ı makâl-i darâ‘et ü ibtihâl olunur ki;

Cenâb-ı zînet-bahşâ-yı erîke-i izz ü iclâl ve Revnak-efzâ-yı sadr-ı sa‘âdet ü ikbâl olan
Hudâ-yı Lâ-yezâl *Celle ani‘ş-şebîh ve‘l-misâl* vefk-i müselles-i meymûn-ı devlet ve kurs-ı
müferreh-mizâc-ı saltanat olan vücûd-ı mekârim-endûd-ı bâhirü‘l-hâssiye ve zât-ı mu‘allâ-
simât-ı zâhirü‘l-haysiyyelerin zîver-i bâzû-yı ten-dürüstî vü âfiyet ve pîrâye-i dürc-i ten-âsâyî
vü sıhhat idüp, te‘şîr-i nâhun-tedbîrleri ile müşkilât-ı umûr-ı cumhûrî güşâyîş ve‘l-halâle
makrûn ve hâssiye-i tefr[î]h-i şefkat ü merhametleriyle dil-figârân-ı evzâ‘-ı rûzgârı envâ‘-ı
inbisât u inşirâha merhûn eyleye. Âmîn.

¹²⁹ iken T: + şeyhü‘l-vüzerâ E.

¹³⁰ Süleymâniye Reşid Efendi (S) Nüshasında başlık “Rakka Vâlîsi iken Ali Paşa hazretlerinün def‘a-i sâlisede sadâret-i
uzmâyâ teşrîfleri hengâmında tebrîk ü tehniyetlerin mutazammın ber-âverde-i sahîfe-i tahrîr eyledükleri kâ‘ime”; Bayezid (B)
Nüshasında ise “Rakka Vâlîsi iken Ali Paşa hazretlerinün def‘a-i sâlisede sadârete teşrîflerinde tebrîki mutazammın
kâ‘imeleridür” şeklindedir.

لا ارضى بواحدة حتى اضيف لها الف آمينا

Sinîn-i çendînden berü safha-i takvîm tasavvur u hayâl ve zâyîçe-i tencîm tebeddülât-ı ahvâlinden¹³¹ müstenbat-ı fikr-i âcizânem olan hükm-i meczûmü'l-vukû'-ı emniyyemün rûz-be-rûz zuhûr u Bürûzına râsîd-ı hükm-i makâsîd-ı endîşem çeşm-dûz-ı nezâre-i [T 18b] intizâr ve şebeke-i suturlâb-ı dîde-i dakâyık-pîşem derece-i şümâr güzâriş-i leyl ü nehâr olarak,

Mısra':

Ne gün dogar haberün var mı âfitâbumdan

zemzemesiyle gâh fezâ-yı pehnâ-yı eflâke icâle-i feres-i nazar ve gâh ıktâr-ı basît-i hâke irsâl-i cevâsîs-i haberde iken;

Mısra':

این همه اول آثار جهان افروز یست

me'âline dâl ve fi'l-hakîka mukaddime-i kıyâs mevsûlû'n-netâyic-i âmâl şeklinde tâtâr-ı berk-reftâr ve Burak-girdârları vesâtetiyle sâye-endâz-ı fark-ı mübâhât ü iftihârum olan mektûb-ı inâyet-mashûb u nevâziş-üslûbları ki; *şerefü'l-mekân bi'l-mekîn* magzâsınca inâyetlü efendimün hâk-kademleriyle teşerrûfe makrûn ve ba'd-ez-în tarab-efzûn¹³² menkabesi ile mezkûr çâr-cihet-i rub'-ı meskûn olacak Eyâlet-i Trabzon'dan *'alâ mâ-sabak fi's-sâbık* hakk-ı hıdvânelerinde mûsıla-i mahrec-i ikbâl ve evvelîn pâye-i süllem-i aksâ-yı medâric-i iclâl olan Eyâlet-i Kütâhiyye'ye nâmzed-i hükûmet ve müteheyi-i hareket müstevcibü'l-meserret oldukları haberini hâvî vâz-ı kadîm-i me'lûf ve mâdâmü'l-hayât-ı me'mûlüm olan muhâtabât-ı kerîmâne ve taltîfât-ı bende-nuvâzânelerini müşt Emil ü muhtevî idi.

Mâlîde-i dîde-i hasret ve bûsîde-i leb-i edeb-i rıkkıyyet kılındukdan sonra

Beyt:

دل از نشاط نامه لطفت چو کودکان

صدبار خوانده و دگر از سر گرفته است

¹³¹ ahvâlinden T: ahvâlümnden S, E, B, M.

¹³² tarab-efzûn R: tarab-efrûz T.

şükûfe-zâr-ı sûtûr-ı¹³³ mekârim-i zuhûrından deste deste sünbül-i meserret ü neşât ve tabak tabak gül-i handânî vü inbisât çîde-i enâmîl-i iftihâr ve pîrâye-i destâr-ı i'tinâ vü i'tibâr ve kırâ'at-ı ibâret-i¹³⁴ inâyet¹³⁵ berâ'atı her def'ada sad-bâr i'âde vü tekrâr ile evkât-güzârlıgumdan çend-rûz mürûrında

Beyt:

بطالعی که سعادت از وبر داختر

بساعتی که تولابد وکند تقویم

bir rûz-ı firûz-ı sa'd-iktirânda ki evvelîn derece-i tebâşîr-i subhı sefidâb-ı çehre-i [T 19a] dûşîze-i hurşîd ve kemterîn-i mertebe-i şafak-ı şâmı gûlgûne-i arûs-ı 'îd olmağa şâyân idi. بحمدالله المفضل المنعم eyyâm-ı saltanatları nuhbe-i şühûr u a'vâm¹³⁶ ve hengâm-ı ma'deletleri râhat-bahşâ-yı havâss u 'avâm olmak mukaddemâtı etvâr-ı hakkâniyet-âsârlarından müstedell şîme-i kadr-dânî ve ahâlî-i perverî-girdâr-ı hayriyyet-medârlarından müberhen¹³⁷ olan, şevketlü¹³⁸, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü¹³⁹, veliyyü'n-ni'am efendimiz pâdişâh-ı zaferdest-gâh hazretlerinin her emirlerinde ilhâmât-ı Rabbâniye ile mülhem ve her gûne tedbîrlerinde tevfkât-ı Sübhâniye¹⁴⁰ ile mü'eyyed ü mükerrerem olduklarının eser ü semeri olmak üzere

¹⁴¹ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا

nass-ı hükm ihtivâsına imtisâl; ya'nî mühr-i vekâlet-i kübrâ ve hâtem-i niyâbet-i uzmâlarını¹⁴² inâyetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni'am efendüme zîver-i ceyb-i liyâkat ü istihâl buyurdıkları haber-i meserret-iştimâlî vârid ve envâ'-ı esbâb-ı ferah u¹⁴³ şâd-mânî birbirini müte'âkib ve mütevârid olmagla;

¹³³ sûtûr-ı T: - S.

¹³⁴ ibâret-i T: - S.

¹³⁵ inâyet T: - E.

¹³⁶ şühûr u a'vâm T: eyyâm B.

¹³⁷ müberhen T: + ve müdellel S.

¹³⁸ şevketlü T: + azametlü E.

¹³⁹ kerâmetlü, mehâbetlü T: mehâbetlü, kerâmetlü M; kerâmetlü R.

¹⁴⁰ Sübhâniyye T: Sübhânî S.

¹⁴¹ Nisâ 4/58. Allah, size emanetleri ehline vermenizi emreder.

¹⁴² uzmâlarını T: uzmâlarına B.

¹⁴³ ferah u T: - S.

Li-münşihî:

Viridi bezm-i şevke peygâm-ı kudûmun cûşlar

Oldı güller gibi leb-rîz-i tebessüm gûşlar

Bu haber-i firûzî-eser¹⁴⁴ egerçi, zehrâbe-keşân-ı sitem-i rûzgâr misillü kâffe-i magmûmını mesrûr ve âmme-i meksûrını mecbûr eylediği pûşîde vü mestûr degildür. Lâkin *Li-küllî kadîmin hurmehü* muktezâsınca cümle beyinde kadem-i hıdmet ü intisâb bu abd-i dîrînelerin bu hân-ı yağmâdan cümleden¹⁴⁵ ezyed hâ'iz-i evfâ-yı nisâb itmişdür.

كيف لا

Beyt:

و تقاسم الناس المسرة بينهم

قسماً فكان اجلهم خطأ انا

İnâyetlü efendüme olan ihlâs ü sadâkatüm sad-bâr mücerreb-i tab'-ı hakâyık-âşînâları olmagla ne bu da'vâda kulları muhtâc-ı delîl ü bürhân ve ne otuz seneden mütecâviz müddetde dûr u nezdîk hakk-ı çâkerânemde sünûh iden lutf-ı bî-gerân ve ihsân-ı bî-pâyânları¹⁴⁶ dâhil-i [T 19b] hîta-i ta'bîr ü beyândur. Binâ'en aleyh çünîn ü çünân ve كيت و كان vâdîlerinden atf-ı inân olunup, hatm-i vesîka-i ubûdiyyete tekrâr du'â-yı devletleriyle karâr virilmişdür.

Cenâb-ı Müsebbibü'l-esbâb-ı Bî-çûn ve Berârende-i nüh-kıbâb-ı çarh-ı zeberced-gûn-ı gerdûn mesned-i mu'allâ-yı sadr-ı¹⁴⁷ vâlâ-yı zât-ı mu'allâ-simâtlarına¹⁴⁸ müteyemmin ü mes'ûd ve şî'â'-ı inâyet ü âtifetlerin müfârik bendegân üzere memdûd idüp, mâh-ı münîr-i burc-ı¹⁴⁹ sadâret ve bedr-i müstedîr-i¹⁵⁰ evc-i sa'âdet olan vücûd-ı feyz-endûd-ı hıdîvânelerin ale'd-devâm istifâza-i pertev-i hurşîd-i saltanat ile eşî'a-pâş-ı aktâr u âfâk ve küleh-kûşe-i

¹⁴⁴ firûzî-eser T: firûz-eser B.

¹⁴⁵ cümleden R: - T.

¹⁴⁶ bî-pâyânları T: bî-pâyânlarında B.

¹⁴⁷ sadr-ı T: sudûr-ı E.

¹⁴⁸ mu'allâ-simâtlarına T: mu'allâ-simâtların S, B.

¹⁴⁹ burc-ı T: - B, M, S.

¹⁵⁰ müstedîr-i T: müstenîr-i B, M.

mübâhât-ı bendegân-ı şâkirü'l-ihsânların ta'ne-zen-i küngüre-i¹⁵¹ tâk-ı mecerre-nitâk eylemekden hâlî olmaya. Âmîn.

Öteden berü aglebiyyü'l-isâbeh olan zann-ı âcizânem¹⁵² üzere hakk-ı çâkerânemde istid'âsına muhtâc olduğum kerem ü inâyet ve beyne'l-akrân bâ'is-i ibtihâc u iftihârüm olacak tahrîk-i gûşe-i çeşm-i nevâziş ü âtifet devletlü efendimün ez-kadîm menvî-i zamîr-i mekremet-tahmîrleri olmagla bu ma'nâlara zebân-ı hâme-i derîde-dehânun¹⁵³ dahı mahremiyyeti revâ-dâšte-i kadem-i ubûdiyyet ve fetvâ-dâde-i mezheb-i ta'alluk u nisbetüm olmadıgına binâ'en

چشم کویای تومیفهمد زبان حالها

fehvâsıyla¹⁵⁴ mürâ'ât-ı kâ'ide-i hüsn-i ihtitâm olduğu muhât-ı ilm-i dakâyık-intimâları buyurıldukda; emr ü fermân ü inâyet, devletlü, inâyetlü, re'fetlü, atûfetlü, veliyyü'n-ni'am, aliyyü'l-himem efendüm sultânüm hazretlerinündür.¹⁵⁵

¹⁵¹ küngüre-i T: - E, R.

¹⁵² âcizânem T: âcizâne B.

¹⁵³ derîde-dehânun T: derîde-dehân B.

¹⁵⁴ fehvâsıyla T: fehvâsınca B, S, M.

¹⁵⁵ emr ü fermân ü inâyet, devletlü, inâyetlü, re'fetlü, atûfetlü, veliyyü'n-ni'am, aliyyü'l-himem efendüm sultânüm hazretlerinündür T: emr ü fermân ü inâyet, devletlü, inâyetlü, re'fetlü, atûfetlü, veliyyü'n-ni'am-ı âlem efendüm sultânüm hazretlerinündür B; emr ü fermân ü inâyet, devletlü S; emr ü fermân ve inâyet ü ihsân, devletlü, inâyetlü, atûfetlü, mürüvvetlü, veliyyü'n-ni'am, aliyyü'l-himem efendüm sultânüm hazretlerinündür E; emr ü fermân ve inâyet ü ihsân, devletlü, ilh., veliyyü'n-ni'am efendüm sultânüm hazretlerinündür M.

**Re'îsü'l-küttâb iken İmâm-ı Evvel-i Sultânî Pîrî-zâde Efendi¹⁵⁶
cânibine¹⁵⁷ [ba'zı] esâmi-i kütübî-i mültezem¹⁵⁸ tahrîr
buyurdıkları¹⁵⁹ mektûb-ı mergûbun¹⁶⁰ sûretidür¹⁶¹**

Hazretlerinin kible-gâh-ı sunûf-ı efâzıl ve veche-i sufûf-ı emâsil¹⁶² olan mahfil-i lâhûtîyü'l-mişkât ve nâdî-i melekûtîyü's-simâtları mesâbîh-i da'vât-safvet [T 20a] züccâc-ı icâbet ile tenvîr ve mecâmir-i tahiyât abîr-i imtizâc-ı isâbet ile tebhîr ü ta'tîr olup, metâlî'ü'l-envâr ilm ü nehy ve tavâlî'ü'l-esrâr fazl ü takî olan nüsha-i hâtır-ı hikem-i me'âsirleri kerraten ba'de uhrâ müstafhas ve müstaksâ kılınduktan sonra minhâ-yı muhlisânemüz budur ki; câmi'ü'l-usûl-i mihr ü vefâ ve hâvîyü'l-fürû'-ı hubb u velâ olan nüsha-i zât-ı fazâ'il-simâtlarından istifâde-i mes'ele-i sıhhat ü âfiyetleri zımında varak-gerdân-ı leyl ü nehâr iken bu def'a irsâl buyurılan risâle-i icâbet-i takrîz-i du'â ve kabâle-i meveddet-izmâ-yı vedd ü velâları ki, mir'ât-i usûl-i mahabbet ve meşkât-ı envâr-ı muhâlesetdür. Nuhbe-i ezmân-ı sa'd-iktirânda resîde-i dest-i hâlisü'l-cenânları olup, keşîde-i silk-i sutûr ve vâsîtatü'l-akd-i sümüt-ı belâgat-nüşûrî kılınan dürer-i elfâz-ı fasâhat-tırâz-ı Sübhânîyü'l-edâ ve gurur-i ta'bîrât-ı belâgat-perdâz-ı kasiyyü'l-implâları ki reşk-i mürekkebât sâhib ve revnak-şiken-i müfredât râğıbdur. Her fıkra-i rengîni sahîfe-i dilde musavver suver-i şevk ü garâmı bir gûne telvîh ve her sec'-i nemekîni levha-i hayâlde nüket-i vedd ü vedâdı bir vechle tavzîh itmekle¹⁶³ bir müddet mütâla'asıyla tenvîr-i bâsire-i iştiyâk ve *berhetün-mine'z-zamân* müzâkeresiyle¹⁶⁴ tenşîf-i sâmi'a-i eşvâk kılınup ta'likât-ı kemâl-i tahkîkât ile metn-i hulâsa-i mahabbetleri tahşiyesine sarf-ı evkât olınmaktadır. Hem-vâre sâ'id-i menâbir-i¹⁶⁵ sa'adet ve ârâyîş-dih-i sadrû's-şerî'a-i âfiyet olmakdan hâlî olmayalar. Âmîn.

Bundan böyle dahı kenz-i dakâyık-ı¹⁶⁶ ihlâs olan hâtır-ı feyz-i ihtisâsdan bahs-i istifhâs cânib-i muhlisleri¹⁶⁷ mensî buyurılmayup da'vât-ı hayriyyeleriyle yâd u tezkâr ve kitâb-ı

¹⁵⁶ efendi T: efendiye B; - M.

¹⁵⁷ cânibine T: cenâbına M, R.

¹⁵⁸ kütübî-i mültezem T: kütübî mutazammın S.

¹⁵⁹ buyurdıkları T: itdikleri S.

¹⁶⁰ mergûbun T: mergûb S, B, M.

¹⁶¹ Efendi cânibine [ba'zı] esâmi-i kütübî-i mültezem tahrîr buyurdıkları mektûb-ı mergûbun sûretidür T: efendiye esâmi-i kütübî-i mültezem tahrîr eylediği mektûb sûretidür B.

¹⁶² emâsil T: efâzıl E, R.

¹⁶³ itmekle T: itmegin S.

¹⁶⁴ müzâkeresiyle T: - E.

¹⁶⁵ menâbir-i T: منبر E.

¹⁶⁶ kenz-i dakâyık-ı T: kenzü'd-dakâyık-ı M.

¹⁶⁷ muhlisleri T: muhlisî R, E.

muhtâr-ı mahabbet-şî‘ârlarıyla ihbâr-ı âfiyet-i zât-ı fazâ’il-simâtlarında külfet-i iltizâm ihtiyârı vâbeste-i himmet-i hâme-i belâgat-âsârlarıdır¹⁶⁸.

¹⁶⁸ belâgat-âsârlarıdır T: belâgat-âsâr u fesâhat-disârlarıdır B.

مكتوب لشرح الفاضل ابراهيم الحلبي المصرى للغز بهاء الدين العاملى

[T 20b] انّ اذكى تحية تخبر عن شزا

سلام كريح المسك فضّ ختامه

و اصفى تسليمه تنبئ عن مغزا

سلام كفيض المزن فاض سجامة

اخصّ بهما جناب النحرير العلامة و المرقان الفهامة استاذ الاساتذة جهيد الجهابذه الذى لو حضر السيد السند نادى فضله لو وقف عند اخريات المواقف ولولا قاه السعد المحقق لترصد فى عرض مقاصده عليه احسن المرصد بل لوسمع فوائد افاداته العلامة الشيرازى وشاهد فرائد تحريراته الامام الرّازى لما تحرّك الاوّل على قطبى التدريس بالمعقول والمنقول ولما صرف الثانى حاصل عمره وغاية جهده فى تاليف المحصول و نهاية العقول قلايد اينسه بحرة فطنته صاحب المفتاح ولايجاريه بضوفكته موقد المصباح لانه جر عنده المفاتيح وبخرضلّ فى تياوصفه السوايح فسح الله فى طول بقائه وحياته ومتع الطالبين بالاقْتباس من مشكوة كمالاته و بعد فلما وردكتابكم الشريف المبنى عن استقامة كوكب السلامه وخطابكم المنيف المخبر عن صفوة منهل الصّحة والعافية صارمفيضاً علينا اتمّ يمن يزرى على سعدالسعود بل مفيداً اجلّ عطيته يتصاعز عنده اعظم الرفود وقدكنا منتظرين منذ مدة مديدة الى التشرف بمشرفنكم السّعيده فبينمانحن نشرح الطّرف بين مروح السّطور فيها وتلتقط بانامل التّتمل ازاهير الحبور منها اذاطلع علينا نورسبك فى قالب النور و زهر تحسده فى اللطافة حدود الحور فكنا فى هذا المسير كمن سقط على الخبير وهو شرح المعمى الذى هو الداء الغياء والكنز المطلسم الذى عجز عن فتحه معادل العقول و مقاليد الآراء وقد جاء سرحاً جامعاً لاكثر عويصات الفنون وحاوياً لاشهر معضلات العلوم دالاً [T 21a] على طول باع الشارح فى الكمالات النفسانية و مشعراً بعلوّ كعبه فى الملكات الروحانية مع انه قطرة من بحر علمه الخضم و بنده من بضاعة فضله الا تم فلما ادرى ايهما امرح و اصفى لنفاسته ذلك الشرح ام غزارة فضل المؤلف و لكنى ارى الكتفاء عن الاكثار بهذا المقدار هو انه لو وقف عليه الرئيس ابن سينا لادعاه لنفسه دون الاشارات و الشفا ولوراه الشيخ الغزالي لما ابتهج بكتابه الكيمياء والاحياء ولوطالعه القاضيان العادلان لحكم احد هما بسقوط كوكب المطالع والاخر بهبوط درجة طالع الطّوالع ولوطالعه على هندسياته مالانوش او محرر كتاب اقليدوس لاعتراف كلّ منهما بانليس عند هما خير من دقايق فن الهندسة والاكر ولو تأمل فى فلكياته صاحب المجسطى لعلم انه فى بعض براهينه مخطى ولوفكر فى حسابياته مؤلف

عيون الحساب لعاض منبوع فكرته من الحسد فصار كالسراب وكفى دليلاً على صدق هزه المقدمات لمن هو ناظيرفيه و مشاهد ع سبوح لها منها عليها شواهد فزجو من الله الاعانة على الاستفادة من فوائد الجزيلة وان لم نكن اهلاً لتلك الفضيلة ولمن بعيد من هاتيك القبيلة و على الله قصد السبيل ومنه العون على كلّ صعب والتسهيل هذا فالمهدى الى ذلك الجناب مع اتمّ تقصير في واجبات الهادى والتحاب عدد من الاصفى الموصوف بجوب الافاق والبلاد يساوى عدد اول مرتبة من ثالث مراتب الاعداد منشداً قول الشاعر بالا عتزار عن قلة الكمية والمقدار شعر لو كنت اهدى قدرى و قدركم [T 21b] لكنت اهدى لك الدنيا و مافيه فلمرجو من حسن شيمتكم الكريمة حسن القبول والتسامح عما وقع في لحن الكلام من الخبط والفضول ادام الله بركة انفاسكم على الطالبين وذات بفيض افادتكم في العلوم رغبة الرغبين كفى بلختم خط الكاتب الراغب.

وقتی که شهزاده صفی بسایه عاطفت دولت عثمانی التجا نموده برای نشانیدن بتخت ایران اوراپس از قوت و مکنت دادن رقمی از جانب مشار الیه بملکت ایران فرستاده کردند بهمین صورت بود که بقلم مرحوم مرقوم شده

انکه چون دولت مینعه الاندراس سلسله صفویّه و سلطنت قویّه الاساس شجره هاشمیه که مصداق اصلها ثابت وفرعها فی السماء منشأ واغصان وجود آبا واجداد مابوده باراده قادر بیچون وباقتضای قضای کاف و نون از عواصف فتنه افغانی و قواصف حادثه ناکهانی از بینخ و بن برکنده واصل و فصولش پراکنده شد چنانچه تفصیل آن واقعه در افاق و اقطار انتشار و اشتها دارد و تلك الايام ندا و لها بین الناس عضونی چند که ازان ورطه هولناک رخت حیات بیرون کشیده اند و بساحل رسیده این نیاز مند درگاه اله برادر قدسی مقرر ماطهما و همشیره محترمه عصمت پناه که حالا در سفر و حضر بصحبت رفاقت او قریر العین و متسلّی هستیم دران ولا برادر مرحوم معزی الیه بارذوی سرانجام سر و سامان و داعیه مدافعه افغانیان هنوز نورسته منبت اهتمام و کمر بسته غیرت و اقدام بود این امید وار الطاف ربّانی و مستمند فیوضات صمدانی باچندین از خواص [T 22a] جان سپاران جنت مکان رخت اقامت و قرار ازان سرزمین پرچیده و بساط آرام و اختیار بمرزبوم روم کشیده بسایه عاطفت و ایه دولت ابد مدت عثمانی مرؤت ماوای سلطنت خاقانی پناه و التجا برده و انجام کار خود بظهور غیرت الهی سپرده موازئ شانزده سال است که در ظل و ارف این دوحه عظمی بایادی و عوارف لا یحصی غنوده پسترفاه و آسایش و آسوده مسند فراغ و آرامش کشته بنواز ثبات این دولت دوران عدت مشاق و متاعب عزیزت رابصفای خاطر و راحت مبدل و عواقب امور بعهدّه حلول وقت مقدر موقوف و محول ساخته تادرین اوان سعد اقتران بر مغزای **اذا اراد الله شیئاً هیأ اسبابه** منتظر اسباب فرصت و مترقب توفیق جناب احدیت بودیم این ظالم و غدار یعنی نادر فرومایه مکار پنانیه معلوم همه صغار و کبار ست بقبیحترین صورت و مکر و خدیعتی که درباره معظم الیه برادر بهشت مقرر ماز برده مکیدت اظهار و ارائت کرده مردم ان فریفته و بمجرّد جبر و اکراه خود را لقب شاه داد و استقلال و استدلال یافت با این همه از نمکجرامی و خیانت خورداری قناعت هم نکرده و حقوق نان و نعمت بهیج وجه مرعی و منظور نداشته ان معذور و مظلوم یعنی ولی نعمت خود مرحوم را بعد از تحقیرات و تذلیلاتکه هیچ کافر بان متصدی و متجاسر نشده است و هرگز نخواهد شد باولاد و عیال و توان و صبیان همه را بمعروض قتل و اعدام درآورده و در خون ناحق ایشان باثر ملعنت یزید عنید در قضیه امام حسین شهید رضوان الله علیه و آله اقتدا و اقتفا و بدین امر مذموم و شوم بز عم فاسد [T 22b] خود افتخار و اعتنانموده مظهر خزی و خسروان دنیا و

آخرت و هدف سهام لعن و ملامت شده است الا لعنة الله على الظالمين و بعد ماکه نسیج کارگاه مکر و اختداعش فی الجمله صورتی پیدا کرد تیغ بی دریغ ظلم و عدوان بر روی وجوه اعیان و ضعفا و سکان کشیده ممالک ایران را از سرخراب و اکثر بقاع و رباع از اشیانه بوم و غراب کرده رعایا که ودایع خالق البرایا هستند بانواع شکنجه و عذاب کباب سنج اضطراب و با کمال پریشانی حال از عذوبت زندگانی سیراب شدند و چون این بنده درگاه آله وارث واحد این دودمان و خلف صدق این خاندان بوده ایم و بحول الله و قوته این دولت عظیم الشان عثمانی که بظل رفت ایشان پناه برده و روی آورده ایم بابیاری زلال قوت قاهره و فطر باری فیاضه سطوت باهره درسرسبزی تخم اقبال و شاد ابی کلین امال این صفی البال و باوجود برات ساحت از عجز و فتور بهر جهت مضایقه و قصوری ندارند و نحو اهند داشت فلا تعدن تقضى الجفون على القذى وفي الارض مركوب وسيف وصاحب وبعد ازین نیز اگر چشم رغبت و طلب از تفقد ضاله خود اغماض و اغضا نموده یا ترک دعوا از استمداد و یاورى این دولت متوافر الحمیه استغنا کرده باشیم فردا در روز رستا خیز نزد اقدس ربانی و پیش حضرت پیغمبری مسؤل و معاتب بلکه مؤاخذه و معاقب خواهیم شد بنابراین مقدمات از چهره مخدّره راز پرده انداز و کرم نیاز کشته این احوال حیرت مال بسمع عاکفان سده عواطف اشتمال این دولت مصون الزوال رساندیم ایشان [T 23a] نیز از روی شفقت و مرحمت باحوال عباد و از سمت معاضدت و مظاهرت باین خالص الفواد آنچه لازمه شان و شکوه دولت و چنانچه مقتضای عنوان و ابهت سلطنت بوده باشد بجای آورده هر آنچه لوازم جاه و حشم و مهمات خول و خدمت است بی کاست و کم ترتیب داده و از عده و عتاد و انصار و اجناد هر قدر که ضرور شده باشد از سرحدات خود ایشان و سرعسکران و لایت شان بتعاون و تناصر و تعاضد و تضافر مأمور و مرخص فرمودند بتوفیق منتقم و قهاره بتأیید جناب کردگار فحوای غیرت احتوای **قل اللهم مالك الملك تؤتي الملك من تشاء و تنزع الملك ممن تشاء** رهبر طریق عزیمت و بدرقه راه سعادت دانسته و جبل المتین و ثوق و اعتماد بعون و عنایت ربّانی بسته قریبا آن مرزبوم شرف قدوم مشنف مرقوم و مرسوم ما خواهد بود و ما ذلك على الله بعزیز سبیل امرا و اکابر دریش سفیدان قبائل و عشائر و کلانتران و کتخدایان و همکی وجوه اعیان از مجنده و چریک و ترک و تاجیک که در الکای باشند انست که همکنان از ابا و اجداد ایشان سیراب مکرمت این خاندان و پرورده نان و نعمت این دود مانند حمیت و عصبیتی که در جبلیت مرکوز و غیرت و صداقتی که در خمیر فطرت شان محمی و مرموز است از مکمن قوت بحیّز فعل رسانیده حق نمک و نان چندین ساله را رعایت و باحوال عجزه و ضعفا ترحم و شفقت نموده دشت از دامن متابعت این مکار و سرا زربقه مطاوعت این غدار کشیده و آنچه بر هرکس مقدور و میسور باشد در تریق جمعیت و تفریک کوش نخوت این کافر نعمت کوشیده [T 23b] بورود و وصول این نیاز مند درگاه اله بملك موروث بی اشتباه در ترقب و انتظار باشند و حرکت پسندیده اثار یکه بتفریق جمع این نمکجرام علت و مدار و باولاد و اعقاب شما

الی آخر الدّوران وسیله افتخار خواهد شد بهر نحویکه امکان داشته و بهر طریقی که صورت پذیرفته باشد بحول وقوت ذو الجلال بعمل آورده در عقده تسویف و اهمال نخواهند گذاشت تا از سر پنجه تسلط آن ظالم بی امان تخلیص کریبان مال و جان و باز در سایه این دودمان تحصیل رفاه و اطمینان کرده باشد در عهده شناسند دریا نزد هم رجب الفرد سنه ۱۱۵۶ .

Taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i hazret-i hilâfet-penâhîden fermân-fermâ-yı memâlik-i Îrân olan Nâdir Şâh cenâbına mevâdd-ı hamse-i ma'hûdeye cevâb olmak üzere pîrâye-bahş-ı sahîfe-i tahrîr ve ziynet-dih-i rakîme-i tastîr olan nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûn sûretidür¹⁶⁹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹⁷⁰

وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ¹⁷¹

Nazm:

مرور ارسد كبريا و منى

كه ملكش قديمست و ذاتش عنى

Bahreyn-i ummân-ı lisân ü cenândan¹⁷² ber-âverde-i dest-i gavvâs-ı istikânet ü ihlâs olan le'âlî-i mütelâlî-i kabûl [ü] ihtisâs, hamd ü sipâs ve ferâyid-i harâyid-i¹⁷³ pesend-i istîfân-ı ubûdiyyet-esâs, ol dâver-i melâ'ik-sipâh *hatta-i el-mülküllillâh* zûr-âver-i azamet-dest-gâh-ı dârü'l-hikem *lâ Rabbe sivâh* hazretlerinün dergâh-ı ehadiyyet-i bî-misl ü hemâline ber-dâşte-i keff-i darâ'et ü ibtihâl kılınmaga şâyândur. Mülk-i pehnâ-yı bî-intihâ-yı kudret ve ibdâ'-yı ber- muktezâ-yı

قُلْ لِلَّهِ الْمَسْرُوقُ وَالْمَغْرِبُ¹⁷⁴

peymûde-i endâze-i vehm [T 24a] ü hayâl ve fersûde-i te'âkub-ı eşheb ve edhem-i eyyâm ü leyâl olmakdan masûn ve hikem-i mutâ¹⁷⁵ vâcibü'l-etibbâ' tekvîn ü ihtirâ'ı ber-mü'eddâ-yı

¹⁶⁹ hümâyûn-ı şevket-makrûn sûretidür T: hümâyûn sûretidür B; hümâyûn-ı şevket-makrûndur S. (Bu mektup sureti M Nüşhası'nda mevcut değildir.)

¹⁷⁰ Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
(Besmele B Nüşhası'nda bulunmamaktadır.)

¹⁷¹ Câsiye Suresi 45/37. Göklerde ve yerde ululuk yalnız O'na aittir. Azîz ve Hakîm O'dur (üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir).

¹⁷² ummân-ı lisân ü cenândan T: ummân-nişân-ı dil ü cenândan S.

¹⁷³ ferâyid-i harâyid-i T: ferâ'id-i harâ'id-i S, B.

¹⁷⁴ Bakara Suresi 2/142. ... De ki: "Doğu da Batı da Allah'ındır"...

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ¹⁷⁶

füşhat-sarây-ı vücûd u adem ve vüs‘at-fenâ-yı¹⁷⁷ her bîş ü kemde nefâz u zuhûra makrûn olup, temyîz ve nakîzeyn sahat u rızâ ve tefrîk-i farîkeyn dalâl ü hüdâ için dakâyık amîkü’l-gavr hikem-i hafiyeye mübtenî milel ve şerâyi‘ muhtelifetü’l-fürû‘ ve mü’telifetü’l-usûl ile irsâl-i rüsûl ü enbiyâ ve mahtûm-ı mühr-i¹⁷⁸ hitâm olan şerî‘at-ı nâsiha-i seyyidü’l-enâm ile

ورضيت لكم الاسلام دنيا

ahkâmını tenfîz ü icrâ zımında istihlâf-ı mülûk ü selâtîn¹⁷⁹ ile tanzîm-i ahvâl-i dîn ü dünyâ eyledi. Ve dürûd-ı mevrûd-ı¹⁸⁰ nâ-ma‘dûd ve sitâyîş-i mahmûd-ı gayr-ı mahdûd¹⁸¹, bâ‘is-i infitâh-ı dahme-i ‘acâyib-‘atâd-ı vücûd ve mâye-i iftitâh-ı tılsım-ı müşkil-güşâ-yı gayb u şühûd, besmele-i fâtiha-i hilkat, hâtıme-i risâle-i hatmiyyet, illet-i ulle-i¹⁸² gâ‘iye-i tekvîn ü îcâd ve nefıce-i behıce-i ibdâ‘ seb‘ün şidâd ilm-efrâz¹⁸³

كُنْتُ نَبِيًّا وَ أَدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالْطِّينِ¹⁸⁴

velvele-endâz

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ¹⁸⁵

عليه من الصلوات ازكاهها و من التحيات انماها

hazretlerinün merkad-i münevver-i kudsî-makarr ve meşhed-i mu‘attar-ı behîşt-manzarlarına umûmen sahâbe-i güzîn-i sa‘âdet-karîn ve husûsen çâr-rûkn-i ka‘be-i dîn olan çehâr-yâr-ı hilâfet-zemîn cenâblarınun ervâh-ı bâhirü’l-inşirâhlarına takdîm ü ihdâ kılınur.

Ammâ ba‘d: E‘âlî-hazret, sipihr-iktidâr, Utârid-dirâyet, hurşîd-iştihâr, Behrâm-rezm, Keyvân-rif‘at, Nâhid-bezm, Bercîs-sa‘âdet gurre-i garrâ-yı cebîn-i mecd ü ikbâl, dürr-e-yektâ-yı iklîl-i übbehet ü iclâl, ziyet-efzâ-yı [T 24b] erîke-i sürûrî, revnak-bahşâ-yı mesned-i vâlâ-yı dâverî, nîrû-yı bâzû-yı rüşd ü kiyâset, kuvvet-i şîr-pençe-i şehâmet ü besâlet,

¹⁷⁵ mutâ‘ T: - S.

¹⁷⁶ Yâsîn Sûresi 36/82. Bir şeyi dilediğinde O’nun buyruğu, sadece “Ol!” demektir, hemen olur.

¹⁷⁷ vüs‘at-fenâ-yı T: vüs‘at-fezâ-yı S, B.

¹⁷⁸ mühr-i T: kahr-ı B.

¹⁷⁹ seyyidü’l-enâm ile ... selâtîn T: - B.

¹⁸⁰ mevrûd-ı T: - E, R.

¹⁸¹ mahdûd T: mahmûd E.

¹⁸² ulle-i R: - T, S, B.

¹⁸³ ilm-efrâz R: ilm-efrûz T.

¹⁸⁴ Daha Hz. Adem su ile balçık arasındayken, Ben (Hz. Muhammed(sav)) Nebi idim.

¹⁸⁵ Enbiyâ Sûresi 21/107. “(Ey Muhammed) biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”

müşeyyid-i erkân-ı kâm-rânî, mümehhid-i bünyân-ı dost-kânî, şehriyâr-ı sitâre-sipâh [u]
encüm-gürûh, cihân-dâr-ı hurşîd-külâh [u] Cem-şükûh, bahâ'ü'd-dünyâ ve'd-dîn, cemâlû'l-
islâm ve'l-müslimîn,

عوناً للشجاعة و المناعة و الثنان ظهراً للبسالة و الحلالة و العنوان

hâlâ câlis-i çâr-bâliş-i taht-ı Kısra vü Cem ve fermân-fermâ-yı memâlik-i Acem, felek-bâr-gâh
sa'âdet-dest-gâh el-Kâân? Nâdir Şâh

لازال شمس اقباله من مطالع التوفيق طالعه و ما برح بدور اجلاله من منازل التأیید لامعه

hazretlerinün savb-ı mekârim-ittisâf-ı şâhî ve evb-i ma'âlî-i i'tilâf-ı¹⁸⁶ Cem-câhîlerine vesîle-i
iltimâ'-ı neyyir-i tevadd u muvâlât ve zerî'a-i irtifâ'-ı hurşîd tehâbb u musâfât olur, ebher-i
abher-i da'vât anberiyetü'n-nefehât meveddet-efzâ-yı husrevâne ve ezher-i cevâhir-i
tahiyyât-ı¹⁸⁷ dürriyyetü'l-leme'ât safvet-intimâ-yı şehenşâhâne ki; nemâ-yâfte-i hadîka-i zât-ı
behce-i mahabbet ve perverde-i sadev-i sıdk-ı serîretdür. Vesâtet-i berîd-i¹⁸⁸ tevkîr ü ta'zîm ve
delâlet-nüvîd-i¹⁸⁹ tebcîl ü tefhîm ile pîrâye-bahş-ı meclis-i sââmî ve zîver-efzâ-yı mahfil-i
kerâmîleri kılınıkdan sonra, matrah-ı eşi'a-i rüşd ü nühâ ve mücellâ-yı dakâyik-i hakâik-i¹⁹⁰
eşyâ olan mir'ât-ı zamîr-i kiyâset tahmîr-i mühr-i incilâ ve levha-i tab'-ı secencel-i nazîr-i
safvet-intimâlarına bu vechle arz-ı çehre-i müdde'â ve bu yüzden mukâbele-i veche-i inbâ vü
inhâ olunur ki; bundan esbak rehberî-i tevfik-i Cenâb-ı Lâ-yezâl ve bagal-gîrî-i isti'dâd ü
istihâl ile revnak-efzâ-yı erîke-i şâhî ve pîrâye-bahşâ-yı serîr-i Cem-câhî [T 25a] oldukları
evân-ı sa'd-iktirânda ya'nî ictimâ'-ı vücûh-ı a'yân-ı Îrân ve ihtifâl-i küberâ vü ümerâ vü
hânân ile şîrâze-gîr-i şûrâ-yı kübrâ ve tertîb-i pezîr-i kuriltây-ı uzmâ olan sahrâ-yı Mugân'da
ittifâk-ı kulûb u ârâ ve ittihâd-ı kilem-i pîr ü bernâ ile cenâb-ı şehâmet-nisâb-ı Kâânîlerin
fermân-fermâyî-i memâlik-i Îrân ve mesned-ârâyî-i taht-gâh-ı keyâna hasren ve kasren elyak
ü ahrâ ve ehakk u evlâ gördiklerinde tıynet-i nısfet-i tahmîr-i dâverîlerinde merkûz ve cibillet-
i hidâyet-semîrinün ahterîlerinde mermûz¹⁹¹ mâye-i diyânet ü safvet ve cevher-i¹⁹² insâf u
mürüvvet muktezâsınca müddet-i medîd ve ahd-ı ba'idden berü miyâne-i Rûm ve Îrân'da
firûzîne-i nevâ'ir-i hisâm ve mîskale-i bevâtir-i intikâm olan harekât ve keyfiyâtun kavlen ve
fi'len ref' ü izâlesin ve beyne'l-İslâm iltiyâm-ı kadîmî ve te'ellûf-i samîmînün hâlet-i evlâsına

¹⁸⁶ i'tilâf-ı T: îtilâf-ı B.

¹⁸⁷ cevher-i tahiyyât-ı T: cevâhir-i tahiyyât-ı S, B; - E.

¹⁸⁸ berîd-i T: mezîd-i R, E.

¹⁸⁹ delâlet-nüvîd-i T: delâlet-i S.

¹⁹⁰ dakâyik-i hakâik-i T: hakâik-i dakâyik-i S.

¹⁹¹ mermûz R: merkûz T.

¹⁹² cevher-i T: cevâhir-i S.

ihâlesin emr-i azîm-i saltanata takdîm ile gerden-i kâffe-i müslimîne tahmîl-i minnet-i azîm ve kanât-ı mu‘avvece-i îtilâfı sıkâf-ı hüsn-i himmetleriyle ta‘dîl ü takvîm buyurdıklarına binâ’ en mahz-ı tevîk-i hazret-i ehadiyyet ile hâ’iz-i şeref [ü] mazhariyyeti oldukları işbu eser-i celîl ve hayr-ı amîm ü cezîlün cânib-i seniyyü’l-menâkıb-ı husrevânemüzden hüsn-i telâfisi olmak üzere mevâdd-ı hamse-i ma‘hûdenün pezîrâ-yı imzâ-yı tasdîk ü kabûl olmaları mahsûsen nâme-i anberîn-nikâb-ı nâmî ve süferâ-yı sedâd-ârâ-yı kirâmîleri vesâtetiyle iltimâs ü inhâ buyurılmagla mevâdd-ı merkûmeden hâric dâ’ire-i imtinâ‘ ve dâhil-i hîta-i imkân olan mevâdd-ı sülûs-i ma‘lûme derece-i hüsn-i incâh ve is‘âfe-i mevsûl ve iki mâddesinde der-kâr¹⁹³ ü bedîdâr olan ma‘âzîr-i şer‘iyye bundan akdem¹⁹⁴ der-bâr-ı¹⁹⁵ hilâfet-medâr-ı mülûkânemüzden ba‘ s u tesyîr olunan nâme-i hümâyûn ve resl-i ihlâs-nümûnumuzun sahîfe-i takrîrlerinden pîrâye-i [T 25b] gûş-ı hakâik (بنوش) şâhâneleri olacak a‘zâr-ı sâdıkânemüz karîn-i sem‘-i kabûl buyurılmak hâlâtı şîme-i mürüvvet ve seciyye-i insâf u hakkâniyyetlerine müfevvez ü mevkûl kılınmışıdı.

Bu def‘a dahı taraf-ı eşref-i şâhî ve cânib-i akdes-i şehâmet-penâhîlerinden nâmzed-i te‘diye-i merâsim-i sefâret ve me‘mûr-ı te‘yîd-i levâzım-ı yegâneğî vü meveddet olan sefir-i sûtûde-şemâ’il ve resûl-i memdûhü’l-hasâ’illeri âlî-câh [u] me‘âlî-penâh urûmet ve eyâlet-dest-gâh Hâcî Hân-ı Horâsânî Çarhacıbaşı-yı sol *dâme izzühü ve sa‘d ceddühü* vesâtetiyle münba‘is olan nâme-i vedâd-‘alâme-i dostî-üslûb ve rakîme-i kerîme-i mü‘âlefet-i mashûbları mefhûmından ve hân-ı müşârün-ileyh ve rüfekâsınun vükelâ-yı Devlet-i Aliyyemüze olan şifâhen takrîrlerinden yine mevâdd-ı merkûmenün bi-temâmihâ pezîrâ-yı nizâm u encâm¹⁹⁶ olmaları matlûb u merâm-ı zât-ı mu‘allâ-makâmları oldığı ma‘lûm-ı hümâyûnumuz olmuşdur. Ber-minvâl-i meşrûh cenâb-ı mekârim-nisâb-ı¹⁹⁷ kâânîlerinün himmet-i âlî-nehmet-i şâhî ve azîmet-i sâfi-taviyyet-i diyânet-penâhîleriyle¹⁹⁸ beyne’t-tâ’ifeteyn bâ‘is-i tehâlûf ü tenâkuz ve mûris-i tebâ‘üd ü tebâguz olan akvâl-i fâside ve ahvâl-i kâsideyi ref‘ ü irâhe ve ümmet-i merhûme-i Nebeviyye’yi bu vesîle-i asîle ile terfih ü irâhe buyurdıkları hıdmet-i dîniyye ve menkabet-i dünyevîyeleri mukâbili taraf-ı hümâyûn-ı hâlisânemüzden is‘âf ü kabûli iltimâsında oldukları umûrdan hayyiz-i imkânda olup, şer‘en ve mülken ve hâlen ve mâlen hücnet ü mahzûrî melhûz ve mukarrer olmayan mevâdda müsâ‘ade-i seniyye-i mülûkânemüz bî-dirîğ ü mebzûl ve imkâna makrûn olan is‘âf [T 26a] ü iltimâsları mümzî vü makbûl iken

¹⁹³ der-kâr T: - S.

¹⁹⁴ akdem T: mukaddem S.

¹⁹⁵ der-bâr-ı T: diyâr-ı S.

¹⁹⁶ encâm T: insicâm S.

¹⁹⁷ mekârim-nisâb-ı T: me‘âlî-nisâb-ı S.

¹⁹⁸ diyânet-penâhîleriyle T: diyânet-penâhîleri ile S.

mâddeteyn-i ma'hûdeteynde vâki' taharrî vü temâsükümüz hâtır-hâh-ı şâhîlerine min gayr öZR adem-i mümâşât ü mucâzâtdan neş'et itmeyüp, belki gerden-dâde-i itâ'at ü i'tinâsı oldığımız ahkâm-ı şerî'at-ı garrâya mübtenî a'zâr-ı şer'iyeden iktizâ itmişdür.

Zîrâ kevkeb-i ebediyyü'z-zuhûr-ı Devlet-i Osmâniyye'nün ibtidâ-yı tulû'ından ile'l-ân kâffe-i umûr ve âmme-i hutûbda faysal-bahş-ı miyân-ı ceyyid ü redî olan şerî'at-ı mutahhara-i Muhammedî'ye¹⁹⁹ mürâca'at ve muktezâsı üzere amel ü hareket Devlet-i Aliyye'müzün etvâr-ı hasene ve deydene-i müstahsenesinden olmagın bu bâbda dahı de'âyim-i bünyân-ı dîn-i mübîn ve kavâyim-i erkân-ı şer'-i metîn olan meşâhîr-i ulemâ-yı a'lâm ve nahârîr-i fuzalâ-yı kirâm hazerâtından li-ecli'l-ihiyât tekrâr istifsâr ü istievâb olındukda nûr-ı hadîka-i saltanat ve nûr-ı hadîka-i ikbâl ü devletleri olup, hâlâ i'timâdü'd-devle ve mu'temedü's-saltanaları rütbe-i celîlesiyle hâ'iz-i şeref-i isnâ ve fâhir-i mefâhir-i evfâ olan cenâb-ı me'âlî-me'âb [u] mekârim-nisâb, müdebbir-i mesâlih ü umûr, mukarrir-i menâzım-ı ahvâl-i cumhûr, vezâret-penâh, sadâkat-dest-gâh, Mîrzâ Nasrullah *dâme mahfûfen* با لطف الاله tarafından hâlâ şeyhü'l-İslâm ve müfti'l-enâmımız²⁰⁰, a'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirîn *efzalu'l-fuzalâi'l-müteverri'in* Mevlânâ Seyyid Mustafâ *edâmallahü Te'âlâ fazâ'ilühü* cânibine vârid olan mektûb-ı velâ-mashûbına cevâb olmak üzere mevlânâ-yı müşârün-ileyh tarafından tahrîr ü tesyîr olunan zebîre-i sıhhat-vefîrede tafsîl ü tastîr olundığı vechle²⁰¹ mâddeteyn-i merkûmeteynün der-kâr olan a'zâr-ı şer'iyeye-i kaviyyeye binâ'en ber-vech-i dil-hâh-ı şâhî [T 26b] tasdîk ü kabûllerine mesâg-ı şer'î olmadığına ulemâ-yı müşârün-ileyhimâ bu def'a şîrâze-bend-i vifâk u ittifâk oldukları²⁰² mektûb-ı merkûmun mülâhaza-i mefhûm u mü'eddâsından ma'lûm-ı übbehet-mersûm-ı şâhîleri olur. Binâ'en aleyh, bu mâddelerden²⁰³ tenfîz ü imzâ ve takbîl ü icrâlarına ser-rişte-i imkân bulunmamışdur. Ve illâ bu mâddeler sûret-i zâhirde nümâyân oldığı üzere mücerred bir tasdîk ü kabûl lafzına tevakkuf iden umûrdan olmuş olsalar cenâb-ı hullet-nisâb misillü bir zât-ı diyânet-simât ve kerrûbî-sıfâtun celb-i hâtır-ı safvet-müzâhirlerine müsâra'at olunmayupda, a'zâr-ı sâbıka-i mütehakkıkanun müceddeden îrâd u tekrârı ne vechle ihtiyâr olunur idi. Ve'l-hâsıl beyne'd-devleteyn terakkî vü izdiyâdı²⁰⁴ melhûz olan hubb u vedâd ve hüsn-i mü'âlefet ü ittihâdun ri'âyet-i merâsimine dâ'ir umûrda bu vakte dek bir cânibden sûret-i kusûr ü fütûr müşâhade olunmayup, bundan böyle dahı²⁰⁵ taraf-ı pâdişâhânemüzden

¹⁹⁹ Muhammedî'ye T: Muhammediyye'ye S.

²⁰⁰ müfti'l-enâmımız T: müfti'l-enâm S.

²⁰¹ vechle T: üzere B.

²⁰² ittifâk oldukları T: ittifâk B; ittifâkları oldukları S.

²⁰³ mâddelerden T: mâddelerün S.

²⁰⁴ müceddeden ... izdiyâdı T: - B.

²⁰⁵ umûrda ... dahı T: - B.

kemâl-i hulûs [u] taviyyet ve nihâyet safâ-yı serîret ile cânib-i feyz-i câlib-i²⁰⁶ dâverânelerine meveddet ü mahabbetden gayrı zâhiren ve bâtinen bir dürlü irâde vü niyyetümüz olmadı Cenâb-ı Âlimü's-sırr ve'l-hafiyâtâ zâhir ü bâhirdür.

Nazm:

آلهی چو بر نیتم اکھی

چو نیت بخیرست خیرم دهی

Ancak sâlifü'z-zikr mâddelerde îrâd ü beyân olunan a'zâr-ı şer'îye mektûb-ı müşârün-ileyhden be-tefâsîlihâ meczûm ve müteyakkın-ı zihn-i derrâk ve mersûm-ı sahîfe-i fehm ü idrâkleri oldıkda me'mûldür ki; *el-özrü inde kirâmü'n-nâsi makbûlün* kaziyyesin tasdik ile vâsîtatü'l-ıkd-ı silkü'l-leâl-i kirâm oldukların te'yîd ü tahkîk buyurular. Taraf-ı Devlet-i Aliyye'müzden ba'de'l-i'tizâr mevâdd-ı hamse²⁰⁷ bâ-cem'ihâ pezîrûfte-i [T 27a] sûret-i kabûl olmak iltimâsını bu vechle i'âde vü tekrârları gûyâ bu keyfiyyet cenâb-ı devlet-me'âblarının beyne'l-mülûk bâ'is-i imtiyâz u iftihârı ve ber-taraf-sâz-ı külfet-i hacâlet ü şerm-sârîleri olmak dâ'iyesine mübtenî idüğü süferâ-yı sedâd-ârâları tarafından vükelâ-yı devletümüze iş'âr ü işrâb olunmuş; mukaddemâ keşîde-i rişte-i intizâm olan ferâ'id-i mevâddan ta'yîn-i Mîrû'l-hâcc mâddesi sâ'ir düvel-i İslâmiyye ve şâhân-ı silsile-i Safeviyye'den birinün tükme-i iklîl-i mübâhâtı olmamağla tervîc-i mezheb ü dîn ve tervîh-i umûm-ı müsliminde cilve-ger-i mücellâ-yı²⁰⁸ zuhûr olan hıdmet-i müstevcibü'l-menkabetleri mukâbili zât-ı sa'âdet-âyâtlarına pîrâye-i tâc-ı müfâharet ve *ilâ mâaşallah* ahlâf u a'kâb-ı me'alî-ittisâflarına sermâye-i fevz ü sa'âdet ve ser-nâme-i menşûr-ı devlet olmağla bu dâ'iyelerinün²⁰⁹ etemm vecihle pezîrâ-yı husûl olması fi'n-nefsü'l-emr niçe mefâhir ü menâkıba mu'âdil ve sûret-pezîr olan mâddeler bu iki mâddeden melhûz olan menâfi' vü mehâsini câmi' vü şâmil olmak hasebiyle adem-i mümâşâtında şer'en ma'zûr olduğumuz mâddeteynün fimâ-ba'd teklîf [ü] kabûli sahîfe-i muvâlât masûnü'l-âfâtdan sûtürde-i gizlik-i ferâmûşî vü nisyân buyurılmak vâbeste-i şîme-i insâf-ı şâhîleri olduğundan başka ez-kadîm sâlik-i şâhrâh-ı şer'-i kavîm ve mâ'il-i²¹⁰ sülûk-ı tarîk-i müstakîm olanlar *والحق احق ان يتبع* eserine iktifâ ile urve-i vuskâ-yı müstahîletü'l-infisâm hokka-i temessük ü i'tisâm ve hılâf-ı şer'-i şerîf mücânebet-i ihtilâf u ihtisâm itmek zımnında

²⁰⁶ feyz-i câlib-i T: - E.

²⁰⁷ hamse T: hamse-i mezkûrenün S.

²⁰⁸ mücellâ-yı T: mir'ât-i B.

²⁰⁹ dâ'iyelerinün T: dâ'iyeler B.

²¹⁰ mâ'il-i T: nâ'il-i B.

mazhar-ı sa‘âdet-i dünyâ vü âhiret olageldükleri takdîm-i mülâhaza-i avâkıb iden nübelâ-yı [T 27b] hamîdetü’l-menâkıb indlerinde zâhir ü hüveydâdur.

Hulâsa-i kelâm ve nukâve-i merâm mâddeteyn-i şer‘iyyeteyn ma‘lûmâtında olan keyfiyyet-i ma‘zûriyyetümüz i‘lâm u iş‘ârı siyâkında mecbûl ü meftûr oldukları şenşene-i marziyye-i nısfet ve seciyye-i behiyye-i fütüvvetleri muktezâsınca fâ‘iz-i derece-i hüsn-i²¹¹ kabûl olmak me‘mûli ile işbu nâme-i hümâyûn-ı hakâyik-meşhûnumuz şeref-yafte-i sudûr olup, huddâm-ı atebe-i sipihr-unvân ve hâcegân-ı dîvân-ı mu‘allâ-nişânımızdan iftihârü’l-emâcid ve’l-a‘yân Mâliye tezkirecisi Münîf Mustafâ Efendi *dâme mecdühü ve kıdvetü’l-emâcid ve’l-emsâl* İstanbul Mukâta‘acısı Nazîf Mustafâ Efendi *zîde mecdühü* ile gönderilmiştir. *İnşâallahü Te‘âlâ lede’ş-şerefü’l-vusûl* gerek nâme-i hümâyûnumuz mefhûmından ve gerek mevlânâ-yı müşârün-ileyhün mektûbî-i mantûkından ve ba‘zen dahı sefir-i mûmâ-ileyhün nevvâb-ı hazret-i şâhîye takrîrinden zîr ü bâlâ-yı mevâdd-ı mersûm zihn-i derrâk ü vekkâd ve ma‘lûm-ı tab‘-ı çâlâk ü nakkâdları oldukda cell-i himmet-i vâlâ-nehmet-i şâhâneleriyle cânibeynden pezîrâ-yı ibrâm u istihkâm olan merâyir (مرایر) muvâlât u hullet ve âvâhî-i musâfât u meveddet mâ‘il-i intikâs u infisâm olmakdan sıyânet ile i‘lâm-ı ittihâd ve yegânegî-i devleteyn ve âsâr-ı ittifâk ve yek-cihetî-i hazreteyn resîde-i fark-ı Ferkadeyn ve meşhûr u meşhûd-ı hâfikayn olmak hâlâtına ihtimâm buyurılmak e‘azz-ı metâlib-i mülûkâne ve akdem-i me‘ârib-i muhlisânemüzdür.

Nazm²¹²:

همیشه تا که بود شهریار مهر منیر

بتختگاه سپهر برین عالمگیر

ثغور عهد و امان باد از فتن مأمون

حدود مهر محبت شود زر خنه مصون

Bâkî hem-vâre neyyir-i²¹³ fûlk-i şevket ü ikbâl-i hâkânî tâli‘ vü dırâhşân ve be-der âlem-efrûz-ı übbehet ü iclâl ü kâm-rânî lâmi‘ vü nûr-efşân bâd.

²¹¹ hüsn-i T: - S.

²¹² nazm R; beyt T.

²¹³ neyyir-i T: - S.

[T 28a] Taraf-ı hazret-i²¹⁴ sadr-ı a‘zamîden Şâh-ı Îrân olan²¹⁵
şehâmetlü Nâdir Şâh cenâbına²¹⁶ tahrîr olunmuşdur Fî Sene 1151
Ş.²¹⁷

Mâdâm ki murabba‘-nişîn-i mesned-i pîrûze-reng-i târem-i çârümîn ve fermân-fermâ-yı hitta-i münevver-pehnâ-yı hâver-i zemîn alem-i firûzî-i tev‘em-i subh-ı tâb-dâr ve sipâh-ı zerrîn kabâ-yı eşi‘a vü envâr ile fezâ-yı vesi‘ü’l-ercâ-yı âlem-i ulvîde cevelân ü türktâz ve zabt u teshîr-i memleket-i nîm-rûza ser-âgâz idüp, fırka-i siyeh-kârân-ı kişver-i şâm ve şirzime-i zulmet-şi‘ârân-ı memleket-i zalâm mânend-i kefere-i li‘âm miyân-ı meydân-ı gîr ü dârda²¹⁸ pâ-mâl ve sahn-ı arsa-ı ceng ü peygârda bergeşte-hâl eyleye²¹⁹.

Ol mâh-ı sipihr-saltanat u tâc-dârî, neyyir-i hayyir-baht²²⁰ u kâm-kârî, e‘âlfî-hazret ü mu‘âllâ-bâr-gâh, refî‘-münzelet ü Cemşîd-dest-gâh, bülend-himmet ü celîlü’l-i‘tibâr, sâmi-rütbet ü vâlâ-tebâr, gerdûn-rif‘at ü Keyvân-gulâm, mu‘allâ-menkabet ü Ferîdûn-ihtîşâm, İsfendiyâr-diyâr-ı²²¹ ser-bülendî, şehriyâr-ı bâ-iktidâr-ı mülk-i ercümendî, tâbende-ahter-i burc-ı sa‘âdet, zîbende-gevher-i dürc-i recâhat, ferhunde-fâl huçeste-hısal, hidîv-i kişver-i câh u celâl, revnak-efzâ-yı evreng-i Kisrâ vü Cem, dâver-i dâd-âver-i memâlik-i Acem, dâver-i Dârâ-şiyem-i hurşîd-alem, tensîk-fermâ-yı nizâm-ı âlem,

عوناً للحماسة والجلالة والحراسه و العدالة صوتاً للصفوة والديانة والنقاوة والامانة

gerdûn-bâr-gâh, tâc u dîhîm-penâh, kâân-câh, keyân-dest-gâh,

لازالن نيرت دولته شارقة من مشارق العز والاقبال ومابرحت شمس سعادتة طالعة من مطالع المجد

والاجلال

hazretlerinün zât-ı huçeste-simât ve vücûd-ı kerrûbî-sıfâtları pîrâye-bahş-ı evreng-i İlhânî ve revnak-efrûz-ı efser-i [T 28b] Keyânî olup, hemîşe heykel-i şemşîr-i zafer-te’sîrleri tab‘-ı

²¹⁴ hazret-i R: - T.

²¹⁵ olan T: - E, R, M, S.

²¹⁶ cenâbına T: tarafına B.

²¹⁷ Fî Sene 1151 Ş(evval) R: Sene 1151 T; Sene 151 B, S; - M.

²¹⁸ gîr ü dârda T: dâr ü girde S.

²¹⁹ eyleye T: + âmîn S.

²²⁰ hayyir-baht R: hayyir T.

²²¹ İsfendiyâr-diyâr-ı T: İsfendiyâr-ı E.

huceste-tulû‘-ı âlem-i iclâl²²² ve siper [ü] alem-i zerrîn-i nusret-karînleri mihr-i cihân-tâb-ı sipihr-i ikbâl²²³ olmak da‘vât-ı müstetâbe-i²²⁴ icâbet-me’âl ve temenniyât-ı müstecâbe-i muhâlasat-iştîmâline müsâberet ü iştigâl lâzime-i zimmet-i devlet-hâh-ı bî-iştibâhları idigi merfû‘-ı pîş-gâh-ı mecd ü ikbâl ve ma‘rûz-ı dest-gâh-ı gerdûn-hemâl kılındukdan sonra matla‘-ı ilhâmât-ı Rabbânî ve menba‘-ı füyûzât-ı Samedânî olan tab‘-ı pâk-safvet-i ittisâf-ı hakâyik-şinâs-ı şâhî ve zihn-i derrâk-i mû-şikâf-ı dakâyik-istînâs-ı Cem-câhîlerine ifâde-i muhlis-i sadâkat-me’âl ve ebnâ-i hayr-endîş-i hâlisü’l-bâl bu minvâl üzre icmâl olunur²²⁵ ki; efham-ı selâtîn-i izâm, a‘zam-ı havâkîn-i fihâm, râfi‘-i râyât-ı cihândârî, câmi‘-i âyât-ı nasafet ü dîndârî, muvattad-ı kavâ‘id-i²²⁶ şer‘-i kavîm-i Muhammedî, müşeyyed-i de‘âim-i kânûn-ı müstedîm-i Ahmedî, kuvvet-i kâhire-i şîr-pençe-i adl ü dâd, nîrû-yı bâzû-yı rüşd ü isti‘dâd, sepîdî-yi rûy-ı millet-i beyzâ, sabâhat-i veche-i²²⁷ şerî‘at-i garrâ nukâve-i dûdmân-ı selâtîn-i Osmânî, hânevâde-i sadr-nişînân-ı mesned-i gîtîsitânî mugîsü’l-İslâm ve’l-müslimîn, mu‘înu’d-devlete ve’d-dîn, mücehhezü’l-guzât ve’l-mücâhidîn mergam u enûfû’l-kefere ve’l-müşrikîn, sultânü’l-berreyn ve hâkânü’l-bahreyn, hâdimü’l-haremeynü’l-muhteremeyn, şevketlü, kudretlü, inâyetlü²²⁸, mehâbetlü efendüm, pâdişâh-ı İslâm-penâh²²⁹ ü şehensâh-ı nusret-dest-gâh

لا زالت اقباله منصرفاً عن الذوال و ما برحت لمعات اجلاله طالعةً عن مطالع الكمال

hazretlerinün der-i bâr-ı²³⁰ atûfet-medâr-ı husrevâne ve atebe-i sipihr-iktidâr-ı mülûkâneleri kabiline taraf-ı zâhirü’ş-şeref-i kâânî ve cânib-i sa‘âdet-makânib-i İlhânîlerinden te’diye-i²³¹ sefâret [T 29a] ve temşiye-i merâsim-i gayret-keşî vü diyânete me’mûr iyâlet ü haşmet-penâhân izzet ü sa‘âdet-dest-gâhân *nizâmen li’l-eyâleh* Mehmed Rahîm Hân sa‘âdetlü hâkim-i zemîn-dâver ve Nazar Alî Hân hâkim-i (ماروجاق) vesâtetiyle firistâde-i şâhâneleri buyurılan nâme-i nâmî-i²³² anberîn-i latîfû’l-fehvâ ve kalem-i²³³ sâmi‘i rengîn-elkâb-ı şerîfû’l-mezâyâları

²²² huceste-tulû‘-ı âlem-i iclâl T: huceste-tâli‘-i âlem-i ikbâl S.

²²³ ikbâl T: iclâl S.

²²⁴ müstetâbe-i R: müstetâb-ı T, S, B, M.

²²⁵ olunur T: kılınur B, S.

²²⁶ kavâ‘id-i T: kavâ‘im-i S.

²²⁷ veche-i T: cebhe-i S.

²²⁸ inâyetlü T: + kerâmetlü E.

²²⁹ İslâm-penâh T: - M.

²³⁰ der-i bâr-ı T: diyâr-ı S.

²³¹ te’diye-i T: + levâzım-ı S.

²³² nâmî-i T: nâme-i B; - E.

²³³ kalem-i T: kalemî-i R, E, M.

Beyt:

بساعتی که سعادت از و بردانجم

بطالعی که تولابد و کند تقویم

eşref-terîn-i²³⁴ ezmîne ve es'ad-terîn-i âvinede behcet-efzâ-yı vürûd ve feyz-bahşâ-yı su'ûd olup, bir vakt-i meymenet-karîn ve hengâm-ı sa'âdet-rehînde müşârün-ileyhimâ yedlerinden huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı cihândârîye vâsıl²³⁵ olan mervârîd-i ma'ânî-i mihr ü mahabbet ve rişte-i sutûr-ı hullet sudûrında manzûm u mersûm olan enmûzec-i tıynet-i hamîyyet-âyet ve unvân-ı menşûr-ı yek-cihetî vü uhuvvedür²³⁶. Taraf-ı eşref ü a'lâlarına bâ'is-i incizâb-ı hâtır-ı hümâyûn ve müheyyic-i dâ'îye-i meveddet-i rûz-efzûn olduğundan başka hakk-ı cenâb-ı²³⁷ mekârim-nisâb-ı şâhânelerinde der-kâr olan zunûn-ı hasene-i sıgâr u kibârı tasdîk ü te'yîd ve gayret-keşî-i dîn-i mübînde melhûz olan niyyet-i sâdikâne ve himmet-i gayûrânelerin tahkîk ü te'kîd eylemişdür.

Hakkâ ki zât-ı übbehet-simât-ı şâhî ve terkîb-i nasfet-âyât-ı Cem-câhîlerinde merkûz u muhammer olan mâye-i hamîyyet ü dîndârî ve cevher-i mürüvvet ü ihlâskârî muktezâsı dahı her hâlde cânib-i İslâm'a hüsn-i incizâb ve safâ-yı niyyet ve îfâ-yı levâzım-ı hullet ü diyânet olmagla bu vaz'-ı gayûrâne ve tavr-ı munsifâneleri Devlet-i Aliyye-i dâ'imü'l-karârı²³⁸ ne mertebe mahzûz²³⁹ u minnet-dâr eylediği²⁴⁰ bîrûn-ı hîta-i tahrîr ü tezkârdur. Cenâb-ı te'lîf-bahşâ-yı kulûb-ı İslâm ve tefrîk-fermâ-yı şeml-i a'dâ-yı li'âm, zât-ı fütüvvet-ittisâm [u] mekârim-iltiyâmların mukârenet-i tevfiğ ü te'yîd ile serîr-i übbehet-masîr [ü] fermân-rânîlerinde ber-devâm [T 29b] ve erîke-i sipîhr-nâzir-i kâm-rânîlerinde mü'eyyed²⁴¹ ü müstedâm eyleye. Âmîn.

Sefîrân-ı müşârün-ileyhimâ bendeleri merâsim-i sefâret ü risâleti tarîka-i marziyye-i hüsn-i âdâb üzere ikmâl ü itmâm ve takbîl-i bisât-ı sa'âdet-menât-ı hazret-i zıllullâhî ile ihrâz-ı dest-mâye-i teşerrûf ü igtinâm idüp, mazhar-ı iltifât ve nevâziş-i hılâfet-penâhî ve manzûr-ı inzâr-ı mekârim-âsâr-ı şehensâhî oldukdan sonra taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i cihânbanîden cevâb-ı bâ-savâb nâme-i sadâkât-'alâmelerin müş'ir nâme-i hümâyûn-ı mülâtefet-makrûn-ı husrevâne

²³⁴ eşref-terîn-i T: eşref-ter-i M.

²³⁵ vâsıl R: - S, B, M, T.

²³⁶ uhuvvedür T: uhuvvet R, E.

²³⁷ hakk-ı cenâb-ı T: cenâb-ı hakk-ı M, B.

²³⁸ dâ'imü'l-karârı T: dâ'imü'l-karârların S; dâ'imü'l-karârları M, B.

²³⁹ mahzûz R: mahfûz T.

²⁴⁰ eylediği T: idigi B.

²⁴¹ mü'eyyed T: mü'ebbed S.

ve müfâvaza-i meymûn-ı hullet-meşhûn-ı²⁴² mülûkâne ile savb-ı übbehet-i evb-i haşmet-füzûnlarına avd u insirâfa murahhas u me'zûn olmalarıyla, cânib-i ihlâskârlarından²⁴³ dahi te'yîd-i mebânî-i²⁴⁴ vifâk u ittihâd ve teşekkür-i²⁴⁵ mevâ'id-i hulvü'l-mezâk-ı tehâbb ü tevâdd zımında işbu rakîme-i muhâlasat-intimâ keşîde-i silk-i imlâ ve müşârün-ileyhimâ ile dergâh-ı sipihr-iştibâh-ı şâhânelerine arz u isrâ olınmışdır. Fîmâ-ba'd mehebb-i ittihâd-ı cânibeynden nesâyim-i dil-keş-hübûb-ı yek-cihetî vü ittifâk hıyâbân-ı ahvâl ve gülistân-ı âmâle-i vezân olup, dest-i kudret-i mâlik-i zimâm-ı kâm-rânî ve pâ-yi himmet-i mâlîde-i çeşm-i rikâb-ı zindegânî oldukça mebânî-i yegânegî vü ittihâd ve merâyir-i tevâfuk ü i'tizâd bir tarîk ile muhkem ü mübrem ve bir üslûb-ı mergûb üzere mü'ekked ü müstahkem ola ki kürûr-ı dühûr u a'vâm ve mürûr-ı²⁴⁶ leyâlî vü eyyâm ile pezîrâ-yı inhidâm ve karîn-i infisâm olmayup tarafeynden vesâ'il ve zerâyi'-i hullet ü muvâhât ve vasâ'il ve şevâki'-i? (شواقع) meveddet ü muvâlât mütetâbi' vü mütetâlî²⁴⁷ ve müte'âkıb ü mütevâlî olmak husûsları muktezâ-yı şîme-i kerîme-i şâhî ve mübteğâ-yı seciyye-i marziyye-i fütüvvet-penâhîleri idigi müstagnî-i tahrîr ü ta'bîr ve vâreste-i kayd-ı ta'rîf ü tahbîrdür. Bâkî hemîşe neyyir-i cihân-tâb-ı ikbâl ve ahter-i âlem-efrûz-ı iclâl [T 30a] maşrık-ı devlet-i lâ-yezâl ve ufk-ı haşmet-i bî-zevâlden tâli' vü tâbân ve lâmi' vü dırâşân bâd. *Bi'n-nebiyyi ve âlihi'l-emcâdü'l-mu'temed Alâallâhü'l-mülkü'l-ekrem*²⁴⁸. Mehmed el-Vezîrû'l-A'zam.

²⁴² hullet-meşhûn-ı T: hullet-i E.

²⁴³ ihlâskârlarından T: ihlâskârlarîlerinden S.

²⁴⁴ mebânî-i T: ma'ânî-i S.

²⁴⁵ teşekkür-i T: şükr-i S, B, M.

²⁴⁶ mürûr-ı T: mürûr u ubûr-ı S.

²⁴⁷ mütetâlî T: mütevâlî S, B, M.

²⁴⁸ ekrem R: ikrâm T.

Dârü's-sa'âde Agası hazretlerine cânib-i sadr-ı a'zamîden tahrîr olunan kâ'imenün sûretidür²⁴⁹

Menba'-ı zülâl-i birr ü nevâl ve mîzâb-ı mâ'ü'l-hayât-ı feyz ü efdâl olan mübârek kalem-i atûfet-rakam-ı husrevâne ve hâme-i şefkat-'alâme-i bende-perverâneleriyle²⁵⁰ iki kıt'a telhîsât-ı muhlisî üzerlerine²⁵¹ keşîde ve mânend-i jâle-i subh-dem evrâk-ı gülbün-rakîme-i pâşîde buyurılan hutût-ı hümâyûn-ı inâyet-meşhûn u meserret-makrûn-ı veliyyü'n-ni'amâneleri²⁵² tebâşîr-i sabîhatü'l-hayr [u] ikbâl-âsâ Çukadâr Süleymân kulları yediyle feyz-bahş-ı vürûd oldukda nevâbigü'l-kelim-i mülûkânelerinden her katre-i rengîni gül-i destâr-ı şâd-mânî ve her kelime-i bâ-fer ü temkîni zîb-i dibâce-i ömr-i câvidânî olmagla çend-rûz mukaddem âlûde-i teb-i ıztırâb ve girifte-i²⁵³ lerze-i pîç ü tâbî²⁵⁴ olduğım cürm-i nâgeh-zühûr-ı kusûrumun şüste-i zülâl-i afv u mekremet ve refte-i nesîm-i safh u inâyet buyurıldığın iş'âr ider²⁵⁵ kelimât-ı tesliyyet-fermâ ve fikarât-ı re'fet-intimâdan başka hasret-keş-i dîde-i emânî²⁵⁶ vü âmâl olan rûmâl-i²⁵⁷ atebe-i mekârim-iştîmâl-i husrevâneye cebhe-sây-ı darâ'et ü ibtihâl olmaga ihrâz-ı izn ü ruhsât beşâretini ve bu celfle-i inâyet ve cezîle-i âtîfetün teşrîfât-ı mülûkâna ilâvesiyle peyveste-i aksâ-yı merâtib-i emniyyem olduğu üzere ilâve-ber-ilâve ve inâye-ber-inâye hâlâ²⁵⁸ rikâb-ı kamer-tâb-ı cihândârîlerinde hâ'iz-i rütbe-i vâlâ-yı Silâhdârî olan izzetlü Mustafâ Beg²⁵⁹ senâverleri vesâtetiyle irsâl ve ihsânî işâretini hâvî²⁶⁰ olmagla;

Mısra':

Bilemem eyleyecek girye midür, hande midür?

²⁴⁹ hazretlerine cânib-i sadr-ı a'zamîden tahrîr olunan kâ'imenün sûretidür T: hazretlerine cenâb-ı sadr-ı a'zamîden tahrîr olunan kâ'imenün sûretidür E; cânibine sadr-ı a'zamîden tahrîr olunan kâ'imedür M; hazretlerine cânib-i sadr-ı a'zamîden tahrîr olunan kâ'imenün sûret-i ra'nâsıdır B.

²⁵⁰ bende-perverâneleriyle T: bende-perverâne ile S.

²⁵¹ üzerlerine T: üzerine M, B, S.

²⁵² veliyyü'n-ni'amâneleri T: veliyyü'n-ni'amâne S.

²⁵³ girifte-i T: giriftâr-ı M.

²⁵⁴ pîç ü tâbî T: pîç-tâbı S; pîç-tâb B.

²⁵⁵ ider T: - E, R.

²⁵⁶ emânî R: - T.

²⁵⁷ rûmâl-i T: rûmâlî-i S.

²⁵⁸ hâlâ R: - T.

²⁵⁹ beg T: paşa M.

²⁶⁰ ihsânî işâretini hâvî T: ihsânlarını işâretini hâvî M; ihsânlarını hâvî B; ihsânî beşâretini hâvî S.

Gâh girye-i sūrûr-ı [T 30b] dem-â-dem ile irvâ-yı hıyâbân-ı du‘â ve gâh hande-i hubûr-ı pey-der-peyî ile îfâ-yı hakk-ı şükr ü senâ olarak sümûm-ı²⁶¹ gumûm-ı çend-rûze ile huşkîde olan mezra‘a-ı ümmîd müceddeden ser-sebz-i tarâvet ve dıraht-ı tefsîde berg-i emel gül-hîz-i behcet olup, dest-yârî-i hulûs-ı taviyyet birle zemîn-i hüsn-i kabûl ü icâbet üzere bu resmle tarh-ı şükûfe-zâr-ı du‘âya ibtidâr olınmışdır.

Cenâb-ı terkîb-fermâ-yı anâsır u usûl ve imtizâc-bahşâ-yı ezmine vü fusûl, *celle şânühü ve behr? bürhânehü*, şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü a‘zam-ı havâkîn-i ümem ve efham-ı tâc-dârân-ı âlem, veliyyü’n-ni‘am, behiyyü’l-himem, pâdişâhımız efendimiz hazretlerinün mutarrâ-i gül-i gülbün-i hadîka-i devlet ü ikbâl ve pîrâye-i nihâl-i ravza-i zât-ı behce-i übbehet ü iclâl olan vücûd-ı nâzenîn-i şefkat-âgîn ve cesed-i mükerrrem-rûh-ı nemekînlerin²⁶² âsîb-i mükedderât-ı edvâr ve varak-gerdânî-i leyl ü nehârdan masûn-ı vikâye-i Samedânî ve mahfûz-ı huffâz-ı Sübhânî idüp, şemîm-i anber-vesîm-i re’fet-i husrevânelerin mu‘attar-ı meşâmm-ı âlem ve sâye-i²⁶³ atûfet-vâye-i veliyyü’n-ni‘amânelerin çetr-i müfârik-ı bendegân-ı râsih-dem eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi’n-nebiyyi’l-emîn*.

Çukadâr-ı merkûm kulları ile mîr-i mûmâ-ileyh senâverlerinün konakcısı bendeleri mâh-ı mübârek Cumâde’l-âhire’nün yigirmi altıncı sebt günü madrîb-ı hıyâm olan Filibe sahrâsına bir sâ‘at karîb yemeklik tarh olınan mahalde vâsıl-ı savb-ı muhlisî oldukda mîr-i mûmâ-ileyhün²⁶⁴ hâmil olduğu hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ve teşrîfât-ı behiyye-i mekremet-nümûnun mürâ‘ât-ı merâsim-i ta‘zîm ve istikbâline müsâ‘ade-i vakt olmamaktan nâşî yevm-i mezbûrda beş sâ‘at ilerü yolumuz üzere buldukları Babalı nâm karyede tevkîf ü ârâm ve irtesi Filibe’den hareketümüzde mûmâ-ileyhi²⁶⁵ karye-i merkûmeden mehter-hâne ve tâkım ile kaldırıp, iki sâ‘at [T 31a] berüsünde nüzûl olınacak Yeni Mahalle nâm menzilde ordû-yı hümâyûna îsâl için kethüdâmuz bendeleri merâsim-i ikrâm ve istikbâline ta‘yîn olunmagla menzil-i mezbûra nüzûlümüz akîbinde ber-vech-i muharrer âlây u ihtîşâm ve tevkîr ü ikrâm ile ordû-yı hümâyûna vusûllerinde hatavât-ı ta‘zîm ü ibcâl ile²⁶⁶ ba‘de’l-istikbâl avâtîf-ı aliyye-i husrevâne ve avârif-i seniyye-i mülûkânedden bu çâker-i inâyet-pervere i‘tâ vü ihsân buyurılan ferve-i semmûr-ı fâ’izü’s-sürûra dûhte-hil‘at-i mûrisü’l-behçet-i şehenşâhî pîrâye-i dûş-ı mufâharet ve şemşîr-i adüvv-tedmîr-i hâkânî zîver-i miyân-ı ubûdiyyet

²⁶¹ sümûm-ı T: hümûm u B, S.

²⁶² mükerrrem-rûh-ı nemekînlerin T: mükerrrem-i nemekînlerin S; mükerrrem-rûh-ı temkînlerin B, R, E.

²⁶³ ve sâye-i T: ve sâ’ir M.

²⁶⁴ mîr-i mûmâ-ileyhün T: - B.

²⁶⁵ mûmâ-ileyhi T: mûmâ-ileyh M.

²⁶⁶ ibcâi ile T: ibcâlle S.

kılınup²⁶⁷, dûş-ı atûfet-pûş-ı ibtihâcum sâyide-i²⁶⁸ küngüre-i mînâ-fâm ve tâbiş-i samsâm-ı iftihârüm²⁶⁹ revnak-şiken-i tîg-i Behrâm olduktan sonra beyâz üzerine²⁷⁰ çekide-i hâme-i inâyet-rakam-ı veliyyü'n-ni'amâneleri olan hatt-ı şerîf-i sa'âdet-redîf ile tenvîr-i dîde-i rıkkıyyet ve tezyîn-i cebhe-i darâ'et kılınmagla levâzım-ı tevkîr ü ihtirâm ve merâsim-i âdâb u ikrâm ile bendegân-ı huzzâr muvâcehelerinde feth ü kırâ'at olınup, hâvî olduğu ferâyid-i²⁷¹ inâyet-i bî-gâye-i şâhâneleri ta'vîz-i girîbân-ı rıkkıyyet kılınmagın devâm-ı eyyâm-ı ömr ü devlet-i zıllullâhî ve kıyâm-ı hıyâm-ı fer ü haşmet-i hilâfet-penâhî da'vâtıyla dest-i²⁷² tazarru' vü ibtihâl²⁷³ berdâşte-i dergâh-ı İzid-i müte'âl kılınmışdur.

Hakk celle ve alâ, şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, şehriyâr-ı zafer-şî'âr ve tâc-dâr-ı gerdûn-vakâr, velî-ni'metümüz, efendümüz hazretlerinün rûh-ı mücessem-i âlem ve mâye-i ârâmiş-i nev'-i benî Âdem olan vücûd-ı ikbâl-tev'em-i mülûkânelerin hal'-i müzer-keş-târ-ı câh u iclâle²⁷⁴ bâ'is-i ârâyış ü kerem ve serd rûzgârdan mahfûz-ı ferve-i âsâyış idüp, sâ'ika-i şemşîr-i hâkânîlerin hânûmân-ı sûz-ı e'âdî ve sâye-i şeh-per-i âtûfetlerin müfârık-ı bendegân üzere mütemâdî eylemekden hâlî olmaya. Âmîn²⁷⁵.

Bu çâker-i inâyet-perverleri [T 31b] bu vakte dek mazhar olduğım mekârim-i veliyyü'n-ni'amâne ve avârif-i husrevânedен öşr-i mi'şârınun edâ-yı hakk teşekkürinde âciz ü kâsır iken bu gûne teşrîfât-ı bende-nuvâzânelerinden fazla mertebe-i liyâkat ve istihkâkumdan efvân ve dâ'ire-i ümmîd ü tasavvurumdan bîrûn taltifât-ı kerîmâne ve mücâmelât-ı husrevânelerinün kavlen ve fi'len bir vechle edâ-yı şükkrine²⁷⁶ kudret ve bu mukâbelede degil ednâ inâyetleri mukâbili hakk-ı²⁷⁷ hıdmet hâric-i vus' u miknetüm olmagla bi'l-iktizâ lâzıme-i zimmet-i ubûdiyyetde olan acz u kusûrum mülâhazası bu abd-i zer-hırîdelerin ser-be-zânû-yı haclet ü şerm-sârî eylemekdedür²⁷⁸. Cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlak cümlemüzi mâye-i iksîr-i sa'âdet ve bâ'is-i rû-sefîdî-i dünyâ vü âhîret olan rızâ-yı yümn-i iktizâ-yı veliyyü'n-ni'amânelerine muvaffak eyleye. Âmîn²⁷⁹.

²⁶⁷ kılınup T: - E.

²⁶⁸ sâyide-i T: - E, R.

²⁶⁹ iftihârüm T: iftihâm E.

²⁷⁰ üzerine T: üzere B, M, S.

²⁷¹ ferâyid-i T: ferâ'id-i B, S.

²⁷² dest-i T: - E, R.

²⁷³ ibtihâl T: + birle M.

²⁷⁴ iclâle T: celâle S.

²⁷⁵ âmîn T: - E, R.

²⁷⁶ şükkrine T: teşekkürine B.

²⁷⁷ hakk-ı T: - S.

²⁷⁸ eylemekdedür T: eylemekde B.

²⁷⁹ âmîn T: - E, R.

Bu avâtıf-ı celîle-i husrevânenün sürûr u hubûrî güncîde-i havsala-i²⁸⁰ ta'bir degil iken, lutfen ve keremen mîr-i mûmâ-ileyh ogullarıyla terkîm ü takdîm buyurulan kâ'ime-i mekremet-‘alâmelerinde hod ızhâr²⁸¹ buyurulan merâsim-i dil-nüvâzî ve ta'birât-ı hâtır-sâzîleri ne mertebelerde bâ'is-i ibtihâcumuz oldığı muhtâc-ı beyân degildir. Bâ-husûs taraf-ı zâhirü'ş-şereflerinden îrâd olınan ârzû-yı mülâkât taraf-ı bî-merâlarından dü-bâlâ ve belki sad çendân idügi güvâhî-i kalb-i âgâhlarıyla²⁸² vâreste-i kayd-ı iştibâhdur. Hemân Cenâb-ı Bârî sa'âdetlü sultânımı dahı mesned-i sa'âdetlerinde dâ'im ü ber-karâr ve ihrâz-ı merâzî-i zıllullâhî ile bâhirü'l-iftihâr eyleye.

Egerçi cânib-i inâyet-makânib-i mülûkânedden bu def'a dahı hakk-ı çâker-i mekremet-perverlerinde cilve-ger-i minassa-i zuhûr olan nevâziş-i müstevcibü'l-hubûrun merâsim-i teşekkürine çesbân elfâz u terâkîb henûz yâfte-i kâr-gâh-ı imkân olmamagla bu bâbda târ ü pûd acz [T 32a] u kusûr ile nesîc-i deffe-i i'tizâr olan bir kıt'a telhîs-i ubûdiyyet-tansîs tahrîr ve bu esnâda Bogdân Voyvodası kulları tarafından Moskovlu'ya dâ'ir ba'zı havâdisi müş'ir bir kaç kıt'a takrîr kâğıdları ve kâ'imeleri dahı manzûr-ı nazar-ı atûfet-eser-i husrevâne buyurılmak için²⁸³ arz u tesyîr olınmagla cenâb-ı devletlerine dahı kâ'ime-i meveddet-‘alâme tahrîr ve firistâde-i nâdî-i devlet-masîrleri kılınmışdur. *Înşâallâhü Te'âlâ lede'l-vusûl* bundan böyle dahı hengâm-ı mülâkât-ı bâhirü'l-meserrâtlarına dek me'lûf u mu'tâd olduğumuz muhâtabât-ı kerîmâne ve mükâtebât-ı dil-nüvâzâneleriyle²⁸⁴ yâd u is'âd buyurmaları çeşm-daşt-ı hâlisü'l-fû'âdlarıdır.

²⁸⁰ havsala-i T: - E.

²⁸¹ خود T: dahı S.

²⁸² âgâhlarıyla T: âgâhlarına B, M.

²⁸³ buyurılmak için T: buyurılmagiçün B, S, M.

²⁸⁴ dil-nüvâzâneleriyle T: dil-nüvâzâneleri ile M.

**Müneccimbaşı Ahmed Efendi merhûma²⁸⁵ takvîm irsâlinde ba‘zı
ıstılâhât-ı²⁸⁶ nücûmiyye ve takvîmi müş‘ir²⁸⁷ tahrîr eyledükleri²⁸⁸
tezkirenün sûretidür²⁸⁹**

Hazretlerinin ufk-ı istivâ-yı ma‘rifet ve medâr-ı kutb-ı fatânet olan nâdî-i sa‘d-ittisâl ü şeref-iştimâllerine zîver-i zirve-i²⁹⁰ mürettebe-i mahabbet ve ârâyiş-nitâk-ı tedvîr-i icâbet olur da‘vât-ı dürriyetü’t-tenvîr ve tahiyyât-ı burciyyetü’t-te’sîr ithâfiyla zâyiçe-i feyz-eser-i tab‘-ı ma‘ârif-perverleri zîver-i ser-levha-i takvîm istinbâ kılınmak siyâkında inhâ olunur ki; bermuktezâ-yı irâde-i Kâdir-i Bî-çûn melik-i²⁹¹ nîm-rûz-ı arsa-pehnâ-yı gerdûn olan hurşîd-i cihân-efrûz sarây-ı mînâ-fâm-ı çarh-ı bûkalemûnda geşt ü güzâr-ı burûc u büyût iderek beytü’ş-şeref-i ikbâl ve menzil-i i‘tidâl olan burc-ı hamele nakl ü tahvîl ve fazâ’il-i²⁹² mâbeynü’ş-şatreyn-i leyl ü nehârı ta‘dîl itdükçe rü’esâ-yı erbâb-ı tencîm taraflarından arz u takdîm-i de‘b-i kadîm olan ihdâ-yı takvîme mahsûben dest-yârî-i hâme-i belâgat-tırâz ve i‘câz-kârî-i tab‘-ı sâhra-perdâz²⁹³ ile hem-nakş-ı safha-i Utârid ve reşk-i silk-i ferâ’id olan mektûb-ı [T 32b] meveddet-üslûbları

Beyt:

بساعتی که سعادت از وبر داختر

بطالعی که تولى²⁹⁴ بد وکند تقویم

mânend-i sa‘dü’s-su‘ûd resîde-i derece-i vürûd olup, erkâm-ı sutûrından istihrâc olınan arz-ı iklîmü’r-rü’ye-i ma‘rifet taraf-ı izzetünuze bâ’is-i tahrîk-i idâde-i mahabbet olmuşdur. Hâmil-i takvîm-i rakîme-i belâgat-terkîminüz olan âdemünüz itmâm-ı devre-i hıdmetiyle mâ’il-i²⁹⁵ merkez-i avdet olmagın nemîka-i muhâleset tahrîr ü irsâl olınmışdur. *İnşâallahü Te‘âlâ*

²⁸⁵ Efendi merhûma T: Efendi’ye B, S.

²⁸⁶ ıstılâhât-ı R: - T; ıstılâh-ı M.

²⁸⁷ müş‘ir T: mutazammın S.

²⁸⁸ eyledükleri T: itdükleri S, B, M.

²⁸⁹ tezkirenün sûretidür T: tezkire sûretidür B, M; nemîka-i enîkalarınun sûretidür R, E.

²⁹⁰ zirve-i T: zırh-ı S.

²⁹¹ melik-i T: fülk-i S, B, M.

²⁹² fazâ’il-i T: fazâyil-i E, R.

²⁹³ sâhra-perdâz T: sâha-perdâz S, B.

²⁹⁴ تولى T: تولا B, S, M.

²⁹⁵ mâ’il-i T: nâ’il-i B, M, S.

vusûlünde bundan böyle dahı tarafumuza olan alâka-i ihlâsların zîver-i hücre-i zamîr ve pîrâye-i sahîfe-i hâtır-ı ma'ârif-semîr eylemekden hâlî olmayup, (هیلج) zâyıçe-i icâbet ve neyyirü'n-nevbe-i isâbet olan da'vât-ı hayriyyeleri ile²⁹⁶ ta'dîl-i hareket-i mihr ü mahabbet eylemeleri me'mûldür. Bâkî hemîşe izz ü âfiyet dâ'im bâd²⁹⁷.

²⁹⁶ hayriyyeleri ile T: hayriyyeleriyle R, E.

²⁹⁷ mihr ... bâd T: mihr ü mahabbetleri me'mûldür B.

**Ahbâbdan birinün resânende-i mektûbî olan kisedârına igzâb
oldığı hâlde icâleten zebân-zed-i kalem-i hoş-rakamları olan
tezkirelerinün sûretidür²⁹⁸.**

Hazretlerinün huzûr-ı nezâket-mevfûrlarına me'mûl olan bî-vefâlıkları²⁹⁹ kadar³⁰⁰ da'vât-ı firâvân ve tahiyât-ı bî-pâyân ithâfıyla pürsîş-i hâtır-ı âtırları zîver-i rûz-namçe-i âmâl kılınur. Benüm sa'âdet-mendüm hazretleri nâkil-i rakîme-i fûrkat-âsâr kisedâr-ı sıklet-şi'ârınız nâhiye-i dûzahdan vezân olan bâd-i semûm ile hem-'inân gelüp, ordû-yı nusret-nişâna ta'arruz-resân olduklarından³⁰¹ sonra çiftçi elinde dogan ve sîne-i kâfirde îmân ve şeb-i yeldâda meh-i tâbân gibi mahbûs-ı ceyb ü bagal pür ü huliyy olan mektûb-ı dil-âşûbunuzu Çâhdan Bijen gibi ihrâc ve teslîm-i dest-i ibtihâc itmeyle rû'yet-i cemâl-i melâl-engîzinden hâsıl olan nâ'ire-i gazab ü infi'âlümüze cûy-bâr-ı kalem-i işve-rakamunuzdan [T 33a] cereyân iden zülâl-i³⁰² mihr ü mahabbetleri teskîn-bahş olmagla telâfî-i mâ-fât olmuşdur. Ancak tab'-ı safvet-nümâ-yı hevâda kalan harâret henüz ber-karâr olduğu mîzâb-ı hâmeden mâni'-i cereyân-ı midâd olmagın tatvîl-i manzûme-i vedâda imkân olmamak hasebiyle bahrdan katre bu kadarca tahrîre dahî derd-i fûrkatünüz ile seyelân üzere olan sirişk-i hûn-feşânumuz³⁰³ imdâd eylemişdür³⁰⁴. Ve's-selâm³⁰⁵.

²⁹⁸ Ahbâbdan birinün resânende-i mektûbî olan kisedârına igzâb olduğu hâlde icâleten zebân-zed-i kalem-i hoş-rakamları olan tezkirelerinün sûretidür T: Ahbâbdan birinün kisedârına ki, resânende-i mektûbdur igzâb olduğu hâlde icâleten zebân-zed-i kalem-i hoş-rakamları olan sûret-i tezkiredür S; Ahbâbdan birinün resânende-i mektûbî olan kisedârına igzâben icâleten zebân-zed-i kalem-i hoş-rakamları olan tezkireleridür B; Ahbâbdan birinün resânende-i mektûbî olan kisedârına igzâb oldukları hâlde icâleten zebân-zed-i kalem-i hoş-rakamları olan tezkire-i latîfelerinün sûretidür R, E.

²⁹⁹ bî-vefâlıkları T: bî-vefâlıklarından efvân B.

³⁰⁰ kadar T: - M.

³⁰¹ olduklarından T: oldukdan S.

³⁰² zülâl-i T: - S.

³⁰³ hûn-feşânumuz T: hûn-feşânuma M.

³⁰⁴ eylemişdür T: eyledi B.

³⁰⁵ Ve's-selâm T: - M, B.

**Merhûm u magfûr³⁰⁶ Sultân Mahmûd Hân aleyhi'r-rahmete ve'l-gufrân
hazretleri ve Sadr-ı A'zam cenâbları³⁰⁷ Buhârî-i Şerîf hatminde bulunup³⁰⁸
nâ'il-i ecr-i cezîl olmak ümmîdiyle Ayasofya-i Kebîr'de Kütüphâne-i
hümâyûnı teşrîf ve ba'de'l-hatm ba'zı kütüb-i nefîse dahı ziyâret³⁰⁹ ve
Hazret-i İmâm 'Ali kerremallâhu vechehu³¹⁰ hatt-ı kerâmet-nukatlarıyla
olan Mushaf-ı Şerîf'ün ketebesinde olan eşkâlün halli zımnında merhûm³¹¹
Râgıb Paşa hazretleri³¹² Mektûbî-i Sadr-ı A'zamî³¹³ iken muhallerin
ba'de'l-mütâla'a kaleme alup irtesi gün arz eylediği takrîr-i dil-pezîrün
sûretidür³¹⁴**

Mi'mârî-i hüsn-i himmet-i mülûkâne ve hendese-kârî-i mahz-ı mekremet-i husrevâne ile câmi'-i füyûzât-merâbi'-i Ayasofya-i Kebîr'ün civâr-ı kerrûbî-mesîrinde müceddeden binâ vü inşâ³¹⁵ ve ibdâ' vü ihyâ buyurulan kütüphâne-i feyz-nişâne ve savânü'l-hikme-i funûn-âşiyânede teberriken ve teyemmünen zîver-i rahle-i ta'zîm ve pîrâye-i sandûka-i tekrîm ü tefhîm olup, hâtîme-i³¹⁶ miskiyyü'l-hitâmında eser-i hâme-i i'câz-perver-i Haydarî olduğu ketebe 'Ali bin Ebû Tâlib ta'bîr-i berâ'at-semîri³¹⁷ ile merkûm u mevsûm olan Mushaf-ı şerîf ve Kur'ân-ı münîfün ziyâret-i mûrisü'l-müfâharetiyle ihrâz-ı teşerrûf ü iftihâr esnâsında ba'zı huzzâr 'Ali bin Ebû Tâlib resminde iştibâh vukû'ını izhâr ve bu terkîb-i belâgat-tertübün tevcîhinde nev'-i eşkâl olduğın iş'âr itmişler idi. Vâkî'â menşe'-i [T 33b] istişkâl olan Ebû lafzı meşâhîr-i kütüb-i nahviyyede mukarrer ü mestûr olduğu üzere esmâ-i sitte-i mu'telleden³¹⁸ olup, esmâ-i merkûmenün i'râbları i'râb-ı bi'l-hurûf ve yâ-i mütekellimden gayrıya izâfetleri sûretinde hâlet-i ref'leri vâv ile³¹⁹ ve hâlet-i nasb u cerrleri elif ve yâ ile olduğu e'imme-i nuhâtdan ittifâk-gerde-i cumhûr ve imâm-ı masâki'-i hutebâ ve kıdve-i

³⁰⁶ Merhûm ve magfûr T: Merhûm ve magfûrunleh S.

³⁰⁷ hazretleri ve Sadr-ı A'zam cenâbları T: - M; hazretlerinin ve Sadr-ı A'zam cenâblarının S.

³⁰⁸ bulunup T: bulunmalarıyla S.

³⁰⁹ ziyâret T: + olunup M.

³¹⁰ kerremallâhu vechehu T: radiyallahu anha M.

³¹¹ merhûm T: - B, S.

³¹² hazretleri T: - B, S.

³¹³ a'zamî T: a'zam M.

³¹⁴ Bu mektubun başlığı B Nüshasında "Sultan Mahmûd Hân ve Sadr-ı A'zam cenâbları Buhârî-i Şerîf hatminde bulunup Ayasofya Kütüphânesi'ne teşrîf ve ba'de'l-hatm kütüb-i nefîse ziyâret ve Hazret-i Ali hattıyla olan mushaf-ı şerîf ketebesinde olan eşkâlün halli zımnında Râgıb Paşa ba'de'l-mütâla'a kaleme alup irtesi arz itdiği takrîrdür." şeklindedir.

³¹⁵ inşâ T: inşâd B, S.

³¹⁶ hâtîme-i T: hâme-i B, S, M.

³¹⁷ berâ'at-semîri R: berâ'at-semîrleri T.

³¹⁸ mu'telleden T: mu'attaladan R, E.

³¹⁹ ile T: - S.

mefâhir-i bülegâ olan hazret-i Haydar-ı belîgü'l-edâ ki; ilm-i nahvun üss-i esâs-ı bâ-temkîn ve mebd-e-i cem'-i tedvîni olan nevâbigü'l-kelim-i meşhûre ve kavâ'id-i külliye-i ma'rûfe ya'nî

الفاعل مرفوع و ماسواه فرع عليه والمفعول منصوب و ماسواه فرع عليه والمضاف اليه³²⁰ مجرور و
ماسواه فرع عليه

der-ibtidâ³²¹ bu külliyyât müşârün-ileyh hazretlerinün yenbû'-ı ma'ârif ü hikem olan zebân-ı azbü'l-beyânlarından cârî olduğu âb-şâr-ı Furat-ı iştiâr iken anlardan bu gûne münâfi-i selîka-i Arabiyye³²² ve mugâyir-i kâ'ide-i nahviyye katre-i tereşşuhı gayr-ı mutasavver ve sehv ü hatâya hamli ise hatâ-yı mahz³²³ olduğu³²⁴ azher olmakdan nâşî bâdîyü'r-re'y câ-yı eşkâl ve mahall-i kîl u kâl olmagla bu abd-i fakîr killet-i bîdâ'a ve adem-i istitâ'a ile bu tahrîr-i bedî'ü't-ta'bîrün sıhhat-i terkîb ve selâmet-i üslûb u tertîbine bu vechle rakam-keş-i sahîfe-i icmâl ve safha-pîrâ-yı darâ'et ü ibtihâl olur ki; üsvetü'l-muhakkıkîn, kıdvetü'l-müfessirîn Beyzâvî-i behîşt-mekîn Sûre-i Leheb tefsîrinde

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ³²⁵

kerîmesinün cevâhir-i ma'ânîsin³²⁶ rişte-keş-i sımt-ı³²⁷ takrîr oldukdan sonra

وقرئ ابو لهب كما قيل على بن ابو طالب

deyü esmâ-i³²⁸ mu'telle-i merkümeden olup³²⁹, lafz-ı yedâya izâfeti hasebiyle kırâ'at-ı hafsa alâ kâ'idetü meşhuretü mecrûren yâ ile Ebî Leheb Ebû Leheb okınmak dahı câ'iz olduğın îrâd ve cevâz-ı mezkûra bi-'aynihi mahall-i iştibâh add olınan [T 34a] 'Ali bin Ebû Tâlib terkîbi ile istişhâd ve sultânü'l-mütebahhirîn Aliyyü'l-Kârî aleyhi rahmete'l-Bârî dahı tefsîr-i meşhûrında kemâ-kîleye bedel kemâ-kütibe lafzı ile tenvîr-i sıhhat-i müdde'âya bu vechle dahı³³¹ imdâd eylemişdür. Lâkin vücûh-ı kırâ'at-i hücec-i makbûleye³³² müntehî ve hüccet dahı bir kâ'ide vü illete mübtenî idügi cây-ı kelâm

³²⁰ T: - M. اليه

³²¹ der-ibtidâ T: ibtidâ S, B, M.

³²² Arabiyye T: garîbe S, B, M.

³²³ mahz T: fâhiş M.

³²⁴ olduğu T: idigi S.

³²⁵ Tebbet Sûresi 111/1. "Ebû Leheb'in iki eli kurusun (yok olsun o)! ...".

³²⁶ ma'ânîsin T: ma'ânîsine R, E.

³²⁷ sımt-ı T: - R.

³²⁸ esmâ-i T: + sitte-i S, B.

³²⁹ وقرئ olup T: - E, R.

³³⁰ mestûre T: mastûr B, S, M.

³³¹ dahı T: - S.

³³² makbûleye T: makbûle B, S.

olmamağla sâbıkü'z-zikr *Ebû Leheb* kırâ'atinün hücceti beyânında ba'zı muhaşşîlerün tahşiye-i metn-i müdde'â itmeleri muktezî görünür iken *yâ* budur ki; indlerinde kemâl-i zuhûrına³³³ ve *yâhûd fi'l-cümle ihfâ ve adem-i şüyû'ına binâ'en* Tefsîr-i Beyzâvî'nün zafer-yâb oldığımız havâşî-i meşhûresinde küme-yi siyeh-i zânû-yı hâmeye bu vâdîlerde ruhsat-ı cevelân virilmeyüp³³⁴, ancak necm-i ufk-ı fazîlet ve sa'dü's-su'ûd-ı menzil-i ma'rifet Mevlânâ Sa'dî Çelebî'nün ebkâr-ı ta'bîrât-ı Beyzâvî'ye pîrâye-bend-i³³⁵ nühûr olduğu ferâ'id-i ta'likâtında

وقرى³³⁶ ابو لهب لئلا يغير منه شئ فيشكل على السامع

deyü tasrîh ve *def'an li'l-eşkâl* adem-i tagyîr künyenün hüccet-i kırâ'at olduğına telmîh eylemişdür.

Bu icmâlün dahı fi'l-cümle tafsîli siyâk-ı kelâmdan bu vechle olmak fehm olunur ki; beyne'l-Arab³³⁷ sanâdîd-i ricâl-i elkâb ü künâ larıyla mezkûr ve muhaverât-ı a'vâmda kavâ'id-i nahviyyeden kat'-ı nazar ile ref' ve nasb u cerrinde meselâ *câ-i Ebû Talib ve zeheb-i Ebû Leheb ve ühibbü Ebû Tâlib ve la'netullahi alâ Ebû Lehebin* deyü künâ-yı mebnî sûretine ifrâğ idegeldükleri mesmû' vü meşhûr olmağla çünki müdâhil-i mesâmi' Ebû Leheb ve Ebû Tâlib³³⁸ sûretiyle³³⁹ memlû vü meşhûndur. Binâ'en aleyh kırâ'at-ı Ebû Leheb'e zehâb-ı³⁴⁰ Ebû Tâlib ve Ebû Leheb itlâk olundığı halde, Ebû Talib ve Ebû Leheb'ün gayrı olmak üzere tefehhüm ve eşkâlden³⁴¹ ictinâb nüktesine mübtenî olmuş ola. Bu sûretde kitâbet-i şöhre te tâbi' [T 34b] ve Mevlânâ 'Aliyyü'l-kârî'nün ta'bîri üzere kırâ'at-ı kitâbete tâbi' olmak fehm olunur. *Alâ kile't-takdîreyn ketebe 'Ali bin Ebû Tâlib* terkîbi belîg ü fasîh³⁴² ve üslûb-ı merkûm üzere kitâbeti sahîh olur.

Şi'r:

ان سل اقلامه يوماً ليعملها

انساك كل كمي هزّ عامله

³³³ zuhûrına T: + binâ'en M.

³³⁴ virilmeyüp T: virilmemişdür B.

³³⁵ pîrâye-bend-i T: pîrâye-i S, B, M.

³³⁶ وقرى R: وقراءى T.

³³⁷ beyne'l-Arab T: inde'l-Arab M.

³³⁸ Ebû Leheb ve Ebû Tâlib T: Ebû Tâlib ve Ebû Leheb S.

³³⁹ sûretiyle T: sûretinde B, S.

³⁴⁰ zehâb-ı T: dühât-ı B, M, S.

³⁴¹ eşkâlden T: eşkâlinden M.

³⁴² belîg ü fasîh T: fasîh ü belîg S.

وان اقرّ على رق انامله

اقرّ بالرقّ كتاب الانام له

mazmûnı ser-nâme-i manzûme-i fesâhat ve unvân-ı menşûr-ı berâ'atı olan zât-ı belâgat-simât ü fazâ'il-âyât ya'nî Hazret-i³⁴³ Haydar-ı bâhirü'l-kerâmâtun çekîde-i hâme-i i'câz ve reşha-i yerâ'a-i sihr-güdâzı olan ketb ü tahrîrün şâ'ibe-i sehv ü hatâdan müberrâ ve nakîza-i habt u aşvâdan mu'arra idügi müselle-i kâffe-i üdebâ ve meczûm-ı cumhûr-ı fudalâdur. *Kerremallahü*³⁴⁴ *vechühü radiyallâhü*³⁴⁵ *anha*.

³⁴³ Hazret-i T: - B, S.

³⁴⁴ Kerremallahü T: + Te'âlâ M.

³⁴⁵ radiyallâhü T: + Te'âlâ S.

Ordû-yı hümâyûn kâdîsı Es‘ad Efendi’ye yazılmışdır

Hazretlerinin dârü’l-fasl-ı de‘âvî-i fazl ü efdâl savânü’l-hikme-i³⁴⁶ nesh-i nâdire-i ilm ü kemâl olan nâdî-i ma‘ârif-tertib ü avârif-terkîblerine kânûn-ı ta‘zîm ve külliyyât-ı tekrîm birle şâyeste-i imzâ-yı kabûl ü icâbet ve bâyiste-i mezâk-ı şeker-rîz-i isâbet olmaga çesbân vesâyik-i da‘vât-ı bedâyi‘ü’t-ta‘bîr ve ma‘âcîn-i tahiyât-ı belîgü’t-te’sîr ithâfî ile pürsîş-i hâtır-ı âtır-ı hikem-müzâhirleri dîbâce-i tervîhü’l-ervâh-ı istinbâ ve unvân-ı kabâle-i istiknâh ü istiksâ kılınmak halâlinde mecbûl ü meftûr oldukları seciyye-i raziyye-i ahbâb-nuvâzî³⁴⁷ ve meleke-i râsiha-i hâtır-sâzîleri üzere istihbâr-ı ahvâl-i ihlâskârî havâle-gerd-i mahkeme-i istikşâf ve istimzâc-ı etvâr-ı vefâdârî girifte-i sebbâbe-i isti‘tâf buyurılır ise *bi-‘inâyeti’l-melikü’l-ekber*³⁴⁸ libâce-i âfiyet-der-ber ve imâme-i sıhhat-ber-ser olup, râtibe-i zimmet-i hulûsumuz olan vazâ’if-i da‘vât-ı ehibbâ benân-ı hulûs-ı cenân ile müselleme dergâh-ı [T 35a] Kâdîyü’l-hâcât ve mahfûz-ı derc-i ihtisâsumuz olan ma‘âcîn-i³⁴⁹ hulûs-âgîn ezkâr-ı eviddâ meblag-ı la‘l-pâre-i zebân ile lezzet-bahş-ı zâ’ika-i muvâlât kılınmaktadır. Hem-vâre sadr-ârâ-yı mahâkim-i mecd ü iclâl ve müdebbir-i şifâhâne-i sa‘âdet ü ikbâl olalar. Gâh ü bî-gâh tenmîk-i kabâle-i meveddet ile isbât-ı müdde‘â-yı muhâlesete ibrâz-ı hüccet ve tesvîd-i nüsha-i illet ile matlab-ı³⁵⁰ tesâmuhlarından istişfâ vü istidvâya mübâderet olunmamak hâleti giriftârî-i teb-i³⁵¹ gurbet ve harâret-i buhrân-ı nakl ü hareket ile mülâzemetimizden neş‘et itdigi reşk-i zekânet-i³⁵² Kâdî İyâs olan zihn-i fatânet-istînâslarına hüveydâ ve dâg-ı nabz-âşinâyî-i Câlînûs olan tab‘-ı nakkâd-ı hazâkat-me’nûslarına zâhir ü peydâ olmagla o bâbda ızhâr-ı³⁵³ ‘alâyim ü esbâb münâfî-i kavâ‘id-i hikmet idügi bî-irtiyâbdur. Bu esnâda fi’l-cümle temelmül-i şevâgilden âsûde-i pister-i ferâg olduğumuz tecrübe-i hazak-hâme-i³⁵⁴ hikmet-nigâr ve mümârese-i yerâ‘a-i vâsıtî-şî‘âr zımnında sûret-i mektûbda bir nüsha-i garîbü’t-terkîb ve bir ma‘cûn-ı ‘acîbü’t-tertib ibdâ‘-ı mersûm sahîfe-i mütehayyile iken nevbet nâgeh zuhûr-ı gıbb-ı gavâyil mizâc-ı hulüvv ü âsayîşi yine merkez-i i‘tidâlden ve seylâb-ı arak-ı pîç ü tâbdan³⁵⁵ sûret-i merkûmeyi sahîfe-i hayâlden şüst ü zâ’il itmekle eczâhâne-i hâfızada ne

³⁴⁶ savânü’l-hikme-i T: savânü’l-hikmet-i S, B, M.

³⁴⁷ ahbâb-nuvâzî R: ahbâb-nuvâz T.

³⁴⁸ bi-‘inâyeti’l-melikü’l-ekber T: bi-‘inâyetillahi’l-melikü’l-ekber B, S.

³⁴⁹ ma‘âcîn-i T: ma‘cûn-ı M.

³⁵⁰ matlab-ı R: مطب S, B, M, T.

³⁵¹ teb-i R: - T.

³⁵² zekânet-i T: zekâvet-i B, S.

³⁵³ ızhâr-ı T: - E, R.

³⁵⁴ حنق hâme-i T: hâne-i B, S.

³⁵⁵ pîç ü tâbdan T: pîç-tâbdan B, S, M.

mesâ'il mertebe vü şettâ ve ne müfredât ü mürekkebât eczâdan³⁵⁶ olmagla³⁵⁷ küfüv-i idâmm-ı Mûsâ magzâsınca ber-hilâf-ârâ-yı hükemâ ibtâl-i butlân-ı halâ itmişdür. Ve'l-hâsıl eczâ-yı tasavvurât-ı merkûme resîde-i rütbe-i tasdîk ve gûfte-i hâven-i tahkîk olamamagla³⁵⁸ bu nüsha-i sehlü'l-me'haz ve sâde terkîb ile şimdilik tebrîd-i harâret-i iştiyâka³⁵⁹ ibtidâr olındığı hâtime-i gâyetü'l-beyân-ı ihlâsumuzdur. Fîmâ-ba'd dahı hâvî-i vedâd-ı muhlisî ve Tahâvî-i ihlâs-ı dâ'î pes-mânde-i tâkçe-i³⁶⁰ nisyân buyurılmayup, havâle-i nigâh-ı i'tinâ ve taklîb-i evrâk-ı istinbâya sezâ buyurmaları enmûzec-i külliyât-ı recâmuzdur.

³⁵⁶ eczâdan T: eczâ S.

³⁵⁷ olmagla T: - E, R.

³⁵⁸ olamamagla T: olmamagla S.

³⁵⁹ iştiyâka R: iştiyâk T.

³⁶⁰ tâkçe-i R: صافجة T.

**[R 35a] Bu dahı taraf-ı Sadr-ı A‘zamî’den İrân Şâh’ı cânibine
tahrîr ü firistâde kılınan mektûb-ı dilkeş-ta‘bîrün sûretidür³⁶¹**

Mâdâmki âferînende-i kâr-hâne-i mümkinât وتمت الاؤه³⁶² و عمّت نعمائوه³⁶² şîrâze-dûzî-i icrâ-yı nizâm-ı umûr-ı mehâmm ve târ-bendî-i evrâk-ı mecmû‘a-i mesâlih-i enâm için bir bende-i sa‘âdet-mend-i bahtiyârun³⁶³ hızâne-i kâbiliyyet ü istihâline cevher-i isti‘dâd-ı izz ü câh idâ‘ ve tertîb-i revâbıt-ı esbâb ü müsebbibât muktezâsınca hulûl-i vakt-i merhûnda hükm-i mu‘allak-i temşiyet [ü] meşiyetin ikâ‘ ile havme-i himâyetin âsâyış-gâh-ı müstemendân ve havzâ-i hıyâzetin penâh-ı zîr-destân eyleye. Ol mihr-i sa‘âdet ü iclâl-i kâm-kârî ve sipihr-i devlet ü ikbâl-i bahtiyârî, ahter-i tâbende-i burc-ı i‘tibâr, gevher-i zîbende-i dürc-i iftihâr, serîr-ârâ-yı taht-gâh-ı Husrevî, şeref-bahşâ-yı dîhîm-gâh-ı Kisrevî, dürr-i yektâ-yı ser-bülendî, gurre-i garrâ-yı cebîn-i ercümendî, hayrû’l-halef-i evreng-nişînân-ı Kisrâ vü Cem, ni‘me’l-bedel serîr-ârâyân-ı mülk-i Acem, temîme-i bâzû-yı celâlet ü kâm-rânî, yetîme-i kılâde-i übbehet ü kişversitânî vü memleket-ârâyî, Âlî-hazret, sâmi-rütbet, gerdûn-saltanat, kamer-tal‘at, me‘âlî-menkabet, sipihr-menzilet, Müşterî-sîret, Utârid-serîret, vâlâ-makâm, Süreyyâ-ihtişâm, [R 35b] revnak-efzâ-yı dîhîm-gâh, şâh-ı vâlâ-câh-ı³⁶⁴ mu‘allâ-dest-gâh, saltanat-penâh

لا زالت نيرت دولته شارقتة من مشارق العز و الاقبال و كواكب³⁶⁵ رفعته لامعة من مطالع المجد و

الاجلال

hazretlerinün esnâ-yı medâric-i mecd ve kemâl-i devlet ü kâm-kârî ve erikkâ-yı ma‘âric-i izz ü iclâl-i sa‘âdet ü bahtiyârî olan me’vâ-yı nazîr-ı³⁶⁶ müttesi‘ü’n-nitâk-ı ulüvv ü irtikâ ve magnâ-yı hatîr-i mürtefi‘ü’r-revâk-ı sümüvv ü i‘tilâları hem-vâre müverred-i envâ‘-ı mesâ‘î vü me’ser ve masdar-ı esnâf-ı beşâyir ü müfâhir olmak ed‘iye-i müstecâbe-i zâhîretü’t-te’sîr ve esniye-i müstetâbe-i bâhîretü’t-tevkîr edâsı mevkûl-i uhde-i temahhus? u ibtihâl ve süpürde-i zimmet-i istikânet ü ibticâl kılındığı mürâ‘ât-i merâsim-i i‘zâz u iclâl ile ibânet ü

³⁶¹ Bu dahı taraf-ı sadr-ı a‘zamîden İrân Şâhı cânibine tahrîr ü firistâde kılınan mektûb-ı dilkeş-ta‘bîrün sûretidür R: Lisân-ı sadr-ı a‘zamîden Şâh-ı İrân’a tahrîrâtur B; Sûret-nâme M; Sûret-i arz-ı hâl ez-cânib-i sadr-ı uzmâ be-taraf-ı Şâh-ı İrân nüvişte şüde S.

³⁶² نعمائوه R: نعمانه B.

³⁶³ bahtiyârun R: bahtiyârı B.

³⁶⁴ vâlâ-câh-ı R: - B, S, M.

³⁶⁵ كواكب R: كوكب M, S, B.

³⁶⁶ nazîr-ı R: - S.

inbâ ve hakikat-me'âl-i hâl-i zamîr-i münîr-i âfîâtâb-nazîr-i şâhî ve hâtîr-ı hatîr-i mihr-i tenvîr-i Cem-câhîlerine bu vech üzere arz u inhâ olunur ki; râz-dân-ı hakâyik-i irâdet-i ezeliye ve esrâr-şinâs-ı dakâyik-i hikmet-i ilmiyye olan ukalâ-yı bârîk-beyyin ve nûbelâ-yı basîret-âyîn indinde zâhir ü hüveydâ ve şevâyib-i³⁶⁷ reyb ü hafâdan müberrâdur ki, ber-güzîde-gân-ı benî nev'-i insân³⁶⁸ ve medâr-ı intizâm-ı kâr u bâr-ı âlem ü âlemiyân olan bâlâ-nişînân-ı esirre-i adl ü dâd ve hudâvendân-ı mesânîd-i nısfet ü iktisâdun mutârâha-i meveddet ü vedâd ve mu'âkide-i tehâbîb ü ittihâdları ser-mâye-i salâh-ı ahvâl-ı ibâd ve vâsita-i emn ü emân-ı emsâr u bilâd olup, husûsan âfîâtâb-ı âlem-tâb-ı devlet kâhire-i hurşîd-i cihân-efrûz-ı azamet bâhire-i nûr-ı bâsıra-i şevket ü şehriyârî gurre-i nâsiye-i saltanat u cihândârî mazhar-ı âyât-ı

إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا³⁶⁹

râfî'-i râyât ve *kelimetullahi'l-ulyâ* Tehemten-meydân-ı kâr-zâr-ı sâhib-kırânî, İskender-rüzgâr-ı kişver-sitânî, hudâvendigâr-ı sâhib-i tâc u dîhîm, fermân-fermâ-yı heft-iklîm mümehhid-i kavâyim-i³⁷⁰ şer'-i mübîn-i Ahmedî, müşeyyed-i deyâim-i dîn-i metîn-i Muhammedî, mâlikü'l-emâneti'l-uzmâ fî'l-âfâk, vârisü'l-hilâfeti'l-kübrâ ale'l-ıtlâk, müstahdem-i e'âzümü'l-mülûk ve's-selâtin müsta'id-i efâhimü'l-akyâl³⁷¹ ve'l-havâkîn nâsirü'l-hakk ve'd-devlet ve'd-dîn, gıyâsü'l-İslâm ve'l-müslimîn, vâzı'-ı kavâninü'l-adl³⁷² ve'l-iktisâd zıllullahi'l-memdüd alâ müfârıkü'l-ibâd, mü'essis-i bünyânü'd-devletü'l-mü'eyyide müseddid-i erkânü's-saltanatü'l-mü'ebbede, kâsir-i a'nâkü'l-kefere ve'l-müşrikîn, kâhir-i esnâfü'r-r[â]fıza ve'l-mülhidîn, kehfü'l-müşrikîn melâzü'l-hâfikeyn, sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn, hâdimü'l-haremeyni'ş-şerîfeyn^{373*}, bâsit-i bisâtü'l-emn ve'l-emân, nâsib-i nisâbü'l-adl ve'l-ihsân, el-mü'eyyed bi-te'yidillâhü'l-azîzü'l-müste'ân, âsmân-ı ferr ü şevket, ikbâl ü saltanat, tev'emân-ı feth [R 36a] ü nusret, kahramân-ı ma' u tıyn pâdişâh-ı heft-kişver, şehriyâr-ı bahr ü berr, mâlik-i mülk-i İskender³⁷⁴, husrev-i rûy-ı zemîn, gevher-i kân-ı celâlet, nahl-i bâg-ı ma'delet, kevkeb-i burc-ı sa'âdet, merkez-i dünyâ vü dîn; şevketlü, kudretlü,

³⁶⁷ şevâyib-i R: şevâ'ib-i B, S.

³⁶⁸ benî nev'-i insân R: nev'-i benî insân S.

³⁶⁹ Bakara Sûresi 2/124. "...Seni (Hz. İbrâhim) insanlara önder (imam) yapacağım...".

³⁷⁰ kavâyim-i R: kavâ'id-i M.

³⁷¹ efâhimü'l-akyâl R: efâhimü'l-ikbâl E.

³⁷² kavâninü'l-adl R: + ve'l-ihsân B.

³⁷³ hâdimü'l-haremeyni'ş-şerîfeyn R: + ilh S; hâdimü'l-haremeyni'ş-şerîfeyn el-muhteremeyn B.

* "Âlî-hazret ... hâdimü'l-haremeyni'ş-şerîfeyn" belirtilen aralıktaki metin aynı kanaldan istinsah edildiği düşünülen Bayezid (B), Medîne Şeyh Arif Hikmet (M), Süleymaniye Reşid Efendi (S) nüshalarında müstakil bir mektup halinde görülmektedir. Ragıp Paşa Kütüphanesi (R) ve bu nüshadan neredeyse birebir istinsah edilmiş Edirne Selimiye (E) nüshasında ise bu kısım; mektupta yer alan elkabın devamı niteliğinde ve metnin devamı suretindedir. Dolayısıyla bu çalışmada daha muteber olduğunu düşündüğümüz R ve E nüshaları baz alınarak metin tesis edilmiştir.

³⁷⁴ İskender R: İskenderî B; Sikender S.

azametlü, mehâbetlü, kerâmetlü, efendüm³⁷⁵; pâdişâh-ı azamet-dest-gâh *eyyedallâhü kuvvâh* hazretlerine, muvâfakat-ı kîş [ü] i'tikâd gibi³⁷⁶ urvetü'l-vuskâ-yı yek-cihetî ve ittihâd-ı derdest-i i'tisâm u i'tizâd iken izâ'a-i bîdâ'a-i mahabbet ü vedâd itmek mugâyir-i kânûn-ı akl ü reşâd ve muhâlif-i düstûr-ı sıdk u sedâd oldığı melhûz-ı hâtır-ı diyânet [ü] kîş ve tab'-ı nasfet-endîşleri olup, vesîle-i insidâd-ı bâb-ı fiten ü fesâd ve zerî'a-i istidâd-ı emr-i muvâfakat u ittihâd olur vech üzere³⁷⁷ ebvâb-ı mükâfaha vü münâza'a ve şedd-i itnâb-ı musâlaha vü müvâda'aya ruhsat-ı kâmile ile nâm-zed ba's u ta'yîn buyurılan Molla Nusret'ün meştâ-yı sipâh-ı zafer-penâh-ı³⁷⁸ Osmânî olan Kirmânşâhân'a³⁷⁹ vürûdî ser-'asker sa'âdetlü³⁸⁰ Vezîr Ahmed Paşa hazretleri tarafından arz u i'lâm ve bu bâbda rızâ-yı Devlet-i Aliyye-i ebed-bünyân isti'lâm olındukda bu maslahat-ı hayr-encâm ve mâdde-i meymenet-fercâm, ser-mâye-i âsâyîş-i enâm olmagın bu mütemahhız-ı musâdakât-irtisâm kablinden ibârât-ı lâyika-i hikmet-âmîz ve işârât-ı rayika-i³⁸¹ hullet-engîz ile istirzâ'-yı³⁸² tab'-ı bülend-i hıdvâne ve istisfâ-yı zamîr-i istignâ-pesend-i mülûkânede³⁸³ bezl-i mâ-hasal-i sa'y u ihtimâm ve *bi-avnullahi Te'âlâ* tahsîl-i rızâ-yı meymenet-iktizâ-yı hazret-i şehensâh-ı Dârâ-gulâm kılındukdan sonra murahas-ı mûmâ-ileyh Molla Nusret ile ahvâl-ı sulh u salâhı mükâleme ve evsak-ı vücûh-ı³⁸⁴ istihkâm u istikrâr üzere teşyîd-i kava'id-i müsâleme için kabl-i Devlet-i Aliyye-i ebed-bünyân-ı Osmânî'den dahı ser-'asker-i müşârün-ileyh hazretlerine ruhsat-ı hümâyûn-ı mülûkâne-i erzânî ve ısdâr-ı hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı cihânbanî kılınmagın mızreb-i hıyâm-ı zafer-fercâm olan zâhir-i Hemedân'da bast-ı mukaddemât-ı mükâlemeye âgâz ve mahzûn-ı sanâdîk-i sudûr-ı vükelâ-yı sulh olan hafâyâ-yı kazâyâ ibrâz olunup, *bi-avnullahi Te'âlâ*, dürrütü't-tâc-ı târik-i leyâlî vü eyyâm ve vâsıtatü'l-akd-ı takâsîr-i şühûr u a'vâm olan bir vakt-i firûz [u] ferhunde-fercâm ve bir rûz-ı meymenet-endûz [u] hayr-encâmda on iki mevâdd u şürût üzerine³⁸⁵ maslahat-ı müstahsene-i musâfât-nizâm ve cerîde-i muvâfakat u ittihâda hüsn-i hitâm virilmekle tarafeynden tahrîr-i vesâyik-i mestûre ve terkîm-i temessükât-ı memhûre kılınup, mücebberince tasdîk-nâme-i hümâyûn-ı şehensâhî ısdâr olınmak üzere kavl ü karâr olındığı murahas-ı mezbûr Molla Nusret'ün memhûr temessüki

³⁷⁵ şevketlü, kudretlü, azametlü, mehâbetlü, kerâmetlü, efendüm R: şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, azametlü, kerâmetlü, efendüm S; şevketlü, azametlü, inâyetlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, efendüm E.

³⁷⁶ gibi R: - M.

³⁷⁷ üzere R: + sedd-i E.

³⁷⁸ zafer-penâh-ı R: nusret-penâh-ı S.

³⁷⁹ Kirmânşâhân'a R: Kirmânşâh'a B, S.

³⁸⁰ sa'âdetlü B: - R, E.

³⁸¹ rayika-i R: ra'ika-i B, S.

³⁸² istirzâ'-yı R: istirzâ'-ı S, B, M.

³⁸³ mülûkânede R: mülûkâne M.

³⁸⁴ vücûh-ı R: vücûh ile M.

³⁸⁵ üzerine R: üzere S.

ile ma‘ân ser-‘asker-i müşârün-ileyh tarafından arz [R 36b] u i‘lâm olinmagın ber-minvâl-i muharrer insidâd-ı derîce-i (قرع³⁸⁶) ve kifâh ve in‘ikâd-ı merâ’ir-i sulh u salâh cânib-ı nîk-hâh-ı cenâb-ı şâhîlerinden mübârek rikâb-ı kâm-yâb-ı mülûkâneye arz u telhîs olup, mukarrer mazmûn-ı temessükât olan tasdîk-nâme-i hümâyûn muvâfakat-‘alâme-i hidîvâne-i şeref-bahş-ı sudûr ve firistâde-i huzûr-ı fâ’izü’n-nûr olmagın savb-ı savâb-cûy-ı musâdakat-ı havllerinden dahı te’sîs-i esâs-ı mü’âlefet ü istînâs ve teşyîd-i kavâ’id-i müsâleme-i mümteni‘ü’l-indirâs içün işbu muhâleset-nâme-i nîk-hâhı tenmîk ü tahrîr ve merfû‘-ı arza-gâh-ı ikbâl-masîrleri kılınmışdur. *Bi-tevfikillâhi Te‘âlâ*, minvâl-i muharrer üzere ebvâb-ı müsâlemet ü mühâdenet meftûh ve sudûr-ı mü’âlefet ü mühâdenet meşrûh olup, te’ekküd-i vesâyik-ı ahd u peymân ve temehhüd-i sevâbık-ı half u îmân ile müdâhil-i tebâyün ü teşâkkuk mesdûd ve menâhil-i necâyib ü tevâfuk mevrûd olmagla vedâyi‘-i Hâlıkü’l-berâya olan aceze-i re‘âyâ hümûd-ı nevâ’ir-i belvâ vü mihen ve sükûn-ı nevâyir-i şahnâ-dâfînden nâşî müteneffis-i su‘edâ-yı nevâ’ib ve müte’ennis-i rüfekâ-yı mekâsib olup, bu musâlaha-i mü’essesetü’l-ahkâm ve müsâleme-i mesdûdetü’l-mehâmm ki; mebnâ-yı esâs-ı vesâkat-ı mesâs-ı metânet ve istihkâmî-i³⁸⁷ yek-cihetî-i mu’âhât-ı dîn ü İslâm ve pâ-dâşî-i ittibâ‘-ı sünnet-i seyyidü’l-enâm aleyhi efdalü’s-salavat³⁸⁸ ve’s-selâmdur. *İnşâallahü Te‘âlâ* mede’l-eyyâm, pâ-y-dâr-ı zemîn-i bekâ vü devâm ve mahrûs-ı tavârik-ı inhirâm u infisâm olup³⁸⁹, akvâm-ı³⁹⁰ esbâb-ı marzî-i mülk-i allâm olmagla bâ’is-i hasânet-i ma‘âkıl-ı vedâd ü vifâk ve rasânet-i mebânî-i³⁹¹ ahd ü mîsâk olan de‘âyim-i şurût u kuyûd ve kavâyim-i rûsûm u uhûdun

Mısra‘:

انَّ العهود لدى اهل النهى ذمم

muktezâsınca cânib-i devlet-i ebed-bünyân-ı Osmânî kabilinden mürâ‘ât-ı ahkâm-ı devâm u istimrâr ve mu‘âtât-ı esbâb-ı vesâkat ü istikrârı muhakkak u mukarrer olup, mütemmim-i bakâyâ-yı mevâdd ve mukavvim-i kazâyâ-yı hubb u vedâd olan büyükilçi dahı karâr-dâde-i ba’s u tesyîr ve temîme-i bâzû-yı murâfakatı kılınacak nâme-i hümâyûn-ı musâdakat-meşhûn-ı şehensâhî dahı rakam-zede-i ketb ü tahrîr olmagla taraf-ı bâhirü’s-şeref-i şâhîlerinden dahı mü’ekkid-i âvâhî-i hullet u mu’âhât ve mümehhid-i revâsî-i meveddet ü müvâlat olur. Hasâyil-i mahmûre-i musâdakat [u] dost-gânî ve mahâ’il-i maksûde-i muvâfakat u mihrîbânî

³⁸⁶ قرع R: قراع B, S, M.

³⁸⁷ istihkâmî-i R: istihkâm-ı B.

³⁸⁸ aleyhi efdalü’s-salavat R: aleyhi’s-salavat S.

³⁸⁹ olup R: olmayup B, M.

³⁹⁰ akvâm-ı R: akvem-i M, S.

³⁹¹ mebânî-i B: - E, R.

ile istibkâ-yı mehâsin-i emn ü emân ve istinmâ-yı meyâmin-i da‘at ü itminân buyurmaları der-
hâst nîk-hâh-ı³⁹² bî-iştibâhdur. Bâkî hemîşe âfitâb-ı âlem-tâb-ı evc-i saltanat u şâhî tâbende ve
sâye-i mevhibet vü efzâl-i Cem-câhî ber-müfârık-ı zîr-destân pâyende bâd. *Bi-Rabbi ’l-ibâd.*

³⁹² nîk-hâh-ı R: nîk-hâhî-i S.

[R 40b] İstanbul'da ricâl-i Devlet-i 'Aliyye'den birine Haleb Vâlisi iken irsâl buyurdukları kâ'ime sûretidür³⁹³

Benüm sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü, karındâş-ı e'azzum efendi-yi sûtüde-şiyem hazretleri;

Bundan esbak çukadârinuz Hâcc Mehmed yediyle meb'ûs-ı mektûb-ı hakâyik-mashûbumuzun³⁹⁴ cevâbı olmak üzere bu def'a kapu kethüdâmuz 'Ali Aga tarafından takdîm olunan kitâb-ı bedâyi'-nisâbları bir dem-i firûzî vü hurremde meserret-bahş-ı vürûd olup, *kabli bürhetün-mine'z-zamân* sahîfe-i takvîm ve istihâllerinden istihrâc-gerde-i münecim-i mütehayyilemüz³⁹⁵ olan delâ'il-i fatânet ü dirâyet ve mehâyil-i kiyâset ü ferâsetlerinde dakîka tahallûf itmeyüp, ânen-fe-ânen terettüb iden âsâr u ahkâmınun tabak-ı melhûz ve vefk-i müdde'âmuza mutâbık u muvâfık zuhûrı egerçi; bi'd-defa'ât tecârüb-i sahîha ile resîde-i zirve-i tahakkuk³⁹⁶ ve yakîn olmanın isâbet-i hads-i 'âcizânemüze istihsân olınmakda idi. Fe-emmâ hakk bu ki; bu def'a dîbâce-i enmûzec-i ma'ârif ü me'ser ve zâyîçe-i ahkâm-ı külliyye-i mekârim ü mefâhirleri 'add olinmaga şâyân ü bâri'³⁹⁷ Aristo-dakâik-i Zemahşerî itlâkına çesbân ü nümûdar olan zebîre-i³⁹⁸ hâme-i belâgat-vefîre-i hikem-i nebîrelerinde îdâ' olunan 'ibârât-ı behiyyetü'n-nikât ve isti'ârât-ı bedi'atü't-teşbîhat mütâla'a-ı miftâh u telhîsden mugnî ve mutâraha-i mebâhis mutâharât ve muhâkemâtı mensî olmak hasebiyle hakk-ı hakîk-i bi'l-kabûllerinde müte'eyyid-i hüsn-i zann-ı sâdikumî³⁹⁹ bi'z-zât ve kendi⁴⁰⁰ hakk-ı 'âcizânemüzde 'avâm-ı nâs olan mahâsin-i zunûnı bi't-teb'a mü'ekked ü mü'esses olmagla nitâk-ı hüsn-i ta'bîr ve dıkâk-ı hakk-ı tahrîre güncâyış-pezîr olmak mertebelerinden efzûn olan 'alâka-i fu'âd ve râbıta-i vedâdımız bir rütbede müstahkem ü müzdâd olmuşdur ki; vasf u takrîrinde tekellûf-i envâ'-ı tefennün ile hakk-ı⁴⁰¹ îfâsından hurûc ve tahallüs-i emr-i müte'assir olmakdan nâşî;

³⁹³ İstanbul'da ricâl-i Devlet-i 'Aliyye'den birine Haleb Vâlisi iken irsâl buyurdukları kâ'ime sûretidür R: Sûret-i mektûb-ı belâgat-üslûb; Diğer sûret-i mektûb-ı belâgat-üslûb M; Sûret-i mektûb-ı mergûbdur B.

³⁹⁴ mashûbumuzun R: mashûbunuzun S.

³⁹⁵ mütehayyilemüz R: mütehayyileleri S; mütehayyilemüzde M.

³⁹⁶ tahakkuk R: tahkîk S.

³⁹⁷ şâyân ü bâri' R: şâyân ve târîh-i B, S, M.

³⁹⁸ zebîre-i R: zübde-i B, S.

³⁹⁹ sâdikumî R: sâdikumuzu B, M, S.

⁴⁰⁰ kendi R: kendü B, S, M.

⁴⁰¹ hakk-ı R: + edâ vü M.

Bejt:

و علی تفنن و اصفیه بحسنه

یضی الزمان و قیه مالم یوصف

beytinün uhdesine ihâle ile iksâr u itnâbdan tehâşî olınup⁴⁰², ser-hâne-i pîşrev-i merâmıda reh-i rastdan bu vechle tahrîk-i tâziyâne-i ikdâm olınur ki; mukaddemâ evc-i mattâr-izzetlerine berîd-i sabâ-reftârları delâletiyle itâre olınan mektûb-ı merkûmda ney-pâre-i [R 41a] âteşîndem-i kalem ile zemzeme-perdâzı oldıgımız nagamât-ı sûz u güdâz

Mısra'ı:

Dil-beste-i zencîr-i ser-i zülf-i rehâyuz

hevâsına haml ile perde-i muhâlif ve âheng-i nâ-sâzda hüsn olınmagla hâlâ ol makâm-ı tarab-efzânun meftûn u hevâdârı bî-şümâr ve ol mâh-pâre-i hoş-likânun âgûş-ı tahassür-i dil-dâdegânî mânend-i hâle dâg-dâr oldıkların iş'âr ile acabâ ol bî-nevâ dahı

Mısra'ı:

بر هر که بنکری بهمین در و مبتلاست

bu ârzû ile “ser-der-hevâ mıdur?” zemîninde taraf-ı izzetden⁴⁰³ istikşâf-ı zamîr-i hakîre emr buyurıldığın inhâ ve hakîkat-i hâlden istihbâr u istinbâ buyurmışsuz⁴⁰⁴.

Cenâb-ı Hâcet-revâ-yı kâ'inât *Celle Şânühü*; devletlü, inâyetlü, veliyyü'n-ni'âm efendimüz hazretlerinün devlet ü ikballerin ber-mezîd ve sâye-i re'fet ü atûfetlerin fark-ı⁴⁰⁵ çâkerânemüzde sâbit ü medîd eyleye. Âmîn.

Bu⁴⁰⁶ mücâleme-i bende-nuvâzâneleri hakk-ı âcizânemde kemâl-i lutf u teveccühlerin müş'ir ü mü'eyyed olmakdan⁴⁰⁷ ülke-yi Rühâvî'yi avâsım⁴⁰⁸ ve Şehbâ'ya ilhâk ve eyâlet-i Mısıriyye ve Hicâziyye'yi müstezâd-ı sevâd-ı Irâk buyurmışlar mikdârı mesrûr u minnetdâr

⁴⁰² olınup R: olınur M.

⁴⁰³ izzetden R: izzetlerinden E.

⁴⁰⁴ buyurmışsuz R: buyurılmış B.

⁴⁰⁵ fark-ı R: - E.

⁴⁰⁶ bu R: ve M, S, B.

⁴⁰⁷ olmakdan R: + nâşî S.

⁴⁰⁸ avâsım R: خواصم B, S.

olmuşumdur. Ancak tahrîr-i sâbıkam bir gûne arz u me'mûl ve bir dürlü niyâz ü⁴⁰⁹ mes'ûl zımnında olmayup ve be-tahsîs hâlâ ülke-yi mezbûra⁴¹⁰ fermân-fermâ olan zât-ı mekârim-intimâ hazretleriyle kırk seneye karîb müddetden⁴¹¹ berü miyânımızda olan hukûk-ı dîrîne ve mu'âlefet-i kadîme muktezâsınca anların mansıplarına talebkârluk muvâfık-ı meşreb-i hakîrânem olmamağla⁴¹², dünyâda ol mahalden a'lâ ve ol mansıbdan mâ'adâ bir vilâyet ü ülke olmamak dahı lâzım gelse;

Mısra':

ترك كام خودكر فتم تا بر ايد كام دوست

mü'eddâsına⁴¹³ iktidâ idenlerden idigüm inâyetlü veliyyü'n-ni'am⁴¹⁴ efendimizün dahı ma'lûm-ı munsifâneleri olmak me'mûlindeyüm. Kaldı ki; hakîkat-i hâli beyânda ol mikdâr irhâ-yı 'inân dahı belki bir tenbîh-i hakîmâne ile bâ'is-i teyakkuz u intibâh olur⁴¹⁵. Mücerred-i meczûm ü mücerrebüm olan şîme-i re'fet ü hakkâniyetlerine mübtenî idi. Ve illâ kullarınun aksâ-yı emânî⁴¹⁶ ve isnâ-yı makâsıdum efendilerimizün tahsîl-i rızâ-yı 'aliyyeleri her ne mahalde olur ise kullarına bihiş-i berîn ol makâm u me'vâdur.

Mısra':

هوى كل نفس حيث حلت جيبها

Kaldı ki; talebkârân-ı hâm-ı sevdâ ve müşevveş hülyâların bu ümniyyede birbirlerin tesâbuk u tehâlükleri an ilm ve an şuhûd olmayup⁴¹⁷, belki zamân-ı⁴¹⁸ sâbıkına kıyâs-ı ma'a'l-fâırkıdan⁴¹⁹ neş'et itmişdür. El-hâletü hâzihi, hıtta-i Ruhâ bir dilber-i hatt-ı rû-nümâya benzer ki, dûrdan temâşâ-künânî⁴²⁰ âgûş-güşâ-yı intizâr u⁴²¹ hasreti nezdikden nazar-ı bâzânî-i kenâre-cûy-ı hâhiş [R 41b] ü ragbeti olmagla ol havâlinün şimdiki hâlde

⁴⁰⁹ niyâz ü R: - B, S, M.

⁴¹⁰ mezbûra R: mezbûrede S; mezbûrda M.

⁴¹¹ seneye karîb müddetden R: sene müddetden S; seneden M.

⁴¹² olmamağla R: olmamakdan nâşî B.

⁴¹³ mü'eddâsına R: - M.

⁴¹⁴ veliyyü'n-ni'am R: velî-ni' metüm S.

⁴¹⁵ olur R: + E, R.

⁴¹⁶ emânî R: âmâl S.

⁴¹⁷ olmayup B: - R, E.

⁴¹⁸ zamân-ı B: - R, E.

⁴¹⁹ ma'a'l-fâırkıdan R: ma'a'l-fâırkıdan S; ma'a'l-fâırkıklarından M, E.

⁴²⁰ temâşâ-künânî R: temâşâ B, S.

⁴²¹ intizâr u R: - B.

Bejt:

پری رویکه باخورشید میز دلاف همتای

تکلتوشد پراز موشد کون شد بدتراز من شد

beytinün mâ-sadak-ı mısdâk⁴²² ü me'âlî olmuşdur. Binâ'en aleyh bu hakîrûn tarafından ızhâr-ı ragbet ü hâhiş degil cerr-i makâm ve iktizâ-yı hâl ile Hudâ nahâsta? teveccüh itmek⁴²³ lâzım gelse dahı 'alimallâhü Te'âlâ hezâr tazarru' vü niyâz ile 'afvumı istid'â iderdüm. İşte muhlisünizün mâ-fî'z-zamîrüm budur. Cenâb-ı sa'âdetlerinün dahı bu vech üzere⁴²⁴ ma'lûm-ı izzetleri buyurılıp, bir vakt-i feyz ve mahall-i münâsibde hâk-pây-i devletlerine böylece arz ü ifâde-i tahrîk-i mızrâb-ı zebân-ı⁴²⁵ dakâyik-beyânlarına muhavveldür⁴²⁶.

⁴²² mısdâk R: - M.

⁴²³ teveccüh itmek R: teveccühe M.

⁴²⁴ vech üzere R: vechle S.

⁴²⁵ zebân-ı R: + azabü'l-beyân B.

⁴²⁶ muhavveldür R: mevküfdür B; mahmûldür S, M.

**[S 69a] Kırkdokuz senesi Ramazân'ı hilâlinde taraf-ı hümâyûndan
Babadagı meşâtında iken Sadr-ı A'zam hazretlerine hırka-i şerîf suyu irsâl
buyurıldukda teşekküren Dârü's-sa'âde Agası'na tahrîr olunan kâ'ime-i
sadr-ı 'uzmâ bâ-müsvedde-i Râgıb⁴²⁷**

Benüm sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü karındâş-ı e'azzum sultânım hazretleri;

Devlet-i Aliyye-i dâ'imü'l-karâr ve saltanat-ı seniyye-i vesî'ü'l-medârun kavânîn-i müstahsene-i feyz-âsârından olduğu üzere bu sene-i 'amîmü'l-meymene Ramazânü'l-mübâreki evâsıtında şevketlü, mehâbetlü kudretlü, kerâmetlü⁴²⁸, pâdişâh-ı 'âlem-penâh ve şehriyâr-ı zafer-dest-gâh *eyyedallahü Te'âlâ ve ibkâühü* efendimüz hazretlerinün huzûr-ı fâ'izü'n-nûr-ı cihân-dârîlerinde bi'l-cümle meşâyih-i kirâm ve 'ulemâ-yı a'lâm ve sâ'ir ricâl-i Devlet-i Aliyye-i⁴²⁹ sidre-makâmları akd-i meclis-i cem'iyet ve tertîb-i mahfel-i huzû'⁴³⁰ vü huşû' ve istikânet itdükleri hâlde [S 69b] hıdmet-i celîle-i bâhirü'l-menkabeti akdem ve sâ'il-i mübâhât ü iftihâr ve rû-mâl-i dâmen-i rahmet-pîrâmen-i ecell emânî-i sığâr u kibâr olan hırka-i şerîf-i Hazret-i fahr-ı mevcûdât ve kisve-i latîf-i Cenâb-ı rehber-i kâ'inât *aleyhi ekmelü't-tahiyât ve ecmelü't-teslîmâtun* resm-i me'lûf u mu'tâd ve üslûb-ı mesbûk-ı müstahseni'l-i'tiyâd⁴³¹ vechi üzere kemâl-i ta'zîm ü iclâl ve nihâyet-i tebcîl ü ibtihâl ile rûy-ı dilârâsından ref'-i bürka' vü nikâb ve cemâl-i 'âlem-bahâsından keşf-i kınâ'-ı hicâb olunup, 'uyûn-ı huzzâra bâ'is-i rûşenâyî vü ikrâr ve ol meclis-i rûhânî-şi'âra eşi'a-efgen-i envâr oldukda⁴³² cümlesi girye-i rikkat-hîz-i sürûr ve bükâ-i icâbet-engîz-i hubûr ile âb-pâş-ı zemîn-i icâbet ve gülâb-efşân-ı cebhe-i isticâbet olarak devâm-ı ömr ü devlet-i hazret-i cihândârî ve kıyâm-ı hıyâm-ı ferr ü haşmet-i cenâb-ı şehriyârî da'vâtı ile nusret-i 'asâkir-i İslâm ve heybet-i kefer-i liyâm istid'âsını merfû' dergâh-ı ehadiyyet ve nakş-ı tâk-ı mu'allâ-revâk-ı isâbet itmeleriyle bu meclis-i feyz-â-feyz ve bu mecmû'-ı ins-â-insde leme'ân iden envâr-ı rûhâniyyet ve nümâyân olan âsâr-ı huzû' vü rikkat öteden berü mu'tâd u meşhûr olan hâlât u keyfiyâta mugâyir başka şu'le-i⁴³³ garîbe ve lem'a-i 'acîbe olmagla bî-şâ'ibe-i iştibâh mübeşşir-i beşâ'ir-i hüsn-i icâbet

⁴²⁷ Bu mektûbun başlığı Ü1 Nüshasında şöyledir: "Taraf-ı hümâyûndan hırka-i şerîf suyu sadr-ı a'zama Babadagı meşâtında iken irsâl olındukda Dârü's-sa'âde Aga'sına".

⁴²⁸ şevketlü, mehâbetlü kudretlü, kerâmetlü S: şevketlü ilâ âhire Ü1.

⁴²⁹ Aliyye-i S: - Ü1.

⁴³⁰ huzû' S: - Ü1.

⁴³¹ müstahseni'l-i'tiyâd S: müstahseni'l-i'tibâr Ü1.

⁴³² oldukda S: olındukda Ü1.

⁴³³ şu'le-i S: bir nesne-i Ü1.

ve mukaddime-i tılâyi'-i fevz ü nusret olduğına istidlâl buyurılmagla muhlislerin dahı bu ni'met-i rûhânîyeden ifrâz-ı hisse-i gâ'ib ile mazhar-ı igtinâm ve bu zülâl-i feyz-iştımâl-i câvidânîden reşha-i lutf u iltifât ile sîrâb-sâz-ı leb-i kâm buyurılmak⁴³⁴ içün bu keyfiyyet-i mûrisü'l-meserretün tahrîr ü i'lâmında mecbûr oldukların kâ'ime-i mahsûsalarıyla iş'âr buyurmışlar. Hakk budur ki; bu tahrîr-i dil-pezîrlerinün her harf-i rengîni bâ'is-i tefrîh-i derûn ve her ta'bîr-i nemekîni bâdî-i meserrât-ı gûn-â-gûn olmagla ol nâdî-i feyz-âgîn ve ol mahall-i şeref-rehînden hâ'iz-i dest-mâye-i rûhâniyyet ve fâ'iz-i derece-i müşâreket olmuş kadar lebrîz-i neşât-ı ma'nevî olduğumdan başka; şevketlü, mehâbetlü, kerâmetlü, kudretlü, velî-ni'metümüz⁴³⁵ pâdişâh-ı gerdûn-ıktidâr [S 70a] ve şehriyâr-ı ma'delet-şi'âr efendimiz hazretlerinün, kâffe-i bendegân ve be-tahsîs bu abd-i şâkirü'l-ihsânları hakkında der-kâr olan feyyâze-i deryâ-bâr-ı husrevâne ve sehâbe-i atûfet-emtâr-ı mülûkâneleri fark-ı çâker-i mekremet-perverlerine bu def'a dahı reşha-rîz-i inâyet ve katre-bâr-ı mezîd-i re'fet olmagla ol hırka-i müteberrike-i rahmet-dûz⁴³⁶ ve ol Bürde-i mütemeyyine-i rûhâniyyet-endûzun tırâz-ı dâmen-i kudsiyü'l-istînâsına kesb-i şeref-i mesâs ile revnak-şiken-i âb-ı bekâ ve reşk-i kevser-i melekûtîyü's-safâ olan mâ'-i zülâlîyü'l-hemâl ile dahı mînâ-yı tehassür ü iştiyâkumuz mâl-â-mâl buyurılmagla ol hâlât-ı rûhâniyyeden sûrî vü ma'nevî hissedâr-ı inâyet ve behre-ver-i keyfiyyet olduğum hasebiyle bu kerem-i amîm ve bu lutf-ı cesîmleri⁴³⁷ edâ-yı hakk-ı teşekkürî bîrûn-ı hîta-i iktidâr ve füzûnî-i ömr ü devlet ve ser-şârî-i selsâl-câh u saltanatları da'vâtına ibtidâr olunmuşdur.

Cenâb-ı Hayy ve Lâ-yezâl mâye-i âsâyiş-i cihân ve menba'-ı feyz-i 'âlemiyân olan vücûd-ı şerîf-i mülûkâne ve unsur-ı latîf-i husrevânelerin ekdâr-ı rûzgârdan masûn ü mahrûs⁴³⁸ ve mahfûz u dâ'imâ 'ayn-ı inâyet-i Samedâniyesi'yle manzûr ü melhûz idüp, lehce-i⁴³⁹ râyât-ı satvet-âyât-ı şehenshâhânelerin bülendî-i ikbâl ü nusret ve irtifâ'-ı zafer ü gâlibiyyet ile hem-ser-i merkez-i âfitâb ve rü'us-ı şekâ-me'nûs-ı düşmen-i dîni cûybâr-ı şemşîr-i zafer-te'sîrlerinde habâb eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi'n-nebiyyi'l-emîn.*

⁴³⁴ buyurılmak S: buyurmak Ü1.

⁴³⁵ şevketlü, mehâbetlü, kerâmetlü, kudretlü, velî-ni'metümüz S: şevketlü ilâ âhire Ü1.

⁴³⁶ rahmet-dûz S: rahmet-fîrûz Ü1.

⁴³⁷ cesîmleri S: cesîmlerinün Ü1.

⁴³⁸ mahrûs S: - Ü1.

⁴³⁹ lehce-i S: mehce-i Ü1.

Mektûb-ı belâgat-üslûb-ı müşârün-ileyh⁴⁴⁰

Benüm ‘izzetlü, sa‘âdetlü, meveddetlü, karındâş-ı e‘azzum⁴⁴¹ hazretleri;

Bu def‘a tâtârlarınızdan Sâdık tâtâr bendeleri yediyle irsâl buyurılan iki kıt‘a kâ‘ime ve mektûbları vâsıl ve bi‘l-cümle mefâhîmine ittılâ‘-ı muhlisânemüz⁴⁴² muhît ü şâmil olmuştur. Bagdâd aşâyirinden olup, bundan akdem havza-i itâ‘at-ı vülâtdan hurûc ve şâhika-i bagy ü isyâna urûc iden tâ‘ife-i li‘âm-ı Benî Lâm’un bir kaç seneden berü te‘dîb ü gûş-mâlleri pesmânde-i vâdî-i ihtimâm olmakdan nâşî bunların şekâvet [S 70b] ü mefsedetleri sâ‘ir aşâ‘ir-i urbâna dahı sârî ve vülât-ı Bagdâd dahı bunlar ile mukâbeleye bi‘‘add ü atâd bulunmalarıyla zarûrî me‘men-i müdârâyâ mütevârî oldukları ecilden gitdükçe şekâvet ü mel‘anetleri müzdâd⁴⁴³ ve cevâz-ı rekbi bir külliyyetlü mukâta‘a dahı tâ‘ife-i mezbûreye vâlîler tarafından mâlikâne virilmekle nâ‘ire-i utüvv ü inâdları iştidâd bulmagla, cenâb-ı celâdet-nisâb-ı müşîrânelerinden dahı bu misillü müdârâ vü tesâmuha dâ‘ir hâlet müşâhede itdükleri sûretde bi‘l-külliyeye mu‘âkîd-ı nizâm münhall ve zavâbıt refâh u ârâm muhtell olacağı bedîdâr olduğına binâ‘en bundan akdem⁴⁴⁴ tahrîr ü iblagınız⁴⁴⁵ üzere dârü’s-selâm-ı Bagdâd’a vusûlünüzün sekizinci günü tâ‘ife-i hâ‘ife-i⁴⁴⁶ mezbûrenün kahr u tenkîlleri kasdıyla Bagdâd’dan hareket ve Bedre nâm mahalle nasb-ı râyât-ı şehâmet buyurdığınızda içlerinden bi‘d-defa‘ât zuhûr-ı hıyânet ve Bürûz-ı isâ‘et ile haklarından gelinmesi muktezâ olan re‘is-i eşkîyâ ve kâ‘id-i ketîbe-i agvâniyân Şeyh Necdî şeyhü’l-âlî ve fâcir-i mefsedet-me‘ser Abdü’l-kâdir aşîret-i merkûmeyi igfâl ve üçyüz kadar havene ile Huveyze cânibine firâr ü isti‘câl idüp, sâ‘ir urbân dahı bunlara akab-gîr olmak dâ‘iyyesinde oldukları mesmû‘-ı zât-ı hamiyet-âsârları⁴⁴⁷ oldukda mahall-i mezbûrdan şedd-i zeber-i tenin? sür‘at ve îlgâr ve imâre-i şattı üzerinde nüzûl ü karâr buyurılıp, cây-ı menâs ittihâz itdükleri Huveyze ile beynlerinde hâ‘il ve karâr u firârları miyânına hadd-i fâsıl olmanız hasebiyle aşîret-i mezbûreyi Kurna? cezîresinde giriftâr-ı kayd-ı tazyîk ve muhâderese? bend-i ta‘vîk buyurdığınızda⁴⁴⁸ kemâl-i acz u ıztırâb ile müteşebbis-i zeyl-i istîmân ve dâhil-i Hümâ-yı rây

⁴⁴⁰ Bu mektubun başlığı Ü1 Nüshasında şöyledir: “Sûret-i kâ‘ime”.

⁴⁴¹ benüm ... a‘zam S: - Ü1.

⁴⁴² muhlisânemüz Ü1: muhlisi S.

⁴⁴³ müzdâd S: izdiyâd Ü1.

⁴⁴⁴ akdem Ü1: mukaddem S.

⁴⁴⁵ iblagınız S: i‘lâminuz Ü1.

⁴⁴⁶ hâ‘ife-i S: - Ü1.

⁴⁴⁷ hamiyet-âsârları S: hamiyet-tahmîrleri Ü1.

⁴⁴⁸ buyurdığınızda S: buyurdığınız Ü1.

u emân ve yedi nefer şüyûh-ı mu'teberelerinin evlâdı fîmâ-ba'd adem-i utüvv ü isyân şartıyla mevkûf-ı vakfe-i rihân olduklarından başka ve Bagdâd'un külliyyetlü mukâta'âtından olan karavol ve ihsânât ve sâ'ir a'sâr mukâta'âtından iki seneden berü tâ'ife-i mezbûreye iltihâk ve bunlara tab'ıyyet ile takallüd-i kılâde-i bagy ü şikâk iden re'âyâ içlerinden tefrîk ve kemâkân [S 71a] yerlü yerlerinde⁴⁴⁹ iskân ile zâbita-i ra'ıyyeti müceddeden tanzîm ve tensîk husûsına mazhar-ı cell-i tevfiik oldukların tahrîr buyurmuşlar. Zât-ı mu'allâ-simât-ı hıdîvânelerinde merkûz ve tıynet-i sa'âdet-âyet-i müşîrânelerinde mermûz olan âsâr-ı gayret ü şecâ'at ve mâye-i merdânegî vü fütüvvetleri muktezâsınca ugûr-ı dîn ü Devlet-i Aliyye'de bu âna dek cilveger-i minassa-i zuhûr olan me'ser-i mebrûre ve mesâ'i-i meşkûrelerinden başka bu bâbda dahı sünûh iden mehâsin-i tedâbir ve himem-i dil-pezîrleri ile böyle bir tâ'ife-i anîdi's-şîme ve şedîdi's-şekîmeyi kemâl-i ta'cîz ü tazyîk ile dâ'ire-i inkıyâd ü itâ'ate⁴⁵⁰ idhâl ve Kutri-i Irak'dan urûk-ı mefsedet ü şekâvetlerin bu vechle istîsâl buyurmaları dahı müstezâd-ı manzûme-i me'ser ve mefâhîrleri oldığı hüveydâ vü zâhirdür. Hem-vâre mu'azzez ü müstedâm ve bu makûle celâ'il-i mesâ'îleriyle mezkûr elsine-i enâm olmakdan hâlî olmayalar.

Cenâb-ı fütüvvet-me'âbları ez-kadîm ve âbâ-en-cedd vüzerâ-yı izâm hazerâtnun ekrem ü emcedi ve a'kal ü erşedi ve gayret ü hamıyyet ile ma'rûf ve hulûs-ı teviyyet ve hüsn-i himmet ile mevsûf olup, bundan böyle dahı hıdemât-ı dîn ü Devlet-i Aliyye'de cenâblarından niçe niçe âsâr-ı cemîle ve me'ser-i cezîle me'mûl olmagla Cenâb-ı Hakk ve Feyyaz-ı Mutlak her umûrînuzı Tefvîkât-ı Aliyyesi'ne makrûn ve Te'yîdât-ı Samedâniyesi'ne merhûn eyleye. Âmîn.

Dîger bir kıt'a kâ'imenüzde Şattü'l-'arab Kapudânı Mûsâ Paşa'nun hıdemât-ı lâzimesinde tekâsüli ve bâ-husûs bu esnâda emrinüz üzere Benî Lâm urbânının iktizâ iden memerr ü ma'berleri seddinde zuhûr iden tevâfî ve tesâmuhından başka senevî levendât ulûfesiyoçün Basra hazînesinden mu'ayyen yüz yigirmi kîse akçenün ekserini kendi ekl ü bel' ve levendâta virdigi akl-ı kalîl olduğundan gayrı mîrî teknelerinün nizâmına ihtilâl-i küllî târî ve mühimmât-ı levendâtdan ârî olup, azli muktezâ ve sâbıkâ Tersâne Kethüdâsı İbrâhîm Beg⁴⁵¹ mevâcib-i mezbûreden otuz kîse akçe tenzîl ve levendât ve mühimmâtın tekmlî şartıyla kapudânluk umûrînı rü'yete müte'ahhid olmagla rütbe-i mîr-i mîrâniyyet ile [S 71b]

⁴⁴⁹ yerlerinde S: yerinde Ü1.

⁴⁵⁰ inkıyâd ü itâ'ate S: itâ'at ü inkıyâda Ü1.

⁴⁵¹ Beg S: Aga'nun Ü1.

mûmâ-ileyhe tevcîh ü ihsân ve emr-i şerîf-i âlî-şânı ısdâr u irsâl buyurılmak husûsını iltimâs buyurmuşuz.

Cenâb-ı âlîlerinün muktezâ-yı sadâkat ü diyâneti⁴⁵² üzere taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye hayırlu ve nâfi' mülâhaza buyurdıkları umûrda öteden berü râyları müselleme ve bu gûne mültemisâtlarının hüsn-i is'âfları mültezim olduğundan kat'-ı nazar-ı muhlislerinün taraf-ı sa'âdetlerine olan alâka-i dîrîne ve mahabbet-i kadîmemüz iktizâsı üzere hayyiz-i imkânda⁴⁵³ olan mes'ûlât ve ma'rûzâtunuza müsâ'ade-i muhlisânemüz bî-dirîg idüğü mücerreb-i müşîrâneleri olmak gerekdür. Tahrîr ü iltimâsları üzere mûmâ-ileyhün kapudânluk emr-i şerîfi ve selefi Mûsâ Paşa'nun emvâl ü eşyâsını zabtıyçün iktizâ iden evâmir-i aliyye ısdâr ve mahsûs mübâşir ile irsâl olunmak üzere olup, tâtârunuz merkûm mukaddem vârid olan tâtâr aganız ile ma'ân i'âde olunmagla kâ'ime-i meveddet-'alâme tahrîr ve firistâde-i nâdî-i sa'âdet-masîrleri kılınmışdur. *İnşâallâhü Te'âlâ lede'sş-şerefü'l-vusûl* keyfiyet ma'lûm-ı⁴⁵⁴ sa'âdetleri olup, kâ'imenüz vürûdından çend-rûz mukaddemce Basra Eyâleti dahı vefk-i me'mûl-i hıdîvâneleri üzere ilhâkan cenâb-ı sa'âdetlerine tevcîh olup, Bagdâd ve Basra ve bi'l-cümle ol havâlfilerün tanzîm-i ahvâl ve def'-i bevâs-ı ihtilâli bi'z-zât cenâb-ı şecâ'at-simâtlarından matlûb olduğu ma'lûm-ı âlîleri oldukda bundan böyle dahı tanzîm-i umûr-ı memleket ve terfih-i cumhûr-ı kuttân-ı ra'iyet ve sâ'ir vedî'a-i uhde-i himmet ve ihâle-i zimmet-i hamiyetleri kılınan umûr u husûsda bezl-i cell-i himmet ve sarf-i nakdîne-i küll-i miknet buyurmaları me'mûl-i hâlisânemizdür.

⁴⁵² diyâneti S: diyânetleri Ü1.

⁴⁵³ imkânda S: imkândan Ü1.

⁴⁵⁴ sa'âdet-masîrleri ... ma'lûm-ı Ü1: - S.

[SH 49a] Aydın Vâlisi iken Defterdâr Behçet Efendi'ye tahrîr buyurdukları kâ'ime sûretidür⁴⁵⁵

Ş[î]rîn-kârî-i kalem-i belâgat-nigârî dil-firîb ve letâ'if-i'tizâr-ı fedâkârî-i bâd'îü'n-nazar-ı i'timâda [SH 49b] karîb olan⁴⁵⁶ sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü, karındâş-ı a'zam sultânım efendi-yi sûtüde-şiyem⁴⁵⁷ hazretlerinün nakş-ı gül-gonçe-i nihâl-i hıyâbân-zâr-ı devlet ve reşk-i neyyire-i elmâs-ı gül-şen-i izz ü rif'at olan gül-imzâ-yı⁴⁵⁸ dilârâ ve nergis-hâme-i i'câz-nümâları hem-vâre zîver-i ser-levha-i defâtir-i ikbâl⁴⁵⁹ ve pîrâye-i benân-ı sa'âdet ü iclâl olmak da'vâtı ba'de'l-edâ'-i minhâ-yı hâlisü'l-velâlarıdır ki⁴⁶⁰, bu def'a eser-i hâme-i belâgat ve semer-i bâg-ı mahabbetleri olan kâ'ime-i mu'ciz-edâ ve mülattıfa-i beşâret-fermâlarınun bilâ-ümmîd ve emel-i nimet-i 'izz-i müterakkıbe mesâbesinde vusûl ü vürûdî 'âşık-ı mehcûre-müjde-i vuslat ve bî-mâr-ı me'yûse-ifâde-i 'âfiyeti mertebelerinde⁴⁶¹ efzûn-ı bâ'is-i incibâr-ı⁴⁶² dil-i meksûr ve mûris-i inbisât-ı hâtır-ı mahrûmumuz olduğundan başka⁴⁶³ sinîn-i çendînden berü hasret-keş-i neyl ü i'tinâmı olduğumuz muhâtabât-ı dil-firîbâne ve muhâverât-ı nâzikânelerinden iktisâb olunan lezzât-ı rûhâniye ve keyfiyyât-ı vicdâniye hakk budur ki, inzimâm-ı hüsn-i himmetleriyle merhûn kîse-i te'hîr buyurılan meblag-ı hakîr-i dûn degil⁴⁶⁴, belki mâlikî-i⁴⁶⁵ güncîne-i Kârûn olmuş kadar muhlislerin⁴⁶⁶ mugtenim ü mesrûr⁴⁶⁷ ü memnûn itmişdür. Hemîşe müceb-i ser-firâzî-i⁴⁶⁸ âlemiyân olan dil-nuvâzî-i muhlisân ile müşâr ü mümtâz olmakdan hâlî olmayalar⁴⁶⁹. Çünki ez-kadîm miyânemüzde mesbûk ü meslûk ve bir az müddetden berü nesâyih-i anâkib-i nisyân ile mestûr olan ebvâb-ı letâ'if ü mutâyebâtı miftâh-ı hâme-i müşkil-güşâlarıyla feth ü güşâda cenâb-ı sa'âdetleri tahrîk-i benân-ı himmet buyurmuşlar. İktizâ itdiği muhlisleri dahı

⁴⁵⁵ AE nüshasında bu mektubun başlığı şöyledir: "Merhûm müşârün-ileyh kendi kalem-i itrî-rakamları ile Defterdâr Behçet Efendi merhûma tahrîr buyurdukları sûret-i kâ'imeleridür".

⁴⁵⁶ şîrîn-kârî-i ... olan SH: - AE.

⁴⁵⁷ efendi-yi sûtüde-şiyem SH: - AE.

⁴⁵⁸ gül-imzâ-yı SH: imzâ-yı AE.

⁴⁵⁹ defâtir-i ikbâl SH: دفتائر و ikbâl AE.

⁴⁶⁰ hâlisü'l-velâlarıdır ki SH: hâlisü'l-velâları budur ki AE.

⁴⁶¹ 'âfiyeti mertebelerinde SH: 'âfiyet mertebelerinden AE.

⁴⁶² incibâr-ı SH: incizâb-ı AE.

⁴⁶³ başka SH: gayrı AE.

⁴⁶⁴ degil SH: +muhlislerin AE.

⁴⁶⁵ mâlikî-i SH: mâlik-i AE.

⁴⁶⁶ muhlislerin SH: - AE.

⁴⁶⁷ ü mesrûr AE: - SH.

⁴⁶⁸ ser-firâzî-i SH: ser-efrâzî-i AE.

⁴⁶⁹ hâlî olmayalar SH: hâliye olmaya AE.

Mısra':

از دوست يك اشارت و زمایسر دویدن

mefhûmı delâletiyle bu bâbdan duhûl ve yine bu bâbdan kufûl zemîninde kümeýt-i süst-endâm-ı kaleme bir mikdâr irhâ-yı 'inân ve îmâ-yı cevelân ideyüm. Hulâsa-i teşbîb budur ki; sa'âdetlü Kethüdâ Beg karındâşumuz hazretleriyle cenâb-ı mekremet-nisâbları haklarında mücerred hâl-i dil-figâr-ı⁴⁷⁰ rûzgârdan âgâhî vü haberdârî için rütbe-i vâlâ-yı vezârete irtikâları du'âmuzdan ızhâr-ı nev'-i renciş ü ıztırâb ile taraf-ı sa'âdetden⁴⁷¹ istihlâle muhtâc olduğumuz işrâb buyurulmuş. Lâkin öteden berü meslûk ü mevrûs eslâfları olan tarîke-i a'vâm-firîbîden nükûl ü inhırâf ve ednâ mertebe seyr-i⁴⁷² vâdî-i hakîkat ü insâf buyurılır ise muhlislerinden Aydın Sancagı mâlikânesinün mu'accelesi olmak üzere tertîb ü⁴⁷³ mütâlebe buyurulan meblagun fi'l-hakîka ve fi-nefsü'l-emr edâsında meslûbü'l-kudre ve adîmü'l-mikne⁴⁷⁴ olduğumuz[dan] başka müddet-i kitâbet ü riyâsetümüzde eslâf-ı kirâmlarıyla hemşirket-i a'mal ü tedbîr⁴⁷⁵ ve ba'zı mevâdda mürtekib-külfet-i tertîb ü tahrîri olduğumuz letâ'ifü'l-hayl tahsîli ki sebkât-emsâl ile hâbîde-zemîn humkî firîb olmuştur. Azmoglı Süleymân Paşa ve fülânzâde fülân paşa misillü muhlislerine⁴⁷⁶ dest-âvîz eylemek seleflerinden müsteb'id olmadığı sûretde sultânımızdan istib'âd olunmaz mı ve Aydın Sancagı'nun mâlikâne keyfiyeti neden ibâret idüğün ve bu sûretde tevcîhinden arz u maksûd ne olduğın bu hakîre göre fehm ü idrâk [SH 50a] eylemez i'tikâdında olmak istigrâb-ı girîbân dârende-i hande-fermâ ile istigrâb olunmaz mı? Mukaddemâ bu husûsun tafsîlini hâvî ve mukaddemât-ı müslimâtdan müretteb berâhin-i hakkayı muhtevî cenâb-ı sa'âdetlerine başkaca bir kâ'imecük⁴⁷⁷ tahrîr itmişidüm. Lâkin letâfet-i tab' u nâzükî⁴⁷⁸ mizâclarınınun adem-i tahammüli mülâhazası reh-zen irsâl ü tesyîr olunmagla⁴⁷⁹ sa'âdetlü Kethüdâ Beg karındâşumuz kâ'imelerinden alâ vechü'l-istitrâf çend kelime-i latîfü'l-müfâd ile iktifâ olunmuşidi. Bu mikdâr ile tarafımızdan istihlâl dâ'iyesinde olduklarına göre gâlibâ mevfûk muhafaza-i te'hîr itdigümüz kâ'ime-i manzûr-sa'âdetünüz olmak lâzım geldi. Zâhir da'vâ-yı kısâsa teşebbüs buyurdunuz. Ma'-hazâ tarafınızdan istihlâl ü istirzâ mukaddimesi bizüm

⁴⁷⁰ dil-figâr-ı SH: dil-figârân-ı AE.

⁴⁷¹ sa'âdetden SH: sa'âdetlerinden AE.

⁴⁷² seyr-i SH: meyl-i AE.

⁴⁷³ tertîb ü SH: - AE.

⁴⁷⁴ meslûbü'l-kudre ve adîmü'l-mikne SH: meslûbü'l-kudret ve adîmü'l-miknet AE.

⁴⁷⁵ tedbîr SH: tedbîri AE.

⁴⁷⁶ muhlislerine SH: muhlislerin AE.

⁴⁷⁷ başkaca bir kâ'imecük SH: başka bir kâ'ime AE.

⁴⁷⁸ letâfet-i tab' u nâzükî SH: letâfet ü nâzükî AE.

⁴⁷⁹ olunmagla SH: olmagla AE.

hakk-ı sarfihümüz olup ve muhlislerinün lâ-an ihtiyâr-ı mecbûl olduğumuz meşreb-i istignâ muktezâsınca arzâmuzun⁴⁸⁰ dahı eshel vechle sûret-nümâ olmayacağı melhûzına binâ'en kârbân-sarây-ı ümniyemüz mâl-â-mâl emti'a-i mâlîhûlyâ⁴⁸¹ iken şîve-i zeber-destâne ile şu⁴⁸² ser-rişte-i ümmîdi dahı dest-i saht-gîr-i tahayyülimüzden hâh ü nâ-hâh ihtilâs ü igtisâb ve deryâçe-i pür-i zülâl-i âmâlümüzi hem-nakş-ı serâb buyurmak vaz'-ı sâbıklarına ilâve velâ hakk olmagla bir kât dahı muhlislerin arzâ vü a'nâyâ? ihtiyâcları bî-irtiyâb olmuş olur. Benüm sultânım bu ta'bîrâtından arz u maksûd cenâblarına⁴⁸³ ızhâr-bahş ve itâb olmayup bir mikdârı beyân-ı vâki' vü hakikat ise dahı gâlibi latîfeden ibâretdür. Ancak lezzât-ı⁴⁸⁴ muhâtabât-ı hâliyeleri⁴⁸⁵ 'inân-ı şeb-dîz kalemi dest-i⁴⁸⁶ ihtiyârdan rübûde itmekle beyne'l-ihyâ mücellâ-yı tekâver-i mihr ü vefâ olan nâz u niyâz zemîninde recâ-yı⁴⁸⁷ afvunuz takdîmiyle bir mikdâr cevelâna âgâz olunmuşdur.

Nazm:

لذیذ بود حکایت دراز تر کفتم

جانانکه حرف عصاکفت موسی اندرطور

hem-vâre mesned-i ikbâl ü kâm-rânîde müstedâm ü husûl her gûne emânî vü âmalleriyle bekâm olalar. Âmîn. *Bi'n-nebiyyi'l-emîn*⁴⁸⁸.

⁴⁸⁰ arzâmuzun SH: arzâmuz AE.

⁴⁸¹ mâlîhûlyâ SH: hûlyâ AE.

⁴⁸² şu SH: - AE.

⁴⁸³ cenâblarına SH: cenâhlarına AE.

⁴⁸⁴ lezzât-ı SH: lezzet-i AE.

⁴⁸⁵ hâliyeleri SH: hayâliyyeden AE.

⁴⁸⁶ dest-i SH: - AE.

⁴⁸⁷ recâ-yı AE: cârî SH.

⁴⁸⁸ âmîn ... emîn SH: - AE.

Kethüdâ-yı Sadr-ı Âlî Abdî Aga'ya muharrer kâ'ime sûretidür⁴⁸⁹

Benüm sa'âdetlü, mekremetlü, mürüvvetlü, re'fetlü karındâş-ı e'azz u ekremüm sultânüm⁴⁹⁰ aga-yı celîlü'ş-şân hazretleri;

Hem-vâre gülşen-i âmâl-i mâ-fi'l-bâlleri âbyârî-i inâyet-i perverdigârî ile ser-sebz⁴⁹¹ ü reyyân ve hıyâbân-zâr-ı maksûd-ı fû'âd-ı hulûs-i'tiyâdları reşha-i bârî-i sehâb-ı ikbâl ile tarâvet-yâb u hırâmân⁴⁹² olmak da'vâtı takdîmiyle ma'rûz-ı senâver-i bî-hemtâlarıdur ki⁴⁹³; cenâb-ı mürüvvet-nisâb-ı vâlâ-câhlarına müddet-i çendînden berü miyânede bâz-beste olan alâka-i kaviyye-i ihlâs ü muhâdenet muktezâsı üzere tarâvet-yâbî-i gülşen-ikbâlleri vesîle-i tefrîh-i fû'âd ve tezâyüd-i derecât-ı iclâlleri zerî'a-i meserret-i derûn-ı vâlâ-i'tiyâd⁴⁹⁴ olmakdan nâşî bundan akdem rütbe-i vâlâ-yı kethüdâ-yı sadâret-i uzmâ zât-ı bî-hemtâlarıyla iktisâb-ı şeref-i evfâ eyledikleri⁴⁹⁵ gerdûn-gerdânun tabak-ı hâtır-hâh-ı muhlisî üzere devrânı [SH 50b] bevâ'is-i pâydârî-i baht ü ikbâlden add olındıgundan mâ'adâ rütbe-i sâmiye-i merkûme zât-ı mürüvvet-simâtlarıyla teşerrûf⁴⁹⁶ eylediği hengâmda hakk-ı muhlisânemüzde müşâhede olınan mu'amele-i dil-nuvâzâne ve umûr-ı âcizânemüzde sûret-yâb-ı zuhûr olan müsâ'ade-i kerîmâneleri rütbe-i sâmiye-i merkûmeden infisâllerinden berü tekerrür-i mansıb-ı âlîleriyle bekâm olmaları da'vâtına iştigâl ü ikdâma zerî'a-i ihtimâm olmakdan nâşî ol vakitden berü⁴⁹⁷ kandîl-i du'â-yı samîmîyemüzün âvîze-i mihrâb-ı icâbet olmasına dîde-güşâ-yı intizâr iken *lillâhi'l-hamd ve'l-minne* bu def'a haklarında âfitâb-ı âlem-tâb-ı inâyet-i evliyâ'ü'n-nu'mâ şu'le-rîz olup, mükerreren rütbe-i merkûmeye irtikâ buyurdukları haber-i meserret-bahşâsı kapu kethüdâmuz bendeleri tarafından hassaten tahrîr ü tebşîr olunmagla bu beşâret-i mûrisü'l-meserret mücerred te'sîrât-ı da'vât-ı muhâleset-âyâtımızdan add olunup her taraftan kavâfil-i ferhat ü sürûr sâha-i derûnî-i mûmûne-nümâ-yı kâşâne-i sûd eylemiştir⁴⁹⁸.

⁴⁸⁹ AE Nüshasında bu mektubun başlığı şöyledir: "Sûret-i kâ'ime merhûm-ı magfîret-ârâ be-cânib-i Kethüdâ-yı Sadr-ı Âlî Abdî Aga aleyhirrahmete"

⁴⁹⁰ sultânüm SH: - AE.

⁴⁹¹ ser-sebz SH: sebz AE.

⁴⁹² u hırâmân SH: - AE.

⁴⁹³ bî-hemtâlarıdur ki SH: bî-hemtâları budur ki AE.

⁴⁹⁴ vâlâ-i'tiyâd SH: vâlâ-i'tiyâdları AE.

⁴⁹⁵ eyledikleri SH: eyledikde AE.

⁴⁹⁶ teşerrûf SH: teşrîf AE.

⁴⁹⁷ tekerrür-i ... berü AE: - SH.

⁴⁹⁸ eylemiştir SH: itmişdür AE.

Cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlâk Hazretleri tekerrür-i rütbe-i sâmiyelerin makrûn-ı yümn ü su‘ûd ve tezâyid-âyât-ı⁴⁹⁹ baht u ikbâllerin mülâzım-ı devâm-ı hulûd⁵⁰⁰ idüp, rızâ-yı yümn-iktizâ-yı evliyâ’ü’n-nu‘mâya muvâfık hıdemât-ı aliyyeye mazhar ve zât-ı âlîlerin mezkûr elsine-i inâm olacak umûr-ı hayriyeye masdar eyleye. Âmîn. *Bi’n-nebiyyi’l-emîn.*

Cenâb-ı Mürüvvet-nisâblarınun umûr-ı âcizânemüzde ne⁵⁰¹ vechle mürâ‘ât-ı rüsûm-ı himmet ü gayret buyurdıkları def‘a-i evvelilerinde meşhûd-ı bâsire-i yakînümüz olmakdan nâşî bu bâbda bast-ı mübâhat ve mesâ’il-i tatvîl-i bilâ-tâ’il kabilinden ma‘dûd idügi mersûm sahîfe-i yakînümüz olduğına binâ’en kümeyt-i hâme-i süst-cevelâna ol vâdîlerde irhâ-yı ‘inân olunmayup, mücerred icrâ-yı rüsûm-ı tebrîk ü tehniyeleri zımnında kâ’ime-i ihlâs-‘alâme tahrîr ü firistâde-i⁵⁰² nâdî-i sa‘âdet-masîrleri kılınmışdur.

*İnşâallâhü*⁵⁰³ *Te‘âlâ lede’s-şerefü’l-vusûl fîmâ-ba’d* dahı vâki‘ olan umûr-ı âcizânemüzde⁵⁰⁴ kemâ-fî’l-evvel himmet-i samîmîyeleri mebzûl ü ihbâr sâre-i âfîtâblarıyla tenşît-i fû’âd-ı muhâleset-i mevsûl buyurmaları mütemennâ vü me’mûldür.

⁴⁹⁹ tezâyid-âyât-ı SH: tezâyid-i eyyâm-ı AE.

⁵⁰⁰ hulûd SH: sûd AE.

⁵⁰¹ ne SH: bu AE.

⁵⁰² firistâde-i SH: firistâdî-i AE.

⁵⁰³ İnşâallâhü SH: İnşâallâhü’l-Mevlâ AE.

⁵⁰⁴ umûr-ı âcizânemüzde SH: umûrumuzda AE.

Bosna Vâlîsi Sadr-ı Esbâk ‘Ali Paşa

Devletlü hazretlerinin müzdehim-cibâh-ı ashâb-ı izz ü câh olan sâha-i gülşen-sarây-ı devlet ü ikbâl ve bâha-i fasîhü'l-ercâ-yı mecd ü iclâlleri mezîd-i iftikâr u darâ'et ile bûsîde-i ecfân-ı ubûdiyyet ve rûb-ı cârûb-müjgân-ı rıkkıyyet kılınup, hem-vâre menşûr-ı me‘âlî-sütûr-ı devletleri der-dest ve icmâl-i mufassal-ı ferr ü haşmetleri serbest olmak da‘vâtı dest-yârî-i hâme-i çabuk-hîz-i rubbân ile unvân-ı nişân-ı hümâyûn-ı ezkâr tafrâ-yı garrâ-yı münâşîr-i evrâd-ı leyl ü nehârum idügi beyânıyla ber-efrâşte-i abd-i hulûs-efrâşteleri budur ki; benüm hazretleri taraf-ı zâhirü’ş-şeref-i veliyyü’n-nu‘mâlarına olan kadem-i ubûdiyyet-hulûs-ı serîretüm muktezâsınca hıdmet-i du‘â-yı devletleriyle evkât-güzâr [SH 51a] ve bâb-ı devlet-nisâb-ı hıdvânelerine iddi‘a-yı tereddüd ü ihtisâs ile hengâme-i hîz-i mübâhât ü iftihâr iken mahzâ-i mekârim-i bende-perverânelerinden nâşî tebrîk ü tehniyet mansıb u me‘mûriyyet-i bendegânımı hâvî inâyet ü ihsân buyurılan müşerrefe-i kirâmîleri ve ana müte‘âkib ba‘zı husûsun tenbîh ü tavsiyesini muhtevî ısdâr u irsâl buyurılan bir kıt‘a fermân-nâme-i seniyyeleri bir hîn-i sa‘âdet-rehînde resîde-i dest-i ta‘zîm-i mazmûn-ı inâyet-meşhûnları karîn-iz‘ân-ı abd-i kadîm olup, bevâbigü’l-kelim-i hıdvânelerinden her fikra-i rengîni gül-i destâr-ı şâd-mânî ve her kelime-i nevâziş-temkîni zîb-i dîbâce-i ömr-i câvidânî olmagla kemâl-i safâ-yı bâd ve nukâ-yı hâl ile du‘â-yı bekâ-yı ömr ü devletlerine sadr-ı cendân-ı muvâzabet ü iştigâl olunmuşdur. Cenâb-ı Hudâvend-i Bî-çûn eyyâm-ı ömr ü devletlerin mütezâyid ü efzûn ve sâye-i inâyetlerin fark-ı bendegîde ebed-makrûn eyleye.

Hâlâ sâye-endâz-ı hamâset ü iclâl oldukları Eyâlet-i Bosna’nun Timâr Tezkirecisi İbrâhîm Efendi bendelerinin mutasarrıf olduğu ze‘âmetine müdâhale üzere olan Osmân’un Dîvân-ı Bosna’ya ihâle olunmak husûsı zebân-güzâr-ı yerâ‘a-i emr ü işâret buyurulmuş inâyet-nâme-i sâmiyeleri feyz-bahş-ı vürûd olmazdan çend-rûz mukaddem merkûm Osmân bu tarafda arzuhâl idüp, i‘lâm-ı bendegîye havâle olındukda *lillâhilhamd ve’l-minne* tabak-ı irâde vü fermânları üzere mahalline ihâle ile i‘lâm-ı bendegî cârî olmuşidi. Bu def‘a kerem-nâme-i aliyyeleri manzûr-ı bendegî oldukda irâde vü işâret-i veliyyü’n-nu‘mâlarına mazmûn-ı i‘lâm-ı çâkerânemün mutâbık düşmesi hulûs-ı fû‘âd-ı bendegîye dâl ve *bi-mennihi Te‘âlâ* fîmâ-ba‘d dahı bilâ-külfet sūdûr-ı emr ü tenbîh-i veliyyü’n-ni‘amâne rızâ-yı âlîlerine muvâfık hıdemâta masdar-ı tenmiyye-i berâ‘at-ı istihlâl olmagla cebîn-i teşekkür ve temcîd-i nihâde-i dergâh-ı Rabb-i Mecîd kılınmışdur. Hemân Hakk-ı *Sübhânehü Te‘âlâ* mâye-i iksîr-i sa‘âdet ve bâ‘is-i

rûsefîdî-i dünyâ vü âhiret olan rızâ-yı meyâmin-iktizâ-yı hazret-i evliyâ'ü'n-nu'mâyâ muvâfık eyleye. Âmîn.

Ber-vech-i meşrûh merkûm Osmân'un da'vâsı Dîvân-ı Bosna'ya ihâle olundığından gayrı Dîvân-ı Bosna'da bi'l-muvâcehe mürâfa'a ve vâlî arzı olmadıkça mûmâ-ileyh İbrâhîm Efendi bendelerinün ze'âmetine zarar gelmemek üzere bu taraftan kaydına şerh virilmek için arzuhâli tahrîr olunup, emr-i şerîfi isdâr ve bu tarafta kaydına şerh virildikten sonra savb-ı devletlerine irsâl olunmak üzere olmagla i'lâm-ı hakîkat-i keyfiyyet ve tecdîd-i kîbâle-i rikkıyyet zımında darâ'et-nâme-i sadâkat-'alâme tahrîr ü merfû' pîş-gâh-ı devlet-masîrleri kılınmışdur. *İnşâallâhü Te'âlâ* hakîkat-i keyfiyyet muhât-ı ilm-i âlem-şumûl-i dâverâneleri oldukda abd-i sâfi-taviyyetlerin bundan böyle dahı melhûz-ı luhâza-i inâyet ve meşmûl-i inzâr-ı lutf u mürüvvetleri buyurılmak bâbında emr ü fermân.

**[AE 17b] Cānib-i Nādir Şâhî'den Atebe-i Aliyye-i Hilâfet-penâhî'ye ba's ü
tesyîr kılınan İlçi Alî Merdân Hân Sivas'da kâ'ime-i hayâtını süpürde-i
pençe-i memât eyledigine binâ'en rüfekâsı tekrâr taraf-ı Nâdir Şâhî'den
taleb-i izn ü ruhsat ve Bolı'da ikâmet üzere oldukları haberini hâvî cānib-i
Sadr-ı A'zamî'den Bagdâd Vâlîsi vesâtetiyle hân-ı hânân-ı Nâdir Şâhî'ye
gönderilen rakîmedür**

Cenâb-ı vezâret-me'âb, niyâbet-nisâb, vekâlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, sâhib-i sâ'ib-i re'y, âlî-menzilet, müşîr-i Müşterî-tedbîr, Âsaf-menkabet, müstahkim-i erkân-ı memleket, müstecmi'-i esbâb-ı saltanat, nâzım-ı umûr-ı cumhûr, mâlik-i memâlik-i İrân, nâsik-i mehâm-ı taht-gâh-ı keyân, vâsıta-i emniyyet-i cihân, râbıta-i salâh-ı âlemyân, düstûr-ı Aristo-şu'ûr, Âsaf-nişân, hân-ı hânân-ı celflü's-şân hazretlerinün meclis-i şerîf-i sa'âdet-nakş ve mahfil-i münîf-i dil-keşleri savbına revnak-efzâ-yı serîr-i vedâd ve mesned-ârâ-yı çâr-bâliş-i ittihâd olan tuhaf-ı tahıyyât-ı âliyât-ı muhâselât-nümâ ve tutuk-ı? teslîmât-ı gâlibât-ı musâdakat-intimâ ithâf ü ihdâsı siyâkında zamîr-i münîr-i mir'ât-nazîr ve hâtır-ı âtır-ı safâ-pezîrlere suver-i ebkâr-ı mühâdenet bu gûne ibânet ü irâ'et olunur ki; Devlet-i Aliyye-i ebedıyyü'l-istimrâr ile Devlet-i behıyye-i Nâdiriyye miyânında bundan akdem [AE 18a] pezirâ-yı in'ikâd olan revâbıt-ı vifâk u ittihâd ve zevâbıt-ı tehâbb u tevâdun tekmîl ü itmâm ve te'kîd ü ihkâmı için bundan akdem cānib-i Devlet-i Aliyye-i ebed-kıyâmdan ba's ü tesyîr olınan ilçilerimiz refâkatlarıyla âlî-hazret ü mu'allâ-bâr-gâh, refî'-menzilet ü hurşîd-külâh, ferhunde-fâl-i huçeste-hısâl hıdv-i kişver-i câh ü celâl revnak-efzâ-yı evreng-i Kisrâ vü Cem dâver-i dâd-âver-i memâlik-i Acem tâc ü dîhîm-penâh şâh-ı kâ'ân-câh u keyân-dest-gâh hazretlerinün taraf-ı zâhirü's-şeref-i şâhî ve cānib-i übbehet-mekānib-i Cem-câhlarından der-i bâr-ı azamet-medâr-ı husrevâneye meb'ûs süferâ-yı sedâd-ârâları kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil birle memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlik-i hâkâniyyeden belde-i Sivas'a vâsıl olduklarında Lûristân Beglerbegisi Alî Merdân Hân dalâlet-ecl-i müsemma ile âzim-i ser-menzil-i bekâ olup ve müteveffâ-yı müşârün-ileyh ve rüfekâ-yı nücebâları olan cenâb-ı fazâ'il ü ma'ârif-simât müftî-i Herât fazîletlü, nebhatlü Mîrzâ Muhammed Muhsin Efendi ve cenâb-ı imâret ve hükûmet-nisâb-ı eyâlet ve haşmet-intisâb-ı hâkim-i Gûryân izzetlü Oguz Alî Hân nâm-zed oldukları emr-i sefâretde her üçü ma'ıyyet ü refâkat ve ittifak u şerâkit ile me'mûr olduklarından nâşî merhûm müşârün-ileyhün ümenâ-yı Devlet-i Nâdiriyye'ye haber-i vefâtını iş'âr ve tekrâren vürûd idecek emr ü işârete intizâr eylemek zâbıta-i nizâm-ı devlet ve vâcibe-i

zimet-i sefâretimüzdendür deyü bir münâsib mahalde temkîs ü tevkîflerine taraf-ı Devlet-i Aliyye'den izn-i ruhsat iltimâsını müş'ir sefirân-ı mûmâ-ileyhimâ taraflarından bu hâlisü'l-fû'âda iki kıt'a mektûb-ı velâ-mashûbları vârid ü vâsıl olup, her çend hitâm ü itmâmı akdem-i merâm olan muvâlât u musâfâtun bir an akdem pezîrâ-yı hüsn-i encâm olması melhûzıyla mûmâ-ileyhimânun âsitâne-i sa'âdet-âşiyâneye icâleten vürûdları çeşm-daşt-ı intizârımız olduğına binâ'en meks ü tevakkufları muvâfık-ı dil-hâhımız olmadığı vâreste-i kayd-ı iştibâhdur. Lâkin çünki mûmâ-ileyhimânun fehvâ-yı tahrîrleri üzere emr-i sefâretde mürâfakat ü müşârekelerine binâ'en tecdîd-i ruhsat ve te'kîd-i levâzım-ı sefâreti mutazammın taraf-ı zâhirü's-şeref-i hazret-i şâhîden tekrâren emr ü işâret vürûdına intizârları iktizâ-yı kavâ'id-i mer'iyeye-i devlete mutâbık keyfiyetlerden olmagla âsitâne-i sa'âdet-medâra çend merhale karîb Bolı nâm şehirde meks ü tevakkufları tasvîb ve beyne'd-devleteyn mer'î vü manzûr olan merâsim-i hullet ü musâdakata lâyık-ı vechle zâd ü zahîre ve levâzım-ı sâ'ireleri [AE 18b] tertîb ve iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim sâbıkâ Siyâhîyân Agası olup mûmâ-ileyhimâyâ mihmândâr ta'yîn olınan Mustafâ Aga dâme mecdühü mâ'rifetiyle her ne gûne levâzım ü mühimmâtları rü'yet ve her bâbda refâh-hâl ü inşirâh-bâllerine mübâderet olınmak husûsları evâmîr-i âlîşân ile tenbîh ü te'kîd ve çünki süferâ-yı Devlet-i Osmâniye dahı mûmâ-ileyhimânun sahâbet ü refâkatlarında azîmete me'mûr olmalarıyla re'âya-i merâsimü'l-refâkat mûmâ-ileyhimâdan adem-i müfârakat birle gerek vezîr-i mükerrerrem izzetlü, sa'âdetlü İlçi Paşa hazretleri ve gerek rüfekâsı olan izzetlü, fazîletlü efendiler hazerâtı dahı mahall-i mezbûrda meks ü ikâmet ve levâzım-ı refâkat ü mü'âlefete ri'âyet itmeleri husûsı dahı tahrîr ü tevsîh olınmışdur.

Egerçi seferân-ı mûmâ-ileyhimânun ma'mûre-i mezbûrede temkîs ü tevkîfleri müteveffâ-yı müşârün-ileyhün vefâtı keyfiyetine binâ'en kendi tahrîr ü iltimâslarından neş'et ve hey'et-i vâkı'a-i mektûblarında iş'âr olundığı üzere taraflarından dahı arz u i'lâm olınmagla bu husûsun bir mahall-i âhara hamli ve ma'nâ-yı garîbe-tebest her çend mülâhaza ve takrîb olınmaz. Lâkin Devlet-i Osmâniyye-i dâ'imü'l-karârın Devlet-i Nâdiriyye beyninde der-kâr olan merâsim-i tehâbb u vedâd ve levâzım-ı ittihâdun yevmen-fe-yevmen müterakkî vü müzdâd olması matlûb-ı tarafeyn ve dil-hâh-ı cânibeyn olmakdan nâşî keyfiyet-i merkûmenün taraf-ı muhlisânemüzden dahı i'lâmı münâsib mülâhaza olınmagla işbu mektûb-ı musâdakat-üslûb tahrîr ve hâlâ Bagdâd ve Basra Vâlîsi vezîr-i mükerrerrem izzetlü, sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretleri tarafından îsâl ü teblîg olınmak üzere firistâdî-i nâdî-i me'âlî-müşîrleri kılınmışdur. *İnşâallâhü Te'âlâ lede'l-vusûl* keyfiyet ma'lûm-ı übbehet-mersûm-ı hânîleri oldukda fîmâ-ba'd dahı âb-yârî-i zülâl-i sâf-ender-sâf musâfat ve katre-i Bârî-i Feyyâze-i mihr

ü muvâlâtdan hıyâbân-ı ser-â-ser-i gülistân dostî-i şâd-âb u reyyân ve gül-sûdî-i dost-kâmî vü hulûskârî-i şükûfe vü handân olup, hem-vâre miyânede mün‘akid olan merâsim-i hullet ü musâdakatun masûn-ı inhilâl ü infisâm ve mebânî-i müsâlemet ü muvâfakatun mahfûz-ı tezelzül ü inhidâm olması bu cânibün aksâ-yı emânî vü âmâli olduğu gibi cânib-i sûtûde-menâkıb-ı hâkânilerinden dahı te’kîd-i mevâdd-ı ittihâd ve te’yîd-i levâzım-ı vifâk ü vedâda hemîşe mürâ‘ât buyurılmak vâbeste-i seciyye-i mekârim-tezâdlarıdır. Bâkî hemîşe eyyâm-ı sa‘âdet ü kâm-rânî mütemâdî bâd.

**[AE 23a] Cennet-mekân Râgıb Paşa hazretlerinün Aydın'a vürûdları
halâlinde Rakka Vâlîsi Vezîr Mustafâ Paşa merhûma tahrîr ü irsâl
buyurdukları kâ'ime-i belâgat-mersûmedür**

Benüm devletlü, sa'âdetlü, mekremetlü, karındâş-ı e'azzum, sultânım hazretleri;

Cenâb-ı mekremet-nisâblarıyla müddet-i vâfireden berü sâdikâne ve bî-tekellüfâne miyânede mer'î vü mün'akid olan merâ'ir-i hubb u velâ واوصر صدق و صفا فيما بين ابناء الزمان ma'nâ-yı hakikatden mu'arrâ sarçe lafzı murâd olan tehabb u tevadd kabîlinden olmayup, mânend-i Heremân rasîsü'l-bünyân hübüb-ı tünd-bâd devri ve sademât-ı kavâri' mehcûri ile mütezelzilü'l-erkân olmak ihtimâlinde masûn ve belki tahallül-i mutavvel nifâk u şikâk ihlâlinden mahfûz ü me'mûn sûrî vü ma'nevî metîn ü müstahkem mü'âlefet ü musâdatünden olmagla iktizâ-yı gerdiş-i çarh-ı devvâr ve îcâb-ı takallübât-ı rûzgâr ile vukû' bulan dûrî-i sûrî ve tebâ'üd-i zarûrî hasebiyle ebnâ-i zamâna nisbeten tarafeynden melhûz u muhtemel olan resm-i nisyân ü ferâmûşî beynimizde mensî vü ferâmûş ve dâ'imâ zikr ü fikrimüz zikr ü fikirleriyle zânû-be-zânû dûş-be-dûş olmagla pey-der-pey mükâtebât ü mürâselât misillü ba'zı merâsim-i zâhiriyye mürâ'atinde kusûr-ı zarûrî dahı vâki' olmuş ise dûrî-i menzil-i hicâb-ı dil ü cân olmadıgına binâ'en her hâlde ve her mahalde her zamân ve her mekânda istihbâr-ı peyâm-ı sıhhat ü selâmet ve istişmâm-ı nefha-i rûh-bahşâ-yı dil-hûşî vü âfiyetlerinden tesvig-i ihmâl ü ferâg ve tahliye-i şâmme vü dimâg olınmak degil

Nazm:

ولا تكلمت محذوناً و لا فرجا

الاوز كرك مقرون بانفاس

kâhîce âlem-i menâm u hayâlde meşhûdımız olan şâhid-i hoş-endâm sürûr ve mülâkâtta her bâr her diyârda enîs-i celîsimüz olan kâbûs-ı girân-sâye-i ikdâr ile ke's-i mürrü'l-mezâk-ı gumûm mu'âtâtında zikr ü senâları [AE 23b] vâsîtatü'l-akd cevâhir-i enfâs ve nemek-i mâ'ide-i tesliyet ü istînâsımız olmak mültezem-i uhde-i ihlâs ve râtibe-i zimmet-i ihtisâsımız iken bu mikdâr ile dahı iktifâ-meşreb-i ehl ü vefâda muvâfık-ı mezheb-i fetvâ olmagla

Şi'r:

ولا هممت بشرب الماء من عطش

الا رأيت خيالمنك في الكاس

feyfâ-yı kâ'imetü'l-ercâ-yı endûh ü âlâm ki; delîl-i ser-çeşme-i âb-ı zindegânî olan huzzar-ı huçeste-pây-ı himmet tefsîde-leb-i hâcîre-i hayretdür. Ol pehnâ-yı bî-pâyânda ser-gerdân ve şiddet-i ciger-sûz-ı sümûm-ı hümûmından el-'ataş-gûyân iken mesâfe-i dûr-â-dûrdan sîr-âb-ı tahayyüli oldığım ke's-i dehân müşâhede-i hayâlliyle reyyân ve âb ü tâb tasavvurlarıyla terzebân ve rabti'l-lisân idigim meşmûl-i zâ'ika-i irfânları olmak gerekdür. Şikâyet-i âlâm-ı hier ü firâk ve hikâyet-i istihkâm-ı esbâb-ı mü'âlefet ü vifâk havsala-i evrâk-ı düreng leyl ü nehârda güncâyış-pezîr olmamağla *İnşâallâhü'r-Rahmân* ber-takrîb-i dil-firîb ile vukû'ı intizârında olduğumuz hengâm-ı mülâkâta te'hîr idelüm رجعنا الى مانحره فيه mesmû'-ı müşîrâneleri olduğu üzere dört sene müddetde giriftâr-ı şîr-pençe-i kahr u tasallutı olduğumuz fâcîre-i kâhire-i lâkab-ı Ümm-i Dünyâ'nun şîve-i dil-güdâz-ı şütür-gürbesinden *ba'de'l-letî ve'l-lüteyyâ* bin belâ ile necât ü rehâ müyesser

Nazm:

Kelâl geldi tasarrufdan Ümm-i Dünyâ'yı

Yeter şu Kâhire'nün kahrı azm-ı Rûm idelüm

diyerek avâtıf-ı aliyye-i husrevânededen inâyet ü ihsân buyurılan Aydın Muhassıllığı'nun makarr-ı hükûmeti olan belde-i Güzelhisâr'a şehr-i Rebi'ü'l-ülâ'nun dördüncü günü vusûlimüz mukarrer oldukda Hakk Alîm'dür ki; cümle-i umûr-ı âcizâneme takdîm ile mücerred pürsiş-i hâtır-ı âtırların müş'ir ve bu cânıblere vusûlimüzi muhayyer bir kıt'a hulûs-nâme terkîm olunup, mahsûs bir bendeleriyle arz u tesyîri tasmîm olunmuşiken *bi-hikmetihi Te'âlâ* belde-i merkûmeye duhûlimüzden ile'l-ân bu iktârda vukû' bulan şiddet-i şitâ ve kesret-i emtâr erbâb-ı sinn ü tecrübenün ahbarlarına göre karîbü'l-ahdde misli mesbûkü'l-âsârdan olmamağla bu keyfiyet-i garîbenün tahtında elbet bir hikmet-i hafiyye der-kârdur. Fe-emmâ ne bundan rû-nümâ ve ne suverinde hüveydâ olur fikrinde iken mahz-ı şîme-i kerîme-i dil-nuvâzânelerinden nâşî firistâde buyurılan nemîka-i dil-güşâ ve rakîme-i gam-zidâların ni'met-i gayr-ı müterakkibe mesâbesinde nûr-ı bâsîrâ-i sūrûr ve tahliye-i cebr-i hubûr idedüşmekle

Nazm:

دل از نشاطنامه لطف چو کودکان

صدبار خوانده دگر از سر گرفته است

[AE 24a] sad-bâr zîr ü bâlâ ve magzâ vü ma'nâsına imrâr-ı dîde-i hasret ü intizâr ve idâre-i hadika-i i'tinâ vü i'tinâr esnâsında zikr olunan hâlet-i acîbe tahtında melhûz-ı dakîka-i hikmet-i mücerredü'l-fazl-lil-mütekaddem müfâdı üzere cenâb-ı devletlerinün her hasletde cümleye tekaddümleri misillü bu husûsda dahı tekaddüm menkabetini ihrâza mebnî nükte-i hafiyye oldığı tahkîk ü îkân olmagla tekerrümen ve tafsilen tahrîr ü inhâ buyurdıkları vâdî-i mihr ü vefâda katarât-ı emtârdan icmâ'-ı udûl ile isbât-ı müdde'â buyurdılar.

Cenâb-ı Hudâ-yı Ekber her umûrlarında tevfiik ü te'yîdine mazhar ve her hâlde mu'azzez ü muhterem ü muvakkar eyleye. Âmîn. Bu muhlislerinün fi'l-asl kitâbet ü inşâ vâdîsinde i'tinâyâ şâyân mâye vü sâmânımız yogiken ve fi'l-zevâyâ-i habâyâ makûlesinden olmak üzere bendergâh-ı mütehayyilenün kûşe vü bucagunda bulunan bîdâ'a-i müzcât-ı güstâhî dahı sinîn-i çendînden berü sâha-i râhat u ârâmımıza nüzûl iden çeşm-i havâdis u âlâma masrûf ve ale'd-devâm mürûr u ubûr üzere olan her ebnâ-yı sebîl-ikdârda mevfûf olmagla şâhid-i tâvus-hırâm şevk ü garamımıza sûret-i ziyet virecek kumâş-ı süst-bâf-ı rakîme-i bî-insicâmımız her çend elvân isti'ârâtdan sâde ve nükûş-ı reşehâtdan irâde-i liyâs-ı takvâ-yı zeynde bir libâce-i kem-bahâ ise dahı

Nazm:

لبس كهنه قدر آدمی داکم نمی سازد

eger cevher-şinâsı tatyî' داعریان تماشاکن چو حسن لا یسنی temâşâ ile kem-kaderî libâs-ı kıyâsından igmâz-ı çeşm-i inkıyâd buyurmaları meta'-ı rudest hâlisü'l-fû'âdlarıdur. Bâkî.

[AE 25b] Sûret-i mektûb der-firistâden-i esb-i mergûb

Sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü, karındâş-ı e'azz ü ekremüm, sultânüm aga-yı celîlü'ş-şân hazretlerinün nâdî-i sa'âdet-iştîmâllerine mezîd-i i'zâz ü ikrâm ve medîd-i tevkîr ü ihtirâm ile neşîde-i da'vât-ı sâfiyât-ı mahabbet-nümâ ve manzûme-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-intimâ [AE 26a] ithâf ü ihdâ ve merâsim-i istinbâ'-ı tab'-ı âlîleri alâ vechi't-tekrîm edâ vü tetmîm olıduktan sonra zamîr-i münîrlere nümâyende-i muhlis-i bî-riyâları budur ki; benüm hazretleri bu devâm-cûyları devletlü, inâyetlü, veliyyü'n-ni'am, sâhib-i devlet ve kesîrül-mürüvvet efendimüz hazretlerinün kendi çerâğ-ı hâss ve bende-i kerem-i şermende-i bâhirü'l-ihtisâslarından olup, nihâl-i âmâlüm âb-yârî-i terbiye-i veliyyü'n-ni'amâneleriyle hâ'iz-i nisâb-ı nakve-nümâ⁵⁰⁵ ve fâ'iz-i şeref-i merâtib-isnâ olmagla her çend bu diyârda tedârük ü tahsîli müte'assir ise dahı

حالا يدرك كله لا تترك كله

mü'eddâsı üzere ibkâ-yı merâsim-i ubûdiyyet zımnında çend esb-i hoş-hırâm tedârük ü takdîmi vazîfe-i zimmet-i âcizânem idigi vâreste-i kayd-ı beyândur. Lâkin zât-ı atûfet-âyât-ı veliyyü'n-ni'amânelerinün zîr-rân-ı sa'âdet-iktirânlarına şâyân esb-i sebük-cevelânun bir vechle tedârükine dest-res mümkün olmadığından bu husûsda zarûrî vâki' olan te'hîr ü taksîrlerimiz afv buyurılmak ümmîdiyle

العبد ومافی یده كان لمولاه

mısdâkıncı bu def'a merbût-ı tavîle-i iktidârüm olan esbânun ıslah-ı mevcûdlarından olmak üzere cânib-i Mısır'dan mahsûsân müntehâbımız olan bir re's Mısırî ve bu cânibde dahı ba'de külli cehd tedârükimiz olan ber-mûceb-i defter üç re's esb-i Türkmânî'nün hezâr şermle takdîmine ictisâr olunmagla her ne kadar şâyân-ı rükûb-ı veliyyü'n-nu'mâ degil ise dahı bir vakt feyz ü neşâtlarında huzûr-ı âlîlerine arz ile merbût-ı istabl buyurılmasında tahrîk-i şifâh-ı himmet buyurıldığından mâ'adâ cenâb-ı mürüvvet-nisâb-ı vâlâ-câhlarına dahı ber-mûceb-i defter mahsûsan irsâl olınan iki re's esbün karîn-i hüsn-i kabûl buyurulması vesîle-i arz-ı hulûsımız olmuşdur. *İnşâallâhü'l-Mevlâyi Te'âlâ lede's-şerefü'l-vusûl* bundan böyle dahı cânib-i riyâ-mücâniblerin hâtır-ı enverlerinden ihrâc buyurmayup, hem-vâre müfâvaza-i sâmiyeleri î'âyyla yâd ü dil-şâd buyurmaları me'mûldür.

⁵⁰⁵ نقرو نما

**[AE 27a] Müşârun-ileyh hazretlerinün mühürdârlarının mutasarrıf olduğu
timârun şerh virilmesini hâvî Re'isü'l-küttâb olan Nâ'ilî Paşa merhûma
tahrîr buyurdıkları mektûb-ı belâgat-üslûblarıdır**

Sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü, karındâş-ı e'azz ü ekremüm, sultânüm efendi hazretlerinün meveddet-i vufûr-ı izz ü ikbâl olan nâdî-i sa'âdet-ihfâllerine mezîd-i i'zâz ü ikrâm ve medîd-i tevkîr ü ihtirâm birle kâlâ-yı vâlâ-hubb ü velâ [AE 27b] mülemma'-ı târ-ı medh ü senâ bast ü takdîm ve lâzıme-i zimmet-i hâlisânem olan merâsim-i istifkâd-ı hâtır-ı sa'âdet-müzâhirleri mürâ'âti ikmâl ü tenmîm kılındığı siyâkda zamîr-i münîr-i mihr-i tenvîrlere nümâyende-i muhlis-i bekâ-cûlarıdır ki; benüm hazretleri hâlâ mühürdârlık hizmetimizde olan Mustafâ bendelerinün Ankara Sancagı'nda (خنق) nâhiyesinde Saruhan nâm karyesinden bâ-berât-ı âlişân mutasarrıf olduğu on bin akçe timârı mukaddemâ fermân-fermâ-yı iklîm-i Kırım olan Selîm Girây Hân hazretlerinün defterlüleründen iken bu halâlde kaydının şerhi ref' olundığı mesmû'-ı muhlis-i bî-riyâları olmagla mûmâ-ileyh kulları hâlâ mühürdârluk hizmetimizde mukîm ü mevcûd olmakdan nâşî Alâybegisi bayragı altında mevcûd degildür deyü timârına zarar gelmemek üzere kaydına şerh virilmek istid'âsıyla bu def'a pâye-i serîr-a'lâya arz olunmagın mûcebinece kaydına şerh virilirmekte himmet ve berât-ı âlişân kapu kethüdâmuz bendeleri vesâtetiyile cânib-i muhlisânemüze irsâle bezl-i cell-i himmet buyurmaları me'mûliyle vesîle-i arz-ı hulûsımız *İnşâallâhü'l-Mevlâyi Te'âlâ lede's-şerefü'l-vusûl* husûs-ı mezbûre vufûr-ı himmet-i vâlâ-nehmetleri der-kâr ve miyânemüzde olan cebelü'l-metîn-i hubb u vedâdun teşyîd ü istihkâmıyla hâlisü'l-fü'âdların mübtehic ü minnetdâr buyurmaları mültemisâtımızdandır.

**Avnî Efendi Re'isü'l-küttâb iken ba'zı erbâb-ı fasâhat-me'âbun nazâyir-i
belâgat-nisâblarıyla mâ'ân irsâl buyurdıkları gazel-i bî-bedel-i selâset-
intisâbına ve mektûb-ı bedî'ü'l-üslûbına cevâb olmak üzere müşârün-ileyh
hazretlerinün tahrîr buyurdıkları mektûb-ı mergûblarıdur**

İzzetlü, sa'âdetlü, meveddetlü, karındâşum efendi hazretlerinün hem-reng-i dâ'ire-i mu'telif-i şi'r ü edeb ve mânend-ı mecmû'a-i matbû'a-i bedâyî'ü'l-kasâyid ve'l-hutab olan meclis-i muhteremlerine illet-i zeh[r]if ü riyâdan sâlim ü sâf bahr-ı tavîl-i derûn-ı mahabbet-meşhûnlarından mahrec cevâhir-i şeffâf-ı neşâyid-i tahiyet ü senâ ithâfiyla hem-vâre hibâle-i emânî vü âmalleri veted-i mecmû'-ı husûlde merbût ve nu'ût-ı mehâsin ü menâkıbları dîvânü'l-edeb-i lüsün-i ahbâb ü asdikâda müfid ü mazbût olup, bilâ-fâsıla sugrâ vü kübrâ eczâ-yı ikbâlleri sebab-i hafif ü âsânî ile şîrâze-i kemâle makrûn ve der-bî-mu'âdil bahr-ı kâmil olan kadr ü kıymet zât-ı ma'ârif-menkabetleri ale'd-devâm mîzân-ı iltifât sudûr-ı kirâmıda mevzûn [AE 27a] olmakdan hâlî olmamak da'vâtı âvîze-i ber-bâlâ-yı mu'allakât _____ icâbet kılındığı siyâkda nazîre-nüvîs-i neşîde-i ihlâs budur ki; hazretleri fi'l-asl basît-i sûy-ı dil-cûyları olan kâlâ-yı hubb-ı vâfir ve metâ'-ı mihr ü vedâd mütekâsir-i hâlisâne fersûde-i yâd-dihî-i⁵⁰⁶ mürûr u şuhûr u dühûr olmakdan dûr iken âmed-i medîdden berü cânib-i sa'âdetlerinden risâle-i bedî'ü'l-inşâ ve manzûme-i sübhâniyyü'l-implâları maktû' vü mahzûf ve unvân-ı kıbâle-i emniyemüz eşrem ü mekfûf olmakdan nâşî zemîn-i bî-vefâyânemüzde bu güne tercî'-i _____ tegâfüllerine sebab-i sakîl ne idüğünü _____ kâfiye-i hubb u velâ üzere cânib-i muhibbânemüzden tegazzül-i mihr ü vefâyâ mübâderet tasmîmi esnâsında vâkı'a-i hâme-i Bercîs-sahîfe-i nigâr mukâbele-i cevâb olmakdan kâsır olacak edâ-yı selâset-nümâ ile bir kıt'a mektûb ve rişte-i hayâl-i bârik-keîm ve şevkete bâ'is-i ukde-i acz ü hayret olmaga mütebâdir-i iş'âr-ı dil-âşûbları nezâyir ba'zı erbâb-ı fasâhat-me'âb ile vârid olup, mezâmin-i rengîn ve ta'bîrât-ı dil-nişînlerinden mu'ammâ-yı kemâl-i sıdk u hulûsları hall ü iz'ân olındukda hakk bu ki; şümâr-ı mezâmîn-i zülf-i yâr ve idâd-ı şikâyet-i âşık-ı dil-figârdan ezyed-i vâfir-nisâb-ı hatt ve safâ-yı peygâm-ı mahabbetlerinden behre-dâr olduğumıza binâ'en ve inmâ'-ı inşâ-pezirân dîvân-ı ser-bülendî ve i'câz-tırâz-ı dîvân-hâne-i sa'âdet-mendî olmaları temennâsı müstezâd-ı manzûme-i hulûs u mahabbetimiz kılındığı i'lâmıyla bu def'a rakîme-i mihr ü velâ-terkîmine ibtidâr olunmuşdur. *İnşâallâhü'l-Mevlâ-yı Te'âlâ lede's-*

⁵⁰⁶ یاددگی

şerefü'l-vusûl ba'd-ez-în dahı miyânede resm-i müşâ'are-i vedd ü ülfetden hâlî olmamaları hâtime-i neşîde-i me'mûl-i muhibbânemizdür. Bâkî hemîşe.

**[SA 36a] Râgıb Paşa merhûm Haleb Vâlîsi iken Emîrû'l-hâclık
iltimâsıyla taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye irsâl eyledükleri kâ'imesi
sûretidür**

Devletlü, inâyetlü, merhametlü, âtîfetlü, veliyyü'n-ni'am efendüm, sultânüm hazretleri;

Hem-vâre müstedâm-ı sadr-ı sa'âdet ü ikbâl ve her umûrlarında mazhar-ı tevfkât-ı Cenâb-ı Lâ-yezâl olmaları da'vâtı takdîmiyle arıza-i abd-i pür-ibtihâlleridür ki; hudûd-ı erba'îne karîb müddetden berü kullarınun taraf-ı devletlerine olan nisbet ve ubûdiyyet-i dîrînesi ve kezalik devletlü, efendimün cenâb-ı bendelerine olan alâka-i meveddet-i p[î]şînesi tarafeynün inhâd u iddi'âsından müstagnî îcâb-ı mefrûg-ı 'anhâ kabîlinden olmagla ol vâdîlerden imâle-i licâm ve sûy-ı dil-cûy-ı merâma bu tarîkle atf-ı zimâm olunur ki, cümle-i hükm-i İlâhiyye'den olan muktezâ-yı cibilliyet-i beşeriyye üzere her tabî'atde bir emniyye-i merkûz ve her tıynetde bir gûne meyl ü hevâ muhammer ü mermûz olduğına binâ'en bu çâker-i dîrînelerinün dahı resîde-i sinn-i rüşd ü temyîz olduğum eyyâmından ile'l-ân e'azz-ı emânî ve aksâ-yı makâsıdum olan ıskât-ı farîza-i hacc ve edâ-yı merâsim-i secc ü 'acc rütbe-i imâret-i hacc ile mukadder ü müyesser olması ale'd-devâm mes'ûl ü mütemennâm iken [SA 36b] fi'l-cümle esbâb u mukaddemâtdan add olınan neyl-i rütbe-i vezâret ve bâ-husûs bu evânda Belde-i Şâm'a vâki' şeref-i kurbîyyet bu merâm ile bekâm olmamıza ilel müreccaha mesâbesinde olup, ancak müstelzim sübût-ı ma'lûl olacak illet-i musahhaha ve belki cüz'î ahîr-i illet-i tâmmesi devletlü efendüm misillü hakkumda müsâ'ade ve inâyeti melhûz u meczûm bir veliyyü'n-ni'emetün delâlet-i himmet ve rehberî-i inâyetinden ibâret olmagla rûz u leyâl berîd endîşe vü hayâlüm ol havâlîde pûyân ve cemâl-i husrâ-yı? şevk ü garâmuma

انوى التى فضلها رب العلى لما دخاثر تبيها على البنى

nagmesiyle hüdâ-hân olarak âyâ bu kevkeb-i batıyü's-seyr-i emniyye kangı matla'-ı sa'îdden ziyâ-pâş tulû' vü pervez ola deyü rasad-güzîn-i terakkub u intizâr iken *izâ erâdeallahü şey'en hayy'en esbâbehü* derecesinden inâyetlü efendimün bu evân-ı sa'd-iktirânda bi'l-yümn ve'l-ikbâl tahvîl-i burc-ı sadâret-i 'uzmâ ve teşrîf-i mesned-i vekâlet-i kübrâ buyurdıkları haber-i münevveri kapu kethüdâm kulları tarafından

Beyt:

Viridi bezm-i şevke peygâm-ı kudûmün cûşlar

Oldı güller gibi leb-rîz-i tebessüm gûşlar

mü'eddâsını iş'âr ve cânib-i hâtif-i [SA 37a] gaybîden dahı

این همه اول اثار جهان افروز ست

sadâsı kar'-ı sâmi'a-i istibşâr itmegin ber-vech-i muharrer ahd-i ba'idden berü hasret-keş-i intizârı oldıgum şâhid-i vahşet-nümâ-yı ârzû vü hûlyâmun bu hılâlde cilve-ger-i minassa-i visâl olmasının zuhûr-ı evvel-âsârı olmak üzere ittihâd-fâl ve belki cezmen ve yakînen kurb u vukû'ına istidlâl olunmagla tefe'ül-i âcizâne ve hüsn-i zann-ı bendegânem üzere e'azz-ı emânî vâcib-i âmâlim olan imâret-i hâcc ile bu sene-i mübârekede kulları muktezîyü'l-merâm ve bâhirü'l-ibtihâc buyurılmak bâbında müsâ'ade-i cezîle-i kerîmâneleri mebzûl ü erzânî buyurılır ise;

والا فائی عاذر و شكور

me'âlî-i hâtîme-i manzûme-i hasbihâlüm idügi ma'lûm-ı veliyyü'n-ni'amâneleri buyurıldukda emr ü fermân, devletlü, inâyetlü, merhametlü, âtîfetlü, veliyyü'n-ni'am efendüm, sultânüm hazretlerinündür.

**Râgıb Paşa merhûm tarafından Nâ'îlî Abdullâh Paşa Re'isü'l-
küttâb iken ba'zı mevâdd u tavsiye zımında tahrîr ü irsâl
eylediği kâ'imelerinün sûretidür**

[SA 37b] Benüm sa'âdetlü, mekremetlü, mürüvvetlü, karındâş-ı e'azz ü ekremüm, sultânüm efendi-yi sûtûde-şiyem hazretleri;

Cenâb-ı Vâhibü'l-âmâl *izzî ismühü* hem-vâre zât-ı sa'âdet-simâtların masûn-ı mekâyid-i eyyâm ve kemâl-i sa'âdet ü ikbâl ile mesned-i câh-ı menziletlerinden müstedâm eyleyüp, husûl-i envâ'-ı makâsıd u âmâlleriyle fâ'iz-i re'sü'l-mâl-i kâm u merâm eyleye. Âmîn.

Ez-kadîm miyânemüzde mer'î olan mühâdenet ü müvâhât merâsimince ale'd-devâm zâhiren ve bâtinen husûsât-ı âcizânemüzün karîn-i tevfiğ ü husûl olmasında te'sîr-i du'â-yı icâbet der-kafâ ve kelime-i tayyibe-i sıhhiyâtîyyi'l-edâları me'mûl olunmamak ba'idü'l-ihtimâl olmakdan nâşî ânen-fe-ânen hukûk-ı mahabbet-i müstedîmeye mürâ'âten hakkımızda icrâ-yı merâsim-i hakikat ve îfâ-yı levâzım-ı hayr-hâhî vü mürüvvet buyurmakda himmetleri melhûz u meczûm ve *hamdenlilahi'l-kerîmü'l-vehhâb* ser-i kâr-ı devlet ü ikbâlde bulunmaları sehletü'l-husûl-i âmâl-i muhlisî olacağında iştibâhumuz meslûb u ma'dûm olmagla her hâlde me'mûn-ı gâ'ile-i emel ve müstagnî-yi mâ[yî]hûlyâ-yı leyt ü le'all olarak sâniha-i âsâr-ı himmetlerine terakkub u intizâr olunmakda iken muhlisleri hakkında Aydın Sancagı'nun ber-vech-i mâlikâne takrîr ü ibkâsı emrinde icrâ vü ızhâr buyurılan muhassenât-ı lafzıyye ve kelimât-ı tayyibeleri ile küllî himmet-i vâlâ-nehmetleri kapu kethüdâm kulları [SA 38a] tarafından ifâde vü iş'âr olunmagla egerçi, be-her-hâl taraf-ı zâhirü'ş-şereflerinden me'mûlümüz olan umûrımızda mezîd-i himmet ü muhlislerin kemâl-i sıyânet buyuracaklarında şekk ü iştibâhumuz olmadığına binâ'en her ne kadar muhtâc-ı ifâde degül ise dahı mûmâ-ileyh bendelerinün tebşîrinden inşirâh-ı derûn hâsıl olup, *fevke'l-hadd ve'l-gâye* şermende-i lutf u insâniyyet ve memnûn-ı mekremet ü mürüvvetleri olmuşızdur. Hakk Celle ve Alâ hazretleri zât-ı sa'âdetlerin dahı husûl-ı makâsıd u âmâlleriyle mübtehic ü memnûn eyleye. Âmîn.

Fi'l-hâkîka sünûh iden himmetlerinden hâsıl olan meserret-i derûn ve irtiyâh-ı fu'âd-ı vilâ-meşhûnumuz verâ-yı hadd-i beyân olmagla şükrâne-i himmetleri ibkâsı zımında kâ'ime-

i ihlâs-ı dâ'ime tastîrine mübâderet ve kapu kethüdâm bendeleri vesâtetiyle merfû'-ı nâdî-i izzetleri kılınmışdır. *İnşâallahü Te'âlâ lede'sş-şerefü'l-vusûl fîmâ-ba'd* dahı cânib-i muhlis-i riyâ-mücânibleri hâtır-ı 'âtır-ı sa'âdet-müzâhirlerinden dûr ü ib'âd buyurmayup, hatîr ü hakîr vâki' olan umûr u husûslarımızda bezl-i himmet ve kapu kethüdâm bendelerin meşmûl luhâza-i mekremet buyurmaları e'azz-ı metâlib ü âmâlimüz idigi muhât-ı zihn-i dakîka-dânları oldukda [SA 38b] ol bâbda himem-i seniyye-i vâlâları der-kâr ü mebzûl buyurılmak mültemes ü mütemennâdur.

Bu dahı

Benüm sa'âdetlü, mekremetlü, mürüvvetlü, karındâş-ı a'zam, sultânüm efendi hazretleri;

Bundan akdem ma'rûz-ı hâk-pây-i evliyâ-yı nu'mâ kılındığı üzere mahall-i nüzûlümüz olan tengnây-ı hayret ü ıztırâbda du'â-yı devâmî-i ömr ü devlet evliyâ-yı nu'mâyâ ibtidâr ve tulû'-ı tebâşîr-i merâhim evliyâ-yı nu'mâyâ intizâr üzere iken semere-i teveccühât-ı kalbiyyeleri olmak üzere hakkumuzda yenbû'-ı merâhim-i evliyâ-yı nu'mâ feverân idüp, mes'ûlât-ı bendegâneme tahsîl-i müsâ'ade-i hazret-i cihândârî zımnında muhlislerine vesîle-i halâs u necât olan hutût-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ve bu muhlislerine beyne'l-ahâlî vesîle-i berîd-i akder ü i'tibâr ve Mısır'dan makrûnen bi'l-ihtirâm ihrâcumuzda cümleye zerî'a-i ibtidâr olmak için mansıb-ı refî'-i tevkî'i dahı tevcîh ü ilâve buyurıldığın müş'ir emr-i hümâyûn-ı mevhibet-meşhûn Mısır-ı Kâhire'den ihrâc-ı senâverîye me'mûr olan dergâh-ı 'âlî kapucubaşılardan sâbıkâ vekîl-i kethüdâ-yı bevvâbîn hazret-i şehriyârî izzetlü Hüseyin Aga senâverleri yediyle muntasîf Ramazânü'l-mübârekde ve mukaddemâ Mısriyyun'un arzlarına mashûben [SA 39a] merfû'-ı hâk-pây-i evliyâ-yı nu'mâ kılınan tahrîrât-ı bendegânemde müsâ'adesi iltimâsında olduğum mevâdda müteferri' olan hutût-ı hümâyûn-ı inâyet-nümûn dahı iki nefer tâtâr hazret-i veliyyü'n-nu'mâ vü âdemüm bendeleri yedleriyle gurre-i Şevvâlü'l-mükerremde şeref-rîz-i vürûd ve feyz-engîz-i su'ûd olup, mezâmîn-i aliyyeleri karîn-i iz'ân-ı senâverî oldukda bu tefsîde-dehân-ı bâdiye-i hayret ü ıztırâba mânend-i mâ'û'l-hayât vesîle-i hayât-ı tâze ve zerî'a-i sürûr-ı bî-endâze olduğundan mâ'adâ zikr olunan hutût-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn teveccühât-ı aliyye-i evliyâü'n-nu'mâ hakkımızda masrûf u derkâr ve vücûh-ı a'yân-ı Mısriyye'nün mersûm-ı sahîfe-i iz'ân ü ittikânları olmagla nabzân-ı 'urûk-ı huşûnetlerine bâ'is-i sükûnet olup, der-hâl rü'yet-i muhâsebemüz husûslarına mübâşeret ü ihtimâm ve ba'd küll-i kîl ü kâl çend-rûz zarfında emr-i muhâsebe ikmâl ü itmâm olup, mâh-ı Şevvâlü'l-mükerremün onıncı günü hâlâ Mısır kâdîsı fazîletlü efendi hazretleri ve

mübâşir-i mûmâ-ileyh izzetlü Hüseyin Aga senâverleri ve Mısır defterdârı ve rûz-nâmecisi ve yedi ocak ihtiyârları sâkin olduğumuz hânede müctemi‘ oldukları hâlde icmâl-i muhâsebe cümleye irâ’et ve ba’d-i külli’l-hisâb [SA 39b] dört sene zarfında seneden seneye tedâhül ü tecâvür vechiyle müctemi‘ olup, altmış senesi irsâliyyesinden muktezâ olmak üzere üç yüz doksan kîse ve kûsûr pâre dîvân-ı deynümüz zuhûr eylediği ‘âmme-i hâzirûna işâ’at olunup, meblag-ı mezbûrdan mâ’adâ gerek Mısırluya ve gerek dîvâna bir akçe ve bir habbe virecegümüz olmadığın mutazammın meclis-i mezbûrda hüccet-i şer’iyye ahz olındığından mâ’adâ zikr olunan üç yüz doksan Mısırî kîse akçe dîvâna deynümüz olduğın müş’ir taraf-ı muhlisîden bir kıt’a temessük tahrîr ve rûz-nâmçe-i Mısır’a vaz‘ u tevdî‘ ve emr-i muhâsebe bu vechle itmâm u tekâmîl olunup, mâh-ı mezbûrun on ikinci mübârek sebt günü mashûben bi’l-ihdirâm Bulag’a nüzûl birle du’â-yı devâm-ı ömr ü devlet evliyâ-yı nu’mâyâ muvâzabet ü iştigâl olınmaktadır. Yümn-i himem-i evliyâü’n-nu’mâ ile bi’l-cümle hisâb ü kitâbumuz ikmâl ü tathîr ve hüccet-i şer’iyye ve senedât-ı mukteziyye ahziyle dahı tetimme-i muhâsebe itmâm u tekâmîl olındığından mâ’adâ girüye kalan ba’zı gûne bakâyâmuz dahı birer sûretde ifrâg zımnında gerek halefümüz hazretleriyle tahmîl ü tahammüle ve mâbeyn hesâbına dâ’ir ve gerek Mısırlu’nun ahz ü i’tâsına müta’allık bir akçe ve bir habbelük alâkamuz kalmamagla [SA 40a] hemân müşârün-ileyh hazretlerinün Bender-i İskenderiyye’ye vusûlleri haberinün bu cânibe vürûdına intizâr üzere olduğumuz ma’lûm-ı sa’âdetleri buyurılmak için kâ’ime-i meveddet-’ilâma tahrîr ve firistâde-i nâdî-i sa’âdet-masîrleri kılınmışdır. Umûrımızda olan ihtimâm ve ikdâm-ı gayyûrâneleri kapu kethüdâmuz bendeleri tarafından nev-be-nev tahrîr olındığından mâ’adâ Mısır’dan ihrâcumuza me’mûr olan mûmâ-ileyh Hüseyin Aga senâverleri dahı takrîr ve hakkımızda olan hayır-hâhlukların cümleye takdîm ü tercîh itmekle vesîle-i tezâyüd-i mâdde-i mahabbet ve zerî’a-i istihkâm-ı bünyân-ı meveddet olmuşdır. Hemvâre müstedâm-ı sa’âdet ü ikbâl ve mazhar-ı tevfiik-i melikü’l-müte’âl olalar. Fîmâ-ba’d dahı kemâ-fî’l-evvel hakkımızda teveccühât-ı kalbiyyeleri mebzûl ü der-kâr buyurılmak e’azz-ı metâlib-i ihlâs-kâr-ı bî-merâlarıdır.

Bu dahı

Hazretleri dest-yârî-i fikr-i ihlâs-eser-i cânibeyn ve dakîka-şinâsî-i (فرائح) sadâkat-i levâyih-i tarafeyn ile miyânede nizâm-yâfte-i terkîb ü te’lîf olan nüsha-i kâfiye-i mahabbet ve risâle-i şâfiye-i yegâneğî vü meveddetün her mes’ele-i müsellemesi resîde-i rütbe-i zarûret [SA 40b] ü bedâhet olması hasebiyle agrâz-ı nibâl-i vezâ’if müvecceh olmakdan masûnü’l-sâha olan usûl-i muvazza’a-i ulûm-ı muhâdenet ü muvâlât kabîlinden olduğı egerçi bî-şâ’ibe-i

iştibâhdur. Ancak semere-i ülfet ü mahabbet olan sıyânet-i ahvâl-i eviddâ ile îzâh-ı metn-i ihlâs ü meveddet müzâvele-i mübâhat-ı tehâbb u tevâddun tarîk-i efîd ü eslemi olmagla bu bâbda dahı cenâb-ı fatânet-nisâblarından müşâhede olunan ictihâd-ı cesîm ve sa'y-ı belîğ ü azîm muhlislerin rehîn-i esnâf-ı minnet ü müstefrik-i 'ırk-ı hacâlet itmişdür. Cenâb-ı Hakk her umûrlarında kâm-revâ eyleye. Âmîn.

Cenâb-ı mürüvvet-nisâblarınınun her vechle memnûn-ı ahlâk-ı hasene ve meftûn-ı etvâr-ı müstahseneleri olduğumuzdan mâ'adâ sâbıkâ Rûz-nâmçe-i sâni bizüm Sâlih Efendi bendeleri hakkında olan harekât-ı garîb-nuvâzânelerin mûmâ-ileyh bendeleri

لا يغادر صغيرة و لا كبيرة إلا امصاها

müfâdı üzere yegân yegân serd ü beyân itmekle taraf-ı sa'âdetlerine olan samîmiyyemüz merâtib-i mi'ât u ulûfdan derecât-ı merrât ü kerrâta mütesâ'id olmuşdur. Mûmâ-ileyh bendelerinün bu câniblere me'mûriyyeti yine semere-i himmet-i seniyyeleri olmagla leyl ü nehâr [SA 41a] du'ânuzdadur. Bu âna dek hakkında sünûh iden himmet ü mürüvvetleri fimâ-ba'd dahı emsâlini müstetbi' olacağı meczûm olmakdan nâşî egerçi tevsîh ü sipârîşinden müstagnîdür. Ancak mûmâ-ileyh bendeleri ebnâ-yı zamâne misillü kedû-yı bî-rahneye duhûle kâdir ve mukaddemât-ı mümevvehe ile tervîh-kârına mütecâsir-i gürûhdan olmayup, be-her-hâl himmet-i gayyûrânelerine muhtâc olmagla fimâ-ba'd dahı me'lûf olduğu lutf u mürüvvetleri hakkında mebzûl ü bî-dirîğ buyurıldığından mâ'adâ *bi-meşîyyetullahi'l-melikü'l-müte'âl* kudümü der-pîş olan hân-ı vesî'ü'n-nevvâl-i tevcîhâtdan bu sene-i mübârekeke hisseyâb-ı bülga-i mükâfât olmasına himem-i seniyye-i kerîmâneleri mebzûl ü masrûf buyurılmak temennâsıyla kâ'ime-i meveddet-'alâme tahrîr ve firistâde-i nâdî-i sa'âdet-masîrleri kılınmışdur. *İnşâallahü Te'âlâ lede's-şerefü'l-vusûl* ber-minvâl-i muharrer mûmâ-ileyh bendeleri kemâ-ff'l-evvel zîr-i sâye-i himâyet ü sıyânetlerinde mustazill ü mahmî buyurilup bu sene-i mübârekeke dahı mesrûr olması zımnında muhlislerin rehîn-i minnet buyurmaları samîmî me'mûl ü mütemennâdur.

Bu dahı

[SA 41b] Sultânüm efendi hazretleri; tafsîli hâk-pây-i hazret-i veliyyü'n-nu'mâya takdîm olunan kâ'imemüzde bast u terkîm olındığı üzere ba'zı 'ilel ü esbâba binâ'en Hamâ ve Hums ve Taberiyye taraflarına müteferrik ü perîşân olan Rakka iskânınınun kemâ-ff'l-evvel mahall-i iskânlarına ircâ' vü îvâları bâbında ısdârı istid'âsında olduğum emr-i şerîf-i âlî-şânun tıbak-ı mes'ûl-i âcizânem üzere sudûrı husûsında me'mûlüm olan hüsn-i himmet-i gayyûrâne

ve sa'y u dikkat-i muhibbâneleri bî-dirîg buyurılacağı unvân-ı yerlig-i ihlâsumuz olduğu gibi Türkmân fehm olacak ta'bîrât-ı me'lûfe ile tesvîdine imrâr-ı hâme-i i'tinâ ve be-husûsa me'mûriyyeti matlûbumuz olan mübâşiri ta'yîninde tevcîh-i kûşe-i ebrû-yı îmâ buyurmaları hâtîme-i menşûr-ı recâmuzdur. Bunlardan başka kendi umûrımıza dâ'ir ba'zı mevâddun cenâb-ı uhuvvet-nisâblarına takrîr itmek üzere bizüm Sâlih Efendi bendelerinin ta'bîr-i dil-pezîrine ihâle olunmagla ba'de'l-istintâk cenâb-ı sa'âdetleri dahı hâk-pây-i evliyâü'n-nu'mâya arz u inhâsını münâsib gördigünüz sûretde ve arz u istid'âsı müfid ü mü'esser olacağın fi'l-cümle maznûn u mutasavver olduğu hâlde tahrîk-i [SA 42a] şifâh-ı niyâz u istid'â

والأمر هون كيسه كان لم يكن شيئاً مذكوراً

buyurdılar. Bu mâddenün tafsîl-i keyfiyyeti ve muhlislerinün bâ'is-i meyl ü ragbeti mûmâ-ileyh bendelerinin takrîrinden ma'lûm-ı dirâyet-mersûmları olur. Ve'l-hâsıl bu vakte dek zât-ı sûtûde-sıfâtlarından meşhûdumuz olan âsâr-ı gayret-keşî vü hamîyyet ve ızhâr-ı hukûk-ı kadîme-i ülfet ü uhuvvetde cümle-i ehibbâya müsâbakatları bu gûne tekâlîfe bâdî-i cerâ'itümüz olmakdadur. Hem-vâre mesned-i ikbâl ü sa'âdetlerinde müstedâm u husûl her gûne emânî vü âmâllerile bekâm olalar.

[Ü 57b] Re'îsü'l-küttâba

Hazretleri hem-vâre ahkâm-ı âmâl-i mâ-fî'l-bâl ve menâşîr-i emânî-i dil-hâh-iştimâlleri resîd-i inâyet-i nûr-ı feyz-i Bârî ve tigrâ-yı meyâmin-ihtivâ-yı tesyîr-i Kird-gârî ile müzeyyen ü mahallî ve tûmâr-ı baht u ikbâlleri mânend-i varak-ı telhîs şiken ü ıztırâbdan müberrâ olmak da'vâtı takdîmiyle nümâyende-i muhlis-i ihlâs-semîrleri oldur ki; öteden berü fevâkih-i sohbet ü münâdemetleriyle şîrîn-kâm olduğumuz hullâna zevi'l-ihtirâmın tarâvet-i hadâyık-ı ikbâl ve hasâret-i besâtîn-i baht u iclallerin müstelzim olacak imdâdât-ı rûhâniyede cânib-i muhlisîden kusûr olunmadığına binâ'en ale'd-devâm âsâr-ı güşâdegî-i izhâr-ı pür-envârına sâmi'a-güşâ-yı intizâr iken mecmû'a-i fûnûn-ı ahlâk-ı tayyibe olan zât-ı mekârim-simâtlarında münderic olan mesâ'il-i ma'ârif-i kemâl ve mebâhis-i letâ'if-i efdâl muktezâsıyla haklarında bahr-ı zehhâr-ı âtîfet-i evliyâ-yı nu'mâ mevc-hîz olup, rûtbe-i sâmiye-i riyâset-i küttâb zât-ı âlîleriyle teşerrûf ve derârî-i meserret-i merkûme ile eviddâları tezeyyün ü teşennüf eylediği bu def'a vürûd iden çukadârimuz Mustafâ yediyle firistâde buyurılan nemîka-i enîkalarından münfehîm oldukda hâsıl olan sürûr-ı nâ-mahsûr bîrûn-ı dâ'ire-i ta'bîr ve hâric-i hîta-i tahrîr ü tahbîr [Ü 58a] olmuştur.

Cenâb-ı Hakk müteyemmen ü mes'ûd ve etvâr ü kirdârlarına elsine-i bî-gâne vü âşînâda meşkûr ü mahmûd idüp, rızâ-yı yümn-iktizâ-yı evliyâü'n-nu'mâyı müstelzim-i hıdemât-ı lâyıcaya muvaffâk eyleye. Selef-i hayrû'l-halefleri sa'âdetlü Mustafâ Efendi karındâşımız ile miyânemüzde olan ülfet ü muhâdenet muktezâsıyla vâki' olan tahrîrâtımızun hasbe'l-imbân iktizâ iden terbiye vü müsâ'adesinde icrâ-yı merâsim-i hukûka ri'âyetleri cenâb-ı sa'âdetlerinün dahı ma'lûm u meşhûdları olmak gerekdür. Cenâb-ı Hakk mu'ayyin ü dest-gîrleri ola. Ancak cenâbınıza ni'me'l-bedel add olunduğunuzdan mâ'adâ zât-ı mu'allâ-simâtlarıyla vâki' olan ülfet ü sohbet kemmen vü keyfen ülfet-i merkûmeye mukâyeseden âbî olup, be-her-hâl cenâbınıza mürâ'ât-i merâsim-i hukûk dahı ziyâde me'mûl olmagla fîmâ-ba'd vâki' olan umûr u husûsumuzun temşiyetlerinde ve be-tahsîs tahrîrâtımızun hüsn-i terbiye vü tezkîrlerinde mukaddemât-ı münticü'l-merâma himmet ü müsâ'ade kılınmalarına muhtâc olan husûslara dahı ri'âyet-i rüsûm-ı hamîyyet buyurmaları me'mûliyle hâssaten kâ'ime-i muhabbet-'alâme tahrîre firistâde-i nâdî-i sa'âdet-masîrleri kılınmıştır.

İnşâallâhü Te‘âlâ lede’s-şerefü’l-vusûl fîmâ-ba’d bu câniblere imâle-i sükkân-ı azîmet ve tahrîk-i rikâb-ı nehzat ü hareket ider. Vâki‘ oldukca ihbâr-ı sâ’ire-i âfiyetlerin mutazammın belâgat-nâme-i Harezmi-pesend ile tenşît-i fû’âd-ı muhlisîye himmet ü mübâderet buyurmaları me’mûl ü mütemennâdur.

[Ü 58b] Bu dahı

Hazretlerinün nâdî-i mekârim-iştimâlleri savbına mezîd-i ta‘zîm ü tekrîm ve medîd-i tevkîr ü tefhîm birle perveriş-yâfte-i hadîka-i derûn-ı hulûs-intimâ olan ezâhir-bûyâ-yı du‘â ve envâr-ı tarfe-nümâ-yı teslîm ü senâ arz u ihdâ ve merâsim-i pürsiş-hâtır-ı sa‘âdet-müzâhirleri kemâ-yenbagî mer‘î vü mü’eddâ kılındığı siyakda mücellâ-yı suver-hakâyik-i eşyâ olan âyîne-i zamîr-i tâb-nâklerine ma‘rûz-ı ihlâs-perver-i bî-merâları budur ki; cenâb-ı mürüvvet-nisâb-ı vâlâ-câhîleriyle miyânede râbita-bend-i istihkâm olan merâyir-i kavîyyetü’l-ibrâm ülfet ü muvâlât muktezâsınca ravzatü’s-safâ-yı hâtır-ı nezâket-müzâhirleri zülâl-i istinbâ vü istiksâ ile irvâ vü tahdîre cüyende-i vesâ’il ü esbâb iken bu def‘a âdemüm bendeleri ba‘zı husûs ile ol taraf-ı zâhirü’s-şerefe ba‘s ü irsâl olunmagla mücerred te’kîd-i râbita-i ihlâs ve teşyîd-i bünyân-ı sıdk u ihtisâs zımnında nemîka-i vedâd-intimâ tahrîr ve meveddet-nâme tehî olmamak için üç kâvanoz şerbet-i hummâz dahı ihdâ vü tesyîr olunmuşdur.

İnşâallâhü Te‘âlâ lede’s-şerefü’l-vusûl bundan böyle dahı cânib-i riyâ-mücânipleri hâtır-ı enverlerinden ihrâc buyurılmayup, bu câniblere tahrîk-i rikâb-ı azîmet ider. Vâki‘ oldukca ihbâr-ı sâ’ire-i âfiyetleriyle temşît-i fû’âd-ı muhlisîye himmet buyurmaları me’mûl ü mütemennâdur.

Bu dahı

Hazretlerinün nâdî-i sa‘âdet-iştimâllerine mezîd-i i‘zâz ü ikrâm ile zîver-kitâbe-i hüsn-i kabûl olmaga sezâ neşîde-i da‘vât-ı [Ü 59a] sâfiyât-ı mahabbet-nümâ ve manzûme-i teslîmât ve âfiyât-ı meveddet-intimâ ithâf u ihdâ kılındığı siyâkında ma‘rûz-ı muhlisü’l-fû’âdlarıdır ki; benüm hazretleri bâ’is-i nemîka-i muhâlesât-perverî müteveffâ Pîr Mustafâ Paşa merhûmun kethüdâluk hizmetünde olan Muhammed Aga kullarınun egerçi cânib-i riyâ-mücâniplerine ta‘alluk-ı pîşîne ve intimâ-yı dîrînesi olup ve hadd-i zâtinde edîb ü sâdik ve intizâr-ı lutf u mekremetlerine lâyük kulları idi ki ta‘rîfdan müstagnîdür. Ancak bu esnâda *bi-emrillâhi Te‘âlâ* tecerrü‘-ı ke’sü’s-sümûm-ı bî-kesî ile telh-kâm olup, tahattî-i feyâfi-i hayret ile ol tarafa azîmet eylediği bi’l-istimâ‘ ma‘lûm-ı muhibbî olmagla mücerred zât-ı sa‘âdet-âyâtlarınun bu makûle bî-kesân-ı dehr ve dil-rîşân-ı rûzgâr haklarında mekremet ü lütufları

mebzûl buyurdığına binâ'en mûmâ-ileyh yetîm ü bî-kes kulları dahı vâsıl-ı nâdî-i sa'âdet-mevfûrları oldukda hakkında lutf u mürüvvetleri der-kâr buyurılmak istid'âsıyla bu def'a şefâ'at-nâme-i meveddet-'alâme tahrîrine ibtidâr olunmuşdur. *İnşâallâhü Te'âlâ lede'l-vusûl* aga-yı mûmâ-ileyh bendeleri hakkında hüsn-i himmet-i kerîmânelerini mebzûl buyurmaları me'mûldür.

Bu dahı

Hazretlerinün nâdî-i sa'âdet-iştimâllerine mezîd-i i'zâz ü ikrâm ve medîd-i tevkîr ü ihtirâm ile zîver-kitâbe-i hüsn-i kabûl olmağa şâyân cevâhir-i da'vât-ı sâfiyât-ı mahabbet-nümâ ve zevâhir-i teslîmât ve âfiyât-ı meveddet-intimâ ithâf ü ihdâ ve merâsim-i [Ü 59b] istinbâ-yı tab'-ı âlîleri tetmîm ü edâ olındukdan sonra muhlis-i bî-riyâları oldur ki; benüm hazretleri bu def'a taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i dâverânelerine i'lâmı muktezî ba'zı husûs-ı kâ'ime-i muhâlesât-'alâmede derc ü tastîr ve firistâde-i nâdî-i sa'âdet-masîrleri kılınmagla vesîle-i arz-ı hulûsumuz olmuşdur. *İnşâallâhü Te'âlâ lede'ş-şerefü'l-vusûl* ma'lûm-ı sa'âdetleri oldukda *fîmâ-ba'd* dahı cânib-i riyâ-mücânibleri hâtır-ı enverlerinden dûr u ihrâc buyurılmayup, vâridîn vukû'unda ihbâr-ı sâ'ire-i âfiyetleriyle tenşît-i fû'ad-ı hâlisânemüze himmetleri me'mûl ü mütemennâdur.

Bu dahı

Hazretlerinün nâdî-i sa'âdet-iştimâllerine mezîd-i i'zâz u ikrâm ve medîd-i tevkîr ü ihtirâm ile neşîde-i da'vât-ı sâfiyât-ı mahabbet-âyât ve manzûme-i teslîmât-ı vâfiyât meveddet-gâyât bast u takdîm ve merâsim-i pürsiş-hâtır-ı sa'âdet-müzâhirleri alâ vechü't-tekrîm edâ vü tetmîm kılındukdan sonra zamîr-i kevâkib-tenvîrlerine nümâyende-i muhlis-i bî-merâları oldur ki; benüm hazretleri bu def'a taraf-ı zâhirü'ş-şeref-i vâlâ-câhîlerine lâzımü'l-inhâ olan ba'zı husûs bir kıt'a kâ'ime-i hâlisânemde derc ü tastîr ve firistâde-i nâdî-i sa'âdet-masîrleri kılınmagla rakîme-i hulûs-intimâ tahrîrine bâdî olmuşdur.

İnşâallâhü Te'âlâ lede'ş-şerefü'l-vusûl her ahvâl ma'lûm-ı sa'âdetleri buyurıldukda bundan böyle dahı cânib-i riyâ-mücâniblerin hâtır-ı enverlerinden ihrâc buyurılmayup, vâridîn vukû'unda ihbâr-ı sâ'ire-i âfiyetleriyle tenşît-i fû'ad-ı hâlisânemüze [Ü 60a] himmetleri me'mûl ü mütemennâdur.

Kenâr: Benüm sa'âdetlü ilâ âhire hazretleri zât-ı sa'âdet-âyâtlarına arz u takdîme şâyân olmak degil hediye ıtlâkına dahı nâ-çesbân idigine i'tirâf ve kemâl-i i'tizâr iderek bu def'a

bir re's esb bahâsı olmak üzere hezâr şerm ü hicâb ile kapu kethüdâm kulları vesâtetiyle beşyüz gurûş irsâline ibtidâr olunmagla sinîn-i çendînden berü beynimizde mer'î olan hukûk-ı uhuvvet ü muvâlât merâsimince kusûrımıza nazar olunmayup, hüsni kabûliyle muhlislerin memnûn buyurmaları aksâ-yı metâlib-i âmâlümüzdür.

[SR 74a] Râgıb Paşa'nun Defterdâr Nâ'ilî Efendi'ye tebrîk için gönderdiği mektûbdur

Sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü, mürüvvetlü, e'azz u ekremüm, sultânum, efendî-yi cemîlü'ş-şiyem hazretlerinün hazîne-i tuhf-ı ikbâl ve gencîne-i netf-i? mecd ü iclâl olınan sa'âdet-münâdîlerine şümâr-ı erkâm-ı nücûm u rimâlden efzûn ve hesâb-ı aklâm-ı tasavvur u hayâlden bîrûn lâyık-ı sikke-i hasene-i dârü'd-darb-ı icâbet olan nükûd-ı nâ-ma'dûd-ı tahiyyat u du'â ve nukra-i hâlisü'l-'ayâr-ı sitâyiş ü senâ ile leb-rîz ü mâl-â-mâl ve hulâsa-i ma'den-i hüsn-i ahlâk olan aynü'z-zeheb-i tab'-ı mühezzebleri vezne-i nâr-ı ihlâs u iştiyâk ile sencîde-i kıstâs-ı istinbâ eylemek merâsimi edâ vü ikmâl kılındığı siyâkında ber-dâşte-i mültezim-i mâlikâne-i mihr ü mahabbetleri budur ki; benüm, sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü, mürüvvetlü karındâş-ı e'azz u ekremüm sultânum hazretleri, lisânü'd-der[d]le ve tercümânü'l-hemm menzilesinde olan kalemü'l-inşâ-yı fasâhat zât-ı sa'âdetlerinün haysiyyet ü istihâllerine hâss olduğu gibi miftâh-ı hazîne-i âmâl ve ıklîd-i gencîne-i ikbâl mesâbesinde olan berâ'a-i hisâb-ı mürüvvet-nisâb dahı bu esnâda dâhil-i defter-i muhâsebe-i liyâkat ü isti'dâdları olmak mahalli ile evsâf-ı seniyyelerinde zevî'r-riyâsetin unvânı ser-defter-i iftihâr ve sebt-i cerîde-i iştihâr olmaga bâdî olacağı bî-iştibâhdur. Hakk Sübhânehü ve Te'âlâ hazretleri meymûn u mübârek eyleye. Egerçi bu keyfiyyet-i meserret ile tecdîd-i kıbâle-i şevk u iktisâb fevâ'id-i zevk olarak 'uhde-i ikrâm-ı sâdikânemüze zimmet kayd olınan düyûn-ı du'â ve zimem-i medh ü senâları teslîm-i hazîne-i icâbet-rehîne-i Cenâb-ı İzîd-i Mennân ve rûz-nâmçe-i tebrîk-i câhları her rûz ü leyâl mütedâvil-i eyâdî-i zebân ü cenân kılınmakda idigi beyânı sebep-i tahrîr-i hulûsumuz olup ve i'lâmı muktezî ba'zı husûs bu def'a bir kıt'a kâ'ime-i mahabbet-dâ'imeye tastîr ve irsâl-i sa'âdet-masîrleri kılınmıştır.

İnşâallâhü Te'âlâ lede'l-vusûl husûsât-ı merkûmede tahrîk-i berâ'a-i müsâ'adeye himmet ü muhlislerin nâ'il-i gencîne-i hubûr-ı meserret buyurmaları me'mûl ü der-hâstdur. Cenâb-ı mürettib-i vezâ'if-i mahlûkât جئت ذاته عن وصته imsâkü'n-nafakât zât-ı sa'âdetlerin hemîşe fâ'iz-i kalemiyye-i ikbâl ü kâm-rânî ve hâyiz-i vâridât-ı âmâl ü şâd-mânî eyleye. Âmîn. Ba'd-ez-în dahı muhlis-i hayr-endişlerin sahîfe-i hâtır-ı hatîr-i feyz-tahmîrlerinden dür ü teb'îd buyurmaları mâdde-i tahsîn-i cerîde-i me'mûlümüzdür. Bâkî hem-vâre hâme-i âmâl-i cilve-ger-i enâmîl-i ikbâl bâd.

TELHÎSÂT

[S 12b]⁵⁰⁷ **Zamân-ı Saltanat-ı Mahmûd Hânî'de Re'isü'l-küttâb iken nev-be-nev vukû'-yâfte olan telhîsâtun sûretleridür ki⁵⁰⁸, ba'zı küttâb-ı⁵⁰⁹ asrın mecmu'alarında mukayyed olmagla alâ kadrü'l-imekân dest-res oldukça bâdî-i tezkâr-ı rahmet olmak kasdıyla cem' ü tertîbine ibtidâr ve sebt-i⁵¹⁰ cerîde-âsâr kılınmışdur**

Telhîs-i evvel mevsîm-i bahârda şerbet isti'mâlinde yazılmışdur

Cenâb-ı te'sîr-fermâ-yı havâss-ı eşyâ, *takaddüs-i ani'l-nekâyis-i zâtühü ve Te'âlâ*, rûh-ı cüsmân-ı âlemiyân ve mâdde-i hayât-ı cihâniyân olan, vücûd-ı mekârim-nişân-ı husrevâne ve zât-ı merâhim-unvân-ı mülûkânelerin, ilâ âhirü'l-edvâr ârâyış-dih-i serîr-i⁵¹¹ âfiyet ve revnâk-efzâ-yı çâr-bâliş-i ten-dürüstî vü sıhhat idüp, cevher-i letâfet-perver-i zât-ı şehâmet-simâtların müfârık-ı a'raz-ı illet ve mukârin-i i'tidâl-i tabî'at eyleye⁵¹². Âmîn. *Bi'n-nebiyyi ve âlihi'l-emîn.*

Şevketlü, kerâmetlü, azametlü, kudretlü efendüm⁵¹³;

Muktezâ-yı kavâ'id-i hikmet üzere fusûl-i erba'a-i mütedâvileden fasl-ı bahâr ve harîf-i eyyâm tedâbîr-i hıfz-ı sıhhat ve evân-ı tenâvül-i eşribe-i bâ-hâssiyet olup ve be-tahsîs bu rûz-ı⁵¹⁴ firûz-ı safvet ü i'tidâlde⁵¹⁵ reşk-i şöhret-i nevrûz olmakdan nâşî mu'addel-i kuvây-ı tabî'î ve mukavvî-i emzice-i unsûrî olmak üzere bir şerbet-i hafîfü't-terkîb ve latîfü't-tertîb tenâvülüne meyl ü ragbet-i hümâyûnları buyurıldığı, gûş-zed-i çâker-i inâyet-perverleri olmagın, dâr u hâne-i inâyet-i Rabbü'l-izzetden bünye-i latîf-i zilliyet te'lîflerine her katresi mâye-i ifâza-i kuvvet ve mâdde-i i'tidâl u letâfet olmak da'vâtına dest-i ber-efrâşte-i tazarrû' vü ibtihâl olmak ve vazîfe-i lâzîme-i abd-i bî-mecâlleri olduğundan başka sıhhat-yâb-ı dârû-yı âtifet-i mülûkâneleri olan bendegân-ı garîkü'l-ihsânları vakt vakt bîdâ'a-i müzcât-ı güstâhî ile

⁵⁰⁷ Bu telhîs Topkapı Sarayı Nüshasında mevcut olmadığından dolayı Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi n. 725 nüshası baz alınarak metne ikmal suretiyle eklenmiştir.

⁵⁰⁸ telhîsâtun sûretleridür ki S : telhîsâtun sûretleri ba'zı B, telhislerin sûretleri E.

⁵⁰⁹ küttâb-ı S : - B.

⁵¹⁰ sebt-i S : tesbît-i B.

⁵¹¹ serîr-i S : - E.

⁵¹² eyleye S : eylemekden hâli olmıya E.

⁵¹³ B yazmasında telhîse giriş klişesi olarak sadece *şevketlü* ile başlanılmış sonrasında ise *ilâ âhirihi* olarak diğer övücü sıfatlar kastedilmiştir. E yazmasında ise; *şevketlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm* olarak mevcuttur.

⁵¹⁴ bu rûz-ı S : nevrûz-ı B.

⁵¹⁵ i'tidâlde S : i'tidâlinde B, E.

pîşgâh-ı veliyyü'n-ni'âmîlerine [S 13a] arz-ı ubûdiyyete bahâne-cûy ve takrîb-hâh olduklarına binâ'en, abd-i zer-hırîde ve mekremet-dîdeleri⁵¹⁶ dahı bu fırsatı igtinâm zımında karn-ı gergedandan masnû' bir kâse-i mücevher ve matbû' ile cûy-bâr-ı zülâl-i efdâllerinden igtirâfa ikdâm ve mâ'ü'l-hayât-ı avâtıf-ı bî-hemâllerinden sîrâb u reyyân olmaga iktihâm eyledigim ma'lûm-ı übbehet-mersûm-ı veliyyü'n-ni'âmâneleri buyurıldukda yenbû'-ı merâhim-i bende-nuvâzânelerinde ke's-i gerdûn mümâss-ı âmâlüm reşehât-ı hüsn-i kabûl-ı husrevâneleriyle leb-rîz ü mâl-â-mâl buyurılmak bâbında emr ü fermân⁵¹⁷; şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, efendüm, Sultânüm hazretlerinündür.⁵¹⁸

⁵¹⁶ mekremet-dîdeleri S : mekremet-perverîdeleri? B, E.

⁵¹⁷ emr ü fermân S : +lütf u inâyet ve ihsân E.

⁵¹⁸ B yazmasında bu telhîste son klîşede sadece *şevketlü* ve sonrasında diğeri övgü ibarelerine binaen *ilh* ibaresi vardır. E'de ise "*şevketlü, kerâmetlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür*" yazılıdır.

[T 35b] Hareket-kerden-i ez-şitâ'iyye be-taraf-ı sayfiyye ve ba'd-ez-în nakl-kerden-i be-cânib-i Mahbûbiye⁵¹⁹

Cenâb-ı berârende-i nüh-tıbâk-ı eflâk *celle zâtühü*⁵²⁰ *an-derkü'l-idrâk* revnâk-efrûz-ı kâşâne-i saltanat ve pîrâye-bahş-ı erîke-i kâm-rânî vü devlet olan vücûd-ı âlem-sûd-ı zıllullâhî ve zât-ı mekârim-nümûd-ı hilâfet-penâhîlerin ilâ âhirü'd-dühûr⁵²¹ müttekâ-pîrâ-yı sürür, 'îş ü sürûr ve nüzhet-efzâ-yı çemen-soffa-i safâ vü hubûr idüp, her dem ve her⁵²² ânların envâ'-ı ferah u şâd-mânîye iktirân ile bâ'is-i âsâyîş-i âlem ü âlemiyân eylemekden⁵²³ hâlî olmaya⁵²⁴. Âmîn.

Şevketlü⁵²⁵ efendüm;

Înâyet-i feyyâz-ı mutlak ile revnâk-ı baht-ı bâhirü'l-is'âdları misillü hevâlarda güşâyîş ü letâfet, ve tenakkul ü tenezzühe meyl ü⁵²⁶ ragbet vakitleri hulûl eylemekden nâşî; bu rûz-ı firûz-ı⁵²⁷ meymenet-endûzda rûh-ı cüsmân-ı âlemiyân ve insân-ı 'ayn-ı cihâniyân olan mübârek zât-ı kerrûbî-tıynet-i husrevâneleri dahı⁵²⁸ mânend-i âfitâb-ı âlem-tâb, me'vâ-yı dil-keş-ârâ-yı şitâ'iyyelerinden sayfiyye-i bihişt-manzar ya'ni "*Mahbûbiye*" ismi ile⁵²⁹ müsemmâ sâhil-sarây-ı letâfet-ârâlarına nakl-i raht-ı iclâl ve tahvîl-i bisât-ı ikbâl buyurılıp; şevketlü, kerâmetlü⁵³⁰ velî-ni'metimüz efendimüz hazretlerinin hemîşe⁵³¹ safâ vü râhatları, müceb-i ferah-ı bendegân-ı sadâkat-nişân ve müzîl-i terah-ı çâkerân-ı şâkirü'l-ihsân⁵³² olduğına binâ'en; bu hareket-i müstevcibü'l-meserretleri 'âmme-i ibâd-ı atûfet-i'tiyâdlarına ve be-tahsîs abd-i ni'am-perver ve bende-i inâyet-mazharlarına [T 36a] hîte-i ta'bîrden bîrûn ve mertebe-i takrîrden efzûn, mûris-i sürûr u inbisât ve bâ'is-i dil-güşâyî vü neşât olmagla, vâcibe-i zimmet-i ubûdiyyet ve lâzime-i uhde-i rıkkıyyetüm olan edâ-yı farîza-i tebrîk ile

⁵¹⁹ Hareket-kerden-i ez-şitâ'iyye be-taraf-ı sayfiyye ve ba'd-ez-în nakl-kerden-i be-cânib-i Mahbûbiye T : Berây-ı hareket-kerden-i hümâyûn ez-şitâ'iyye ve teşrif-fermûden-i be-sâhilhâne-i Mahbûbiye E

⁵²⁰ zâtühü T : şânühü S

⁵²¹ âhirü'd-dühûr T : âhirü'l-edvâr B

⁵²² her T : - B, A

⁵²³ eylemekden T : itmekden S

⁵²⁴ olmya T : eylemiye E

⁵²⁵ şevketlü T : +azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm E

⁵²⁶ meyl ü T : - S

⁵²⁷ firûz-ı T : - E

⁵²⁸ dahı T : - E

⁵²⁹ ismi ile T : ismiyle S

⁵³⁰ kerâmetlü T : +kudretlü, mehâbetlü E

⁵³¹ hemîşe T : hem-vâre S

⁵³² şâkirü'l-ihsân T : şâkirü'l-ihsânları A

vazife-i du‘âya ibtidâr ve meşmûl-i luhâza-yı âtifet-i bende-nuvâzâneleri olmak istid‘âsı ile⁵³³ bir re’s müzeyyen esb-i rûmî-i nijâd ihdâsına güstâhâne ictirâ⁵³⁴ olunmuştur.

Hakk-ı çâkerânemde dâ’imü’l-vukû‘ eltâf-ı bî-nihâye-i bende-nuvâzânelerinden, takdime-i âcizânemün hakâret ü kusûrundan igmâz-ı çeşm-i tesâmuh buyurılmak niyâzı takdîmi ile Cenâb-ı Rabb-i Mecîd bu nakl ü hareketlerin, sa‘îd-ender-sa‘îd ve her hâl ve her mahalde, ve her zamân ve her⁵³⁵ mekânda, safâ-yı hâtır ve güşâ-yı⁵³⁶ tab‘-ı füyûzât-mezâhirlerin ber-mezîd idüp, eyyâm-ı meymenet-encâmıların dâ’imâ râhat u ârâmiş ile hoş-güzâr ve envâ‘-ı zevk ü⁵³⁷ sürûr ile nuhbe-i rüzgâr eylemekden hâlî olmamak da‘vâtı, pîrâye-i küngüre-i kasr-ı icâbet ve âvîze-i tâk-ı mu‘allâ-revâk hüsn-i kabûl ve⁵³⁸ isâbet kılındığı ma‘lûm-ı übbehet-mefhûm-ı tâc-dârîleri buyurıldukda⁵³⁹.

⁵³³istid‘âsı ile T : istid‘âsıyla S, E

⁵³⁴ictirâ T : ictisâr S, ictirâ olup B

⁵³⁵her T : - A

⁵³⁶güşâ-yı T : güşâyış-i E: güşâyışî-i S

⁵³⁷zevk ü T : - S

⁵³⁸hüsn-i kabûl ve T : - S

⁵³⁹buyurıldukda T : +emr ü fermân, lütf u inâyet ve ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm, efendüm, pâdişâhum hazretlerindür E

Nakl-kerden-i be-Beglerbegi ez-cânib-i Mahbûbiye be-hengâm-ı sayfiyye⁵⁴⁰

Cenâb-ı Hakk Celle ve Alâ, mâye-i âsâyiş-i bahr u berr ve mâbihi'r-refâh-ı nev'-i beşer olan vücûd-ı letâfet-perver-i zıllullâhî ve zât-ı mekârim-güster-i hilâfet-penâhîlerin hem-vâre serîr-i şevket-masîr-i tâc-dârîlerinde ber-karâr ve eyyâm-ı ferhat-ibtisâmların nuhbe-i ezmân⁵⁴¹ u edvâr eylemekden hâlî olmaya.

Şevketlü⁵⁴² efendüm;

Husrev-i hitta-i nîm-rûz olan âfitâb-ı âlem-tâbun ifâzâ-i nûr-ı seyr-i burûc u kusûra dâ'ir oldığı misillü mihr-i münîr-i âsmân-saltanat olan vücûd-ı hurşîd-su'ûd-ı pâdişâhîlerinün dahı neşr-i eşi'a-i behcet ü nezâretleri ba'zı müntezeht-ı dil-ârâların teşrîfde zâhir olmağla bu rûz-ı firûzda [T 36b] revnak-ı bâ-kemâl ile leb-i mahbûbe-i deryâda hem-şekl-i hâl olan *Beglerbegi* nâm sâhilhâne-i mînû-nişâna⁵⁴³ tevcîh-i veche-i ragbet ve imâle-i sükkân-ı azîmet buyurıldığı inbisât-ı tab'-ı hümâyûn-ı husrevânelerine dâl ve bu latîfe-i dilârâ çâker-i bâ-ibtihallerine müceb-i neşât-ı bî-hemâl olmak hasebiyle vazîfe-i zimmet-i ubûdiyyetüm olan ri'âyet-i resm-i tehniyete bâ'is-i güstâhî-i cür'et ve dakâyık ve evkât-ı zindegânem muvâzabet-i duâ-yı ömr ü devletlerine mahsûs ü münhasır olduğımı iş'âren bir mücevher sâ'at ihdâsına mübâderet olunmuştur.

Cenâb-ı berârende-i çarh-ı bûkalemûn ve gerdiş-i ârende-i rakkâs-ı gerdûn evkât u ânât eyyâm⁵⁴⁴ u leyâlîlerin dâ'imâ sürûr u safâya makrûn ve mîkât-ı müstakîmetü'l-harekât-ı ikbâl ü devletlerin vakfe-i [â]sîb ü ihtilâlden masûn idüp, zenberek-i dolâb-umûrların merbût-ı silsile-i tevfiik ü su'ûd ve idâre-i mefâtîh-ârâların kâffe-i mu'zılâta bâ'is-i feth ü güşûd eyleye. Âmîn.

Hakk-ı çâker-i ubûdiyyet-perverlerinde⁵⁴⁵ dâ'imü'z-zuhûr olan mekârim-i gayr-ı mahsûre-i bende-nuvâzâneleri⁵⁴⁶ muktezâsınca hediye-i âcizânemün hasâset ü hakâreti zarf-ı

⁵⁴⁰ Nakl-kerden-i be-Beglerbegi ez-cânib-i Mahbûbiye be-hengâm-ı sayfiyye T : Nakl-kerden-i be-Beglerbegi ez-cânib-i Mahbûbiye be-hengâm-ı sayf S, B, A; Berây-ı nakl-kerden-i hümâyûn ez-Mahbûbiye be-sâhilhâne-i Beglerbegi der-hengâm-ı sayf E

⁵⁴¹ ezmân T : zamân E

⁵⁴² şevketlü T : +azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü E

⁵⁴³ mînû-nişâna T : mînû-nişânlarına S, B, A

⁵⁴⁴ eyyâm T : - S

⁵⁴⁵ Hakk-ı çâker-i ubûdiyyet-perverlerinde T : Hakk-ı Çâkerânemde A

⁵⁴⁶ bende-nuvâzâneleri T : bende-nuvâzânelerinden B

zer-târ-ı tesâmuh u igmâzda rehîn-i istitâr buyurılmak ile⁵⁴⁷ münebbih-i hulûs-ı âvâze-i müfâharetümi tanîn-endâz-ı tâs-ı sipihr-i devvâr buyurmaları bâbında⁵⁴⁸.

⁵⁴⁷ ile T : - S, B

⁵⁴⁸ bâbında T : +emr ü fermân lütf u inâyet ve ihsân şevketlü, azametlü, kerâmetlü, mehâbetlü, efendüm, pâdişâhum hazretlerindür E

Nakl-kerden-i Sâhilhâne-i Hümâyûn be-cânib-i Eyyûb-i Ensârî⁵⁴⁹

Cenâb-ı Revnâk-ârâ-yı hadâyık-ı imkân, *celle ani'ş-şebîh ve'n-noksân*, mâye-i refâh-ı âlemiyân ve mâdde-i râhat u ârâm-ı cihâniyân olan vücûd-ı nezâhet-nümûd-ı⁵⁵⁰ husrevâne ve zât-ı letâfet-simât-ı mülûkânelerin hem-vâre serîr-ârâ-yı şevket ü iclâl ve ziynet-efzâ-yı sâhilhâne-i devlet ü ikbâl idüp, sâhil-i bahr-ı inâyetlerin mâliş-gâh-ı emvâc-ı esirre-i [T 37a] cibâh ve sâyiş-gâh-ı⁵⁵¹ çehre-i ashâb-ı⁵⁵² dîhîm ü câh eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi'n-nebiyyi ve âlihi'l-emîn*.

Şevketlü⁵⁵³ efendüm;

Husrev-i zerrîn-efser-i hitta-i târem ü çârüm⁵⁵⁴ olan hurşîd-i cihân-tâb-ı zerre-perverin düvâzdeh-i⁵⁵⁵ burûc-ı gerdûndan her bir burcı⁵⁵⁶ teşrîfnde, başka hâlet ve fusûl-i erba'adan birer fasla da'ir⁵⁵⁷ başka te'sîr ü hâssiyeti olduğu misillü neyyir-i a'zam-ı kutb-ı saltanat olan zât-ı bâhirü'l-letâfet-i⁵⁵⁸ cihân-dârîleri⁵⁵⁹ dahı husûsiyyet-i nefis-i nefis-i hümâyûnları ile mümtâz ü müstesnâ olan müntezeht-ı dil-ârâ ve sâhilsarâyân-ı behcet-efzâlarından gâh ü bî-gâh ba'zıların teşrîf buyurdukça âlem ü âlemiyâna bâ'is-i efzâyiş-i⁵⁶⁰ tarâvet ve mûris-ı ârâmiş-i tabi'at olmagla, bu rûz-ı firûz-ı meymenet-endûzda inbisât-ı tâm⁵⁶¹ ve inşirâh-ı mâ-lâ-kelâm ile sarây-ı mînû-nümâlarından⁵⁶² hareket ü nehzat ve civâr-ı Ebî Eyyûb-i Ensârî'de vâki' sâhil-sarâyân-ı cennet-nişânlarından⁵⁶³ sâhilhâne-i bihişt-kâşânelerine pertev-efgen-i meyl ü ragbet buyurıldığı güşâyiş-i tab'-ı hümâyûn-ı husrevânelerine dâl ve bu latîfe-i meserret-güster-i çâker-i kesîrû'l-ibtihâllerine mûcib-i ferah-ı bî-hemâl olmak hasebiyle vazîfe-i zimmet-i rıkkıyyet ve lâzime-i uhde-i ubûdiyyetüm olan resm-i tebrîk ü tehnîyete

⁵⁴⁹ Nakl-kerden-i sâhilhâne-i hümâyûn be-cânib-i Eyyûb-i Ensârî T: Nakl-kerden-i be-sâhilhâne-i hümâyûn be-cânib-i Eyyûb S; Berây-ı nakl-kerden-i ez-sâhilhâne-i hümâyûn be-cânib-i Ebâ Eyyûb-i Ensârî E.

⁵⁵⁰ nezâhet-nümûd-ı T: nüzhet-nümûd-ı A, S, B.

⁵⁵¹ sâyiş-gâh-ı T: âsâyiş-gâh-ı S.

⁵⁵² ashâb-ı T: - E.

⁵⁵³ şevketlü T: +azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm E.

⁵⁵⁴ târem ü çârüm T: târem-i çârüm E, A, B.

⁵⁵⁵ düvâzdeh-i T: dervâze-i S, E.

⁵⁵⁶ her bir burcı T: her burcı E; her birini S, A, B.

⁵⁵⁷ başka hâlet ve fusûl-i erba'adan birer fasla da'ir T: başka hâlet ve fusûl-i erba'adan her bir fasla da'ir E; - A, S, B.

⁵⁵⁸ bâhirü'l-letâfet-i T: bâhirü'l-letâfe-i S, A, B.

⁵⁵⁹ cihân-dârîleri T: cihân-dârîlerin A.

⁵⁶⁰ efzâyiş-i T: fezâyiş E. Buradaki kelime ya *efzâyiş* ya da *fezâyişte* olabilir. E nüshasının müstensihî elif harfini unutarak yazmış veya kelimeyi yanlış yazmış olmalıdır.

⁵⁶¹ tâm T: tamâm S, A, B.

⁵⁶² mînû-nümâlarından T: mînâ-nümâlarından A, B.

⁵⁶³ cennet-nişânlarından T: +bir S.

bâ'is-i güstâhî vü cür'et ve pehnâ-yı vesî'ü'l-ercâ-yı ubûdiyyetlerinde hâ'iz-i kasabü's-sabk-ı sadâkat olduğuma berâ'at-ı istihlâl unvânıyla bir re's donanmış esb-i rûmî-i nijâd ihdâsına irhâ-yı inân mübâderet olunmuştur.

Cenâb-ı cünbiş-bahş-ı nukre-i hink-i gerdûn⁵⁶⁴, rahş-ı gül-gûn-ı devlet ü ikbâllerin ilâ âhirü'd-devrân-ı⁵⁶⁵ zîr-rân ve tevsen-i baht u iclâllerin ale'd-devâm, licâm-ı irâdelerine râm ve nerm-i 'inân idüp, her seyr ü hareketlerin müceb-i ferah ü sürûr ve her gül-geşt [T 37b] ü nüzhetlerin müstevcib-i meserret ü hubûr⁵⁶⁶ eylemekden hâlî olmaya. Âmîn.

Hakk-ı çâker-i inâyet-güsterlerinde müte'âkıbü'z-zuhûr merâhim-i gayr-ı mahsûr-ı bende-nuvâzânelerinden hediye-i âcizâne ve takdime-i çâkerânem piş-gâh-ı şehâmet-i⁵⁶⁷ dest-gâh-ı hilâfet-penâhîlerinde, resîde-i ser-menzil-i hüsn-i kabûl⁵⁶⁸ buyurılmak ile semend-i recâ-yı müstemendânem sebk-âmûz-ı eblak-ı gerdûn buyurılmak mes'ûl-i bendegânem idüğü muhât-ı ilm-i hakâyık-şümûl-i tâc-dârî⁵⁶⁹ buyurıldukda emr ü fermân⁵⁷⁰.

⁵⁶⁴ nukre-i hink-i gerdûn T: nukre-i gerdûn S.

⁵⁶⁵ ilâ âhirü'd-devrân T: ilâ âhirü'l-edvâr B.

⁵⁶⁶ hubûr T: 'ubûr B.

⁵⁶⁷ şehâmet-i T: şevket-i B.

⁵⁶⁸ ser-menzil-i hüsn-i kabûl T: ser-menzil-i kabûl S.

⁵⁶⁹ tâc-dârî T: tâc-dârîleri S, B, E, A.

⁵⁷⁰ emr ü fermân T: +lutf u inâyet ve ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân, şevketlü, ilâ âhirihü B.

[Ber-]vech-i mu‘tâd Ramazân-ı Şerîf’ün yigirmi beşinci günü ‘îdiyye-i hediye irsâli zımında yazılan telhîsün müsveddesidür⁵⁷¹

Cenâb-ı Rabb-i Mecîd, *celle şânühü ve cemm ihsânühü*⁵⁷², hem-revnâk-ı sabâhat-gurre-i ‘îd ve hem pertev-i cebhe-i münevvere-i hurşîd olan zât-ı firûz-ı Hâkânî ve vücûd-ı dîhîm-efrûz-ı husrevânîlerin niçe şühûr u a‘vâm serîr-i übbehet-mesîr-i tâc-dârîlerinde müstedâm ve husûl-ı emânî-i dü-cihânîleriyle bekâm idüp, eyyâm u evkât-ı müstetbi‘ü’l-meserrât ve ânât u sâ‘at-i müstelzimü’l-müberrâtların reşk-i sürûr ü behcet kadr u ‘îd ve be-tahsîs işbu mâh-ı Ramazân-ı⁵⁷³ gufrân-penâh ve hilâl-i ‘îd-i meymenet-nevîdün kufûl u kudûmün sa‘îd-ender-sa‘îd eyleye. Âmîn. *Bi-câhü min ba’s rahmete’l-il-âlemîn.*

Şevketlü⁵⁷⁴ efendüm;

Baht-ı hudâ-dâd-ı bâhirü’l-is‘âdları misillü revnak-ı tâmm ve ibtihâc-ı mâ-lâ-kelem ile imâme-i sübhâ-i eyyâm ve râbitatü’l-akd-i şühûr u a‘vâm olan⁵⁷⁵ evkât-ı hucestegî-âyâtun her biri⁵⁷⁶ efruchte-i çerâgân-ı hâsslarına nazaran egerçi her rûzı bir ‘îd-i ekber ve her şebi bir kadre berâberdür; ancak icrâ-yı⁵⁷⁷ merâsim-i mu‘tâde ile mümtâz ü be-nâm olan eyyâm-ı mahsûsanun te‘âkub u tevârüdi dahı arz-ı ubûdiyyet ü rıkkıyyet ve ezhâr-ı levâzım-ı zarâ‘ate⁵⁷⁸ [T 38a] vesîle-i ittihâz olunageldiginden mâ‘adâ *bi-inâyetillahi’l-mülkü’l-mennân* bu sâl-i ferhunde-fâlde vâki‘ şehr-i mübârek Ramazân gâyet safâ vü sürûr ile güzerân ve âfitâb-ı âlemtâb-ı vücûd-ı hümayûnları kemâl-i sıhhat u âfiyet ile eşi‘a-pâş-ı ekâlîm-i şevket ü şân olmakdan nâşî, ‘îd-ı âyendesinün dahı envâ‘-ı hubûr u is‘âd ile reşk-i iyâd olması karîne-i hâlden istidlâl olunmagla böyle eyyâm-ı meyâmîn-ittisâmun tebrîk ü tehnîyeti bendegân-ı müstagrîkû’n-ni‘amîlerine⁵⁷⁹ mûcib-i müfâharet ve müstevcib-i envâ‘-ı meserret olmagın hezâr şerm u kusûr ile hâk-pây-i⁵⁸⁰ melah ü mûr ber-mûceb-i defter-i hediye nâmına a‘dâd

⁵⁷¹ [Ber-]vech-i mu‘tâd Ramazân-ı Şerîf’ün yigirmi beşinci günü ‘îdiyye-i hediye irsâli zımında yazılan telhîsün müsveddesidür T: Ber-vech-i mu‘tâd Ramazân-ı Şerîf’ün yigirmi beşinci günü ‘îdiyye-i hediye irsâli zımında yazılan telhîsdür B.

⁵⁷² ve cemm ihsânühü T: -S.

⁵⁷³ Ramazân-ı T: +şerîf-i A.

⁵⁷⁴ şevketlü T: +kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁵⁷⁵ olan T: ile A, B.

⁵⁷⁶ her biri T: - S.

⁵⁷⁷ icrâ-yı T: - E.

⁵⁷⁸ darâ‘ete T: darâ‘et A, B.

⁵⁷⁹ ni‘amîlerine T: ni‘amlarına A, B, E, S.

⁵⁸⁰ hâk-pây-i T: hem-çü pây-i S; hâkî-i E.

ve tertîb olunan dest-âvîz-i nâçizânem pâye-i serîr-i husrevânelerine mu‘tâdu’l-arz olan hedâyâ-yı sâ’ire ile merfû‘ piş-gâh-ı mekârim-penâh-ı hilâfet-dest-gâhları kılınmıştır.

Hakk-ı çâker-i⁵⁸¹ ni‘am-perverlerinde müte‘âkibü’z-zühûr olan merâhim-i bî-mezâhim-i bende-nuvâzâneleri muktezâsınca bu bâbda vâki‘⁵⁸² acz u kusûrum damen-i afv u safh-ı cihândârîleri ile pûşîde vü mestûr ve takdime-i hakîrânem luhâza-i hüsn-i kabûl-i hudâvendigârîleri ile melhûz u manzûr buyurılmak ile gül-gûn-i murassa‘-i licâm fahr u mübâhâtüm sebk-âmûz-ı tevsen-i gerdûn buyurılmak bâbında⁵⁸³.

⁵⁸¹ çâker-i T: çâkerâne-i B.

⁵⁸² vâki‘ T: +olan E.

⁵⁸³ bâbında T: + emr ü fermân A, B; lutf u inâyet ve ihsân şevketlü, azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm, efendüm, pâdişâhum hazretlerindedir.

Leyle-i Kadr'da arz olunan seccâde ve tesbîh zımında yazılan telhîs

Şevketlü⁵⁸⁴ efendüm,

Cenâb-ı Rabb-i Kadîr, *celle ani ş-şebîh ve 'n-nazîr*, imâme-i sübhâ-i saltanat u ikbâl ve pîrâye-i mihrâb-ı übbehet ü iclâl olan dürr-i yektâ-yı vücûd-ı feyz-endûd-ı cihândârî ve zât-ı bâhirü's-su'ûd-ı hilâfet-penâhîlerin hem-vâre ârâyiş-i iklîl-i nusret ve te'yîd çâr-bâliş-i evreng-i devlet-i câvîd⁵⁸⁵ idüp, kemâl-i sürûr u hoş-güzârî⁵⁸⁶ ile her rûzların reşk-i 'îd ve her şeb-i pür-tarabların sevâd-ı nüsha-i kadr-i sa'îd [T 38b] eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi-hayriyyet-i ecellü'l-mürselîn*.

Şevketlü⁵⁸⁷ efendüm,

Hâl-i cemâl-i leyâlî-i Ramazân ve afv-ı⁵⁸⁸ deryâ-yı rahmet u gufrân olmak hasebiyle “*hayrun min elfiş-şehr*”⁵⁸⁹ olan mübârek leyletü'l-kadrda piş-gâh-ı hilâfet-penâhîlerinde⁵⁹⁰ tahrîk-i sübha-i rikkıyyet ve bast-ı bisât-ı ubûdiyyet-i bendegân-ı şâkirü'l-ihsânlarına bâ'is-i irtifâ'-ı kadr u şân olduğına binâen hakîrâne tehiyye ve a'dâd olunan bir rişte tesbîh ve bir kıt'a seccâde merfû'-ı huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı hudâvendîgârîleri kılınmışdur.

Cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlak mahz-ı hayr-ı enâm ve hayr-ı mahz-ı havâss u a'vâm olan vücûd-ı mekârim-endûd-ı husrevânî ve zât-ı merâhim-vufûd-ı cihânbanîlerin serîr-i übbehet-semîr-i tâc-dârîlerinde dâ'im ü lâ-yezâl ve bunun gibi leyle-i mübârekenün 'aded-i ismi kadar emsâline îsâl eyleye. Âmîn.

Ber-mu'tâd-ı kadîm arz u takdîmine ibtidâr olunan dest-âvîz-i nâçizâne şeref-i mümâss-ı⁵⁹¹ enâmil-i husrevâne ve zemîn-bûsî-i piş-gâh-ı mülûkâneleriyle reşk-fermâ-yı 'ıkd-ı Süreyyâ ve dâg-zen-i seniyye-i atlas-ı mînâ buyurılmak zımında seccâde-i ubûdiyyetüm,

⁵⁸⁴ şevketlü T: +kerâmetlü, kudretlü, azametlü, mehâbetlü E.

⁵⁸⁵ çâr-bâliş-i evreng-i devlet-i câvîd T: ve çâr-bâliş-nişîn-i evreng-i devlet-i câvîd S, A, E; çâr-bâliş-nişîn-i evreng-i devlet-i câvîd B.

⁵⁸⁶ kemâl-i sürûr u hoş-güzârî T: kemâl-i sürûr [u] hoş-güzârî S, B, A.

⁵⁸⁷ şevketlü T: +kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm, efendüm, pâdişâhum E.

⁵⁸⁸ afv-ı T: anber-i A, S, E.

⁵⁸⁹ Kadir Suresi 97/3. “Bin aydan daha hayırlı(dır Kadir gecesi).”

⁵⁹⁰ hilâfet-penâhîlerinde T: hilâfet-penâhlarında A, S.

⁵⁹¹ mümâss-ı T: temâss-ı E, S.

pîrâye-i mihrâb-ı müfâharet ve sübhâ-i rıkkıyyetüm zîver-i ceyb-i sa‘âdet buyurılır ise ol bâbda emr ü fermân⁵⁹².

⁵⁹² ise ol-bâbda emr ü fermân T: ise emr ü fermân lutf u inâyet ve ihsân şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm, efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E.

‘Îd-ı fitrda ber-vech-i mu‘tâd yazılan telhîsün müsveddesidür

Cenâb-ı Rabb-i Müte‘âl menba‘-ı zülâl-i feyz ü efzâl ve ma‘den-i birr ü nevâl olan vücûd-ı mekârim-nümûd-ı bî-hemâl ve zât-ı kerrûbî-sıfât-ı merâhim-iştîmâllerin ilâ inkırâzü’l-eyyâm, serîr-ârâ-yı saltanat-ı ebed-kıyâm ve revnak-efzâ-yı şühûr u a‘vâm idüp, tevârüd-i ezmân u ânât ve te‘âkûb-ı evkât u sâ‘atlerin ifâza-i sürûr u şâd-mânî ile hem-senc-i nev-rûz ü ‘îd ve ifâde-i⁵⁹³ übbehet ü kâm-rânî ile sa‘îd-ender-sa‘îd eylemek zımında matla‘-ı ehille-i mecd ü ikbâl ve mülemma‘-ı ecille-i [T 39a] mahâ’il-i⁵⁹⁴ sa‘âdet ü iclâl olan zât-ı me‘âlî-simât-ı husrevânelerine hâssaten bu ‘îd-ı behcet-nüvîdi müteyemmen ü mes‘ûd ve mukaddime-i meserrât-ı müte‘âkıbu’l-vürûd eyleye. Âmîn. *Bi-câhü min hû rahmetelli’l-âlemîn.*

Şevketlü⁵⁹⁵ efendüm,

Şîrîn-i sâz-kâr-ı âlemiyân ve zâ’ika-perdâz-ı mezâk-ı cihâniyân⁵⁹⁶ olan simât-ı lezâ’iz-menât-ı veliyyü’n-ni‘amânelerinden behre-dâr-ı ni‘am-ı âtifet ve rûze-şiken-i fütûr-ı inâyetleri olan bendegân-ı şâkirü’l-ihsânları hakkında cünbiş-i ebrû-yı iltifât-ı husrevâne ve nümâyîş-i rûy-ı hande-i nikât-ı dâverâneleri; egerçi, reşk-i ‘îd-ı ekber ve belki hezâr çeşen ü nev-rûza berâberdür. Ancak yine bu misillü eyyâm-ı mu‘tâde-i behcet-ifâdenün kudûm u vürûdını⁵⁹⁷ izhâr-ı levâzım-ı ubûdiyyet ve ifâ-yı⁵⁹⁸ teşekkür-i ni‘mete ni‘amü’l-vesîle ittihâz olunagelmekle hem-kadr-ı pâ-yı melah u mûr, ber-vech-i mu‘tâd-ı hediye nâmıyla bermûceb-i defter a‘dâd u izhâr olunan dest-âvîz-i bâ-acz u kusûrum hedâyâ-yı sâ’ire ile ma‘rûz-ı bâr-gâh-ı⁵⁹⁹ hilâfet-penâh-ı zıllullâhîleri kılınmışdur.

Karâyin-i⁶⁰⁰ nefâyis-i defâyin-i husrevânelerine nisbet ile bu gûne irtikâb-ı güstâhî; egerçi Ka‘be’ye zemzem ihdâ ve bahr-i huzamma katre-i⁶⁰¹ şebnem îlkâsından⁶⁰² bî-fark idügi vâreste-i kayd-ı irtiyâbdur. Lâkin bu vaz‘-ı âcizânedan arz-ı çâkerânem⁶⁰³ mücerred vâcibe-i

⁵⁹³ ifâde-i T: ifâza-i B.

⁵⁹⁴ mahâyil-i T: muhâvil-i S.

⁵⁹⁵ şevketlü T: +azametlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁵⁹⁶ cihâniyân T: cihân A.

⁵⁹⁷ vürûdını T: vürûdı S, A, B, E.

⁵⁹⁸ ifâ-yı T: +merâsim-i S.

⁵⁹⁹ bâr-gâh-ı T: der-gâh-ı B.

⁶⁰⁰ karâyin-i T: hazâyin-i A, B, E.

⁶⁰¹ katre-i T: - E.

⁶⁰² îlkâsından T: îfâsından S, A, B.

⁶⁰³ çâkerânem T: çâkerâneme A.

zimmet-i ubûdiyyeti⁶⁰⁴ edâ zımında meşmûl-i luhâza-i kabûl-ı mülûkâneleri buyurılmak menkabetinün ihrâzıyla bir kât dahı mâye-i iftihâr u imtiyâzum idügi ma'lûm-ı übbehet-mersûm-ı bende-nuvâzâneleri buyurıldukda, bu bâbda kusûr u kûsûr-ı⁶⁰⁵ inâyet-manzûrları dâmen-i avf u safh-ı cihândârîleri ile pûşîde vü mestûr buyurılmak bâbında⁶⁰⁶.

⁶⁰⁴ ubûdiyyeti T: ubûdiyyetimi E.

⁶⁰⁵ kûsûr-ı T: +abd-i E.

⁶⁰⁶ bâbında T: +emr ü fermân lutf u inâyet ve ihsân şevketlü, azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm, efendüm, pâdişâhum.

‘Îd-ı Adhâda ber-vech-i mu‘tâd yazılan telhîs sûretidür

Cenâb-ı Teberrük-ârâ-yı *Hayf* u *Minâ* ve Şeref-efzâ-yı makâm u musallâ [T 39b] *celle şânühü* ve *Te‘âlâ* hurşîd-i âs-mân-ı behcet ve mihr-i münîr-i evc-i sa‘âdet⁶⁰⁷ olan vücûd-ı meyâmin-vufûd-ı zıllullâhî ve zât-ı mekârim-endûd-ı hilâfetpenâhîlerin mâ-te‘âkubü’l-‘îdân, serîr-i übbehet-masîr-i tâc-dârî⁶⁰⁸ ve taht-ı ferhunde-baht-ı şehriyârîlerinde dâ’im ü ber-karâr idüp, eyyâm-ı merâhim-ittisâm-ı mülûkânelerin mukârenet-i envâ‘-ı safâ vü sürûr ve mülâzemet-i esnâf-ı şâd-mânî vü hubûr ile reşk-i nev-rûz u ‘îd ve be-tahsîs bu ‘îd-i magfiret-nüvîd-i adhâyı sa‘îd-ender-sa‘îd eylemek zımında südde-i atûfet-i udde-i husrevânelerin Ka‘betü’l-âmâl-i enâm ve melce’ vü matâf-ı havâss u ‘avâm eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi’n-nebiyyi’l-emîn*⁶⁰⁹.

Şevketlü⁶¹⁰ efendüm,

Neyyir-i hayyir-i felek-i saltanat⁶¹¹ ve âfitâb-ı âlemtâb-ı burc-ı ma‘delet olan zât-ı şefkat-âyât-ı shehşâhîlerinün ifâzâ-i envâr-ı inâyet ve işâ‘a-i şu‘â‘-i birr ü re’fet buyurdıkları eyyâm u evkât hakk-ı bendegân-ı şâkirü’l-ihsânlarında bâ-cem‘-hâ nümûde-i⁶¹² ‘îd ve belki lem‘a-i işâret-i ebrû-yı âtîfetleriyle îrâs-ı meserretde ber-mezîd idügi cây-i kelâm olmayup, ancak böyle hengâm-ı meymenet-irtisâmda⁶¹³ edâ-yı merâsim-i tebrîk ü tehniyet çâker-i ni‘am-perverlerine vesîle-i arz-ı ubûdiyyet ittihâz olunagelüp ve bu keyfiyet fi’l-hakîka⁶¹⁴ yine abd-i ahkarlarına mûcib-i ibtihâc ü müfâharet ve müstevcib-i sürûr u ferhat olmagla mânend-i pâ-yi cerâd dest-âvîz-i nâçizâne nâmıyla tehiyye vü a‘dâd olınan hedâyâ-yı hakîrânem hezâr şerm ü hicâb ve sad çendân⁶¹⁵ tereddüd-i pîç ü tâb⁶¹⁶ ile ber-mûceb-i defter ma‘rûz-ı rikâb-ı müstetâb-ı hâkânîleri kılınmışdur.

Mübârek pîş-gâh-ı hilâfetpenâhîlerine⁶¹⁷ bu misillü hedâyâ-yı kem-kadr ü bî-bahâ takdîminün beyt-i mükerreme ithâf-ı zemzem ve bahr-i huzamma ilkâ-yı katarât-ı şebnemden

⁶⁰⁷ evc-i sa‘âdet T: evc ü sa‘âdet S.

⁶⁰⁸ tâc-dârî T: tâc-dârîleri A.

⁶⁰⁹ bi’n-nebiyyi’l-emîn T: bi’n-nebiyyi ve âlihi’l-emîn S.

⁶¹⁰ şevketlü T: +azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁶¹¹ hayyir-i felek-i saltanat T: hayyir-i saltanat A.

⁶¹² nümûde-i T: nümûne-i S, A, B, E.

⁶¹³ irtisâmda T: ittisâmda S.

⁶¹⁴ fi’l-hakîka T: - S.

⁶¹⁵ sad çendân T: sad gûne A; sad hezâr B.

⁶¹⁶ pîç ü tâb T: pîç-tâb S.

⁶¹⁷ hilâfetpenâhîlerine T: hilâfetpenâhlarına E.

bî-fark idügi her çend⁶¹⁸ zâhir ü hüveydâ [T 40a] ise dahı hakk-ı çâkerânemde bu ânâ dek me'lûf u mu'tâd oldıgım merâhim-i bî-mezâhim-i bende-nûvâzânelerinden kusûr u hakâretinden igmâz-ı luhâza-i⁶¹⁹ dikkat ve lutfen ve inâyeten meşmûl-i nîm-nigâh-ı hüsn-i kabûl ve âtıfet buyurılmak zımında nakdîne-i sürûr ve 'îd-i⁶²⁰ âlemiyânun def'aten kullarına ihsânı ile hem-yân-ı âmâlüm⁶²¹ lebrîz-i re'sü'l-mâl-i iftihâr, ve ser-i'tibâr ve ibtihâcum resîde-i felek-i devvâr buyurılmak⁶²² bâbında⁶²³.

⁶¹⁸ her çend T: - E.

⁶¹⁹ luhâza-i T: lahza-i S, A, B.

⁶²⁰ ve 'îd-i T: -E.

⁶²¹ âmâlüm T: ümem A.

⁶²² buyurılmak T: buyurular A.

⁶²³ bâbında T: +emr ü fermân B; +lutf u inâyet ve ihsân şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm, efendüm, pâdişâhum, hazretlerinündür E.

Nev-rûziyye olmak üzere yazılan telhîs müsveddesidür⁶²⁴

Cenâb-ı Hâlik-ı Bî-çûn ve safha-i nigâr-ı basît-i bûkalemûn ber-muktezâ-yı hikmet-i bürûz u kümûn ve mü'eddâ-yı tecelliyât u şu'ûn netâyic-i imtizâcât-ı kuvâ-yı ârâzî⁶²⁵ vü semâvî ve semerât-ı izdivâcât-ı⁶²⁶ âbâ-yı ulvî ve ümmehât-ı⁶²⁷ süflî olmak üzere erhâm-ı bütûn-ı hâkî ve aslâb-ı işrâkât-ı eflâkden⁶²⁸ cilve-ger-i mehd-i şühûd ve pîrâye-i kimât-ı vücûd olan mevâlîd-i se-gâneden ecsâm-ı nâmiye vü nebâtâtun⁶²⁹ namzed-i hîdmet-i terbiye ve me'mûr-ı külfet-i tenmiyesi olan dâye-i bahâr-ı bedâyî'-âsâr mukaddeme-i berâhîn-i vahdet ve sugrâ-yı sehletü'l-husûl-i yegânegî-i⁶³⁰ ulûhiyyeti oldığı müsellim-i erbâb-ı enzâr ve makbûl-i karâyih-i ashâb-ı ârâ vü efkâr olup ve bu zuhûr u nümûd ve bürûz u şühûda matla' vü mebde' olan nokta-i i'tidâl-i rebî'î ki evvel burc-ı hameldür.

Husrev-i çarh-ı devvâr olan şâh-ı eşî'a-i sipâh-ı âfitâba beyt-i eşref-i⁶³¹ i'tibâr olunmagla, neyyir-i cihân-efrûzun⁶³² ol mahalle nakl ü tahvîli zamân-ı i'tidâl-i evvel-bahâr ve mîzân-ı tesâvî-i leyl ü nehâr olduğu dahı eblag-ı hikem-i perverd-gârdan idügi *ke-ş-şems fi vasati'n-nehâr* zâhir ü bedîdârdur. Binâ'en aleyh bu rûz-ı meserret- [T 40b] endûz cemî'-i âfâk u enzârda⁶³³ nâm-ı⁶³⁴ nevrûz-ı sultânî ile ser-nâme-i takvîm-i iştihâr ve resm-i tebrîk ü tehniyeti mültezim-i sığâr u kibâr ve be-tahsîs vazîfe-i lâzîme-i çâkerâne-i⁶³⁵ sadâkat-şî'âr olmakdan nâşî bu bende-i derem-hırîde ve şermende-i inâyet-dîdeleri dahı *bi-mennihi Sübhânehü* envâ'-ı meserret ü şâd-mânî ile hulûlî⁶³⁶ karîb olan mukaddem ferah-ı tev'em rûz-ı mezkûr-ı firûzî arz-ı ubûdiyyet-i sâdikâne ve izhâr-ı rıkkıyyet-i âcizâneme ni'amü'l-vesîle ittihâzı zımnında raht ve bisât-ı darâ'et-i menât ile ârâste ve bergüstvân-ı acz u kusûr ile pîrâste bir re's esb-i rûmî-i nijâd keşîde-i seng-i rikâb-ı husrevâne ve ma'rûz-ı pîşgâh-ı şefkat-

⁶²⁴ Nev-rûziyye olmak üzere yazılan telhîs müsveddesidür T: Nev-rûzda keşîde-i seng-i rikâb-ı hümâyûn kılınan esb-i müzeyyenün sezâ-vâr zîr-rân-ı kabûl buyurılmak recâsını hâvî cevelân-gâh-ı rahş-ı kalem tîz-i refîârları olan telhîsdür B, E, S.

⁶²⁵ ârâzî T: ârzî S.

⁶²⁶ izdivâcât-ı T: izdivâc-ı S, A.

⁶²⁷ ümmehât-ı T: - S.

⁶²⁸ eflâkden T: eflâkîden E.

⁶²⁹ nâmiye ve nebâtâtun T: nâmiye-i nebâtâtun S.

⁶³⁰ yegânegî-i T: yegânî-i S.

⁶³¹ beyt-i eşref-i T: beytü'ş-şeref-i S, A.

⁶³² cihân-efrûzun T: cihân-fürûzun S.

⁶³³ enzârda T: aktârda S, A, E.

⁶³⁴ nâm-ı T: - E.

⁶³⁵ çâkerâne-i T: çâkerân-ı E.

⁶³⁶ hulûlî T: hulûl A.

nigâh-ı mülûkâneleri kılınmagla her ân u zamân neyl ü ihrâzı ile hâ'iz-i dest-mâye-i iftihâr u imtiyâz oldıgım merâhim-i bî-mezâhim-i bende-nuvâzânelerinden meşmûl-i zeyn-pûş-ı hüsn-i kabûl-i husrevâne ve melhûz-ı luhâza-i 'ayb-pûş-ı kerîmâneleri buyurılmak ile semend-i âlem-pesend-i iftihârımı sebk-âmûz-ı tevsen-i sipihr-i devvâr buyurmaları bâbında⁶³⁷.

⁶³⁷ bâbında T: +emr ü fermân, lutf u inâyet ve ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm, efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E.

Bu dahı nevrûzda yazılan telhîsün yalnız bir nev‘-i elkâbıdur

Cenâb-ı Tertîb-bahş-ı nâmiye-i bahâr ve Kuvvet-dih-i efser-dih-i şân-ı⁶³⁸ hadâyik u eşcâr *Te‘âlâ künhü zâtühü an ihâtatü’l-efkâr* hurşîd-i âs-mân-ı devlet ve mihr-i cihân-efrûz-ı⁶³⁹ evc-i saltanat olan vücûd-ı nûr-ender-nûr-ı zılliyyet-güster-i tâc-dârî ve zât-ı işrâk-simât-ı zerre-perver-i hudâvendîgârîlerin mânend-i neyyir-i a‘zam pertev-i âlem-gîr-i ikbâl ile envâ‘-ı su‘ûda hem-dem ve eşî‘a-i iclâl ile her dem ve her zamânların⁶⁴⁰ ferhunde vü hurrem idüp, ta‘dîl-i umûr-ı enâm ve tesviye-i âmâlî-i⁶⁴¹ hâss u âmmda reşk-i mu‘tedilü’n-nehâr⁶⁴² olan zamân-ı⁶⁴³ mekârim-unvân-ı zıllullâhî ve âvân-ı [T 41a] merâhim-unvân-ı hilâfet-penâhîlerin⁶⁴⁴ nazâret-bahşâ-yı kişt-zâr-ı âmâl ve tarâvet-efzâ-yı şükûfe-zâr-ı mecd ü ikbâl olmakda hem-te’sîr-i eyyâm-ı bahâr ve reşk-i nevrûz-ı firûzî-âsâr eylemekden hâlî olmaya⁶⁴⁵. Âmîn. *Bi’n-nebiyyi’l-emîn*⁶⁴⁶. Şevketlü efendüm⁶⁴⁷.

⁶³⁸ efser-dih-i şân-ı T: efser-i şâh S.

⁶³⁹ cihân-efrûz-ı T: cihân-fürûz S.

⁶⁴⁰ her dem ve her zamânların T: her dem ü zamânların S.

⁶⁴¹ âmâlî-i T: âmânî-i A, E, S.

⁶⁴² mu‘tedilü’n-nehâr T: mu‘addilü’n-nehâr E.

⁶⁴³ zamân-ı T: zebân-ı A.

⁶⁴⁴ mekârim-unvân-ı zıllullâhî ve âvân-ı merâhim-nişân-ı hilâfet-penâhîlerin T: mekârim-unvân-ı hilâfet-penâhîlerin E.

⁶⁴⁵ olmaya T: eylemeye E.

⁶⁴⁶ bi’n-nebiyyi’l-emîn T: - E.

⁶⁴⁷ şevketlü efendüm T: şevketlü, azametlü, kerâmetlü, velî-ni‘metüm, efendüm. Âh! S; şevketlü, azametlü, kudretlü, velî-ni‘metüm, pâdişâhum E.

Fasd-ı hümâyûn vukû‘unda ber-vech-i mu‘tâd yazılan telhîs

Cenâb-ı Tefrîh-bahş-ı kuvâ-yı ebdân *celle ani’ş-şebîh ve’n-noksân* sultân-ı iklim-i vücûd ve fermân-rân-ı⁶⁴⁸ ekâsî-i büldân-ı cûd⁶⁴⁹ olan zât-ı letâfet-simât-ı pâdişâhî ve bünye-i inâyet-âyât-ı şehenşâhîlerin hem-vâre revnâk-ârâ-yı serîr-î sıhhat u zindegânî ve behcet-efzâ-yı dîhîm-i sürûr u kâm-rânî itmekle kâffe-i bendegân ve be-tahsîs bu çâker-i şâkirü’l-ihsânların fâ’iz-i meserrât-ı câvidânî eylemekden hâlî olmaya⁶⁵⁰. Âmîn. *Bi’n-nebiyyi’l-emîn*.

Şevketlü⁶⁵¹ efendüm;

Hikem-i bâliga-i Hâlık-ı kuvâ vü kader⁶⁵² muktezâsınca ‘urûk u a‘sâb-ı nev‘-i beşer ve fûrû‘ u agsân-ı⁶⁵³ nebât u şecere hengâm-ı sereyân-ı rûh u kuvvet ve âvân-ı heyecân-ı hurremî vü letâfet olan⁶⁵⁴ rebî‘-i nezâret-âsârda tenkıye-i ahlât ve tasfiye-i dem merâsimine⁶⁵⁵ mürâ‘ât-ı kâ‘ide-i mer‘iye-i hıfz-ı sıhhat ve kânûn-ı mu‘tebere-i hikmet olmagla işbu rûz-ı meyâmin-endûzda icrâ-yı kâ‘ide-i fasd ile taltîf-i mîzâc-ı zilliyet-ımtizâc-ı husrevânelerine meyl ü ragbet-i hümâyûnları buyurıldığı çâker-i mekremet-perverlerine bâ‘is-i nabazân-ı⁶⁵⁶ ‘urûk-ı irtiyâh⁶⁵⁷ ve müceb-i darabân-ı rekk-i inbisât⁶⁵⁸ olmagla bu azîmet-i bâhirü’l-isâbetleri müstelzim-i kemâl-i ten-dürüstî vü âfiyet olmak da‘vâtına tahrîk-i neşter-i zebân-ı⁶⁵⁹ icâbet-nişân olunmuştur.

Hazret-i Hakîm-i Mutlak her katresin gülgûne-i ruhsâr-ı⁶⁶⁰ sıhhat ve müstetbi‘-i envâ‘-ı kuvvet itmekle beden-i zilliyet-pîrehen-i mülûkânelerin [T 41b] muhtâc-ı tedbîr ü devâ ve minnetdâr-ı ‘ilâc-ı etebbâ eylemekden âsûde-i pister-i istignâ eyleye. Âmîn.

Bu gûne tefrîh-i tab‘-ı hudâvendigârîlerin müstevcib⁶⁶¹ olan fasd-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûnlarınun tebrîk ü tehniyeti ni‘amü’l-vesîle-i arz-ı ubûdiyyet ittihâz olunmak

⁶⁴⁸ fermân-rân-ı T: zâ’irân-ı? A, B; hâkân-ı S.

⁶⁴⁹ büldân-ı cûd T: büldân-ı vücûd A, B; büldân u hudûd S.

⁶⁵⁰ olmaya T: eylemeye E.

⁶⁵¹ şevketlü T: +azametlü, inâyetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁶⁵² kuvâ vü kader T: kazâ vü kader A, S, B.

⁶⁵³ fûrû‘ u agsân T: fûrûg-ı agsân-ı A, S, B.

⁶⁵⁴ olan T: - S.

⁶⁵⁵ tasfiye-i dem merâsimine T: tasfiye-i dem merâ‘ate? A; tasfiye-i dem ferâgına B; tasfiye-i dem ve ferâgate S.

⁶⁵⁶ nabazân-ı T: feyezân-ı A, S, B.

⁶⁵⁷ ‘urûk-ı irtiyâh T: ‘urûk u neşât S.

⁶⁵⁸ inbisât T: + u inşirâh E.

⁶⁵⁹ zebân-ı T: +du‘â-yı S.

⁶⁶⁰ ruhsâr-ı T: ruhsâre-i E.

⁶⁶¹ müstevcib T: müstevcibe S, B.

lâzıme-i zimmet-i rıkkıyyetüm olmakdan nâşî hezâr acz u iftikâr ve hicâb-ı bî-şumâr ile tehiyye vü a'dâd olınan hediye-i nâçizâne ve dest-âvîz-i hakîrânemün keşîde-i piş-gâh-ı inâyet-dest-gâh-ı zıllullâhîleri kılınmasına bâdî-i ibtidâr u ictisâr olmuşdur.

Hakk-ı çâker-i darâ'et-güsterlerinde bu âna dek cilve-ger-i mücellâ-yı zuhûr olan necâyib-i inâyet-i bî-gâye-i veliyyü'n-ni'amânelerine bu def'a dahı irhâ-yı 'inân-ı âtıfet zımnında takdime-i bendegânemün meşmûl-i nigâh-ı iltifât u kabûl buyurılması ile semend-i recâ-yı müstemendânemi cilve-âmûz-ı tevsen-i çarh-ı devvâr ve hâ'iz-i kasabü's-sabk-ı mızmâr ibtihâc u iftihâr buyurmaları bâbında⁶⁶².

⁶⁶² bâbında T: +emr ü fermân lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm, efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, azametlü, kudretlü, efendüm hazretlerinündür S.

Şerbet isti'mâlinde yazılan telhîs müsveddesidür⁶⁶³

Cenâb-ı Te'sîr-bahşâ-yı havâss-ı eşyâ *takaddüs-i zâtühü an ve samtü'l-hudûs ve Te'âlâ* rûh-ı ebdân-ı âlem ve nûr-ı a'yân-ı benî nev'-i⁶⁶⁴ Âdem olan vücûd-ı kerrûbî-şiyem-i tâc-dârî ve zât-ı sa'âdet-tev'em-i hudâvendigârîlerin hem-vâre masûn-ı illet ü sakam ve makrûn-ı ten-dürüstî vü ni'am oldukları hâlde dîhîm-i hilâfet-i vesîm-i husrevânelerinde dâ'im ü ber-karâr ve mizâc-ı letâfet-îmtizâclarına merkez-i i'tidâli⁶⁶⁵ medâr eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi'n-nebiyyi ve âlihi'l-emîn.*

Şevketlü efendüm;

Muktezâ-yı kânûn-ı hikmet ve mübtegâ-yı tabî'at-ı beşeriyet⁶⁶⁶ üzere müheyyic-i keyfiyyât-ı mütehâlifetü'l-âsâr olan fusûl-ı erba'a-i mütedâvileden fasl-ı bahâr-ı nâmiye-girdâr nuhbe-i eyyâm tedâbir ü tedâvî ve münakkıyât u musaffiyâta âvân-ı tenâvül ve te'âtî olmaktan nâşî [T 42a] bu rûz-ı firûz-ı letâfet-endûzda isti'mâl-i şerbet-i mûrisü'l-hiffete meyl ü ragbet-i hümâyûn buyurıldığı gûş-zed-i çâker-i mekremet-perverleri olmagla dâr u hâne-i inâyet-i Samedâniye'den tab'-ı latîf-i ma'delet-te'lîf-i zıllullâhîlerine her katresi mâye-i ten-âsânî vü kuvvet ve her reşhası mâdde-i i'tidâl ü sıhhat olmak da'vâtı merfû'-ı der-gâh-ı icâbet ve bu takrîb-i dil-firîb⁶⁶⁷ vazife-i zimmet-i bendegânem olan arz-ı ubûdiyyete vesîle-i mübâderet olmuşdur.

Cenâb-ı Te'sîr-i dihende-i tedâvî vü tedbîr⁶⁶⁸ *celle ani's-şebîh ve'n-nazîr* şürb ü⁶⁶⁹ tenâvülüne i'tinâ⁶⁷⁰ buyurdıkları devâ-yı hiffet-bahşâların müstelzim-i kemâl-i âfiyet ve müstevcib-i gâyet-i⁶⁷¹ ta'dîl-i tabî'at idüp, bünye-i kaviyye-i⁶⁷² devlet ü saltanatların masûn-ı ârıza-i su'i'm-mizâc ve müstagnî-i gâ'ile-i tedbîr ü 'ilâc eylemekden hâlî olmaya. Âmîn.

⁶⁶³ Bu telhîs Edirne(E) Nüshasında mevcûd değildir. Şerbet isti'mâlinde yazılan telhîs sûretidür T: şerbet isti'mâlinde yazılan telhîs-i mu'tâd sûretidür S.

⁶⁶⁴ nev'-i T: - S, B.

⁶⁶⁵ i'tidâli T: i'tidâl B.

⁶⁶⁶ beşeriyet T: beşeriyeye S, A, B.

⁶⁶⁷ dil-firîb T: + ile S.

⁶⁶⁸ tedbîr T: tedâbir S.

⁶⁶⁹ şürb ü T: şerbet B.

⁶⁷⁰ i'tinâ T: i'tinâ A, S, B.

⁶⁷¹ gâyet-i T: gâye-i S.

⁶⁷² kaviyye-i T: - S.

Pâye-i serîr-i kerrûbî-mesîr-i cihândârîlerine hezâr acz u taksîr ile arz u takdîmine ictisâr olınan hediye-i hakîrâne ve berg-i sebz-i nâçizânemün ‘adem-i liyâkat ve vücûd-ı⁶⁷³ hasâsetinden igmâz-ı luhâza-i iltifât zımında lutfen ve inâyeten meşmûl-i nazar-ı âtifet-eser hüsni kabûl-i veliyyü’n-ni‘amâneleri buyurılmak mes’ul-i müstemendânem idügi ma‘lûm-ı mekârim-mersûm-ı tâc-dârîleri buyurılmak bâbında⁶⁷⁴.

⁶⁷³ vücûd-ı T: vücûh-ı A, B, S.

⁶⁷⁴ buyurılmak bâbında T: - A; buyurıldukda B; buyurıldukda emr ü fermân S.

Halvet-i hümâyûn vukû‘unda yazılan telhîs⁶⁷⁵

Cenâb-ı Çemen-tırâz-ı hadîka-i âferîniş *Te‘âlâ şanühü* gülbün-i ravza-i zât-ı behce-i saltanat ü iclâl olan vücûd-ı hümâyûn-ı mehâbet-nümûnların ilâ inkırâzû‘d-devrân pîrâye-i hıyâbân-ı ikbâl ve ârâyiş-i erâ‘ik ü zalâl⁶⁷⁶ idüp, verd-i letâfet-mizâc-ı mekârim-nijâdların [T 42b] revnak ü güşâyişde hem-reng-i gül-gonçe-i baht-ı⁶⁷⁷ hudâdâdîleri⁶⁷⁸ eylemekden hâlî olmaya. Âmîn.

Şevketlü⁶⁷⁹ efendüm;

Bi-lutfühü Te‘âlâ çend-rûzdan berü mir‘ât-i hâtır-ı ilhâm-ı müzâhirleri misillü cevvi hevâda sûret-i safvet ü letâfet hüveydâ olmakdan nâşî bu rûz-ı firûzda [ba‘zı] mütenezzihât-ı dilârâ temâşâsına icâle-i kemmiyet-i ragbet ve irâde-i seyr-i gül-geşt buyurıldığı *bi-hamdillâhi sübhânehü*⁶⁸⁰ kemâl-i inbisât-ı tab‘-ı husrevânelerine dâll olduğına binâ‘en çâker-i bâhirü‘l-ibtihâllerine dahî müceb-i sürûr-ı bî-hemâl olmagla vâcibe-i zimmet-i ubûdiyyetüm olan du‘â-yı ömr ü devletleri tekrârıyla⁶⁸¹ icrâ-yı resm-i tebrîk ü tehniyete ibtidâr olunmuşdur.

Cenâb-ı revnak-efzâ-yı bahâr-ı ikbâl ve safvet-fermâ-yı hıyâz-ı riyâz-ı iclâl semer-i rûh-perver-i sürme-i⁶⁸² saltanat ve şükûfe-i letâfet-güster-i devha-i mecd ü devlet olan vücûd-ı mefâhir-nümûd-ı husrevânelerin ilâ âhirü‘l-kurûn kemâl-i tarâvet ü behcete makrûn ve envâ‘-ı âsîb u âfâtdan masûn idüp, her gûne hareketlerin mûcib-i yümn ü bereket ve her dürlü teferrüc ü tenezzühlerin müstevcib-i safâ vü ferhat eylemekden hâlî olmaya⁶⁸³. Âmîn.

Mızmâr-ı ubûdiyyetlerinde kerem-i cevelân olan ‘abd-i şâkirü‘l-ihsânları olduğım ecilden bir re’s donanmış tekâver-i hoş-manzar⁶⁸⁴ ihdâsına tahrîk-i mihmîz-i mübâderet ve irhâ-yı ‘inân-ı güstâhî vü cür‘et⁶⁸⁵ olunmuşdur. Hakk-ı çâkerânemde dâ‘imü‘z-zuhûr⁶⁸⁶ olan

⁶⁷⁵ Halvet-i Hümâyûn vukû‘unda yazılan telhîs T: Halvet-i Hümâyûn vukû‘unda yazılan telhîs müsveddesidür B, S, A; Halvet-i Hümâyûn vukû‘unda tahrîr olunan telhîsün sûretidür E.

⁶⁷⁶ erâ‘ik ü zalâl T: erâ‘ik-i iclâl S.

⁶⁷⁷ baht-ı T: taht-ı A.

⁶⁷⁸ hudâdâdîleri T: hudâdâd B.

⁶⁷⁹ şevketlü T: + kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁶⁸⁰ sübhânehü T: + ve Te‘âlâ E.

⁶⁸¹ tekrârıyla T: tekrârî ile S.

⁶⁸² sürme-i T: hadîka-i A, B, E, S.

⁶⁸³ ferhat eylemekden hâlî olmaya T: ferhat eyleye S; ferhat eylemekden hâlî eylemeye E.

⁶⁸⁴ hoş-manzar T: hoş-hırâm S.

⁶⁸⁵ ve irhâ-yı ‘inân-ı güstâhî vü cür‘et T: - A; ve irhâ-yı ‘inân-ı güstâhîye cür‘et S, B.

⁶⁸⁶ dâ‘imü‘z-zuhûr T: dâ‘imü‘z-zuhûr B.

inâyât-ı gayr-ı mahsûr-ı⁶⁸⁷ bende-nuvâz[âne]lerinden takdime-i âcizânemün hakâret u kusûrı zîr-i bergüstvân-ı âtıfetlerinde⁶⁸⁸ mestûr buyurılmak ile tevsen-i fahr u mübâhâtümi vâsıl-ı aksâ'l-gāye-i sūrûr buyurılmak bâbında emr ü fermân⁶⁸⁹.

⁶⁸⁷ mahsûr-ı T: mahsûre-i E.

⁶⁸⁸ âtıfetlerinde T: âtıfetleriyle A, B.

⁶⁸⁹ bâbında emr ü fermân T: - A; +lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E.

Halvet-i hümâyûn vukû‘unda yazılan telhîsün müsveddesidür⁶⁹⁰

[T 43a] Cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlak *Te‘âlâ şânühü ve behr Bürhânehü* mâye-i behcet-i enâm ve mâdde-i revnak ve beşâset-i vücûh-ı eyyâm olan vücûd-ı feyz-endûd-ı husrevâne ve zât-ı mekârim-âlûd-ı mülûkânelerin ilâ âhirü’l-edvâr serîr-i übbehet-masîr-i tâc-dârî ve dîhîm-i sa‘âdet-hadîm-i hudâvendigârîlerinde sâbit ü ber-karâr idüp, menba‘-ı inşirâh u inbisât olan mübârek tab‘-ı letâfet-tahmîr-i zıll[ullâhîlerin] dâ’imâ güşâde ve her ân u zamân tarh-ı encümen-i zevk u safâda olmakdan hâlf eylemeye. Âmîn. *Bi-câhü’n-nebiyyi’l-emîn*.

Şevketlü⁶⁹¹ efendüm;

Bi-mennihi sübhânehü âyine-i ikbâl-i hudâ-dâdları misillü tab‘-ı mekremet-nihâd-ı cihân-dârîlerinün⁶⁹² kemâl-i safvet ü güşâyışine delâlet iden tertîb-i sohbet-i hâssu’l-hâss-ı halvete bu gûne ragbet-i hümâyûnları çâker-i ni‘am-perverlerine dahı mûris-i meserret ü inşirâh ve mûcib-i ferhat u irtiyâh olmagla îfâ-yı resm-i teşekkürî arz-ı rıkkıyyet-i⁶⁹³ me’lûfe ve edâ-yı ubûdiyyet-i⁶⁹⁴ mu‘tâduma ni‘amü’l-vesîle ittihâz olunmagla rükûb-ı hümâyûn-ı cihân-bânîlerine⁶⁹⁵ ‘adem-i şâyestegî vü liyâkatinden hezâr şerm u hacâlet⁶⁹⁶ ile bir re’s donanmış tekâver-i matbû‘ü’l-manzar takdîmine cür’et olunmuşdur. İnâyet-i dâimü’l-zuhûr-ı bende-nuvâzânelerinden her ne kadar nâcîz ü bî-mikdâr ise dahı lutfen ve âtîfeten keşîde-i güzergâh-ı nigâh-ı iltifât buyurılmak ile bende-i şermendelerinün ser-ibtihâc u imtiyâzı⁶⁹⁷ resîde-i fark-ı Ferkadân buyurılmak bâbında⁶⁹⁸.

⁶⁹⁰ Halvet-i Hümâyûn vukû‘unda yazılan telhîsün müsveddesidür T: Yine Halvet-i Hümâyûn vukû‘unda yazılan telhîsdür S; Hâlvet-i Hümâyûn vukû‘unda yazılan telhîs müsveddesidür B; Bu dahı Halvet-i Hümâyûn vukû‘unda tastîr olunan telhîs-i ubûdiyyet-tensîsün sûret-i dil-pezirîdür E.

⁶⁹¹ şevketlü T: + kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁶⁹² cihân-dârîlerinün T: tâc-dârîlerinün A.

⁶⁹³ rıkkıyyet-i T: ubûdiyyet-i S.

⁶⁹⁴ ubûdiyyet-i T: rıkkıyyet-i S.

⁶⁹⁵ cihân-bânîlerine T: cihân-dârîlerine E.

⁶⁹⁶ hacâlet T: hicâb B, S, E.

⁶⁹⁷ ser-ibtihâc u imtiyâzı T: ser-imtiyâz u ibtihâcumı E; ser-ibtihâc u imtiyâzumı A, B.

⁶⁹⁸ bâbında T: + emr ü fermân ilh. B; +emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; + emr ü fermân şevketlü S.

Mizâc-ı Hümâyûn'a bir illet târî olduğu istimâ' olındukda yazılan telhîs⁶⁹⁹

Cenâb-ı Rabb-i Kadîr *celle ani ş-şebîh ve 'n-nâzîr* müdebbir-i ecsâm-ı âlemiyân [T 43b] ve musahhîh-i 'ilel-i cihâniyân olan vücûd-ı letâfet-endûd-ı husrevâne ve zât-ı hilâfet-simât-ı mülûkânelerin ilâ âhirü'l-eyyâm serîr-i şevket-masîr-i tâc-dârîlerinde kemâl-i sıhhat u âfiyet ile müstedâm ve sûrî vü ma'nevî avârız u 'ilelden mahfûz-ı vikâye-i bür'-i tâmm idüp, âfiyetlerin vesîle-i âfiyet-i bendegân ve ten-dürüstî vü sıhhatlerin zerî'a-i kuvvet ü kudret-i çâkerân eylemekden hâlî olmaya⁷⁰⁰. Âmîn. *Be-câhü men-lehü kıyâmü's-semavât ve 'l-arzîn*.

Şevketlü⁷⁰¹ efendüm;

Zât-ı sıhhat-i hümâyûn-ı⁷⁰² mekârim-meşhûnları olmak üzere dünki gün 'urûz ve tareyânî-i⁷⁰³ meşhûd-ı çâkerânem olan ârıza-i mânun bâ'is-i ıztırâb-ı cism-i⁷⁰⁴ bî-tâbum olduğu iş'ârıyla zevâl ü indifâ'ını istikşâf u istihbâr zımnında kalem-i bendegânem ile tahrîr ü takdîmine ictisâr olunan varak-pârenün manzûr-ı nazar-ı inâyet-eser-i pâdişâhâne ve kezâlik dest-âvîz-i âcizânemün makbûl-ı tab'-ı letâfet-güster-i şehensâhâne⁷⁰⁵ olduğundan başka mâye-i iksîr-i sa'âdet ve re'sü'l-mâl-i bîdâ'a-i müfâharetüm olan du'â-yı hayr-ı serî'ü't-te'sîr-i veliyyü'n-ni'amânelerine mazhariyyetümi tebşîr bâbında beyâz üzerine⁷⁰⁶ keşîde-i inâyet-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı nevâziş-makrûn-ı zıllullâhîleri⁷⁰⁷ sâye-endâz-ı fark-ı ibtihâc u iftihâr ve âzâdî-bahş-ı kayd-ı âlâm u ekdârum⁷⁰⁸ olup, esîr-i keşmekeş-i pençe-i ıztırâb olan dil-i bî-tâbuma bâ'is-i hayat-ı tâze ve mûris-i meserret-i bî-endâze olmagla pâşîde-i mezra'a-i serî'ü'n-nu'mâ-yı icâbet olan füzûnî-i ömr ü devlet ve terakkî-i sıhhat u âfiyetleri da'vâtı katarât-ı girye-i sürûr ile şâd-âb ve dest-i tazarru' vü ibtihâl ile merfû'-ı dergâh-ı Rabbü'l-erbâb [T 44a] kılınmıştır.

⁶⁹⁹ Mizâc-ı Hümâyûn'a bir illet târî olduğu istimâ' olındukda yazılan telhîs T: Mizâc-ı Hümâyûn'a bir illet târî olduğu istimâ' olındukda yazılan telhîs müsveddesidür A, B; Mizâc-ı Hümâyûn'a bir illet-i cüz'î târî olduğu istimâ' olındukda yazılmışdır S; Mizâc-ı Hümâyûn'a bir mikdâr inhirâf vukû'unda taraf-ı Sadr-ı A'zamî'den ber-dâşte kılınan dest-âvîzün karîn-i kabûl olduğunu mutazammın bâlâ-yı telhîse keşîde buyurulan hatt-ı hümâyûnun teşekkürini hâvî ve terkîm kılınan telhîs sûretidür E.

⁷⁰⁰ olmaya T: eylemeye E.

⁷⁰¹ şevketlü T: + kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm E.

⁷⁰² zât-ı sıhhat-i hümâyûn-ı T: zekât-ı sıhhat-i zât-ı hümâyûn-ı A, B, E; zât-ı sıhhat-simât-ı hümâyûn-ı S.

⁷⁰³ 'urûz ve tareyânî-i T: 'urûz [u] tareyânî ile A.

⁷⁰⁴ cism-i T: çeşm-i E.

⁷⁰⁵ şehensâhâne T: şehensâhâneleri E.

⁷⁰⁶ üzerine T: üzere B.

⁷⁰⁷ zıllullâhîleri T: zıllullâhîlerin A.

⁷⁰⁸ ekdârum T: ekdâr E.

Cenâb-ı perverdegâr-ı ziver-i bag-ı saltanat ve ârâyîş-i gülbün-i devlet olan gül-berg-i vücûd-ı letâfet-nümûdların hem-vâre tarâvet-yâb-ı şebnem-i i'tidâl ve ziynet-bahş-ı⁷⁰⁹ hadîka-i mecd ü iclâl⁷¹⁰ idüp, ale'd-devâm isâbet-i çeşm-i zahm-ı⁷¹¹ rüzgârdan masûn ve âzürdegî-i hârhâr [u] ekdârdan mahfûz⁷¹² u me'mûn eyleye. Âmîn.

Hakk-ı çâker-i inâyet-perverlerinde⁷¹³ bu vazîfe-i⁷¹⁴ bende-nuvâzâneleri dahı eltâf-ı me'lûfânelerinden başka gül-rûy-ı seped-i iltifât itlâkına şâyân ve şükr-i firâvâna erzân-ı lutf-ı⁷¹⁵ bî-kerân olmagla sad zebân acz u kusûr ile teşekkürine ibtidâr olundığı ma'lûm-ı mekârim-mersûm-ı cihândârîleri buyurıldukda⁷¹⁶.

⁷⁰⁹ ziynet-bahş-ı T: ziynet-bahşâ-yı B.

⁷¹⁰ iclâl T: celâl A.

⁷¹¹ çeşm-i zahm-ı T: zahm-ı çeşm-i B.

⁷¹² ve âzürdegî-i hârhâr [u] ekdârdan mahfûz T: - E.

⁷¹³ inâyet-perverlerinde T: inâyet-perverlerine B.

⁷¹⁴ vazîfe-i T: latîfe-i E.

⁷¹⁵ lutf-ı T: ber-lutf-ı E.

⁷¹⁶ buyurıldukda T: - A; + emr ü fermân S; + lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E.

Top döküldüğü vakitte da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîs⁷¹⁷

Cenâb-ı Nizâm-bahş-ı kâr-hâne-i tekvîn ü îcâd *celle ani’l-eşbâh ve’l-endâd* mürebbî-i filizzât-ı mekârim ve mukavvî-i üstükusât-ı merâhim olan vücûd-ı hurşîd-nazîr-i zıllullâhî ve zât-ı te’yîd-semîr-i hilâfetpenâhîlerin hem-vâre serîr-ârâ-yı şükûh u şehâmet ve tertîb-bahşâ-yı esbâb-ı fevz u nusret idüp, tanzîm-i umûr-ı mülk ü saltanatlarında⁷¹⁸ kâffe-i tedâbîr-i dîl-pezîrlerin kâlib-ı müstahsen tevfkine ifrâg ve müdâfi‘-i himem-i küre-endâz-ı husrevâneleriyle⁷¹⁹ sîne-i a‘dâ vü muhâlifni dâg-ber-bâlâ-yı dâg eylemekden hâlî⁷²⁰ olmaya⁷²¹. Âmîn. *Bi-câhi’n-nebiyyi’l-emîn*.

Şevketlü⁷²² efendüm;

Merâsim-i kadîme-i Devlet-i ‘Aliyye ve levâzım-ı müstedîme-i saltanat-ı seniyyelerinden olduğu üzere bu def‘a Tophâne-i Âmireleri kâr-hânesinde kavâlib-i matbû‘a vü mütenevvi‘aya sebk ü ısbâgaları irâde-i hümâyûn-ı cihândârîleri buyurulan topların meyâmin-i himem-i⁷²³ husrevâneleriyle dökmeleleri⁷²⁴ nizâmı pezîrâ-yı encâm ve eczâ-yı sebîke ve endâmı resîde-i ser-hadd-i [T 44b] ilti‘âm u kıvâm olmağla *inşallahü Te‘âlâ* yevm-i mübârek-i sebtde ihtiyâr olunan sâ‘at-i firûz-sa‘dda rîht ü ifrâglarına mübâşeret-i musammem ü menvî idüğü ilm-i cihân-ârâ-yı pâdişâhânelerine rûşen u celî olup ve gâh u gâh⁷²⁵ bu misillü döküm mevsimlerinde müffiz-i⁷²⁶ yümn ü bereket olan kudûm-i behcet-rüsûmlarıyla Tophâne-i Âmirelerine⁷²⁷ lutfen ve inâyeten teşrîf ve bi’l-cümle huzzâr-ı bendegân ve ocâg-ı mezbûrun ricâl ü zâbitân nevâziş⁷²⁸ ü taltîfleri muktezâsınca⁷²⁹ bende-perverî ve mübteğâ-yı şenşene-i inâyet-güsterîleri⁷³⁰ olduğundan başka be-tahsîs⁷³¹ izâfe-i iksîr-i nazar-ı mekremet-eserleriyle

⁷¹⁷ Top döküldüğü vakitte da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîs T: Top döküldüğü vakitte da‘vet- hümâyûnı müş‘ir telhîsün müsveddesidir A; Top döküldüğü vakitte da‘vet- hümâyûnı müş‘ir telhîs müsveddesidir B; Top dökümünde da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîsdür E; Top rîhte olduğu vakitte da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir telhîsdür S.

⁷¹⁸ saltanatlarında T: saltanatların A, B; + ve S.

⁷¹⁹ husrevâneleriyle T: husrevânelerin

⁷²⁰ hâlî T: - A.

⁷²¹ olmaya T: eylemeye E.

⁷²² şevketlü T: +azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁷²³ himem-i T: - S.

⁷²⁴ dökmeleleri T: dökilmeleri S.

⁷²⁵ gâh u gâh T: gâh u bî-gâh A; gâh gâh E.

⁷²⁶ müffiz-i T: - S.

⁷²⁷ âmirelerine T: âmireleri E, A, B.

⁷²⁸ ve bi’l-cümle huzzâr-ı bendegân ve ocâg-ı mezbûrun ricâl ü zâbitân nevâziş T: - E.

⁷²⁹ muktezâsınca T: - E; muktezâ-yı S.

⁷³⁰ inâyet-güsterîleri T: - E.

⁷³¹ be-tahsîs T: - E.

top ve topçılarun işleri⁷³² altun ve amel-i dest-i san‘atları matbû‘ u mevzûn olmasına cüzz’-i ahîr-i illet-i tamme mesâbesinde olduğu muhtâc-ı delîl ü bürhân olmamagla *bi-mennihi sübhânehü* yarınki rûz-ı firûz-ı şenbede top-ı zerrîn-i mihr-münîr kulle-i ufk-ı şarkîden⁷³³ neşr-i kerrât-ı eşi‘a ü envâr⁷³⁴ ile teshîr-i iklim-i bâm ve tedmîr-i ceş-i zalâma⁷³⁵ der-kâr olduğundan yek sâ‘at nücûmı güzârında sâha-i heybet-misâha-i tophâneleri sît ü sadâ-yı şehâmetleriyle⁷³⁶ velvele-endâz-ı basît-i gabrâ ve hasret-keşân-ı zemîn-bûsî-i inâyetleri inâre-i fetîle-i âtifetleriyle⁷³⁷ hedhede-pervâz-ı du‘â buyurılmak üzere makarr-ı dil-keş-i edâ-yı sâhil-serâlarından tevcih-i filika-i inâyet ve tahrîk-i makâzîf-i kerem ü inâyet⁷³⁸ buyurmaları temennâsı takdîm-i telhîs-i çâkerâneme bâ‘is-i ictirâ olduğu muhât-ı ilm-i ilhâm-ı âşinâ-yı şehensâhâneleri oldukda ber-minvâl-i muharrer hem temâşâ-yı san‘at-ı ışâgaya imâle-i luhâza-i mekremet ve hem âcizâne-i tertîb olunan nevâle-i mâ-hazar-ı bendegâneme icâle-i⁷³⁹ benân-ı meyl ü ragbet buyurılmak ile bârû-yı iftihâr u ubûdiyyetüm tahsîn ü temkîn ve simât-i i‘tibâr u⁷⁴⁰ rıkkıyyetüm tezyîn [T 45a] ü temkîn buyurılmak bâbında⁷⁴¹.

⁷³² topçılarun işleri T: topçılar işlerin E.

⁷³³ top-ı zerrîn-i mihr-münîr kulle-i ufk-ı şarkîden T: top-ı zerrîn-i mihr ufk-ı kulle-i şarkîsinden A; top-ı zerrîn-i mihr kulle-i ufk-ı şarkîsinden B; top-ı zerrîn kulle-i ufk-ı şarkîsinden S.

⁷³⁴ kerrât-ı eşi‘a ü envâr T: kerrât-ı eşi‘ât B.

⁷³⁵ tedmîr-i ceş-i zalâma T: tedbîr-i ceş-i zalâm B, A.

⁷³⁶ şehâmetleriyle T: şehâmetleri ile S.

⁷³⁷ âtifetleriyle T: âtifetleri ile S.

⁷³⁸ kerem ü inâyet T: kerem-i bî-gâye B; kerem ü âtifet E.

⁷³⁹ icâle-i T: ihâle-i E.

⁷⁴⁰ u T: - B.

⁷⁴¹ tezyîn ü temkîn buyurılmak bâbında T: tezyîn buyurılmak A; tezyîn ü temkîn buyurılmak bâbında emr ü fermân B; tezyîn ü temkîn buyurılmak bâbında emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, azametlü, efendüm S; tezyîn ü temkîn buyurılmak bâbında emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-nî‘metüm, efendüm pâdişâhum hazretlerindür E.

Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan kâlyon için telhîs⁷⁴²

Cenâb-ı Fermân-fermâ-yı bahr u berr ve Feyz-bahşâ-yı avâlim-i huşk u ter *Te'âlâ şânühü an tatarruku'l-Gayr*⁷⁴³ mâye-i âsâyîş-i 'ibâd ve mâdde-i ârâmiş-i bilâd olan vücûd-ı deryâ-cûd-ı hudâvendigârî⁷⁴⁴ ve zât-ı şehâmet-nümûd-ı tâc-dârîlerin mâ-dâm ictimâ'ü'l-Ferkadeyn zîver-i⁷⁴⁵ serîr-i saltanat-ı berreyn ve zîb-i filika-i hükûmet-i bahreyn idüp, nesâyim-i azâyim-i husrevânelerin mevc-engîz-i bahr-ı şükûh u şehâmet ve tûfân-hîz-i huzzam-ı mehâbet ü celâdet eylemekden hâlî olmaya⁷⁴⁶. Âmîn.

Şevketlü⁷⁴⁷ efendüm;

Bi-mennihi sübhânehü unvân-ı bahr-i râ'ik-i⁷⁴⁸ saltanat ve şân-ı hikem-i mutâbık-ı devletleri olduğu üzere makarr-ı sefâyin-i ikbâl ve mersâ-yı merâkib-i iclâl olan Tersâne-i Âmirelerinde⁷⁴⁹ muhâfaza-i sevâhil ü cezâyir muhârese-i merâsî vü benâdir için ale'd-devâm tertîb ü inşâ ve techîz ü icrâlarına ihtimâm olunagelen kâlyon-ı kûh-nümûnlardan⁷⁵⁰ bu esnâda mi'mâr-i himmet-i şâhâne ve hendese-kârî-i inâyet-i şehenshâhâneleriyle lenger-endâz-ı sâhil-i itmâm ve sancak-efrâz-ı kenâre-i ihtitâm olan "*Murâdiye*" ve "*Tuhfetü'l-mülûk*" nâm iki kıt'a kâlyonlar *İnşâallâhü Te'âlâ* yarınki mübârek hamîs günü sâ'at üçde iken rûy-i⁷⁵¹ deryâya ilkâ ve ber-mu'tâd-ı kadîm tahdîs-i ni'met-i sühûlet ve der-hâst-ı füzûnî-i ömr ü devletleriçün zebh-i karâbîn ve ed'îye-i icâbet-âyîn merâsimi icrâ olunmak tasâmîm olup, alâ-mâcer[ây]i'l-âde teşrîf-i hümâyûn-ı mekremet-ifâdeleri emniyesiyle tebrîken ve teyemmünen cây-ı âsâyîş ü temâşâ⁷⁵² buyurılmak için kapudâne-i hümâyûnları sadrî-i ihtiyâr ve sâyebân-ı zıllıyyet-unvân-ı tâc-dârîleri nasb ü ihtiyâr⁷⁵³ olunmagla mahz-ı atûfet-i⁷⁵⁴ bende-
[T 45b] nuvâzânelerinden lutfen ve ihsânen vakt-i mev'ûd u ma'hûddan nîm sâ'at

⁷⁴² Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan kâlyon için telhîs T: Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan kâlyon için telhîsdür S; Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan kâlyon için telhîs müsveddesidir A, B; Murâdiye ve Tuhfetü'l-mülûk nâmında inşâ olunan iki kıt'a kâlyon-ı kûh-simâtun deryâya nüzûli musammem oldukda tahrîr olunan telhîs-i dil-keş-rakamun sûretidür E.

⁷⁴³ tatarruku'l-Gayir T: tatarruku'z-zarr S.

⁷⁴⁴ hudâvendigârî T: hudâvendigârîlerin B, S; hudâvendigârîleri A.

⁷⁴⁵ zîver-i T: - S.

⁷⁴⁶ olmaya T: eylemeye E.

⁷⁴⁷ şevketlü T: + azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm E.

⁷⁴⁸ râ'ik-i T: râyik-i B, A, E, S.

⁷⁴⁹ âmirelerinde T: âmirelerine A.

⁷⁵⁰ kûh-nümûnlardan T: kûh-nümûnlarından E.

⁷⁵¹ rûy-ı T: - E.

⁷⁵² ü temâşâ T: - E.

⁷⁵³ ve sâyebân-ı zıllıyyet-unvân-ı tâc-dârîleri nasb u ihtiyâr T: - S; ve sâyebân-ı felek-i zıllıyyet-unvân-ı tâc-dârîleri nasb ü ihtiyâr A; ve sâyebân-ı zıllıyyet-unvân-ı tâc-dârîleri nasb u ihzâr E.

⁷⁵⁴ atûfet-i T: inâyet-i

mukaddemce me'vâ-yı mekârim-ihtivâ-yı pâdişâhâneleri[nden] hareket ve tevcîh-i sükkân-ı⁷⁵⁵ filika-i inâyet buyurılmak ümmîdiyle zevârik-ı âmâl-i bendegân dest-hûş-i emvâc-ı intizâr ve resen-bürîde-i lenger-i ıstıbâr olduklarından gayrı revnak-şiken-i dîbâ-yı âbî olan atlas-ı mâ'î- renk-i deryâ-semend-i bahrî sandal-ı hümâyûnlarıyla ihrâz-ı şeref-pây-ı endâzî zemîninde şeh-râh-ı niyâz ü temennâya cebhe-fersâ idügi ma'lûm-ı mekârim-intimâ-yı mülûkâneleri buyurıldukda⁷⁵⁶.

⁷⁵⁵ tevcîh-i sükkân-ı T: teveccüh-i dest-gâh-ı S.

⁷⁵⁶ buyurıldukda T: oldukda ol bâbda emr ü fermân, şevketlü S; buyurıldukda emr ü fermân B; buyurıldukda emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm, efendüm, pâdişâhum hazretlerindür E.

Feyz-i Hudâ nâm kâlyon deryâya ilkâ olındukda yazılan telhîs⁷⁵⁷

Cenâb-ı Mürsili'r-riyâhü'l-mübeşşirât ve Mecrâyî'l-civârü'l-münşe'ât *takaddüsü zâtühü an nekâyisü's-sıfât* gurre-i nâsiye-i saltanat-ı berreyn ve dürre-i iklîl-i hükûmet-i bahreyn olan vücûd-ı deryâ-cûd-ı husrevânelerin hem-vâre tahrîk-i nesâyim-i tevfiât ve tehyîc-i mahâyil-i⁷⁵⁸ te'yîdât ile mevc-engîz-i şükûh ü şehâmet ve tûfân-hîz-i mehâbet ü celâdet idüp, furza-i devlet-i ebed-kıyâm ve lîmân-ı saltanat-ı satvet-ittisâmların mersâ-yı sefâyin-i ikbâl⁷⁵⁹ ve makarr-ı merâkib-i iclâl olmaktan⁷⁶⁰ hâlî eylemeye⁷⁶¹. Âmîn⁷⁶².

Şevketlü⁷⁶³ efendüm;

Bi-tevfîkihü sübhânehü lâzime-i şân-ı devlet-i übbehet-me'asirleri olduğu üzere muhâfaza-i sevâhil ü cezâyir ve muhârese-i merâsî vü benâdir için ale'd-devâm Tersâne-i Âmirelerinde inşâ vü ibdâ' ve tertîb ü ihtirâ'ları der-kâr olan kâlyonlardan⁷⁶⁴ bu def'a mi'mârî-i füyûzât-ı husrevâne ve hendese-kârî-i atûfât-ı mülûkâneleriyle resîde-i sâhil-i itmâm ve zîb-efzâ-yı kenâre-i ihtitâm olan "*Feyz-i Hudâ*" nâm kâlyon-ı kûh-nümûn *Înşâallahü Te'âlâ* yarınki mübârek sebt günü sâ'at üçte iken rûy-ı deryâya ilkâ ve mu'tâd-ı dîrîne⁷⁶⁵ üzere tahdîs-i ni'met-i [T 46a] sühûlet ve füzûnî-i ömr ü devletleri için⁷⁶⁶ zebh-i karâbîn ve ed'ıyye-i icâbet-karîn merâsimi icrâ olunmak musammem olmakdan nâşî alâ mâ-hüve'l-âde teşrîf-i hümâyûn-ı meymenet-ifâdeleri vukû'unda zât-ı hilâfet-simât-ı hâkânîleri⁷⁶⁷ için teberrûken ve teyemmünen âsâyîş ü temâşâyâ kapudâne-i hümâyûnları sadrî-i ihtiyâr ve sâyebân-ı zıllıyyet-unvânları nasb u ihzâr olunmagla⁷⁶⁸ lutfen ve ihsânen vakt-i ma'hûd u mev'ûddan tahmînen nîm sâ'at mukaddemce huzûr-ı mekârim-mevfûr-ı pâdişâhâneleri istid'âsıyla süfûn-âmâl-i huzzâr-ı bendegân mâl-a-mâl hamûle-i⁷⁶⁹ intizâr ve cebhe-sâyî-i

⁷⁵⁷ Feyz-i Hudâ nâm kâlyon deryâya ilkâ olındukda yazılan telhîs T: Feyz-i Hudâ nâm kâlyon deryâya ilkâ olındukda yazılan telhîsdür S; Feyz-i Hudâ nâm kâlyon deryâya ilkâ olındukda yazılan telhîs müsveddesidür A; Feyz-i Hudâ nâm kâlyon deryâya ilkâ olındukda yazılan telhîsün müsveddesidür E, B.

⁷⁵⁸ mahâyil-i T: mahâ'il A, B.

⁷⁵⁹ ve lîmân-ı saltanat-ı satvet-ittisâmların mersâ-yı sefâyin-i ikbâl T: - A, S, B.

⁷⁶⁰ olmakdan T: eylemekden E.

⁷⁶¹ eylemeye T: olmaya A, B.

⁷⁶² âmîn T: + Bi-câhi minhü ve rahmetel'il'âlemîn E.

⁷⁶³ şevketlü T: + kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm E.

⁷⁶⁴ kâlyonlardan T: kâlyonlarından E.

⁷⁶⁵ dîrîne T: dîrîn A, B, E, S.

⁷⁶⁶ devletleri için T: devletleriyçün A, S, B.

⁷⁶⁷ hilâfet-simât-ı hâkânîleri T: celâdet-simât-ı kâânîleri S.

⁷⁶⁸ olunmagla T: olunmak A, B; olunmak ile S.

⁷⁶⁹ hamûle-i T: hamûl-i A.

bisât-ı ârzûda hem-hâl emvâc-ı kenâr olduklarından mâ'adâ peyrev-i cûd ve sahâ-yı bî-intihâları olan hâce-i servet-iştihâr-ı⁷⁷⁰ deryâ hârâ-yı şikeste mevc-i deryâyı ve atlas-ı emles-nümâ-yı⁷⁷¹ mâ'iden semend-i bahrî-i filika-i hümâyûnlarına ihrâz-ı şeref-pây-i endâzî ümmîdiyle her halka-i mevceden⁷⁷² pür-dîde-i intizârı⁷⁷³ güşâde vü bâz eylediği muhât-ı ilm-i muhîfîyü'l-enhâ-yı⁷⁷⁴ âlem-ârâ-yı zıllullâhileri oldukda⁷⁷⁵.

⁷⁷⁰ servet-iştihâr-ı T: servet ve iştihâr-ı A, B.

⁷⁷¹ atlas-ı emles-nümâ-yı T: atlas-nümâ-yı S.

⁷⁷² mevceden T: + perende-i A, S; + perîde-i B.

⁷⁷³ intizârı T: intizâr E.

⁷⁷⁴ muhîfîyü'l-enhâ-yı T: muhîtü'l-enhâ-yı S.

⁷⁷⁵ oldukda T: + emr ü fermân B; + emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü S; + emr ü fermân lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E.

Mansûriye nâm iki kıt'a kâlyonun tekmîlinde yazılan telhîs⁷⁷⁶

Cenâb-ı Fermân-fermâ-yı mâ ü tıyn ve Hükümrân-ı ıktâr-ı semavât u arzîn *celle şânühü ve behr bürhânehü* mâye-i âsâyiş-i âlemiyân ve mâdde-i ârâmiş-i kevn ü mekân olan vücûd-ı mes'ûd-ı pâdişâhî ve zât-ı mansûrû'l-bünûd-ı⁷⁷⁷ şâhenşâhîlerin mâ-dâm ictimâ'ü'l-Ferkadeyn unvân-tırâz-ı saltanat-ı berreyn ve ilm-efrâz-ı⁷⁷⁸ hükûmet-i bahreyn idüp, avâsıf-ı satvet-i husrevânelerin tûfân-hîz-i şükûh ü şehâmet ve nesâyim-i mekârim-i mülûkânelerin mevc-engîz-i bahr-ı şefkat ü inâyet eylemekden hâlî olmaya⁷⁷⁹. Âmîn. *Bi-câhi'n-nebiyyi'l-emîn*.

Şevketlü⁷⁸⁰ efendüm;

Unvân-ı mecmu'ü'l-bahreyn-i [T 46b] saltanat ve fihris-i matla'ü's-sa'deyn-i devletleri oldığı üzere merbat-ı sefâyin-i tevfiğ ü nusret ve mersâ-yı merâkib-i ikbâl ü sa'âdet olan Tersâne-i Âmirelerinde⁷⁸¹ muhâfaza-i cezâyir ü sevâhil ve muhârese-i benâdir ü ma'âkıl içün, ale'd-devâm tertîb ü inşâ ve techîz ü icrâları⁷⁸² mâ-sadak ve lehü'l-civârü'l-münşe'ât fi'l-bahr-i kâlâ-yı 'alâm olan kâlyon-ı kûh-endâmlardan⁷⁸³ bu def'a dahı mi'mârî-i himmet-i⁷⁸⁴ bî-hemtâ ve hendese-kârî-i inâyet-i i'câz-nümâları ile zîver-i⁷⁸⁵ sâhil-i itmâm ve cilve-ger-i kenâre-i⁷⁸⁶ ihtitâm olan "*Mansûriye*⁷⁸⁷" ve "*Mes'ûdiye*" nâm iki kıt'a kâlyonlar ki, fikrateyn-i bahr-i tavîl-i nusret⁷⁸⁸ ü sa'âdetdür. *İnşâallâhü Te'âlâ* yarınki isneyn günü sa'ât on ikiyi çâr-yek mürûrında, rûy-ı deryâya ilkâ ve ber-mu'tâd-ı kadîm tahdîs-i ni'am-ı İlâhî ve der-hâst-ı füzûnî-i ömr ü devlet-i hilâfetpenâhî içün zebh-i karâbîn ve ref' -i i'lâm-ı ed'ıye-i⁷⁸⁹ icâbet-âyîn merâsimi icrâ olınmak musammem olduğına binâ'en ilâ mâcerâyı'l-âde teşrif-i

⁷⁷⁶⁷⁷⁶ Mansûriye nâm iki kıt'a kâlyonun tekmîlinde yazılan telhîs T: Mansûriye nâm iki kıt'a kâlyonun tekmîlinde yazılan sûret S; Mansûriye nâm iki kıt'a kâlyon tekmîlinde yazılan telhîs müsveddesidür B; Mansûriye nâm iki kıt'a kâlyonun tekmîlinde yazılan telhîsün müsveddesidür A; Bu dahı Mansûriye ve Mes'ûdiye nâm iki kıt'a kâlyonun tekmîlini ihbâr zımında rakam-zede-i kilk-i hoş-refîtarları olan telhîs-i pâkîze-güftârun sûretidür E.

⁷⁷⁷ mansûrû'l-bünûd-ıT: mansûr-nümûd-ı S.

⁷⁷⁸ ilm-efrâz-ı T: ilm-efzâ-yı E.

⁷⁷⁹ olmaya T: eylemeye E.

⁷⁸⁰ şevketlü T: + azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm E.

⁷⁸¹ âmirelerinde T: âmirelerine A.

⁷⁸² icrâları T: icrâyı S, A, B.

⁷⁸³ kûh-endâmlardan T: kûh-endâmlarından E.

⁷⁸⁴ himmet-i T: + mülûkâne-i A.

⁷⁸⁵ zîver-i T: resîde-i E.

⁷⁸⁶ cilve-ger-i kenâre-i T: cilve-kâr-ı kenâr-ı E.

⁷⁸⁷ mansûriyye T: mansûr B.

⁷⁸⁸ nusret T: nasr B, E.

⁷⁸⁹ ed'ıye-i T: - E, S.

hümâyûn-ı mekremet-ifadeleri emniyesiyle teberrüken ve teyemmünen cây-ı âsâyiş ü temâşâ buyurılmak için⁷⁹⁰ Donanma-yı Hümâyûnları kâlyonlarından üç anbârlınun sadrî-i ihtiyâr ve sâyebân-ı zıllıyyet-unvân-ı pâdişâhâneleri nasb u ihzâr⁷⁹¹ olunmagla mahz-ı avâtıf-ı bende-nuvâzânelerinden telattufen ve tekerrümen? vakt-i mev'ûd u ma'hûddan mukaddemce teşrîf-i hümâyûn-ı mekremet-makrûna⁷⁹² tevcîh-i sükkân-ı filika-i inâyet ve tahrîk-i makâzîf-i zevrakçe-i atûfet buyurılmak hevâsıyla süfün-i âmânî-i bendegân dest-hûş-ı çâr-ı mevce-i intizâr ve resen-keş-i lenger-i ârâm u ıstıbâr olduklarından gayrı revnak-şiken-i atlas-ı⁷⁹³ âsmân olan hara-şikende-i⁷⁹⁴ mevc-i deryâ-hümâ-yı bahrî sandal-ı hümâyûnlarına ihrâz-ı şeref-pây-i endâzî zemîninde⁷⁹⁵ cebhe-fersâ-yı⁷⁹⁶ sâhil-i niyâz ü istid'â eylediği [T 47a] ma'lûm-ı devletleri buyurıldukda⁷⁹⁷.

⁷⁹⁰ buyurılmak için T: buyurılmagıçün B, S.

⁷⁹¹ ihzâr T: istihzâr E.

⁷⁹² mekremet-makrûna T: şevket-makrûna S, A, B.

⁷⁹³ atlas-ı T: - E.

⁷⁹⁴ hara-şikende-i T: hara-şikenende-i S, A.

⁷⁹⁵ zemîninde T: zeylinde S, A.

⁷⁹⁶ cebhe-fersâ-yı T: cebhe-fermâ-yı A.

⁷⁹⁷ eylediği ma'lûm-ı devletleri buyurıldukda T: idigi ma'lûm-ı devletleri buyurıldukda A; eylediği ma'lûm-ı devletleri buyurıldukda emr ü fermân, şevketlü, atûfetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E.

Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîs⁷⁹⁸

Cenâb-ı Teberrük-bahş-ı⁷⁹⁹ rükn ü makâm Şeref-efzâ-yı hizmet-i Haremeyn ve Revnak-ârâ-yı menkabet-i⁸⁰⁰ Kibleteyn olan vücûd-ı feyz-âlûd-ı husrevâne ve zât-ı teyemmün-endûd-ı mülûkânelerin matâf-ı kavâfil-i ikbâl ve mübteğâ-yı⁸⁰¹ vüfûd-ı iclâl eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi'n-nebiyyi'l-emîn.*

Şevketlü⁸⁰² efendüm;

Gurre-i nasıye-i devrân ve vâsıatü'l-'akd-i ferâ'id-i ezmân⁸⁰³ olan eyyâm-ı meyâmin-ittisâm-ı zıllullâhîlerinün her cihetden zahr-ı⁸⁰⁴ emn ü emân ve meclâ-yı refâh-ı âlemiyân olduğına bu sene-i amîmetü'l-meymenede⁸⁰⁵ dahı berâ'at-ı istihlâl ve ni'amü'l-fâl ittihâz olunan hüccâc-ı zevi'l-ibtihâc-ı sa'âdet-minhâc ve bi'l-cümle zâmile-i bendân-ı tavâ'if-i Beytullahi'l-harâm ve müştâkân-ı ziyâret-i Ravza-i Mutahhara-i Seyyidü'l-enâm *bi-tevfikillahi'l-mülkü'l-allâm* mashûb-ı emn ü selâm ve karîn-i refâh u ârâm oldukları hâlde igtinâm-ı ni'am-ı avd u kufûl ve Belde-i Şâm-ı behişt-ibtisâma inâhe-i cemmâze-i vusûl eylediklerinün haber-i behcet-eserini hâvî ve ber-mu'tâd-ı kadîm kâfile-i rahmet-i zâmile-i hüccâc ile istishâb olunan liva'-ı⁸⁰⁶ sa'âdet-iltivâ ve mahfil-i meymenet-ihativânun⁸⁰⁷ mahalline teslîmlerin⁸⁰⁸ muhtevî hüccet-i şer'iyye ve sâ'ir tahrîrât ile Müjdecibaşı kulları bugün vürûd ve bu nevîd-i hayat-bahş-ı cedîd ile cümle bendegân-ı ihlâs-nişânlarına ifâza-i sürûr-ı nâ-ma'dûd itmeleriyle⁸⁰⁹ bu peyâm-ı firûzî-encâm⁸¹⁰ mübârek hâtır-ı ilhâm-ı müzâhir-i tâc-dârîlerine dahı mûris-i neşât u inbisât olacağı meczûm-ı çâkerânem olmakdan nâşî vürûd iden tahrîrât bi-'aynihâ manzûr-ı luhâza-i inâyet- [T 47b] nüşûrları buyurılmak için merfû'-ı

⁷⁹⁸ Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîs T: Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan sûret-i telhîs müsveddesidür S; Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîs müsveddesidür M; Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîsün müsveddesidür A; Müjdecibaşı geldikde ber-vech-i mu'tâd yazılan telhîsün sûretidür E.

⁷⁹⁹ teberrük-bahş-ı T: teberrük-bahşâ-yı A.

⁸⁰⁰ menkabet-i T: saltanat-ı E.

⁸⁰¹ mübteğâ-yı T: مسعای S, E, A, M.

⁸⁰² şevketlü T: + kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm E.

⁸⁰³ ezmân T: zamân M.

⁸⁰⁴ zahr-ı T: mazhar-ı E.

⁸⁰⁵ amîmetü'l-meymenede T: amîmü'l-meymenede S.

⁸⁰⁶ liva'-ı T: livâ-yı S.

⁸⁰⁷ meymenet-ihativânun T: meymenet-ihtirâmun S, A, M.

⁸⁰⁸ teslîmlerin T: teslîmlerini S, A; teslîmleri M.

⁸⁰⁹ itmeleriyle T: itmekle S.

⁸¹⁰ firûzî-encâm T: firûz-encâm A.

rikâb-ı müstetâb-ı cihândârîleri kılındığı ma'lûm-ı mekârim-mefhûm-ı hilâfetpenâhîleri buyurıldukda⁸¹¹.

⁸¹¹ buyurıldukda T: + emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, azametlü, kudretlü, velî-ni' metüm S; emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân; şevketlü, azametlü, inâyetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum, hazretlerinündür E.

Da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîs⁸¹²

Cenâb-ı Müfzû’l-birr ve’l-ni‘am *Te‘âlâ şânühü ve ta‘azzumu [bürhânehü]* ma‘den-i menn-i⁸¹³ bî-kerân ve menşe’-i ni‘am-ı bî-hadd ü pâyân⁸¹⁴ [olan] vücûd-ı feyz-endûd-ı husrevânî ve zât-ı vehb-âlûd-ı cihânbanîlerin ilâ inkırâzü’l-edvâr dîhîm-i celâdet-nedîm-i tâc-dârilerinde dâ’im [ü] ber-karâr ve sâbit ü pâyidâr idüp, revnak-şiken-i neyyir-i a‘zam olan vücûd-ı sa‘âdet-tev‘em-i zıllullâhîlerin mânend-i âfitâb-ı âlemtâb şa‘şa‘a-pâş-ı ıktâr-ı cihân ve pertev-rîz-i derîce-i emânî vü âmâl-i âlemiyân⁸¹⁵ itmek siyâkında ifâza-i nûr-ı kudûm-i behcet-nüşûrlarıyla⁸¹⁶ zevâyâ-yı büyût-ı çâkerânî reşk-i beytü’ş-şeref-i hûr⁸¹⁷ ve revâk-dîde-i bendegâne rûşenâyî-bahş-ı sürûr⁸¹⁸ eylemekden hâlî olmaya. Âmîn.

Şevketlü⁸¹⁹ efendüm;

Mebzûl-i kâffe-i cihâniyân ve mebsût-ı dâ’ire-i kevn ü mekân olan elvân-ı⁸²⁰ ni‘am-ı firâvân ve aksâm-ı kerem-i bî-ımtinânlarıyla hulvü’l-mezâk rif‘at u i‘tibâr ve bülend-tâk-ı kâşâne-i imtiyâz u iftihâr bulunan kulları⁸²¹ mâye-i hamîr-i nân u ni‘met ve mâtde-i inti‘âş-ı cüsmân-ı mikneti olan⁸²² veliyyü’n-ni‘am-ı kerrûbî-şiyeminün⁸²³ ale’d-devâm şîrîn-sâz-ı kâm-ı⁸²⁴ ârzû ve zâ’ika-nuvâz-ı merâm-ı dil-cûsı oldığı⁸²⁵ müferrih-i rûh-perver-i inâyeti vakt vakt zîver-i mübelliga-i zerrîn-i ihrâz ve ârâyış-i hokka-i fahr-âgîn-i imtiyâz⁸²⁶ itmek emniyye-i seniyyesiyle⁸²⁷ tertîb-simât-ı ubûdiyyet ve tezyîn-bisât-ı rıkkıyyet eylemek nemek-dân-ı hânçe-i âdet ve pîrâye-i kenâre-i sîti-i⁸²⁸ şöhret olup ve be-tahsîs a‘kâb-ı a‘yâd-ı meserret-mî‘âdda emr-i mer‘î vü mu‘tâd olmak hasebiyle bende-i şermendelerinün dahı bu def‘a tertîb-

⁸¹² Da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîs T: Da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîs sûretidür S; Da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîsün müsveddesidür A, M; Da‘vet-i hümâyûnı müş‘ir yazılan telhîs-i pesendide-üslûbdur E.

⁸¹³ menn-i T: همن E.

⁸¹⁴ pâyân T: bî-pâyân E.

⁸¹⁵ âmâl-i âlemiyân T: âmâl E.

⁸¹⁶ behcet-nüşûrlarıyla T: behcet-nüşûrları ile S.

⁸¹⁷ hûr T: cevzâ E.

⁸¹⁸ rûşenâyî-bahş-ı sürûr T: rûşenâ-bahş-ı sürûr A; rûşenâyî-bahş-ı sürûr u safâ E.

⁸¹⁹ şevketlü T: + kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁸²⁰ elvân-ı T: - E.

⁸²¹ kulları T: - E.

⁸²² olan T: - S.

⁸²³ kerrûbî-şiyeminün T: kerrûbî-şiyemün E.

⁸²⁴ kâm-ı T: كرم A.

⁸²⁵ dil-cûsı oldığı T: dil-cûy oldığı E; dil-cûsı olduğına B; dil-cûsı olduğına A, M; dil-cûsı olduğına binâ’en S.

⁸²⁶ imtiyâz T: ihtiyâr E, B, A, M; ihtiyâz S

⁸²⁷ emniyye-i seniyyesiyle T: emniyyesiyle S, B.

⁸²⁸ sîti-i T: sînî-i S, M, E.

sâz-ı kudret-i [T 48a] âcizânem olan nevâle-i da‘vet-i hakîrânesine havâle-i engüşt-i icâbet ve imâle-i gûşe-i çeşm-i inâyet buyurılmak muktezâ-yı şîme-i kerîmâne ve mübteğâ-yı şenşene-i bende-nuvâzâneleri olduğına binâ‘en ve hakk-ı çâker-i ni‘âm-perverlerinde ilâ hâze‘l-ân ser-zede-i sünûh u zuhûr olan mekârim-i gayr-ı mahsûr-ı veliyyü‘n-ni‘amânelerine⁸²⁹ igtirâren mübârek teşrîf-i⁸³⁰ meyâmin-redîf-i husrevâneleriyle sarây-ı darâ‘et-me‘vâ-yı bendegîye ifaza-i envâ‘-ı hayr u bereket ve ifâde-i aksâm-ı yümn [ü] sa‘âdet buyurmaları temennâsı takdîm mâ-hazar istikânet ü ibtihâle bâ‘is-i ibtidâr u ictirâ olmuşdur.

Her çend gevher-i âlem-bahâ-yı iklîl-i saltanat ve mihr-i cihân-ârâ-yı⁸³¹ evc-i ikbâl ü devlet olan zât-ı kerrübî-simât-ı husrevânelerine şâyân ve ma‘rûz-ı pîş-gâh-ı inâyet-dest-gâh-ı mülûkâneleri olmaga erzân⁸³² esbâb-ı vâcibe-i ta‘zîm ü tekrîm ve esâs-ı lâzîme-i tebcîl ü tefhîm bîrûn-ı dâ‘ire-i vüs‘ ü kudret ve hâric-mânde-i tâb u miknetüm idüğü zâhir ü bî-iştibâh ise dahı me‘lûf u mu‘tâd olduğım merâhim-i bî-mezâhim-i şehenşâhî ve mekârim-i şefkat-i mülâzım-i atûfet-penâhlarından⁸³³ *İnşâallahü Te‘âlâ* işbu mübârek isneyn günü dâg-ı hilâl-i ‘îd olan sümm-i tevsen-i mekremet-nüvîdleriyle⁸³⁴ sâha-pehnâ-yı sarây-ı çâkerânem hem-kevkebe-i sipihr-devvâr ve ser-sadâkat-i eser-i bendegânem resîde-i zirve-i a‘lâ-yı i‘tibâr u iftihâr buyurılmak istid‘âsıyla derîce-i dîde-i arzû ve ümmîd-i güşâde-i şeh-râh-ı⁸³⁵ intizâr ve kâlâ-yı cebhe-i tazarru‘ ve niyâz-ı hayâl-i pâ-y-endâzî-i semend-inâyetleriyle bî-tâb ü bî-karâr idüğü ma‘lûm-ı mersûm-ı bende-nuvâzâneleri oldukda⁸³⁶.

⁸²⁹ veliyyü‘n-ni‘amânelerine T: velfiyyü‘n-na‘mâlarına S.

⁸³⁰ teşrîf-i T: şerîf-i M, B, A; kudûm-i şerîf-i S.

⁸³¹ cihân-ârâ-yı T: cân-ârâ-yı E.

⁸³² olmaga erzân T: olmagla rezân M, B, A.

⁸³³ atûfet-penâhlarından T: atûfet-penâhîlerinden E, S.

⁸³⁴ mekremet-nüvîdleriyle T: mekremet-nüvîdleri ile S.

⁸³⁵ şeh-râh-ı T: râh-ı E; şâh-râh-ı S.

⁸³⁶ ma‘lûm-ı mersûm-ı bende-nuvâzâneleri oldukda T: ma‘lûm-ı avâtîf-ı bende-nuvâzîleri oldukda M; ma‘lûm-ı avâtîf-rüsûm-ı bende-nuvâzîleri oldukda A; ma‘lûm-ı avâtîf-rüsûm-ı bende-nuvâzîleri oldukda emr ü fermân, ilh. B; ma‘lûm-ı avâtîf-rüsûm-ı bende-nuvâzîleri oldukda emr ü fermân S; ma‘lûm-ı avâtîf-mersûm-ı bende-nuvâzîleri oldukda emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E.

**Sadr-ı sâbık⁸³⁷ ‘Alî Paşa hazretlerinün⁸³⁸ ikinci def‘a sadra⁸³⁹
teşrîflerinde Üsküdâr kurbünde Mehmed Paşa Kasrı’nda tertîb
olunan yemeklikde rikâb-ı [T 48b] hümâyûndan⁸⁴⁰ ihsân olunan
donanmış⁸⁴¹ esb-i rûmînün teşekkürini müş‘ir yazılan telhîs⁸⁴²**

Cenâb-ı Güşâyîş-bahş-ı gonçe-i ikbâl ve Cünbiş-nümâ-yı rahş-ı hoş-hırâm-ı iclâl
tenezzehe zâtühü ani’ş-şebîh ve’l-misâl vefk-i mes‘ûd-ı nigîn-i saltanat ve pîrâye-i kürsî-i
tugrâ-yı devlet olan vücûd-ı sa‘âdet-nümûd-ı zıllullâhî ve zât-ı mehâbet-âyât-ı
hilâfetenâhîlerin hem-vâre serîr-i kâm-bahşâyî vü fermân-fermâyîde müstedâm ve şeb-dîz-i
tünd-licâm-ı eyyâmı ‘inân-ı irâdet-i husrevânelerine râm idüp⁸⁴³, hân-ı lezîzü’n-nu‘mâ-yı
mülâtafatların mebzûl-i rehneverdân-ı hasret ve tevsen-i sebük-pây-ı âtîfetlerin⁸⁴⁴ ta‘b-ı zidâ-
yı bâdiye-gerdân-ı firkat eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi-câhi’n-nebiyyi’l-emîn*.

Şevketlü⁸⁴⁵ efendüm;

Hem-te’sîr-i iksîr-i emânî vü âmâl ve hem-feyz-i tûtîyâ-yı cilâ-bahşâ-yı sa‘âdet ü ikbâl
olan hâk-i serîr-i übbehet-semîrleriyle tenvîr-dîde-i rıkkıyyet ve tekrîr-i rûşenâyî-i çeşm-i⁸⁴⁶
darâ‘et ni‘meti ki;

Mısra‘:

Eşigünde kul olmak Mısır’a sultân olmadan yegdür⁸⁴⁷

⁸³⁷ sâbık T: esbâk E.

⁸³⁸ ‘Alî Paşa hazretlerinün T: ‘Alî Paşa S; ‘Alî Paşa’nun B.

⁸³⁹ sadra T: vezârete S.

⁸⁴⁰ hümâyûndan T: hümâyûn M.

⁸⁴¹ olunan donanmış T: - B.

⁸⁴² teşekkürini müş‘ir yazılan telhîs T: teşekkürî zımnında tahrîr olunan telhîsün sûretidür E; teşekkürini müş‘ir telhîs M;
teşekkürini müş‘ir yazılan telhîsdür A, B; teşekkürini müş‘ir yazılan telhîs sûretidür S.

⁸⁴³ idüp T: eyleyüp E.

⁸⁴⁴ mebzûl-i rehneverdân-ı hasret ve tevsen-i sebük-pây-ı âtîfetlerin T: - S, A, B, M.

⁸⁴⁵ şevketlü T: + azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm E.

⁸⁴⁶ çeşm-i T: - E.

⁸⁴⁷ Nev‘î (ö. 1533/34-1599):

...
Cihânun izz ü câhını böyle iz‘ân eyledüm ben kim
Eşigünde kul olmak dehre sultân olmadan yegdür.
...

mısra'ı pîrâye-i fass-ı⁸⁴⁸ zer-nigâr-ı i'tibâr ve matla'-ı manzûme-i i'tinâ vü iftihâridur. Ol ni'met-i gayr-ı müterakkibe-i uzmâ ve ol menkabe-i celîle-i âlem-bahânun arzû-yı neyl ü igtinâmı 'inân-rübâ-yı tekâver-i ârâm ve tâkat-fersâ-yı matâyâ-yı ikdâm olarak sarây-ı dilgüşâ-yı Üsküdâr'da yemeklik tertîb olunan Kasr-ı Mehmed Paşa'ya vusûl ve sâye-i inâyet-i zıllullâhîlerine⁸⁴⁹ berâ'at-ı istihlâl makâmına kâ'im sâye-i kâh-ı dilârâyâ⁸⁵⁰ nüzûl esnâsında çâker-i mekremet-perver-i dîrînelerinün ez-kadim yekke-tâz-ı arsa-i ubûdiyyet der-bânîde-i kasabü's-sabk-ı nevâziş ü âtifetleri olduğımı te'kîden ıstabl-ı âtifet-i veliyyü'n-ni'amânelerinden ihsân-ı kerem-'inân-ı şehenşâhâneleri olan bir re's esb-i müzeyyen-i düldül-hırâm⁸⁵¹ ve semend-i [T 49a] müzd-keş-i bisât ve mutallâ-licâm ile piyâde-i nat'-ı rıkkıyyetleri rütbe-i dil-nişîn-i ferzîne ref' ü i'lâm ve feres-i bî-tâb-ı liyâkat u istihâlûme tâze cünbiş ü kuvvet i'tâ⁸⁵² buyurılmağla hakk-ı çâkerânemde nezdîk ü dûr bu âna dek cilve-ger-i mücellâ-yı zuhûr olan necâyib-i⁸⁵³ nevâl-i mülûkânelerine bu inâyet-i bende-nuvâzâneleri dahı yâl ü bâl olmakdan nâşî tevsen-i iktidâr-ı⁸⁵⁴ âcizânemi pehnâ-yı du'â-yı ömr ü devletlerinde bî-karâr itmişdür.

Cenâb-ı berârende-i çarh-ı bûkalemûn ve cevelân-ı dihende-i nukre-i hunük-gerdûn ilâ inkızâ'i'd-devrân tâk-ı mu'allâ-revâk-ı saltanatların secde-gâh-ı ekâsire-i ezmân⁸⁵⁵ ve na'l-ı gülgûn-ı satvet ü mehâbetlerin dag-zen-i pîşânî-i ser-keşân idüp, kevkeb-i ikbâl-i hudâ-dâdların mânend-i gül-i hurşîd-i tâbende [vü] dırahşân⁸⁵⁶ ve rü'ûs-ı a'dâ vü ezdâdların savlecân-ı kahr-ı kahramânîleriyle gûy-ı galtân eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi-hürmeti'n-nebiyyi'l-emîn*⁸⁵⁷.

⁸⁴⁸ fass-ı T: kufl-ı M, B, S, A.

⁸⁴⁹ zıllullâhîlerine T: zıllullâhîlerinde B.

⁸⁵⁰ dilârâyâ T: vâlâyâ E.

⁸⁵¹ düldül-hırâm T: delâl-hırâm M, A.

⁸⁵² i'tâ T: inzimâm S.

⁸⁵³ necâyib-i T: necâ'ib-i E, M.

⁸⁵⁴ iktidâr-ı T: - M.

⁸⁵⁵ ezmân T: zamân E.

⁸⁵⁶ dırahşân T: rahşân E.

⁸⁵⁷ olmaya. Âmîn. *Bi-hürmeti'n-nebiyyi'l-emîn* T: olmaya B; olmaya. Âmîn M; olmaya. Âmîn. *Bi-hürmeti'n-nebiyyi'l-emîn*, ol bâbda emr ü fermân A.

**Tebrîk-i hengâm-ı tedâvî-yi tab‘-ı⁸⁵⁸ hümâyûn ve arz u takdîm
olunan hedâyâ-yı ubûdiyyet-meşhûn kabûli recâsını hâvî yazılan
telhîsdür^{859*}**

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum,

Cenâb-ı Te’sîr-bahş-ı tedâvî vü tedbîr *celle ani’s-şebîh ve’n-nazîr* ruh-ı cüsûm-ı âlem ve nûr-ı uyûn-ı nev‘-i benî Âdem⁸⁶⁰ olan cevher-i vücûd-ı letâfet-tertib-i mülûkâne⁸⁶¹ ve heykel-i zât-ı şefkat-tahmîr-i husrevânelerin müfârik-ı a‘râz u eskâm ve mukârin-i sıhhat [u] ten-dürüstî-i tâm oldukları hâlde serîr-i übbehet-masîr-i tâc-dârîlerinde mü’eyyed ü müstedâm idüp, bünye-i kaviyye-i devlet ü saltanatların masûn-ı ârıza-i su’i’-m-mizâc ve müstagnî-yi gâ’ile-i tedbîr ü ilâc eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi’n-nebiyyi’l-emîn*⁸⁶².

Şevketlü [T 49b] efendüm;

Ber-muktezâ-yı hikmet-i bâliga-i Samedânî nüsha-i acîbü’t-terkîb-i insânî üstükusât-ı mütezâddetü’l-keyfiyyât⁸⁶³ ve ahlât-ı mütebâyinetü’l-hâlâtıdan müte’ellif ve i’tidâl-i emzice-i âdemî be-her-hâl tesviye-i beyyine’l-ezdâda mütevakkıf olmakdan nâşî gâh ü bi-gâh istifrâg-ı hılt-ı gâlib ve ta’dîl-i sûret-i unsûr-ı mütegâlib ile tedbîr-i tabâyi‘-i beşerî ve be-tahsîs ruh-ı cüsmân-ı cihân olan taltîf-i mizâc-ı zılliyet-ımtizâc-ı ma‘delet-güsterlerinin mürâ‘ât-ı tasfiye vü tenkıyesi bâ’is-i sıhhat-i âlemiyân ve mûris-i ten-dürüstî-i âdemiyân olduğına binâ’en bu rûz-ı firûz-ı âfiyet-endûzda irâde-i ilhâm-ifâde-i müdâvât ile tenâvül-i şerbet-i dâfi‘ü’s-sıkl-ı mûrisü’l-hiffete meyl ü ragbet-i hümâyûn buyurıldığı bâ’is-i inşirâh-ı çâkerî ve mûris-i irtiyâh-ı ni‘am-perverleri⁸⁶⁴ olup, şûrb ü tenâvüline i’tibâr buyurulan devâ-yı letâfet-efzâlarının müstelzim-i kemâl-i sıhhat ve müstevcib-i gâyet-i safâ vü râhat olması da‘vâtına

⁸⁵⁸ tab‘-ı T: - S.

⁸⁵⁹ kabûli recâsını hâvî yazılan telhîsdür T: kabûli recâsını hâvidür B; kabûlini hâvî yazılan telhîs sûretidür S.

*Bu telhîs Edirne (E) nüshasında mevcut değildir.

⁸⁶⁰ nev‘-i benî Âdem T: benî nev‘-i Âdem M.

⁸⁶¹ letâfet-tertib-i mülûkâne T: letâfet-terkîb-i mülûkânelerin B, M.

⁸⁶² bi’n-nebiyyi’l-emîn T: - A, S.

⁸⁶³ mütezâddetü’l-keyfiyyât T: mütezâffetü’l-keyfiyyât A, B, S.

⁸⁶⁴ ni‘am-perverleri T: ni‘am-perverî M, A, S.

der-kâr ve bu takrîb-i dil-firîb vazîfe-i lâzîme-i bendegânem olan arz-ı ubûdiyyete bâdî-i ibtidâr ü ictisâr olmuştur⁸⁶⁵.

Cenâb-ı hâssiyet-bahş-ı akākîr ü eczâ ve tertîb-fermâ-yı mukaddemât-ı *Kānûn [ü] Şifâ* mutıbb-ı⁸⁶⁶ inâyet-i Rabbâniye ve dâr u hâne-i âtifet-i Sübhâniyesi'nden ihsân-ı keyfiyet-i hüsn-i te'sîr ile bu tedbîr-i dil-pezîrlerin kuvâ-yı letâfet-intimâ-yı husrevânelerine mâye-i ta'dîl ü tervîh ve mevâdd-ı reddiye-i lâzîmü'l-izâleye mü'eddî-i tenkîye vü tenkîh idüp⁸⁶⁷ hem-vâre vücûd-ı letâfet-endûd-ı⁸⁶⁸ mülûkâne ve zât-ı hilâfet-şühûd-ı şehenshâhanelerin galebe-i ahlât [u] ekdâr [u] âlâmdan masûn ve sûrî vü ma'nevî envâ'-ı ilel ü eskâmdan me'mûn itmekle ilâ âhirü'l-izmân bünye-i serîr-i saltanatlarına ifâza-i rûh u kuvvet ve ânen-fe-ânen ifâde-i revnak u nezâret eylemekden hâlî [**T 50a**] eylemeye. Âmîn.

Pâye-i serîr-i übbet-semîr-i tâc-dârîlerine hezâr acz u iftikâr ile arz u takdîmine ictisâr olunan hediye-i hakîrâne ve berg-i sebz-i nâçizânemün hakâret ü hasâsetinden igmâz-ı lahza-i iltifât ile lutfen ve inâyeten meşmûl-i nazar-ı avâtîf-eser hüsn-i kabûl buyurılmak mes'ûl-i müstemendâne [ve] müsted'â-yı çâkerânem idügi⁸⁶⁹ ma'lûm-ı mekârim-mersûm-ı zıllullâhîleri buyurıldukda emr ü fermân ve inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metüm efendüm⁸⁷⁰ pâdişâhum hazretlerinündür⁸⁷¹.

⁸⁶⁵ olmuştur T: olunmuştur A, M.

⁸⁶⁶ مطب

⁸⁶⁷ idüp T: - S.

⁸⁶⁸ letâfet-endûd-ı T: letâfet-i M.

⁸⁶⁹ idügi T: idigi S, M, A.

⁸⁷⁰ efendüm T: - A, M.

⁸⁷¹ emr ü fermân ve inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: - S.

**Ta‘mîr-i Taybe-i Tayyibe için vürûd iden hatt-ı hümâyûn-ı şevket-
makrûnun⁸⁷² cevâbı⁸⁷³ ve ba‘zı ricâlün⁸⁷⁴ becâyîş ü tebeddülâtını
müş‘ir telhîsdür⁸⁷⁵**

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum⁸⁷⁶,

Cenâb-ı Feyyâz-ı Lâ-yezâl *fe-hüve'l-kerîmü'l-müte‘âl* hazretleri tertîb-fermâ-yı levâzım-ı dîn-i mübîn ve tensîk-nümâ-yı merâsim-i devlet-i ebed-karîn olan vücûd-ı inâyet-âlûd-ı cihânbanî ve zât-ı diyânet-vüfûd-ı kişver-sitânîlerin hemîşe behcet-ârâ-yı tâc ü taht ü nigîn idüp, ârâ’-i sâ’ibe-i şehriyârî ve yârâ’-i⁸⁷⁷ sâkıbe-i cihândârîlerin tanzîm-i umûr-ı devlet ü dîn ve tetmîm-i şu‘ûn-ı saltanat-ı ebed-rehînde karîn-i tevfikât-ı Rabbânî ve refik-i takdîrât-ı Samedânî eyleye. Âmîn⁸⁷⁸.

Şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm⁸⁷⁹, efendüm;

‘Utârid-rakam olan kalem-i ‘Îsâ-dem-i şâhâneleri ile⁸⁸⁰ beyâz üzerine⁸⁸¹ keşîde vü çekîde buyurulan mübârek hatt-ı mekârim-nukat-ı hümâyûnları râhe-pîrâ-yı ‘abd-i rıkkıyyet-intimâ⁸⁸² olup, hâvî olduğu mezâmîn-i diyânet-karîni mefhûm ve ma‘lûm-ı çâkerânem oldukda her bir harfi niçe ahkâm-ı diyânet-irtisâma zarf ve zülâl-i mefhûmât-ı sutûrı ile emâkin-i [T 50b] melâ’ik-i sevâkinün icrâ-yı levâzımı beyânında⁸⁸³ bahr-i şigerf olduğu müteyakkın olunmuşdur⁸⁸⁴.

⁸⁷² şevket-makrûn T: - S.

⁸⁷³ cevâbı T: cevâbını E.

⁸⁷⁴ ricâlün T: recânun S.

⁸⁷⁵ müş‘ir telhîsdür T: müş‘ir telhîsün müsveddesidür A; müş‘ir tahrîr olunan telhîsün sûretidür E.

⁸⁷⁶ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum T: şevketlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum E.

⁸⁷⁷ yârâ’-i T: yârâ-yı E.

⁸⁷⁸ âmîn T: - E.

⁸⁷⁹ şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm T: şevketlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm A, M; şevketlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum E.

⁸⁸⁰ şâhâneleri ile T: şâhâneleriyle M.

⁸⁸¹ üzerine T: üzere S.

⁸⁸² rıkkıyyet-intimâ T: rıkkıyyet-intimâları S.

⁸⁸³ beyânında T: + mânend-i S, M, A.

⁸⁸⁴ olunmuşdur T: olmuşdur S.

Cenâb-ı Rabbü'l-İzzet umûr u husûs-ı saltanat-ı seniyyelerin dem-be-dem inâyet-i ezeliyyesine tev'em ve kadem-ber-kadem merâzî-i celiyyesine⁸⁸⁵ refik ü hemdem eyleye⁸⁸⁶.

Emr ü fermân-ı hümâyûn⁸⁸⁷ buyurıldığı üzere ta'mîr-i Taybe-i Tayyibe'ye me'mûr u tesyîr kılınacak kulları *bi-mennihi Te'âlâ* yarınki mübârek Cum'a günü ba'de't-ta'yîn yerine bundan akdem kâ'im-makâmî-i çâkerânem vakitlerinde kethüdâlık hıdmetinde müstahdem olup, idâre-i levâzım-ı me'mûriyyesinde fî'l-cümle miknet ü dirâyet ile mevsûf ve makâdîr-i bendegân-ı sadâkat-nişânî-i mürâ'ât ile mevsûf⁸⁸⁸ ve'l-hâletül hâzihi eslah-ı mevcûd görinen Pîr Mustafâ Aga kulları cümle-i mezkûresinden mâ'adâ⁸⁸⁹ devlet-i pâdişâhanelerinde iktisâb-ı servet ü yesâr eylemiş kulları olmak hasebiyle *inşâallahü'l-Bârî* rezîle-i tama'dan dahı 'ârî olduğu melhûz olmagla mûmâ-ileyh kulları şimdilik kethüdâlık hıdmetinde istihdâm olunmak ve ânun hallinden sipâh agalığı fî'l-asl agalık-ı merkûm ile mersûm olan hâlâ Başbâkî kulu Köse[c] 'Alî Aga çâkerlerine ve ânun yeri dahı mukaddemâ bir def'a mansıb-ı mezbûra me'mûr olup, fî'l-cümle kâr-güzârlığı meşhûr olan 'Abdî Aga memlûklerine inâyet ü ihsân buyurılmak melhûz-ı 'abd-i rıkkıyyet-âsârları olmagla tertîb-i mezkûr-ı feyz-âşinâ olan ârâ-i tâb-nâk-i cihân-peymâlarında dahı rûşen ü hüveydâ müşâhade buyurıldığı hâlde mûmâ-ileyhimün ber-vech-i mastûr⁸⁹⁰ hıdemât-ı merkûmeye ta'yîn ü me'mûr kılınmaları husûsâtına izn-i dirâyet-i hazn-ı tâc-dârîleri erzânî vü cârî⁸⁹¹ buyurılır ise ol bâbda ve her gûne su'âl ü cevâbda emr ü fermân ve inâyet ü ihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür⁸⁹².

⁸⁸⁵ celiyyesine T: celîlesine E.

⁸⁸⁶ eyleye T: + âmîn S.

⁸⁸⁷ hümâyûn T: - E.

⁸⁸⁸ ve makâdîr-i bendegân-ı sadâkat-nişânî-i mürâ'ât ile mevsûf T: - E; ve makâdîr-i bendegân-ı sadâkat-nişânî-i mürâ'ât ile ma'rûf S.

⁸⁸⁹ mâ'adâ T: - A.

⁸⁹⁰ mastûr T: mezkûr S.

⁸⁹¹ vü cârî T: - S.

⁸⁹² emr ü fermân ve inâyet ü ihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür T: emr ü fermân ve lutf u inâyet ü ihsân; şevketlü, azametlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm, pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân ve inâyet ü ihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm pâdişâhum hazretlerinündür M.

**[T 51a] Ba‘zı serhaddât muhâfızlarınınun bi-hasebi’l-iktizâ
tebeddülâtların istîzân zımında yazılan telhîsdür⁸⁹³**

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur⁸⁹⁴ ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum⁸⁹⁵;

Cenâb-ı Müvecceh-i me‘rib-i ümem ve Mürettib-i metâlib-i nev‘-i benî Âdem جلت
هazretleri tanzîm-bahşâ-yı kâffe-i umûr ve tensîk-fermâ-yı serhadd u
sügûr olan zât-ı merâhim-mevfûr-ı tâc-dârî ve vücûd-ı avâtîf-me’sûr-ı şehriyârîlerin hem-vâre
revnak-efzâ-yı erîke-i cihânbanî ve serîr-ârâ-yı⁸⁹⁶ übbehet ü kâm-rânî idüp, feyyâza-i deryâ-
bâr-ı inâyetlerin nezâret-bahş-ı mezârî‘-i âmâl ve şârîka-i mekremet-medâr-ı âtîfetlerin
behcet-efrûz-ı kâşâne-i iclâl itmekden olmaya hâlî⁸⁹⁷. Âmîn.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü⁸⁹⁸, velî-ni‘metüm efendüm;

Bundan akdem mübârek pâye-i dîhîm-i⁸⁹⁹ kerrûbî-hadem-i husrevânelerine arz u
tacdîm olundığı üzere⁹⁰⁰ bu halâlde Nemçe Devleti’nde vukû‘ bulan tebeddül ü ihtilâl hasebi
ile⁹⁰¹ devlet-i merkûme ile hem-hudûd olan serhadâtda vüzerâ’-i⁹⁰² ‘izâm bendelerinden ihrâz-
ı şân u nâm itmiş kullarınun vücûdî muktezâ-yı hâle muvâfik ve mizâc-ı maslahata mutâbık
tasavvûr olundığına binâ’en Hanya Muhafazası’nda olan sadr-ı sâbık⁹⁰³ Mehmed Paşa kulları
Bosna’ya tahvîl ve müşârün-ileyhün dâmâdı olup, Selânik Sancagı mutasarrıfı olan Vezîr
Hüseyin⁹⁰⁴ Paşa kulları dahı Hanya⁹⁰⁵ Muhafazası’na ta’yîn ve Bosna Vâlîsi Muhsinzâde
‘Abdullâh Paşa kullarına dahı şimdilik Selânik Sancagı tevcîh olınmak bâbında müsâ‘ade-i
behiyye-i mülûkâneleri cârî vü erzânî buyurulmuşıdi. Lâkin Vidin cânibleri dahı devlet-i

⁸⁹³ zımında yazılan telhîsdür T: zımında yazılan telhîs müsveddesidür M; zımındadır S; zımında tahrîr olınan telhîsün sûretidür E.

⁸⁹⁴ budur T: oldur S.

⁸⁹⁵ Edirne (E) Nüşası buraya kadar eksiktir.

⁸⁹⁶ serîr-ârâ-yı T: serîr-efrûz-ı M.

⁸⁹⁷ itmekden olmaya hâlî T: eylemekden olmaya hâlî S; eylemekden hâlî eylemeye E.

⁸⁹⁸ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü T: şevketlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü E.

⁸⁹⁹ dîhîm-i T: - E.

⁹⁰⁰ olundığı üzere T: olınan M.

⁹⁰¹ hasebi ile T: hasebiyle B, S, E.

⁹⁰² vüzerâ’-i T: vüzerâ-yı M, A, B, S, E.

⁹⁰³ sâbık T: esbâk E.

⁹⁰⁴ Hüseyin T: Hasan M, S.

⁹⁰⁵ Hanya T: - A.

merkûmeye mülâsık serhadâtдан olup, cânib-i mezbûrede⁹⁰⁶ dahı tahsîl-i dest-mâye-i vak‘ u i‘tibâr iden vüzerâdan [T 51b] birinün takrîri ve Belgrâd Muhafazası’nda olan tavâ’if-i askeriyenün dahı irâ’et-i sûret-i tevfirî kezâlik iktizâ-yı vaktü’n-nasb ve bu sûretde müşârün-ileyh Muhsinzâde ‘Abdullâh Paşa bendeleri⁹⁰⁷ Nigbolı Sancagı ile Vidin muhâfazasına ve Vidin muhâfızı Mustafâ Paşa kulları dahı Selânik Sancagı ile Belgrâd⁹⁰⁸ muhâfazasına ta’yîn olunmaları emr-i müstasvib mülâhaza olundığı matrah-ı eşi‘a-i ilhâmât-ı Rabbânî ve mehitbit-i ecille-i füyûzât-ı Samedânî olan mübârek zamîr-i levh-semîr-i husrevânelerinde dahı takrîb ü tasvîb buyurıldığı sûretde avâtıf-ı ‘aliyye-i mülûkânelerinden ber-minvâl-i muharrer müşârün-ileyh ‘Abdullâh Paşa kullarına Vidin Muhâfızlığı unvânıyla Nigbolı Sancagı ve selefi müşârün-ileyh Mustafâ Paşa bendelerine Belgrâd Muhâfızı Vezîr Ahmed Paşa kulları ma‘iyetinde hıdmet-i muhâfazaya kıyâm şartıyla Selânik Sancagı tevcîh ü ihsân ve evâmîr-i şerîfeleri ısdâr ü tesyîrlerine ibtidâr olınmak bâbında izn-i hümâyûn-ı atûfet-nümûn-ı veliyyü’n-ni‘amâneleri mebzûl ü erzânî buyurılır ise emr ü fermân ve lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, azametlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum⁹⁰⁹ hazretlerinündür.

⁹⁰⁶ mezbûrede T: mezbûrda S; mezbûre E.

⁹⁰⁷ bendeleri T: kulları M.

⁹⁰⁸ Nigbolı Sancagı ile Vidin muhâfazasına ve Vidin muhâfızı Mustafâ Paşa kulları dahı Selânik Sancagı ile Belgrâd T: Nigbolı Sancagı ile Vidin muhâfazasına ta’yîn ve Vidin muhâfızı Mustafâ Paşa kulları dahı Selânik Sancagı ile Belgrâd M; Nigbolı Sancagı ile Vidin muhâfazasına ve Vidin muhâfızı Mustafâ Paşa kulları Selânik Sancagı ile Belgrâd E; Nigbolı Sancagı ile Belgrâd S; Nigbolı Sancagı ile Vidin muhâfazasına ta’yîn olunmaları ile Belgrâd B; Nigbolı Sancagı ile Belgrâd muhâfızı Mustafâ Paşa kulları dahı Selânik Sancagı ile Belgrâd A.

⁹⁰⁹ lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, azametlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum T: lutf u ihsân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm pâdişâhum M; lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, azametlü, velî-ni‘metüm pâdişâhum A; lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, azametlü, inâyetlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum E.

**Nemçe Çâsârı ve müttefikası Çâriçe'nün hem-‘inân-ı vâdî-i bevâr
olması⁹¹⁰ ihbâr ve ba‘zı tedâbîr-i mesâbîh⁹¹¹ zımında arz u
takdîm kılınan telhîs-i letâfet-şi‘ârdur⁹¹²**

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm⁹¹³ pâdişâhum⁹¹⁴;

Cenâb-ı Müsebbibü'l-esbâb *fehve'l-muvaffak bilâ-irtiyâb* hazretleri kutb-ı dâ'ire-i baht-ı hudâ-dâd ve nûr-ı bâsıra-ı devlet-i hilâfet-bünyâd olan vücûd-ı melâ'ik-imdâd-ı pâdişâhî [T 52a] ve zât-ı Süleymân-nihâd-ı zıllıyyet-penâhîlerin niçe ahkâb u sinîni⁹¹⁵ evreng-nişîn-i bustat⁹¹⁶ ü temkîn idüp, eyyâm-ı fevz-encâm-ı hümâyûn ve tedbîrât-ı kadr-simât-ı ilhâm-ı makrûnların işbu devlet-i rûz-efzûna mâye-i füyûzât-ı gûn-â-gûn ve sebep-i ilticâ'-ı⁹¹⁷ sanâdîd-i reb'-i meskûn eyleye. Âmîn.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm⁹¹⁸,

Kuvvet-i⁹¹⁹ baht-ı cihânbanî ve himmet-i hurşîd-raht-ı kişver-sitânîleri eser ü semeri olmak üzere ibtidâ Nemçe Çâsârı gibi düşmen-i bed-peymânun rehrev-i derekât-ı nîrân olmasından ve ba‘dehü müttefikası görinen çâriçe-i haybet-nişânun dahı hufre-i hırmânda çâsâr-ı mesfûra hem-figân⁹²⁰ kılınmasından Nemçe Devleti dâ'iresinde⁹²¹ ve belki umûmen Avrupa ahâlisi beynlerinde vukû‘ bulan ihtilâl ü inhilâl ki, ânların ba‘zılarına müceb-i hasâr-ı bî-şümâr ve niçe âharlara⁹²² sebep-i fevâ'id-i bisyâr olacağı vâzıh u âşikârdur. Binâ'en aleyh Devlet-i Aliyye-i rûz-efzûnları dahı hakîmâne hareket-i fî ‘ayni’s-sükûn vâdîlerinde übbebet-

⁹¹⁰ olması T: oldukları E.

⁹¹¹ mesâbîh T: musâlih E, S.

⁹¹² arz u takdîm kılınan telhîs-i letâfet-şi‘ârdur T: arz u takdîm kılınan telhîsdür M; arz olınan telhîs-i letâfet-şi‘ârdur S; arz u takdîm kılınan telhîs-i pesendîde-âşârdur E.

⁹¹³ kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm T: - S.

⁹¹⁴ Edirne (E) Nüshasında metin buraya kadar eksiktir.

⁹¹⁵ ahkâb u sinîni T: i‘kâ-ı sinîni A, S, B, M.

⁹¹⁶ bustat T: saltanat E.

⁹¹⁷ ilticâ'-ı T: ilticâ-yı S.

⁹¹⁸ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm T: şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum S; şevketlü, azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm E.

⁹¹⁹ kuvvet-i T: - A.

⁹²⁰ hem-figân T: hem-‘inân E.

⁹²¹ dâ'iresinde T: dâ'iresinden A, B.

⁹²² âharlara T: ahrâra E.

nümûn olmak maslahat-ı vakt u hâle mutâbık⁹²³ ve ez-cümle bu hilâlde Nemçelü'ye hem-hudûd olan serhadâtta ihrâz-ı imtiyâz eylemiş kullarından birinün bulunması celb-i menâfi'-mizâcına muvâfık görinüp⁹²⁴ dünki gün der-miknet-i makarr-ı aliyyelerine beyân ü istîzân olundığı⁹²⁵ üzere hâlâ Hânya'da olan sadr-ı sâbık Mehmed Paşa kulları Nemçe keferesinin ibtidâ-yı nakz-ı ahdinde⁹²⁶ müsâleme iltimâsları vakitlerine gelinceye dek Vidîn serhadlerine ve ordû-yı hümâyûn⁹²⁷ ser-askerligine me'mûr u muhassas buyurılmak hasebiyle avn u inâyet-i Bârî ve mahz-ı himmet-i cihândârîleri netîcesi olmak üzere mesfûrların mübtelâ oldukları levâzım-ı kahr u tedmîr ve Devlet-i Aliyye'lerinün⁹²⁸ muvaffak kılındığı levâyih-i feth ü teshîr müşârün-ileyh kullarının meşhûd u mücerrebi [T 52b] olduğundan başka kefer zâbitânı ile niçe def'a muhârebe vü müşâceresi der-kâr ve li-zâlike⁹²⁹ tâ'ife-i merkûme beyninde dahı rütbe vü i'tibârı bedîdâr u âşikâr olmak melhûz ü mahfûz olmagla müşârün-ileyh kullarının böyle vakitlerde⁹³⁰ Bosna serhadâtında bulunması sâ'irlerinden enseb ve bu hâletün *bi-mennihi Sübhânehü*⁹³¹ niçe fevâ'id-i hafiyeye mü'eddî olacağı rûşen ü müberhen görinüp, binâ'en aleyh kendüye Bosna Eyâleti tevcîh ve bir ân akdem mahalline sevk ü tesyîr kılınmak 'ayn-ı⁹³² tedbîr-i tahayyül olunmuşdur.

Husûs-ı merkûm mücellâ-yı hakâ'ik-i eşyâ ve mir'ât-i suver-i ilhâmât-ı bî-müntehâ olan nühâ-yı⁹³³ feyz-ihtivâ-yı cihân-ârâlarında *merreten ba'de uhrâ* vakt ü zamâna elyak u ahrâ müşâhede buyurıldığı sûretde bu def'a Akdeniz muhâfazasına me'mûr kılınan karavele kâlyonlarının birine Riyâle Sancığı virilüp, karavele-i merkûme⁹³⁴ ma'iyetine me'mûr diger karavelenün ve Akdeniz firkatelerinin üzerlerine başbug ta'yîn olınmak vechiyle Devlet-i Aliyye sularını muhâfaza iderek Hanya'ya varup, müşârün-ileyhi Hanya'dan Selânik'e ve Selânik mutasarrıfı Vezîr Hüseyin Paşa'yı dahı Hanya'ya nakl husûsunda suhûlet keyfiyeti der-kâr ve Selânik mutasarrıfı⁹³⁵ mûmâ-ileyh dahı kendünün dâmâdı bulunmak takrîbi ile⁹³⁶ iktizâ iden mevâşî vü devabb ve sâ'ir levâzım-ı tarîk ü zehâb tedârükünde hayli medâr olacağı

⁹²³ maslahat-ı vakt u hâle mutâbık T: maslahat-ı vakt iktizâsıyla hâle mutâbık A; maslahat-ı vakt u hâle göre mutâbık E.

⁹²⁴ görinüp T: görilüp E.

⁹²⁵ olundığı T: + vech S.

⁹²⁶ nakz-ı ahdinde T: nakz-ı ahd ü müsâleme S, A, B, M.

⁹²⁷ hümâyûn T: hümâyûnları M, S, A.

⁹²⁸ Devlet-i Aliyye'lerinün T: Devlet-i Aliyye'nün S, B.

⁹²⁹ li-zâlike T: kezâlik S, E.

⁹³⁰ vakitlerde T: vakitlerinde E.

⁹³¹ Sübhânehü T: + ve Te'âlâ B.

⁹³² 'ayn-ı T: - E, R.

⁹³³ ilhâmât-ı bî-müntehâ olan nühâ-yı T: ilhâmât-ı bî-müntehâ olan nemâ-yı E; ilhâm-ı bî-müntehâ olan nühâ-yı A; ilhâmât-ı bî-intihâ-yı S.

⁹³⁴ merkûme T: - A; merkûm E.

⁹³⁵ Vezîr Hüseyin Paşa'yı dahı Hanya'ya nakl husûsunda suhûlet keyfiyeti der-kâr ve Selânik mutasarrıfı T: - S.

⁹³⁶ takrîbi ile T: takrîbiyle S, A.

âşikâr idügi ma‘lûm-ı hümâyûn-ı cihândârî ve mersûm-ı tab‘-ı ilhâm-ı neb‘-i hudâvendigârîleri⁹³⁷ buyurıldukda ilhâkı olan Hersek Sancagı ile Bosna Eyâleti ber-minvâl-i⁹³⁸ muharrer müşârün-ileyh Sadr-ı sâbık Mehmed Paşa kullarına ve Hanya Muhâfazası dahı dâmâdı Hüseyin Paşa memlûklerine ve Selânik Sancagı dahı şimdilik Bosna’dan munfasıl olacak Muhsinzâde ‘Abdullâh Paşa bendelerine [T 53a] tevcîh ü ihsân ve iktizâ iden evâmir-i aliyye-i inâyet-iştimâlleri ba‘de’l-ısdâr her birinün taraflarına tesyîr ü⁹³⁹ irsâl kılınmaga müsâ‘ade-i bâ-sa‘âde-i kişver-sitânîleri mebzûl ü erzânî buyurılır ise ol bâbda emr ü fermân ve îfâ-yı levâzım-ı şükûh u şân; şevketlü⁹⁴⁰, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür.

⁹³⁷ ve mersûm-ı tab‘-ı ilhâm-ı neb‘-i hudâvendigârîleri T: - R, E.

⁹³⁸ ber-minvâl-i T: ber-vech-i M.

⁹³⁹ tesyîr ü T: - E, R.

⁹⁴⁰ şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür R; şevketlü⁹⁴⁰, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E şevketlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür S.

Nâdir Şâh-ı âkibet-tebâhdan vürûd iden İlçi hân ile akd olunan meclisde vukû‘ bulan mükâlemenün telhîsidür⁹⁴¹

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm, pâdişâhum⁹⁴²;

Cenâb-ı Rabbü'l-İzzet bâ‘is-i emn ü refâh-ı enâm ve mûris-i revnak [ü] behcet-i eyyâm olan vücûd-ı mekârim-endûd-ı husrevâne ve zât-ı avârif-simât-ı mülûkânelerin ilâ-âhirü'l-edvâr dîhîm-i celâdet-vesîm-i tâc-dârîlerinde sâbit ü ber-karâr idüp, devlet-i rûz-efzûn-ı zıllullâhîlerin her hâlde tevfikât-ı Samedâniyesi'yle te'yîde makrûn⁹⁴³ ve te'yîdât-ı Sübhâniyesi'yle mahâsin-i tedâbîre merhûn eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi'n-nebiyyi'l-emîn.*

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm⁹⁴⁴;

Fazîletlü İmâm-ı Evvel Efendi ve Es‘ad Efendi ve Halîl Efendi dâ‘îleri ma‘iyyetleriyle⁹⁴⁵ “*Bahâriye*” nâm sâhilhânedede İrân ilçileriyle mülâkât ve ba‘d-i icrâ‘i’r-rüsûm ba‘zı dostâne⁹⁴⁶ ta‘bîrât ile kelâma âgâz olunup, ilçî hân cenâblarıyla⁹⁴⁷ böyle bir meclise⁹⁴⁸ bizüm dahî iştiyâkımız der-kâr idi. *Lillâhi'l-hamd ve'l-minneh* übbebetlü Şâh hazretlerinin devleteyn beyninde ve tâ‘ifeteyn miyânında bu gûne müceb-i te’lîf ü ilti‘âm olacak hâlâtun ikâ‘ıyla cümle ehl-i İslâm’a tahmîl-i minnet buyurmuşlardır. Kendüler ile Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye’nün [T 53b] dostluktan gayrı ve mahabbet ü meveddetden özge bir başka irâde [vü] niyyeti yokdur. Rûz-be-rûz bu musâfât u muvâlâtun te’ekküd ü istihkâmı⁹⁴⁹ hâhişindedür deyü dostâne edâ ile tahrîk-i ser-rişte-i istintâk olındukda kendüler dahî dîbâce-i kelâmlarına⁹⁵⁰ îrâd-ı kısm ile unvân-sâz ve birbirinün⁹⁵¹ sözlerin tasdîk ü tahkîke dem-sâz olarak şâhımız hazretlerinin dahî maksûd u murâdı ancak bu iki devlet-i

⁹⁴¹ telhîsidür T: telhîsi sûretidür S; telhîs-i pesendîdedür E.

⁹⁴² Edirne (E) ve Râgıp Paşa (R) Nüshalarında başlıktan sonraki klişeler eksiktir.

⁹⁴³ te’yîde makrûn T: ebed-makrûn S, te’yîd ü makrûn A, B.

⁹⁴⁴ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm T: şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm E.

⁹⁴⁵ ma‘iyyetleriyle T: ma‘iyyetleri ile S.

⁹⁴⁶ dostâne T: - M.

⁹⁴⁷ cenâblarıyla T: cenâblarına S.

⁹⁴⁸ meclise T: meclisde S.

⁹⁴⁹ istihkâmı T: ahkâmı E, R.

⁹⁵⁰ kelâmlarına T: - B, S, M, A.

⁹⁵¹ birbirinün T: birbirlerinin R.

azîmenün⁹⁵² kemâl-i ittihâdı olup ve bu ilti'âm ü ittifâkun semeresi olmak üzere birbirlerimizde te'âzud ü te'âvün⁹⁵³ iderek vakt vakt tâ'ife-i İslâm'a itâle-i iyâdî-i hasâret dâ'yesinde olan küffâr-ı tebeh-kârın kahr u tedmîrine sarf-ı evkât⁹⁵⁴ eylemek şâhımızun akdem âmâlidür. Ve bizüm bir gayrı⁹⁵⁵ gûne fikr ü niyyetimüz⁹⁵⁶ yokdur. Ancak şu beş mâddeyi şevketlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerinden iltimâs buyurmuşlar idi. İki mâddesinde özrimüz vardur buyurıldı. Bu özürleri efendiler hazerâtı bir⁹⁵⁷ beyân buyursunlar dimeleriyle⁹⁵⁸ müşârün-ileyhüm dâ'ileri⁹⁵⁹ dahı mâddeteyn-i ma'hûdeteynde olan a'zâr-ı şer'iyeyi takrîr ü tafsîl itdiklerinde⁹⁶⁰ bunlar ma'lûmumuz oldu. Lâkin bizler⁹⁶¹ bu maslahatun temşiyet bulur ve bu iki devlet beyninde olan kîl ü kâl ber-taraf olur ümmîdiyle Hindüstân'dan berü tayy-ı merâhil idüp gelmişizdür. Şimdi böyle tehî-dest avdet idüp, zahmetlerimiz⁹⁶² hebâ olsun mı deyü yine iki mâddenün is'âfi niyâzını tekrârlarında bizüm ile sizün beyninizde kat'â müceb-i münâfese vü mübâgaza olacak emr yokdur ve hâşâ ki; Devlet-i Aliyye'nün bir dürlü sizlere dâ'ir su'î kasdı olmuş ola. Lâkin her hâlde hurrem ve ihtiyât-ı lâzime-i şân-ı devletden olmagla ancak kendi memleketimizün ve re'âyâımızun muhâfaza vü tatmînleri⁹⁶³ mülâhazasında⁹⁶⁴ yuz⁹⁶⁴. Mâdâmki, Şâh hazretleri cânibinden [T 54a] câmi'iyet-i İslâm'a münâfi bir hâlet zuhûr itmeye, Devlet-i Aliyye tarafından dahı hılâf-ı musâfât bir vechle hareket olunmaz ve olınmak ihtimâli dahı yokdur. Kaldıki, bu vesîle ile tarafınızdan münâfi melhûz bir hareket vukû'unda bu taraftan dahı def'-i sâ'il makâmında kendimizi ve memleketimizi muhâfazada mecbûr ü ma'zûr oluruz⁹⁶⁵ deyü mukâbele olındukda da'vâ-yı hulûs-ı taviyyetlerinde yine îrâd-ı kısm ile⁹⁶⁶ te'kîd-i müdde'â iderek, "Matlab ü merâmımız ancak bu işün hayr ile encâm u hitâmıdır." dimeleriyle; ya çünki murâd budur, dünki gün Mihmândâr Aga'ya îrâd itdiginiz gibi vâkı'â bu gûne emre böyle bir hân-ı zîşân temşiyet virmelüdür. Şâh hazretleri iki mâddenün husûlini iltimâs buyurmuşlardur⁹⁶⁷. İşte biz özrimizi beyân eyledük ve biz dahı şâh hazretlerinden bu bâbda

⁹⁵² devlet-i azîmenün T: devlet beyninde B.

⁹⁵³ te'âzud ü te'âvün T: te'âvün ü te'âzud S.

⁹⁵⁴ sarf-ı evkât T: sarf E, R.

⁹⁵⁵ gayrı T: gayr M, S, A, R, E.

⁹⁵⁶ fikr ü niyyetimüz T: fikrimüz E; fikrimüz ve niyyetimüz B, R.

⁹⁵⁷ bir T: + bir S; bize A.

⁹⁵⁸ dimeleriyle T: dimeleri ile S.

⁹⁵⁹ dâ'ileri T: - M.

⁹⁶⁰ itdiklerinde T: eyledüklerinde S.

⁹⁶¹ bizler T: biz B.

⁹⁶² zahmetlerimiz T: + hep M.

⁹⁶³ muhâfaza vü tatmînleri T: tatmînleri ve muhâfazası S.

⁹⁶⁴ mülâhazasında yuz T: mülâhazasıyladır A.

⁹⁶⁵ ma'zûr oluruz T: ma'zûruz B, S, M.

⁹⁶⁶ ile T: + yine R, E.

⁹⁶⁷ buyurmuşlardur T: buyurmuşlar E, R.

özrümüzün makbûliyetini iltimâs iderüz. Hân cenâbı bu husûsları taraf-ı Şâhî'ye böylece yazar ve cevâbı vürûduna dek bunda ikâmet ü intizâr mı ider ve yâhûd da'vetlerinde⁹⁶⁸ her ne ise özrümüzü mesmû'ı olduğu gibi ve Devlet-i Aliyye'nün Şâh hazretlerine sıdk u hulûsını kezâlik meşhûdı olduğu misillü⁹⁶⁹ arz u ifhâm ile beyne'l-enâm ber-nîk-nâm tahsîline mi⁹⁷⁰ ihtimâm ider dinilerek ehadd şikkınun tercihini tahyîr siyâkında mahfice kendüye hitâb ile bir mikdâr hayır-hâhâne nush u pende dâ'ir kelimât dahı telkîn ü tefhîm olındukda farazâ ben gitsem ve yazılacak mevâddı Şâh hazretlerine tahrîr ve şu havâfiden ilerü bir çâpâr ile göndersem⁹⁷¹ me'mûlüm budur⁹⁷² ki; bizler Arz-ı Rûm'a⁹⁷³ varmazdan mukaddem cevâbı gelür, bu sûretde ben menzil ile girü avdet iderdüm, ya'nî ikâmetümde be's ve azîmetümde mâni' yokdur. Vâdîlerini işrâb itmekle hakîmâne kendi tevakkuf u tahrîratını gönderüp cevâbı intizârına kendi⁹⁷⁴ hâhişleri olduğım mihmândâr-ı [T 54b] mûmâ-ileyh takrîrleri ifhâm olunmagla keyfiyyeti bir kerre dahı kendü⁹⁷⁵ beynlerinde tekrâr müzâkere ve etrâf ü enhâsını mülâhaza idüp, kankı⁹⁷⁶ sûreti ihtiyâr iderler ise mihmândârları Dervîş Mehmed Aga kullarıyla⁹⁷⁷ yarınki gün nezd-i çâkerâneme ihbâra karâr ile eczâ-yı meclise rabt-ı⁹⁷⁸ şîrâze-i ihtitâm⁹⁷⁹ ve başilçi olan hân-ı mûmâ-ileyh kullarına bir mücevher hançer ihdâsıyla itmâm-ı levâzım-ı ikrâm olundığı ma'lûm-ı übbehet-mersûm-ı hilâfet-penâhîleri oldukda emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür⁹⁸⁰.

⁹⁶⁸ da'vetlerinde T: da'vâlarında S.

⁹⁶⁹ misillü T: üzere B.

⁹⁷⁰ mi T: - A, S, B.

⁹⁷¹ göndersem T: indirsem S, A, B, M.

⁹⁷² me'mûlüm budur T: me'mûldür B.

⁹⁷³ Arz-ı Rûm'a T: Erzurum'a S, B, E, R.

⁹⁷⁴ kendi T: kendü S.

⁹⁷⁵ kendü T: kendi S.

⁹⁷⁶ kankı T: kangı M.

⁹⁷⁷ kullarıyla T: kulları A, B, S, M.

⁹⁷⁸ rabt-ı T: + nizâm-ı B.

⁹⁷⁹ ihtitâm T: hitâm E, R.

⁹⁸⁰ emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, velî-ni'metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür A; emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân şevketlü, kerâmetlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân S, R.

**Nâdir Şâh'un ihdâs-ı mezheb-i Ca'ferî husûsına dâ'ir
tarafından⁹⁸¹ me'mûr hânlarının Bagdâd Vâlîsi'ne gelen⁹⁸²
tahrîrâtlarının ve za'îf hâllerinin istiş'ârının keyfiyeti
telhîsidür⁹⁸³**

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum⁹⁸⁴;

Cenâb-ı Hudâvend-i Kadîr *celle ani's-şebîh ve'n-nazîr* kutb-ı felek-i saltanat-ı cihânîyân ve medâr-ı emn⁹⁸⁵ ve râhat-ı âlemiyân olan vücûd-ı mehâbet-nümûd-ı⁹⁸⁶ husrevânelerin hem-vâre serîr-ârâ-yı şevket ü iclâl ve revnak-efzâ-yı sa'âdet ü ikbâl idüp, mencûk-ı râyât-ı şehâmetlerin resîde-i sipîhr-i berreyin ve bed-hâh-ı dîn ü devletlerin envâ'-ı kahr u⁹⁸⁷ hizlâna karîn eylemekden hâlî olmaya⁹⁸⁸. Âmîn. *Bi'n-nebiyyi'l-emîn*.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm⁹⁸⁹ efendüm;

Bagdâd Vâlîsi Vezîr-i mükerrem Ahmed Paşa bendelerinin ba'de'l-magrib mahsûs-ı Tâtârî yediyle⁹⁹⁰ tahrîrâtı vürûd idüp, hülâsa-i mefhûmlarında hânân-ı Nâdir Şâhî'den fi'l-cümle hâ'iz-i ta'ayyün ü imtiyâz olan Nazar 'Âlî Hân'dan müşârün-ileyhe olmak üzere bir kıt'a mektûb ve kâ'imesi [T 55a] vârid ve mü'eddâ-yı mazmûnı güyâ hakkıyyeti⁹⁹¹ iddi'âsında oldukları Mezheb-i Ca'ferî fûrû'âtında⁹⁹² mûris-i şübhe vü hılâf olur hâlâtun def' ü izâlesi maksûd-ı Şâhî olmagla bu cânibde olan ehl-i sünnet 'ulemâsıyla mübâhase vü münâzara için Bagdâd 'ulemâsı[ndan mı] münâsib görilür ve yâhûd Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'ye ba'de'l-istîzân Devlet-i Hâkânîye ulemâsından mı ihtiyâr olunur ve'l-hâsıl ulemâdan iki nefer zât-ı mu'teberün cânib-i Îrân'a irsâlleri husûsını müş'ir olup ve hân-ı

⁹⁸¹ tarafından T: - E, R.

⁹⁸² Vâlîsi'ne gelen T: Vâlîsi Ahmed Paşa'ya vârid olan E, R.

⁹⁸³ za'îf hâllerinin istiş'ârının keyfiyeti telhîsidür T: za'f-ı hâllerinin istiş'ârının keyfiyeti telhîsidür S; za'f-ı hâllerinin keyfiyeti telhîsidür B; za'f-ı hâlleri istiş'ârının keyfiyeti telhîsidür A, R, M; za'f-ı hâlleri istiş'ârının keyfiyeti telhîsi sûret-i pesendîdesidür E.

⁹⁸⁴ Edirne (E) ve Râgıp Paşa (R) Nüşalarında başlıktan sonra dipnot gösterilen yere kadar eksiktir.

⁹⁸⁵ emn T: + ü emân S, A, B.

⁹⁸⁶ mehâbet-nümûd-ı T: mehâbet-nümûn-ı S, A, B.

⁹⁸⁷ kahr u T: + tedmîr ü E, R.

⁹⁸⁸ olmaya T: eylemeye E, R.

⁹⁸⁹ mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm T: - S.

⁹⁹⁰ yediyle T: ile böyle S, A, B.

⁹⁹¹ hakkıyyeti T: hakîkat S.

⁹⁹² fûrû'âtında T: feza'âtında S, B, M, A.

merkūmun bu makūle tahrîrâtı şâh-ı müşârün-ileyhün ve Mu‘abber Hasan⁹⁹³ ‘Alî Hân’un mukaddem vürüd iden tahrîrât-ı türrehât-simâtlarında derc olunan mübâhâta münâfi zuhûr itmesi mesmû‘ vü mütevâtir olan za‘f-ı hâllerini mü‘eyyid olmakdan nâşî bu gûne tahrîrden garazları ne idüğine dâ’ir vezîr-i müşârün-ileyh kullarının melhûzı olan ihtimâlât-ı akliyyeyi⁹⁹⁴ kendi kâ’imesinde⁹⁹⁵ ve tastîr ve hân-ı merkūmun⁹⁹⁶ cevâb olmak üzere tarafından tahrîr eylediği mektûbun⁹⁹⁷ tercemesini dahı irsâl ü tesyîr itmekle mecmû‘-ı tahrîrât ve hân-ı merkūmun kâ’ime-i mezbûresi⁹⁹⁸ tercemesi merfû‘-ı rikâb-ı müstetâb-ı cihândârîleri kılınmışdır. Fi’l-hakîka bu tahrîrün mefhûm ü mü’eddâsı alâ-eyyi-hâlin za‘f ü fütûruna dâl olduğu akreb-i melhûzâtıdan olup, ancak bu tahrîrlerine mümâşât ve adem-i mümâşât keyfiyyetleri işün etrâf ü enhâ⁹⁹⁹ ve zîr ü bâlâsını gereği gibi mülâhaza vü te’emmüle mevkûf-ı umûrdan idüğü muhât-ı ilm-i ilhâm-şumûl-i husrevâneleri buyurıldukda emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür¹⁰⁰⁰.

⁹⁹³ Hasan T: - S.

⁹⁹⁴ akliyyeyi T: aliyyeyi S, A, B; gâlibeyi M.

⁹⁹⁵ kâ’imesinde T: + iş‘âr M, B, A

⁹⁹⁶ kâ’imesinde ve tastîr ve hân-ı merkūmun T: kâ’imesine E, S.

⁹⁹⁷ mektûbun T: mektûbunun A, S, B, E, R.

⁹⁹⁸ mezbûresi T: mezbûre S.

⁹⁹⁹ enhâ T: enhâsını S.

¹⁰⁰⁰ emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: emr ü fermân lutf u inâyet ü ihsân; şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür R; emr ü fermân; şevketlü S; emr ü fermân; şevketlü ilh. B; emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum M.

Kırım Hânı'nun Âsitâne'de Sadr-ı A'zam gelinceye dek meks ü azîmetini müş'ir kâ'im-makâm tarafından yazılan telhîsdür¹⁰⁰¹

[T 55b] Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum¹⁰⁰²;

Ârâyende-i merâsim-i devlet ve pîrâyende-i levâzım-ı übbehet ü saltanat olan mübârek¹⁰⁰³ vücûd-ı inâyet-vufûd-ı pâdişâhî ve zât-ı mekârim-âyât-ı şehensâhîlerin Cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlak serîr-i saltanat-mesîr-i tâc-dârîlerinde dâ'im ü ber-karâr ve¹⁰⁰⁴ tedâbir-i umûr-ı cumhûr-ı devlet-i bâhîretü'l-bahâların tevfiikât-ı celiyyesine¹⁰⁰⁵ muvaffak¹⁰⁰⁶ ile dâ'im ü üstüvâr¹⁰⁰⁷ eyleye. Âmîn. *Bi-hürmetihi men-lehü kıyâmü's-semavât ve'l-arzîn.*

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm¹⁰⁰⁸;

Celâdetlü hân-ı 'âlîşân bendelerinin Vezîr-i A'zam hazretleri gelinceye dek Âsitâne-i sa'âdetlerinde meks ü tevakkufa hâhişi var mıdur ve yâhûd mukaddemâ tasmîm olundığı üzere yevm-i isneynde azîmet ü harekete ta'cîl mi ider? Kendüden istimzâc olunup, kangı¹⁰⁰⁹ şıkkı ihtiyâr ider ise¹⁰¹⁰ müsâ'ade-i hümâyûn-ı cihândârîleri erzânî buyurılacağı müş'ir çâker-i müstedîmlerine hitâben beyâz üzerine şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı atûfet-makrûnları mücebince¹⁰¹¹ keyfiyyet kendüden istimzâc olınmak üzere mûmâ-ileyhün¹⁰¹² Kapu Kethüdâsı kulları nezd-i çâkerâneme getürdülüp, merâhim-i bende-nuvâzâne-i

¹⁰⁰¹ Kırım Hânı'nun Âsitâne'de Sadr-ı A'zam gelinceye dek meks ü azîmetini müş'ir kâ'im-makâm tarafından yazılan telhîsdür T: Bu telhîs Kırım Hânı'nun Âsitâne'de Sadr-ı A'zam gelinceye dek meks ü azîmetini müş'ir kâ'im-makâm tarafından yazılmışdır S; Kırım Hânı'nun Âsitâne-i Aliyye'de Sadr-ı A'zam gelinceye dek meks ü azîmetini müş'ir kâ'im-makâm tarafından yazılan telhîsdür A; Kırım Hânı'nun Âsitâne-i Sa'âdetde Sadr-ı A'zam gelinceye dek meks ü azîmetini müş'ir kâ'im-makâm tarafından yazılan telhîsün sûretidür E, R.

¹⁰⁰² şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum T: şevketlü, kerâmetlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum E; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum hazretleri B.

¹⁰⁰³ mübârek T: - S.

¹⁰⁰⁴ ve T: idüp M.

¹⁰⁰⁵ celiyyesine T: celiyye-i seniyyesine E, R.

¹⁰⁰⁶ muvaffak T: tevfiik M.

¹⁰⁰⁷ ile dâ'im ü üstüvâr T: - B.

¹⁰⁰⁸ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm T: şevketlü efendüm S; şevketlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm efendüm E.

¹⁰⁰⁹ kangı T: kankı S, A, E, R, M.

¹⁰¹⁰ ider ise T: iderse S, B, E, M; iderler ise R.

¹⁰¹¹ mücebince T: - S.

¹⁰¹² mûmâ ileyhün T: müşârün ileyhün M.

mülûkânelerinden¹⁰¹³ lutfen ve inâyeten şikk-ı marzî vü dil-hâhınun kendi ihtiyârına ihâle buyurıldığı merkûm kulları¹⁰¹⁴ vesâtetiyle ifâde vü ifhâm olındukda kemâl-i behcet ü¹⁰¹⁵ meserret izhârı ve füzûnî-i ömr ü devlet-i zıllullâhîleri¹⁰¹⁶ tekrârıyla egerçi Sadr-ı A‘zam hazretlerinün şeref-i mülâkâtlarıyla teşerrûf-i dil-hâh-ı bendegânem olup, lâkin her hâlde pîş-nihâd-ı [i‘tinâ vü] i‘tibârum¹⁰¹⁷ tahsîl-i rızâ-yı meyâmin-irtizâ-yı¹⁰¹⁸ husrevâneleri olmagla¹⁰¹⁹ her ne yüzden emr-i hümâyûn-ı¹⁰²⁰ cihândârîleri erzânî vü cârî¹⁰²¹ buyurılır ise ol vechle hareket dahı bâ‘is-i şeref ü mufâharetümdür deyü mürâ‘ât-i merâsim-i [T 56a] âdâb ile îrâd-ı cevâbını Kapu Kethüdâsı kulları¹⁰²² taraf-ı müşârün-ileyhden olmak üzere ifâde ve takrîr eylediği muhât-ı ilm-i âlem-şumûl-i mülûkâneleri¹⁰²³ buyurıldukda emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür¹⁰²⁴.

¹⁰¹³ bende-nuvâzâne-i mülûkânelerinden T: bende-nuvâzânelerinden B; bende-nuvâz-ı mülûkânelerinden M.

¹⁰¹⁴ kulları T: kullarınun A.

¹⁰¹⁵ behcet ü T: - A, S, B, M, E, R.

¹⁰¹⁶ zıllullâhîleri T: da‘vâtı E, R.

¹⁰¹⁷ i‘tibârum T: + olan M.

¹⁰¹⁸ meyâmin-irtizâ-yı T: meyâmin-irtizâ-yı S, B.

¹⁰¹⁹ olmagla T: buyurıldukda S.

¹⁰²⁰ hümâyûn-ı T: - S, A.

¹⁰²¹ cihândârîleri erzânî vü cârî T: cihândârî erzânî vü cârî A; cihândârîleri S.

¹⁰²² kulları T: kullarınun A.

¹⁰²³ âlem-şumûl-i mülûkâneleri T: âlem-şumûlleri M.

¹⁰²⁴ emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: emr ü fermân lutf u inâyet ü ihsân; şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân B, R; emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm S; emr ü fermân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm sultânun hazretlerinündür M, A.

Moskov Kralı'na dâ'ir keyfiyâtun meşvereti zımında 'akd olınan meclisün hülâsasıdur¹⁰²⁵

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum¹⁰²⁶;

Cenâb-ı Hakk ve Feyyâz-ı Mutlak medâr-ı nizâm-ı devlet ve kutb-ı felek-i saltanat olan vücûd-ı feyz-endûd-ı husrevânelerin ilâ âhirü'l-edvâr dîhîm-i şehâmet-vesîm-i¹⁰²⁷ tâc-dârîlerinde müstedâm ve âvân-ı übbehet-iktirân-ı mülûkânelerin envâ'-ı tevfiik ü te'yîd ile nuhbe-i a'sâr u a'vâm eyleye. Âmîn. *Bi-câhi'n-nebiyyi'l-emîn.*

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm¹⁰²⁸;

Bu esnâda Moskovlu ile der-miyân olan¹⁰²⁹ keyfiyâtun zîr ü bâlâsı ve bi'l-iktizâ taraf-ı çâkerîden Moskov Başvekîli'ne tahrîr[i] tasmîm olınan kâğıdun irsâli husûslarını müzâkere için Vezîr-i mükerrem Yahyâ Paşa ve Kapudân Paşa ve Aga Paşa bendeleri ve fazîletlü İmâm-ı Evvel Efendi ve Sadreyn Efendiler dâ'îleri ve Defterdâr Efendi ve Şerîf Efendi ve Sipâh ve Silahdâr Agaları ve Cebecibaşı ve Topcibaşı kulları bu gün sarây-ı çâkerîye da'vet ve 'akd-i encümen-i meşveret olup, ibtidâ taraf-ı Devlet-i Aliyyelerinden Moskovlu'ya i'tâ olınan ahid-nâme-i hümâyûnlarından¹⁰³⁰ efhâmı muktezâ-yı mevâdd ve bâdehü taraf-ı çâkerânemden¹⁰³¹ başvekîle tahrîr olınmak üzere kaleme alınan müsvedde-i mektûb cümle muvâcehelerinde kırâ'at ve mezâmîn ü mefâhîmi ifâde olıdukdan sonra kâğıd-ı¹⁰³² merkûmun [T 56a] tesvîd ü tasmîm olunduğı¹⁰³³ vechle tebyîz ü tesyîr ve'l-yevm dört kıt'a sefâyin ile Kavak pîşgâhında merbût-ı mersâ-yı tevkîf olan¹⁰³⁴ Moskov üserâsınun ta'vîk ü irsâllerinden kangı¹⁰³⁵ şikkında fâ'ide vü hücnat melhûz olmak husûslarında¹⁰³⁶ müşârün-

¹⁰²⁵ 'akd olınan meclisün hülâsasıdur T: 'akd-i meclis hülâsasıdur M; 'akd olınan meclisün hülâsasını müş'ir olan telhîs sûretidür S.

¹⁰²⁶ Edirne (E) ve Râgıp Paşa (R) Nüshalarında başlıktan sonra dipnot gösterilen yere kadar olan kısım eksiktir.

¹⁰²⁷ şehâmet-vesîm-i T: şehâmet-resîm-i A.

¹⁰²⁸ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm T: şevketlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm efendüm E; şevketlü efendüm S.

¹⁰²⁹ olan T: - B, E, R, M.

¹⁰³⁰ hümâyûnlarından T: hümâyûnların A, B, S, M.

¹⁰³¹ çâkerânemden T: çâkerîden S.

¹⁰³² kâğıd-ı T: öZR-i S, A, M, B.

¹⁰³³ olunduğı T: olınan M.

¹⁰³⁴ olan T: olınan E, R.

¹⁰³⁵ kangı T: kankı S, A, E, R, M.

ileyhimün lâyiha-i hâtırları isti‘lâm ü isticvâb olındukda mektûb-ı mezbûrun tesvîd olundığı vechle¹⁰³⁷ tebyîz ü irsâlini cümlesi istisvâb u istihsân¹⁰³⁸ ve sâlifü’z-zikr üserâ seffinelerinin ta‘vîk ü tevkîfleri¹⁰³⁹ elde ser-rişte bulunmak mülâhazası egerçi bir maslahat görünür, lâkin Moskovlu tâ’ifesi öteden berü dekk ü hadî‘at üzere mecbûl bir kavim olup, dâ’imâ kendi sū’i¹⁰⁴⁰ hareket ü mefsedetlerin âhara azv ü nisbet itmek muktezâ-yı tîynetleri olmakdan nâşî alâ tarîkü’l-ihtimâl belki zamîrlerinde bir âhar gûne niyyet-i fâsideleri¹⁰⁴¹ olup da icrâ vü izhârına vesîle-cûyluk dâ’îyesinde iseler bu keyfiyyeti ser-rişte-i mel‘anet ittihâzıyla kusûr ü fütûrı taraf-ı Devlet-i Aliyye’ye isnâd eylemek hâleti mülâhazadan ba‘îd olmayup ve çünkü¹⁰⁴² Devlet-i Aliyye-i ebediyyü’l-istimrârın dahı öteden berü mürüvvet ü nasfet üzere hareket-i lâzıme-i şân-ı saltanatı olmagla bu makûle Moskovlu taraflarına teslîm ve sefâyine vaz‘ olunmuş üserânun ta‘vik ü te’hîrleri çendân münâsib olmadığın¹⁰⁴³ müşârün-ileyhüm kulları bi’l-ittifâk izhâr ü beyân eyledikleri ma‘lûm-ı nühâ-yı hakâ’ik-âşinâ-yı¹⁰⁴⁴ cihânbanîleri oldukda emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür¹⁰⁴⁵.

¹⁰³⁶ husûslarında T: + huzzâr-ı B, E, R, M.

¹⁰³⁷ vechle T: vech üzere M.

¹⁰³⁸ istisvâb u istihsân T: istihsân u istisvâb S.

¹⁰³⁹ tevkîfleri T: + ile B.

¹⁰⁴⁰ su’i T: mevâdd-ı E, R.

¹⁰⁴¹ fâsideleri T: fâsidleri S, A, B.

¹⁰⁴² Devlet-i Aliyye’ye isnâd eylemek hâleti mülâhazadan ba‘îd olmayup ve çünkü T: - A.

¹⁰⁴³ olmadığın T: olmadıgından B.

¹⁰⁴⁴ hakâ’ik-âşinâ-yı T: hakâ’ik-eşyâ-yı A, B, S.

¹⁰⁴⁵ emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: emr ü fermân, lutf ü inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür R; emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm B; emr ü fermân, şevketlü, mehâbetlü, kerâmetlü, velî-ni‘metüm S.

Şark câniblerine ta'yîn-i ser-asker emrinde 'akd olunan meclisün telhîsidür¹⁰⁴⁶

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum¹⁰⁴⁷,

Cenâb-ı Mukaddir-i umûr ve Müdebbir-i ahvâl-i¹⁰⁴⁸ cumhûr *takaddese zâtühü an vasmeti'l-kusûr* hâmî-i beyza-i İslâm [T 57a] ve hâris-i hummâ-yı devlet-i ebed-kıyâm olan vücûd-ı hamîyyet-vufûd-ı şâhâne ve zât-ı şehâmet-endûd-ı husrevânelerin hem-vâre serîr-ârâ-yı satvet ü celâdet ve revnak-efzâ-yı erîke-i übbehet ü celâlet idüp, mülâhaza-i umûr-i devletlerinde cümle-i bendegân-ı ihlâs-nişânların mazhar-ı mehâsin-i tedbîr ve masdar-ı me'ser-i dil-pezîr eylemekden hâlf olmaya. Âmîn. *Bi'cahin-nebiyyi'l-emîn*¹⁰⁴⁹.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü¹⁰⁵⁰, velî-ni' metüm, efendüm;

Tıynet-i dirâyet-tahmîr-i husrevânelerinde mezkûr olan cevher-i hakâyik-nümâ-yı rüşd ü nühâları muktezâsınca henüz cılve-ger-i mücellâ-yı zuhûr olmayan¹⁰⁵¹ habâyâ-yı umûr-dîde-i avâkıb-ı beyn-i basîret-ilhâm-ı serîretlerinde nümâyân ve gayr-ı mastûr olmakdan nâşî üslûb-ı mergûb-ı hikmete ri'âyet ve icrâ-yı merâsim-i¹⁰⁵² hurrem ve ihtiyâta meyl ü ragbet zımnında şark câniblerinde vâki' hudûd u sügûr-ı hâkânîyelerinün muhâfaza vü takvîtleriçün ser-askerlik unvânıyla bir vezîr ta'yîn olunmak mı ensebdür ve yâhûd iktizâ-yı vakt u hâle göre muhâfaza nâmıyla mı irsâli müstasvebdür, husûs-ı merkûmı hayır-hâhân-ı dîn ü devlet-i Aliyye¹⁰⁵³ ve vücûh-ı a'yân-ı saltanat-ı seniyyeleriyle gereği gibi müzâkere vü istişâre ve vakt u hâle münâsib ve hayırlu olanı mübârek rikâb-ı hümâyûn-ı zıllullâhîlerine arz ve telhîs olunmak bâbında beyâz üzerine şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı hükm-nümûn-ı husrevâneleri mazmûn-ı isâbet-makrûnı üzere bu gün ba'd-ı salâtü'l-Cum'a semâhetlü Efendi

¹⁰⁴⁶ şark câniblerine ta'yîn-i ser-asker emrinde 'akd olunan meclisün telhîsidür T: şark câniblerine ta'yîn olunan ser-asker emrinde 'akd olunan meclis-i meşveretün telhîsidür B; şark câniblerine ta'yîn-i ser-asker emrinde 'akd olunan meclis-i meşveretün telhîsidür S, A; şark câniblerine ta'yîn olunan ser-asker emrinde meşveretün telhîsidür M; şark câniblerine ta'yîn-i ser-asker emrinde 'akd olunan meclis-i meşveretün sûret-i telhîsidür E, R.

¹⁰⁴⁷ Edirne (E) ve Süleymaniye-Ragıp Paşa (R) Nüshalarında başıktan sonra buraya kadar mevcut değildir.

¹⁰⁴⁸ ahvâl-i T: - S.

¹⁰⁴⁹ Bi'cahin-nebiyyi'l-emîn T: Bi'n-nebiyyi'l-emîn S.

¹⁰⁵⁰ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü T: şevketlü, azametlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü E.

¹⁰⁵¹ olmayan T: olan A.

¹⁰⁵² merâsim-i T: - B.

¹⁰⁵³ Aliyye T: - A, B, M, S, E, R.

dâ'ileri ve vezîrîn-i mükerrerîn Kapudân Paşa ve Aga Paşa kulları ve fazîletlü İmâm-ı Evvel Efendi ve Sadreyn-i Muhteremeyn ve sâbıkâ Ordû-yı Hümâyûn Kādîsı Es'ad Efendi dâ'ileri ve Defterdâr-ı Şikk-ı Evvel 'Âtîf Efendi ve Emîn-i Defterdâr sâbık şerîf Halîl Efendi [T 57b] ve rûz-namçe-i evvel¹⁰⁵⁴ sâbık ve'l-ehakk Yûsuf Efendi ve Mustafâ Efendi ve Kesriyeli Ahmed Efendi ve Sa'dullah Efendi ve Sipâh ve Silahdâr Agaları ve Cebecibaşı ve Topcibaşı¹⁰⁵⁵ ve 'Arabacıbaşı Agalar¹⁰⁵⁶ kulları sarây-ı çâkerîye cem' ü da'vet¹⁰⁵⁷ ve müşârûn-ileyh ve mûmâ-ileyhüm¹⁰⁵⁸ ile idâre-i muhavere-i müzâkere vü meşveret olındukda çünki her hâlde taharrî vü ihtiyât ve mülâhaza-i encâm u avâkıb ile teyakkuz u intibâh hâleti mahz-ı tevfkât-ı İlâhîyye'den bir keyfiyyet olduğına binâ'en havâlf-i mezkûrenün takviyet-i emirlerine ihtimâm ü i'tinâ keyfiyyeti 'ayn-ı¹⁰⁵⁹ isâbet olduğu bî-iştibâh olup, lâkin emr-i takviyet be-her-hâl imkânı mertebe bir cem'iyet ile bir mütebassır u müteyakkız sergerdenün me'mûriyyetine muhtâc olmagla egerçi Erzurum Vâlîsi Vezîr¹⁰⁶⁰ Velî Paşa'ya başbugluk nâmı virilmiş ve ma'iyetine bir mikdâr asker dahı ta'yîn buyurulmuş lâkin bir vezîrün ser-asker¹⁰⁶¹ unvânıyla me'mûriyeti me'mûr-ı ma'iyeti olan tavâ'if-i askeriyenün tîz elden ictimâ' vü ihtîşâda bâ'is-i germiyyeti ve şîrâze-i eczâ'-i¹⁰⁶² cem'iyeti olmagla bu keyfiyyet başbugluk şikkında sûret¹⁰⁶³-pezîr olmayacağı bi't-tecrûbe ma'lûm olup ve ser-askerlik elkâb u unvânı mücerred muhârebe vü muhâseme¹⁰⁶⁴ sûretine münhasır olmayup, Devlet-i Aliyye-i ebedîyü'l-istimrâr tarafından muhâfaza-i memâlik ü bıkâ' ve ta'mîr-i sügûr u kılâ' ve akd-i musâlaha vü müsâleme misillü umûrda dahı müte'ayyin ser-askerler nasb u ta'yîn olinageldiginden kat'-ı nazar şimdiki hâlde mecmu'-ı leşker ve makarr-ı¹⁰⁶⁵ ser-asker ittihâz olınan sahrâ-yı Arz-ı Rûm dahı re's-i hudûd-ı İrân'a sekiz on konak mesâfe olmak hasebiyle ser-asker ta'yîn olınmakda bir be's ü mahzûr mülâhaza olunmamagla cânib-i mezbûre ve vüzerâ-yı 'izâm kullarından mücerrebü'l-etvâr ve zabt u rabt-ı askere sâhib-i iktidâr bir kullarınun¹⁰⁶⁶ me'mûr u ta'yîn buyurulmasın bi'l-ittifâk [T 58a] istisvâb ü istihsân eylediklerinden sonra el-yevm Anadolu'da olan vüzerâ-yı 'izâm bendelerinden kangısı münâsib ü müstahsen mülâhaza olundığı dahı cümle-i huzzâr-ı müşârûn-ileyhümden isticvâb

¹⁰⁵⁴ dâr-ı Şikk-ı Evvel 'Âtîf Efendi ve Emîn-i Defterdâr sâbık şerîf Halîl Efendi ve rûz-namçe-i evvel T: - A, S, B, M.

¹⁰⁵⁵ ve Topcibaşı T: - M.

¹⁰⁵⁶ Agalar T: aga S, A, B, E.

¹⁰⁵⁷ cem' ü da'vet T: da'vet olunup M.

¹⁰⁵⁸ müşârûn-ileyh ve mûmâ-ileyhüm T: müşârûn-ileyhüm A, S, B.

¹⁰⁵⁹ 'ayn-ı T: mahz-i E, R.

¹⁰⁶⁰ vezîr T: vezîr-i mükerrer M.

¹⁰⁶¹ ser-asker T: başbugluk E, R.

¹⁰⁶² eczâ'-i T: - M; eczâ-yı S.

¹⁰⁶³ vü ihtîşâda bâ'is-i germiyyeti ve şîrâze-i eczâ'-i cem'iyeti olmagla bu keyfiyyet başbugluk şikkında sûret T: - E, R.

¹⁰⁶⁴ muhâseme T: muhâseme-i memâlik E, R.

¹⁰⁶⁵ ser-askerler nasb u ta'yîn olinageldiginden kat'-ı nazar şimdiki hâlde mecmu'-ı leşker ve makarr-ı T: - S.

¹⁰⁶⁶ bir kullarınun T: bir kulların S, A; bu kulların B

ü istintâk olındukda hâlâ Anadolu Vâlîsi olan Vezîr Nu‘mân Paşa kullarınun iki def‘a Bender ve Kefe câniblerinde vukû‘ bulan ser-askerliklerinde hüsn-i sülûk ü hareketi tavâ‘if-i askeriyye ile mü‘ânese vü mü‘âlefeti meşhûd olmakdan nâşî şimdiki hâlde maksûd olan muhâfaza-i memleket ser-askerligine müşârün-ileyh kullarınun çes-bân tasavvur olundığına egerçi imzâ-keş-i ittifâk olmuşlardur. Lâkin hasîsa-i zât-ı hümâyûnları olan zıllıyyet-i İlâhîyye muktezâsınca tedkîk-i hakâyik-i eşyâ ve ta‘mîk-i gurûr u mezâyâ¹⁰⁶⁷ müselle-i nühâ-yı ilhâm-âşinâ-yı hilâfetpenâhîleri olmagla gerek ta‘yîn buyurılacak kullarınun intihâb ü tahsîsi ve gerek nâm u unvânınun temyîz ve tansîsi husûslarına ta‘alluk-ı¹⁰⁶⁸ irâde-i hikmet-ifâde-i tâc-dârîlerine menût hâlâtdan oldığı ma‘lûm-ı celâdet-mersûm-ı hudâvendigârîleri buyurıldukda emr ü fermân ve re‘y-i isâbet-nişân¹⁰⁶⁹; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür.

¹⁰⁶⁷ ta‘mîk-i gurûr u mezâyâ T: ta‘mîk-i dakâyik ü mezâyâ S.

¹⁰⁶⁸ husûslarına ta‘alluk-ı T: husûsları S.

¹⁰⁶⁹ re‘y-i isâbet-nişân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: re‘y-i isâbet-nişân R; re‘y-i isâbet-nişân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü S; re‘y-i isâbet-nişân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, ilh. B; re‘y-i isâbet-nişân; şevketlü, kerâmetlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; re‘y-i isâbet-nişân; şevketlü, kerâmetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür M.

İtalya Kralı'yla olan müsâleme telhîsidür¹⁰⁷⁰

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur¹⁰⁷¹ ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni'etüm, efendüm, pâdişâhum¹⁰⁷²,

Cenâb-ı Rabb-i Lem-yezeli *azze ismühü ve cell* hazretleri Süleymân-meniş-i zamân ve¹⁰⁷³ İskender-reviş-i devrân olan vücûd-ı vehb-âlûd-ı hâkânî ve zât-ı inâyet-vufûd-ı¹⁰⁷⁴ husrevânîlerin ilâ yevmü't-tenâdd zîb-i evreng-baht-ı hudâ-dâd ve ârâyîş-i gülşen-sarây-ı hilâfet-i Rabbü'l-i'bâd idüp, atebe-i âsmân-ı menkabe-i hudâvendigârî ve sütte-i übbehet-i 'idâ-i? cihândârîlerin dem-be-dem merci'-i vufûd-ı mülûk-ı ümem [T 58b] ve kadem-be-kadem mültecâ-yı¹⁰⁷⁵ uzmâ-yı sanâdîd-i âlem eyleye. Âmîn.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü¹⁰⁷⁶, velî-ni'etüm, efendüm,

Der-aliyye-i hilâfet-intimâlarından İtalya kralının iltimâs ü istid'â eylediği akd-ı müsâlemeye müsâ'ade-i bâ-sa'ade-i şehriyârîleri¹⁰⁷⁷ erzânî vü cârî buyurılıp, bundan akdem ahz u i'tâ olunan temessüklerde şart kılındığı üzere tasdik-nâmesi¹⁰⁷⁸ hâlâ diyâr-ı İskender-âsâr-ı pâdişâhîlerinde mukîm ü murahhas begzâdelerine vârid ü vâsıl olmakdan nâşî taraf-ı¹⁰⁷⁹ hümâyûn-ı¹⁰⁸⁰ übbehet-makrûn-ı mülûkânelerinden kıral-ı müşârûn-ileyhe virilecek nişân-ı şevket-unvân-ı tâc-dârîleri ile mübâdele olunması bi'l-istîzân muktezâ olmagla işbu rûz-ı firûz ki mübârek Recebü'l-müreccebün ikinci¹⁰⁸¹ sebt günidür¹⁰⁸², sâ'at-i nehârî dörtde iken murahhas-ı merkûm¹⁰⁸³ getürdülüp, şân-ı hilâfet-unvân-ı cihânânîlerine şâyân-ı vechle kendüye nevâziş olunarak emr-i mübâdele itmâm ve bu husûs dahı¹⁰⁸⁴ ednâ iltifât-ı kadr-

¹⁰⁷⁰ İtalya Kralı'yla olan müsâleme telhîsidür T: İtalya Kralı'yla olan müsâlemenün telhîsidür A; İtalya Kralı'yla vâki' olan müsâlemeyi ihbâren yazılan telhîsidür E, R; İtalya Kralı'yla olan müsâlemenün telhîsi müsveddesidür M.

¹⁰⁷¹ budur T: oldur S.

¹⁰⁷² Edirne (E) ve Süleymaniye-Ragıp Paşa (R) Nüshalarında başıktan sonra buraya kadar mevcut değildir.

¹⁰⁷³ zamân ve T: - M.

¹⁰⁷⁴ vehb-âlûd-ı hâkânî ve zât-ı inâyet-vufûd-ı T: - M.

¹⁰⁷⁵ mültecâ-yı T: mültecâ'-i E, R.

¹⁰⁷⁶ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü T: şevketlü, azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü E.

¹⁰⁷⁷ şehriyârîleri T: şehriyârî A.

¹⁰⁷⁸ tasdik-nâmesi T: tasdik-nâme B.

¹⁰⁷⁹ taraf-ı T: - A; cânib-i S.

¹⁰⁸⁰ hümâyûn-ı T: - M.

¹⁰⁸¹ ikinci T: - R, E.

¹⁰⁸² günidür T: günü A, S, B, M.

¹⁰⁸³ merkûm T: - E, R.

¹⁰⁸⁴ dahı A: - T.

simât-ı şâhâneleri birle¹⁰⁸⁵ pezîrâ-yı hüsn-i hitâm olmuşdur¹⁰⁸⁶. Tanzîmât-ı umûrda sünûh iden nutk-ı hümâyûn-ı ilhâm-nümûn-ı zıllullâhîleri min-indillâh rûh bulageldiği peydâ vü rûşen ve her hâlde bir emr-i müberhen idüğü çünkü tecârüb-i¹⁰⁸⁷ müte‘addide ile ma‘lûm ve hâss u âmm indinde mefhûm ü meczûm bir ma‘nâdur. Li-zâlike müsâleme-i merkûme te‘bîden olmak hâletleri mukaddemâ zebân-ı levh-âşiyân-ı pâdişâhânelerine¹⁰⁸⁸ cereyân itmiş bulunup, keyfiyet-i mezkûre ol vakit murahhas-ı mûmâ-ileyhün dâ‘ire-i ruhsatından hâric bulunmak hasebiyle müsâleme-i merkûme Françe ve İngiliz ve sâ‘ir te‘bîd-i ma‘nevî olan müste‘menlere kıyâs ile tanzîm ve te‘bîd-i¹⁰⁸⁹ lafzî mâddesini murahhas-ı merkûm kırâlı tarafına başkaca ifâde vü terkîm eylemiş imiş¹⁰⁹⁰. Li-zâlike nutk-ı sudekâ-ı sıdk-ı¹⁰⁹¹ hümâyûnları [T 59a] devlet-i mesfûreye bâ‘is-i inşirâh-ı gûn-â-gûn olmagla ez-dil ü cân te‘bîd lafzının tasrîhine hâhân olup, tasdîk-nâmelerin o vech üzere tensîk eyledikleri murahhas-ı merkûmun iş‘ârından tefehhüm olunmuşdur. Hazret-i¹⁰⁹² Bî-çûn eyyâm-ı ikbâl u iclâl-i hümâyûnların dem-be-dem efzûn idüp kutb-ı dâire-i hilâfet olan zât-ı kerâmet-âyât-ı hudâvendigârîlerin mecmû‘-ı düvel ü milele manzûr-ı¹⁰⁹³ hubûr¹⁰⁹⁴ ve kahr-ı â‘dâ vü bed-hâhân zımnında izhâr-ı velâ vü ubûdiyyet idenleri şâdân u mesrûr eyleye. Âmîn¹⁰⁹⁵.

Ahz alınan tasdîk-nâmeleri rikâb-ı kâm-yâb-ı cemm-i hıdvânelerine arz u takdîm olundığı dahı ma‘lûm-ı übbehet-mersûm-ı husrevâneleri oldukda¹⁰⁹⁶ yine¹⁰⁹⁷ emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm, efendüm pâdişâhum hazretlerinündür¹⁰⁹⁸.

¹⁰⁸⁵ birle A: - T.

¹⁰⁸⁶ olmuşdur T: - S.

¹⁰⁸⁷ tecârüb-i T: تجاريب A.

¹⁰⁸⁸ pâdişâhânelerine T: pâdişâhâneleri ile A; pâdişâhâneleriyle M; pâdişâhânelerinden S.

¹⁰⁸⁹ ma‘nevî olan müste‘menlere kıyâs ile tanzîm ve te‘bîd-i T: - R, E.

¹⁰⁹⁰ imiş T: - E.

¹⁰⁹¹ sıdk-ı T: sıdk-ı A.

¹⁰⁹² hazret-i T: + Hudâ-yı S.

¹⁰⁹³ manzûr-ı T: manzûm-ı E.

¹⁰⁹⁴ hubûr T: - B.

¹⁰⁹⁵ âmîn M: - T.

¹⁰⁹⁶ oldukda T: buyurıldukda M.

¹⁰⁹⁷ yine T: - E, R, M.

¹⁰⁹⁸ emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm, efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: emr ü fermân R; emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm, efendüm pâdişâhum hazretlerinündür A, B; emr ü fermân, şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm, efendüm S; emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, azametlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm, efendüm pâdişâhum E.

**Üçüncizâde Ömer Paşa ile Fatsalı Ahmed Aga'nun beynlerinde
[olan] muhâsama vü münâza'larını müdâfa'a sûretinde mûmâ-
ileyh Ahmed Aga'ya rütbe-i mîr-i mîrânî ihsân buyurılmak¹⁰⁹⁹
recâsını hâvî arz olunan telhîsdür¹¹⁰⁰**

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum¹¹⁰¹,

Cenâb-ı Nizâm-ârâ-yı umûr¹¹⁰² ve Kâm-bahşâ-yı cumhûr *celle şânühü* ârâyende-i serîr-i şevket ve pîrâyende-i iklîl-i celâdet olan vücûd-ı vehb-âlûd-ı husrevâne ve zât-ı mekârim-nümûd-ı mülûkânelerin hem-vâre hükümrân-ı aktâr-ı cihân ve merâtib-fermâ-yı zümre-i bendegân idüp, neyyir-i mekremet-i hudâ-dâdların pertev-rîz-i etrâf u âfâk ve huzzam-ı? re'fet-i bî-endâdların mevc-engîz-i merâhim ü eşfâk eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. Bi'n-nebiyyi'l-emîn¹¹⁰³.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm, efendüm¹¹⁰⁴,

Memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlik-i hilâfet-penâhîlerinde sevâhil-i bahr-ı siyâhda vâki' [T 59b] Canik Sancagı ve hâlâ Trabzon Beglerbegisi olup, Van Muhâfazası'nda olan Üçüncizâde Ömer Paşa bendeleriyle der-gâh-ı mu'allâları Kapucıbaşlarından Fatsalı Ahmed Aga kullarınınun ber-vech-i münâsafa ve iştirâk-i mâlikâne üzerlerinde olup, lâkin mûmâ-ileyhimânun öteden berü beynlerinde vâki' münafese vü adâvetleri bir vechle pezirâ-yı ıslâh ü tedbîr olmamakdan nâşî bi'n-nefs kendi beynlerinde müte'azzirü'l-vukû' olan hey'et-i îtilâf ve ictimâ-ı a'vân u etbâ'ları beyninde¹¹⁰⁵ dahı resîde-i derece-i imtinâ' olmağla bundan akdem ahd tarafınınun birbirlerine münâfî-i âhardan vukû' bulan şikâyetlerine binâ'en mahallinde

¹⁰⁹⁹ buyurılmak T: - M.

¹¹⁰⁰ hâvî arz olunan telhîsdür T: hâvî sûret-i telhîsdür B; hâvî telhîsdür M. Bu telhîsin başlığı olarak Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Nüshası (A)'nda "*Sûret-i telhîs-i âhar*" olarak yazmaktadır.

¹¹⁰¹ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm efendüm, pâdişâhum T: şevketlü pâdişâhum S. Edirne (E) ve Süleymaniye-Ragıp Paşa (R) Nüshalarında başıktan sonra buraya kadar mevcut değildir.

¹¹⁰² nizâm-ârâ-yı umûr T: nizâm-ı umûr M.

¹¹⁰³ Bi'n-nebiyyi'l-emîn T: Bi'n-nebiyyi ve âlihi'l-emîn S.

¹¹⁰⁴ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni' metüm, efendüm A: şevketlü efendüm T; şevketlü, kerâmetlü, azametlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni' metüm efendüm E.

¹¹⁰⁵ beyninde T: beynlerinde B, M.

ihzâr-ı husemâ ve ba‘de’t-terâfu‘ hakîkat hâli der-i devlet-medârlarına¹¹⁰⁶ i‘lâm ü inhâ itmek üzere dergâh-ı mu‘allâları kapucubaşlarından ve eşrâf-ı kudâtdan mübâşir ü mollâ¹¹⁰⁷ ta‘yîn olunan Osman Beg ve Süleymân Efendi kullarının bu esnâda vürûd iden kâğıdları bundan akdemce merfû‘-ı rikâb-ı müstetâb-ı cihândârîleri kılınmagla Paşa-yı mûmâ-ileyhün evvel emirde mütesellimi ve ba‘dehü karındaşı ile Fatsalı Ahmed¹¹⁰⁸ Aga’nun avene vü teb‘asının beynlerinde vukû‘ bulan mefsedet ve bundan böyle icrâsı dâ‘iyesinde oldukları¹¹⁰⁹ habâset ü şekâvet bi‘l-cümle ma‘lûm-ı dakâyik-mersûm-ı zıllullâhîleri olmuşdur. Bunların kendüleri beyninde müştâ‘il olan nâ‘ire-i husûmet ü adâvet etba‘ u müte‘allikatlarına¹¹¹⁰ dahı şerâre-pâş-ı sirâyet olmagla livâ’-i mezbûrdan bi‘l-küllîye kat‘-ı urûk u ta‘alluklarına havâle-i teber-zîn-i ihtimâm olunmadığı sûretde fesâd ü şekâvetleri yevmen-fe-yevmen mütezâyid ve zarar u hasâretleri müstazıll-ı sâye-i re‘fet-i husrevâneleri olan sükkân-ı¹¹¹¹ memleket ve fukarâ-yı ra‘iyyete râcî‘ vü â‘id olacağı ke‘ş-şems fi-vasatü’s-semâ’ zâhir ü hüveydâ ve mûmâ-ileyh Fatsalı Ahmed Aga kullarının [T 60a] dahı her vechle sezâ-vâr-ı âtifet ve şâyeste-i inâyet olduğu nâsiye-i isti‘dâd ü istihâlinden nümâyân ü peydâ olmagla avâtıf-ı aliyye-i mülûkâne ve avârif-i seniyye-i şâhânelerinden¹¹¹² mûmâ-ileyh rütbe-i sâmiye-i mîr-i mîrânî ile Kefe Eyâleti¹¹¹³ ihsân ü tevcîh ve bi‘l-cümle kendüye ta‘allukı¹¹¹⁴ olan tevâbi‘ vü levâhikini istishâb ve mübâşir-i¹¹¹⁵ mûmâ-ileyh Osman Beg ma‘iyyeti ile Kefe cânibine mürûr u ubûr¹¹¹⁶ ve sür‘at ü şitâb eylemesi husûsı müstakil emr-i şerîf ile te’kîd ü tenbîh ve kezâlik Üçüncizâde¹¹¹⁷ Ömer Paşa kullarına müte‘allik a‘yân u kesânun dahı yine mübâşir-i mûmâ-ileyh ma‘rifeti ile livâ’-i mezbûrdan ref‘-i bisât-ı ta‘alluk birle pašaları mûmâ-ileyh ma‘iyyetine irsâl ü tesyîrleri ve livâ’-i mezbûrun mâlikâne mutasarrıfları mûmâ-ileyhimâ taraflarından olmak üzere¹¹¹⁸ zabt u rabtı ve eşkiyâ makûlesinün te’dîbi ve mâl-ı mîrîsinün cem‘ ü tahsîli husûslarıyçün dahı dergâh-ı mu‘allâları kapucubaşlarından olup, reşîd ü mütebassır ve bu makûle hıdemâtun uhdesinden gelmege kudreti zâhir olan hâlâ Kapudân

¹¹⁰⁶ devlet-medârlarına T: devlet-medâra M.

¹¹⁰⁷ ü mollâ T: - S, A, B, M.

¹¹⁰⁸ Ahmed A: - T.

¹¹⁰⁹ oldukları T: olduklarında A.

¹¹¹⁰ müte‘allikatlarına T: müte‘allıklar M; müte‘alliklerine A.

¹¹¹¹ sükkân-ı T: - B.

¹¹¹² şâhânelerinden T: şehenşâhânelerinden B, M.

¹¹¹³ eyâleti T: - M.

¹¹¹⁴ ta‘allukı T: müte‘allik S.

¹¹¹⁵ mûmâ-ileyh rütbe-i sâmiye-i mîr-i mîrânî ile Kefe Eyâleti ihsân ü tevcîh ve bi‘l-cümle kendüye müte‘allik olan tevâbi‘ vü levâhikini istishâb ve mübâşir-i T: - A.

¹¹¹⁶ ubûr T: ubûra E, R.

¹¹¹⁷ Üçüncizâde R: - T.

¹¹¹⁸ mûmâ-ileyhimâ taraflarından olmak üzere T: mûmâ-ileyhimâlar tarafından S.

Paşa Kethüdâsı ‘Abdu’r-rahman Beg kulları mütesellim nasb u ta’yîn olınmak husûsları¹¹¹⁹ mi’yâr-ı hakâyik-senc-i eşyâ olan mübârek zihn-i derrâk-i feyz-intimâlarında dahı sencîde-i keffe-i istihsân buyurıldığı sûretde ber-vech-i muharrer iktizâ iden evâmir-i şerîfeleri ısdâr ve bir ân akdem tesyîr ü irsâllerine ibtidâr olınmak bâbında müsâ‘ade-i hümâyûn-ı¹¹²⁰ husrevâneleri mebzûl ü erzânî buyurılır ise emr ü fermân ve inâyet ü istihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür¹¹²¹.

¹¹¹⁹ husûsları T: husûslarına A.

¹¹²⁰ hümâyûn-ı T: - S.

¹¹²¹ emr ü fermân ve inâyet ü istihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür T: emr ü fermân ve lutf u inâyet ü ihsân R; emr ü fermân ve lutf u inâyet ü istihsân; şevketlü, kerâmetlü S; emr ü fermân ve lutf u inâyet ü ihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür A; emr ü fermân ve lutf u inâyet ü ihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum A; emr ü fermân ve lutf u inâyet ü ihsân; şevketlü, azametlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E; emr ü fermân ve lutf u inâyet ü istihsân; şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür M.

[M 60b] Sûret-i telhîs-i âhar¹¹²²

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm pâdişâhum,

Cenâb-ı Hakk ve Müfîz-i Mutlak *جل نعمه و عم كرمه* ârâyende-i merâsim-i hilâfet-i kübrâ ve pîrâyende-i levâzım-ı saltanat-ı âlem-ârâ olan vücûd-ı übbehet-vufûd-ı tâc-dârî ve zât-ı behcet-nümûd-ı hudâvendigârîlerin hemîşe erîke-pîrâ-yı tâc ü nigîn-i cihânbanî ve dâ‘imâ ârâyîş-i taht ü baht ü kişversitânî idüp, sanâdîd-i [M 61a] âlem ve havâkîn-i amme-i ümemden nice sâhib-i nâm u ihtîşâmı taht-ı inkıyâd-ı devlet-i aliyyelerinde halka-be-gûş-ı ubûdiyyet ve kemer-beste-i tavk-ı rıkkıyyet eyleye. Âmîn. *Bi-câhi Seyyidi ‘l-mürselîn.*

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, kudretlü, velî-ni‘metüm efendüm,

Çendîn eyyâmdan berü taraf-ı Devlet-i Rusiyye ile İsvec Devleti beyninde vukû‘ bulan esbâb-ı ceng ü kifâh ednâ imâle-i cevher-rîz-i şehâmet-i şehenşâhîleri hüsn-i semeri olmak üzere bu def‘a âştî vü salâha mütebeddil olup, temessükât-ı müsâleme cânibeynden ahz ü i‘tâ olundığın mübeyyen ve taraf-ı devlet-i ebed-müddet-i şâhâneleriyle müstahkemü‘l-vikâ olan rişte-i musâlaha-i mü‘ebbedenün bundan böyle devâm u istikrârlarına ihtimâm-ı tâmmı masrûf idigin mutazammın mübârek rikâb-ı cihândârîlerine devlet-i müşârün-ileyhâ tarafından vürûd iden bir kıt‘a nâmenün tercemesi bundan akdemce merfû‘-ı pâye-i serîr-i hilâfet-mesîr-i husrevâneleri kılınmışıdi. El-hâletül hâzihî der-i übbehet-makarr-ı zıllullâhîlerinde mukîm devlet-i merkûme kapu kethüdâsı bu gün ârâste-i pîrâye-i tertîb ü tanzîm olan dîvân-ı vâlâ-unvân-ı hilâfet-penâhîlerinde hâzır ve rû-mâl-i sūdde-i serîr-i kerrûbî-mesîr-i tâc-dârîleri ile ihrâz-ı şeref-i iftihâr ve tebligine me‘mûr ü namzed olduğu nâme-i [M 61b] mezkûreyi arz u takdîme ibtidâr için izn ü ruhsat-ı hümâyûn-ı pâdişâhîlerine müterakkıb ü mütenazzır olduğu ma‘lûm-ı nühâ-yı ilhâm-âşinâ-yı hudâvendigârîleri buyurıldukda ber-vech-i muharrer ilçi-yi mûmâ-ileyhün mübârek hâk-i dîhîm-i inâyet-vesîm-i şehenşâhîlerine cebîn-i darâ‘et birle hâ‘iz-i dest-mâye-i müfâharet olmasına ve ber-mûceb-i defter ricâl-i münâsibden bir kaç kullarınun dahı sâha-i hurşîd-bâha-i şâhîlerine rûh-sūde-i behcet ü meserret kılmalarını ruhsat-ı hümâyûn-ı şehriyârîleri erzânî vü cârî buyurılır ise emr ü fermân.

¹¹²² Bu telhîs yalnızca Medîne Ârif Hikmet (M) Nüshasında tesbit edilebildiğinden metne ikmâl etmek sûreti ile ilâve edilmiştir.

[R 41b] Haleb'den Sadârete teşrîflerinde Konya'dan me'mûr-ı da'vetleri olan silahdâr-ı hazret-i şehriyârî aga hazretlerini avdet itdürdüklerinde rikâb-ı müstetâb-ı hümâyûna arz u takdîm olunan telhîsün sûretidür¹¹²³

Cenâb-ı Berârende-i çarh-ı gerdân ve Berârende-i kâr-ı cihân u cihâniyân *celle ani's-sembtü'l-acz ve'n-noksân* türâb-ı rikâb-ı müstetâb¹¹²⁴ rûşenâ-bahşâ-yı çeşm-i ârzü vü hasret ve bîniş-efzâ-yı dîde-i iftihâr ü rif'atüm olan velî-ni'metüm efendüm hazretlerinin vücûd-ı mekârim-rufûd-ı mülûkâne ve zât-ı merâhim-âlûd-ı husrevânelerin ilâ âhirü'l-edvâr, serîr-i saltanat u ikbâl ve erîke-i devlet ü iclâllerinde sâbit ü ber-karâr idüp neyyir-i hayyir-i¹¹²⁵ inâyet ü âtufetlerin eşi'a-pâş-ı müfârik-ı bendegân-ı sadâkat-i'tiyâd ve zıll-ı zalîl-i¹¹²⁶ ref'et ü merhametlerin¹¹²⁷ âsâyiş-gâh-ı bilâd u ibâd eylemekden hâlî olmaya. Âmîn. *Bi-câhü'n-nebiyyi'l-emîn*¹¹²⁸.

Şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm¹¹²⁹;

Bundan akdem atebe-i gerdûn-medâr-ı cihândârîlerine arz u inhâya ictisâr olundığı üzere mâh-ı meyâmin-intimâ-yı Cumâde'l-ûlâ'nun onuncu isneyn günü Belde-i Şehbâ'dan nehzat u hareketün on beşincisi olan yevm-i mesûd-ı isneynde Konya şehrine vusûl u vürûdumuz müyesser olup, hem-'inân-ı azîmet ü murâfakatumuz olan silahdâr-ı âlî-mikdâr-ı mahbûbü'l-etvârları İbrâhîm Beg kullarınınun abd-i ahkarlarından çend-rûz evvelce vusûli me'mûliyle yevm-i mezbûrun ferdâsı sulasâ günü belde-i merkûmeden ilerü takdîm ve kulları dahı ba'd-ez-în bir mahalde ârâm u karâr itmeksizin bir ân akdem rû-mâl-i rikâb-ı kâm-yâb-ı husrevânelerine bâl-güşâ-yı isti'câl olmak üzere şedd-i [R 42a] zeber-i teng-i azm u tasmîm olunmuşdur.

Cenâb-ı Bârî Azze ve Celle bir lahza evvel hâk-i kadem-i iksîr-te'vemlerin zîb-i cebhe-i darâ'et ü ubûdiyyet ve zer-ver-i dîde-i¹¹³⁰ iştiyâk u hasretüm itmeyle câ'iz-i¹¹³¹ dest-

¹¹²³ Bu telhîs metinde baz alınan Topkapı Sarayı (T) Nüshasında mevcut olmadığından Süleymâniye Râgıp Paşa (R) Nüshası baz alınarak metne ikmâl suretiyle eklenmiştir. Bu telhîsin başlığı (S) nüshasında Sûret-i arz-ı hâl be-rikâb-ı müstetâb-ı şehriyârî, (B) Nüshasında Sûret-i arz-ı hâl be-cânib-i şehriyârî, (M) nüshasında ise Sûret-i telhîs-i dîger olarak geçmektedir.

¹¹²⁴ müstetâb R: müstetâbı S, B, M.

¹¹²⁵ hayyir R: - E.

¹¹²⁶ zalîl-i R: + devlet ve B.

¹¹²⁷ merhametlerin R: hamiyetlerin B.

¹¹²⁸ Bi-câhü'n-nebiyyi'l-emîn R: - S.

¹¹²⁹ şevketlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm R: şevketlü, kudretlü, kerâmetlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm B, S, M; şevketlü, azametlü, inâyetlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü, velî-ni'metüm efendüm E.

¹¹³⁰ dîde-i R: - B.

mâye-i izz ü i‘tibâr ve tahsîl-i rızâ-yı müfâhir-irtizâlarıyla¹¹³² fâ’iz-i derece-i temeyyüz¹¹³³ ü iftihâr eyleye. Âmîn.

Silahdâr-ı celîlü’l-i‘tibârları mîr-i müşârün-ileyh kullarının zâtında merkûz olan mâye-i¹¹³⁴ rüşd ü fatânet ve mâdde-i dirâyet ü mürüvveti muktezâsınca taraf-ı çâkerânemden telâfî ve mükâfâtı bîrûn-ı hadd-i iktidârüm olacak mertebelerde müşârün-ileyhden meşhûdum olan mu‘âmele-i edîbâne¹¹³⁵ ve mucâmele-i dil-nüvâzâneleri bende-i bî-mikdârların vücûhla mahcûb u şerm-sâr eylediği dahı mir’ât-i hakâyik-i eşyâ olan nühâ-yı zillullâhîlerine aks-endâz ü hüveydâ oldukda; emr ü fermân, lutf u ihsân, şevketlü, ilh¹¹³⁶.

¹¹³¹ câ’iz-i R: hâ’iz-i M, S, B.

¹¹³² müfâhir-irtizâlarıyla T: müfâhir-irtizâları ile S, B, M.

¹¹³³ temeyyüz R: temyîz S.

¹¹³⁴ mâye-i R: - S.

¹¹³⁵ edîbâne R: erîbâne B, M, S.

¹¹³⁶ emr ü fermân, lutf u ihsân, şevketlü, ilh R: emr ü fermân, şevketlü S; emr ü fermân, lutf u ihsân M; emr ü fermân, lutf u inâyet ü ihsân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, inâyetlü, mehâbetlü, velî-ni‘metüm efendüm pâdişâhum hazretlerinündür E.

TAKRÎZÂT

**[T 62b] Sadr-ı esbâk merhûm Râgıb Mehmed Paşa hazretleri
tashîh ü tahşîye buyurdıkları Tefsîr-i Beyzâvî'nün hitâmına
tahrîr buyurdıkları imzâdur**

امّا بعد حمد لله ذى الانعام الذى وفقنى لاحراز نعمة الاتمام فاقول قد ابتدأت بمطالعة انوار التّنزيل الذى هو مزهر لاسرار التساويل اوان توليتى بالقاهرة انجزتها ايام حكومتى بولاية الرقة مع عدّة من جواشيه المتداولة و شروحه المتعارفه بقدر الوسع و الطاقة وقد كنت اثناء ذلك اراجع التفاسير الموجودة عندى من التفسير الكبير و الارشاد و النيسابورى و التيسير و خصوصا الكشاف مع ما وجد من حواشيه و شروحه وذلك عند الاشتغال بمشاغل الامارة والحكومة و الابتلاء بمشاق النقل والحركة متقلبا بتقلبات من بلدة الى اخرى كما ان قول الشاعر يحكيها **شعر** يوماً بخروى و يوماً بالعذيب ويوماً بالعقيق ويوماً بالخليضا و ارجو من الله تعالى عزّ و جل ان يفسّح فى الاجل ويوسع من الامل حتى افوز بتلك اللذة مرأت بعد هذه المرّة و كرات اثرتك الكرّة و انا العبد الفقير الى آلاء ربّه ذى المواهب محمد المدعوبين الوزراء بالراغب و ذلك فى اواخر شعبان المعظم من شهر سنة ثمان و ستين و مائة و الف.

تقريب على حاشية شرح السلم فى المنطق للشيخ ابى الحسن التونسى

[T 63a] لما تصورت ماهية هذا المرقوم و تحققت من مقدمات الفاطه احسن المفهوم الفيتها على مدارج شرح السلم حاشية و على سنن الايضاح والتسهيل ماشية برهان السلمى يدل على انتهاء صاحبها فى ابعاد التحقيق وتطبيقى ثببت انقطاع التسلسل فى مثلها بالتحريير والتعليق ترزى باشعة لطائفها على مطالع الانوار و نفشى باجلة حقايقها كثايم نكاه الاسرار صارت الشمسية بشروق شهرتها غاربة وان عكست كلية متانة التهذيب جزئية سالبة فتح الله على مؤلفها ابواب الفتوح وسهل بركة انفاسه صعايب الشروح كتبه الفقير الى آلاء ربّه ذى المواهب محمد المدعوبين اترابه بالراغب اوان انفضاله عن تولية القاهرة واتصاله بلثم عتبة الدولة الزاهرة وذلك سنة احدى وستين ومائة و الف من هجرة من له العزّ والشرف.

تقريظ كتبه على قصيدة نظمها بعض الفضلا في بعث المصطفى عليه افضل التحايا

قصيدة تنطوى على اعلى حبر واغلى درر وقريض يشتمل على مدايح من هو افضل البشر ابياتها المشحونة بابكار المعانى قصور الجنان فيهن قاصرات الطرف لم يطمثنهن انس قبلهم ولا جان الفاظها تبنى عن تنور كرايم الاشجار و معانيها تفصح عن تنفس نسايم الاسحار جامعة لا جناس اللطائف و انواع البديع كانها بين البديعيات انوار الربيع سحر حلال يعجز مصاقع البلغاء عن الاتيان بمثله ولو كان كل فى الفصاحة فساً اوسحبان يصدق فى مدح ناظمها القائل انه لات بمالم يستطعه الاوائل فلاغرّوان قرظت بالا عجاز و رجحت فى صفاء السبك على الذهب الابريز كتبه الفقير الى الاء ربه ذى المواهب [T 63b] محمد المدعوى بين الوزراء بالراغب لست خلون من الشهر الثانى من العشر السابع عشر الالف الثانى من ليس له من الرسل الكرام مدانى.

تقريظ كتبه للرسالة فى الهندسة ومساحة الاجرام للمرحوم نعمان افندى من الموالى الكرام

لما اجلت فرجار النظر الحديد فى مساحة هذا الاثر الجديد رأيته مجلة رايقة الارضاع والاشكال فائقة على الاشباه والامثال بحيث لوراه صاحب المجسطى لا عترف بقصوره فى تحديد كرة الارض مع اتّساع باعه فى الطول والعرض ولوطالعه اقليدوس اونظرفيه حكيم طوس لا قريمتانه براهينة ومكانة مزاياه وظفر على خبايا مكتومة فى قوايم زواياه بل اقول لو تفكّر فى دلال دلائله ساودسيوس لقال بنت فكره ينبغى ان يكون منصتها شكل العروس قدضرب على اشكال التأسيس بخط الابطال تأسيس القواعد وتقديم الاشكال شكرالله سعي مؤلفة الخريز كما نشر صيت ذكر صاحب التحرير كتبه الفقير الى الاء ربه ذى المواهب محمد المدعو بين الوزراء بالراغب سنة اثنين و ستين و مائة و الف من هجرة من له العزّ والشرف.

مما كتبه تقريظا على شرح رسالته المعمولة فى العروض للشيخ ابن الحسن التونسى بمدينة

القاهرة المصرية

لما وزنت هذا الابريز بميزان الاعتبار و قطعت ذاك السبيك بتقطيع الاختبار وجدته بسيطاً فى الرزانة غير خفيف كاملا فى العيار بديئاً ممايوجب الترنيف ولعمرى اّنه سالم من العلل العايب بيدانه مسبوك فى احسن القوالب طويل عريض فى جميع الفوايد سريع مديد الباع فى درك الشوارد كانه فى اللطافة [T 64a]

اعلى مما تتحلى به الحور واغلى مما تقذفه من الدرر البحور كيف لاوصفاء الجوهر الى معدنه منسوب و نفاء المزن من بحر قطره محسوب مع انه متدارك فى ترويح بضاعتنا الكاسد متقارب الخطو بالجنب فى تهيج قبولها الراكدة صانها الله شجرة فضل الشارح من طريان علة الخرم ودائرة نبل الماتن من حدثان الحزب والتلم كتبه الفقير الى آلاء ربّه ذى المواهب محمّد المدعوبين اترابه بالراغب زوده الله تعالى بالزخائر والرغائب لخمس خلون من العشر الاول من الشهر الثانى عشر من العشر السادس عشر من الالف الثانى من الهجرة النبوية المصطفوية على مهاجرها الف الف سلام وتحيّة.

تقريظ كتب على معرب الازهار لواحد من علماء كوزلحصار

كتاب مبنى على قواعد الاعراب مبنى عن نقايس فوائد اللباب معرب عن تراكيب الازهار مفصح عن نتائج الافكار اعلام معانيه مرفوعة فى محل البيان ورايات مبنيه منصوبة لدى معرض الامتحان مانحانوه من اهل العصر احد ولا صرف اليه فكره وان كان كاملاً كالميرد ولعمري كتاب سيوييه بضاعة مزجاة بالاضافة اليه جعل الله سعى مؤلفه مشكوراً مبروراً وعنان همّته على الافادة معطوفاً ومقصوراً كتبه الفقير الى آلاء ربّه ذى المواهب محمّد المدعوبين اترابه بالراغب لثلث و ستين بعد الحادى عشر من عقود السنين واليا اد ذاك بكوزلحصار آيدين حشره الله فى زمرة المغفورين.

BİBLİYOGRAFYA

A) Kaynak Eserler:

Ahmed Resmî Efendi, *Halifetü'r-rüesâ (Sefinetü'r-rüesâ)*, haz. Mücteba İlgürel-Recep Ahışhalı, İstanbul 1992.

_____, *Hamîletü'l-küberâ*, haz. Ahmet Nezihi Turan, İstanbul 2000.

Çeşmîzâde Mustafa Reşîd, *Çeşmîzâde Tarihi*, haz. Bekir Kütükoğlu, İstanbul 1993.

Fâtih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, nşr. Adnan Erzi-Necati Lugal, İstanbul 1956.

Fatih Sultan Mehmed, *Kānunnâme-i Âl-i Osman (Tahlil ve Karşılaştırmalı Metin)*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul 2003.

Gelibolulu Mustafa Âlî, *Menşeu'l-inşâ*, haz. İ. Hakkı Aksoyak, Ankara 2007.

Kadı Ömer Efendi, *Ruznâme-i Sultan Mahmud Han (Mahmud I. Hakkında 1153/1740-1157/1744 Arası Ruznâme)*, haz. Yavuz Oral, İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi, Haziran 1966.

Kitâbü'l-Menâmât (Sultan III. Murad'ın Rüya Mektupları), haz. Özgen Felek, İstanbul 2014.

Koca Râgıb Mehmed Paşa, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb*, TSMK, Emanet Hazinesi Kitaplığı, nr. 1468.

_____, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb*, TSMK, Hazine, nr. 1088.

_____, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb*, TSMK, Hazine, nr. 1463.

_____, *Münşe'ât*, Süleymâniye Kütüphanesi, Râgıp Paşa, nr. 1191.

_____, *Telhîsât-ı Râgıp Paşa*, Süleymâniye Kütüphanesi, Reşid Efendi, nr. 725.

_____, *Telhîsât-ı Râgıb*, Süleymâniye Kütüphanesi, Atıf Efendi, nr. 2028.

_____, *Eski Tarz Mektup Suretleri*, Süleymâniye Kütüphanesi, Reşid Efendi, nr. 1059/4.

_____, *Külliyât-ı Râgıp Paşa*, Süleymâniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, nr. 533.

_____, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıb*, Süleymâniye Kütüphanesi, Lala İsmail, nr. 598.

_____, *Telhîsât-ı Râgıp Paşa*, Süleymâniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3339/2

_____, *Dîvân-ı Râgıb*, Süleymâniye Kütüphanesi, Halet Efendi, nr. 676.

_____, *Münşe'ât-ı Mergûb*, Süleymâniye Kütüphanesi, Hz. Nasuhi Dergâhı, nr. 247.

_____, *Münşe'ât ve Dîvân*, Süleymâniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 2330.

_____, *Münşe'ât*, Süleymâniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan, nr. 85.

- _____, *Telhîsât-Münşe'ât*, Süleymâniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 3442/2-3.
- _____, *Müsveddât*, Süleymâniye Kütüphanesi, Râgıp Paşa, nr. 2738/1.
- _____, *Telhîsât-ı Râgıp Paşa*, İBB Beyoğlu Atatürk Kitaplığı, Belediye, nr. 171.
- _____, *Telhîsât ve Münşe'ât*, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Bayezid, nr. 5848.
- _____, *Telhîsât-ı Koca Râgıp Paşa*, Edirne Selimiye Kütüphanesi, nr. 2200.
- _____, *Telhîsât*, Medine Kral Abdülaziz Kütüphanesi, Şeyh Arif Hikmet (Mahtûtât), nr. 901/100.
- _____, *Münşe'ât-ı Râgıp*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, nr. 389.
- _____, *Münşe'ât-ı Râgıp*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, nr. 390.
- _____, *Münşe'ât-ı Râgıp*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Edebiyat, nr. 391.
- _____, *Müşe'ât ve Telhîsât*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, nr. 157.
- _____, *Münşe'ât*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 1466.
- _____, *Dîvân-ı Râgıp*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 1901.
- _____, *Münşe'ât-ı Râgıp*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 281.
- _____, *Külliyât ve Münşe'ât-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 3167.
- _____, *Telhîsât-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 2593.
- _____, *Münşe'ât*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 3115.
- _____, *Dîvân-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 1475.
- _____, *Bazı Âsâr-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 5711.
- _____, *Külliyât-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 5552.
- _____, *Dîvânçe-i Râgıp*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 5494.
- _____, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 5496.
- _____, *Münşe'ât ve Dîvân-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 5500.
- _____, *Telhîsât-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 3186.
- _____, *Münşe'ât*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 9764.

_____, *İnşâ ve Dîvân-ı Râgıp Paşa*, İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 121.

_____, *Dîvân-ı Râgıp*, University of Michigan, nr. 422.
(<http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015079130897;seq=11;view=1up>;
<http://catalog.hathitrust.org/Record/002621878>)

_____, *Dîvân ve Münşeât*, Bulak Matbaası 1253.

_____, *Tahkik ve Teyfik (Osmanlı-İran Diplomatik Münasebetlerinde Mezhep Tartışmaları)*, haz. Ahmet Zeki İzgöer, İstanbul 2003.

_____, *Fethiyye-i Belgrad (Belgrad Hakkında Râgıp Paşa'ya Ait Bir Risâle-1739)*, haz. Fatma Çiğdem Uzun, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2000.

Koca Râgıp Paşa ve Azmîzâde Hâletî'nin Münşeâtları Üzerine Mukayeseli Sentaks İncelemesi, haz. Özlem Kafa, Trakya Üniversitesi S. B. E., Edirne 2000.

Koca Sinan Paşa'nın Telhisleri, haz. Halil Sahillioğlu, İstanbul 2004.

Küçük Çelebizâde İsmâ'îl Âsım Efendi, *Münşe'ât-ı Âsım*, haz. Fahri Unan, Ankara 2013.

Lamiî Çelebi, *Münşeât-ı Lamiî (Lamiî Çelebi'nin Mektupları İnceleme-Metin-İndeks-Sözlük)*, haz. Hasan Ali Esir, Trabzon 2006.

Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, haz. Nuri Akbayar-Seyit Ali Kahraman, I-VI, İstanbul 1996.

Münşe'ât Mecmu'ası, Süleymâniye Kütüphanesi, Uşşaki Tekkesi, nr. 417.

Münşe'ât ve Telhîsât, Bayezid Devlet Kütüphanesi, Bayezid, nr. 5867.

Münşeât ve Telhîsler, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Ktb., Şevket Rado Yazma Kitaplığı, ŞR, nr. 196.

Mecmuâ-i Münşeât, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Ktb., Şevket Rado Yazma Kitaplığı, ŞR, nr. 198.

Nergisî, *Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisî'nin Münşeâtı*, haz. Halil İbrahim Haksever, İnönü Üniversitesi S. B. E. Doktora Tezi, Malatya 1995.

Râgıp Paşa Vakfiyesi Vâridât ve Masârifât Defteri, Süleymâniye Kütüphanesi, Râgıp Paşa, nr. 3569.

Râşid Efendi, *Münşe'ât-ı Râşid*, TSMK, Hazine, nr. 1037.

Suver-i Hutût-ı Hümayûn (Sultan Dördüncü Murad'ın Hatt-ı Hümayûnları), haz. Önder Bayır, İstanbul 2014.

Şemdânizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'î't-tevârih*, haz. Münir Aktepe, c. I-II/A, İstanbul 1976-1978.

Tâcîzâde Sa'dî Çelebi, *Münşeat*, nşr. Adnan Erzi-Necati Lugal, İstanbul 1956.

Telhîsât Mecmuası, Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 437.

Telhîsât Mecmuası, Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 291.

Teşrifatçı Mehmed Âkif Bey, *Târih-i Cülûs-ı Sultân Mustafa Hân-ı Sâlis (İnceleme-Tıpkıbasım)*, haz. Erhan Afyoncu, İstanbul 2012.

Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, *Subhî Tarihi (Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte İnceleme ve Karşılaştırmalı Metin)*, haz. Mesut Aydın, İstanbul 2007.

Yahyâ bin Mehmed el-Kâtib, *Menâhicü'l-İnşâ*, haz. Fahri Unan, Ankara 2014.

B) İncelemeler:

AFYONCU, Erhan-Recep AHISHALI, "Kâtip", *DİA*, c.25, s. 53-55.

AFYONCU, Erhan, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu*, İstanbul 2012.

_____, *Osmanlı Teşkilâtında Defterhâne-i Âmire (XVI.-XVIII. Yüzyıllar)*, Marmara Üniversitesi T. A. E., Doktora Tezi, İstanbul 1997.

_____, "Nişancı", *DİA*, c. 33, s. 156-158.

_____, "Defterhâne", *DİA*, c. 9, s. 100-104.

_____, "Defter Emini", *DİA*, c. 9, s. 91-93.

AHISHALI, Recep, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, İstanbul 2001.

_____, "Râmi Mehmed Paşa", *DİA*, c. 34, s. 449-451.

_____, "Reisülküttâb", *DİA*, c. 34, s. 546-549.

_____, "Ruus", *DİA*, c. 35, s. 272-273.

AKSAN, Virginia, *Savaşta ve Barışta Bir Osmanlı Devlet Adamı Ahmed Resmî Efendi (1700-1783)*, çev. Özden Arıkan, İstanbul 1997.

AKSOY, Hasan, "Kınalızâde Ali Efendi", *DİA*, c. 25, s. 416-417.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Menşeu'l-inşâ'sı", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 19, Niğde 2006, s. 185-209.

AKTAŞ, Necati, “Amedci”, *DİA*, c. 3, s. 12.

AKTEPE, M. Münir, “Hekimoğlu Ali Paşa”, *DİA*, c. 17, s. 166-168.

ALPTEKİN, Coşkun, “Adakale”, *DİA*, c.1, s. 340-341.

ALTINDAĞ, Ülkü, “Darüssaade”, *DİA*, c. 9, s. 1-3.

AYCİBİN, Zeynep, “Ahmed Resmî Efendi'nin Hamîletü'l-küberâ'sı ve Müstakimzâde Zeyli”, *Belgeler*, Ankara 2002, c. XXII, sy. 26 (2001), 183-226.

AYDINER, Mesut, *Koca Râgıb Mehmed Paşa- Hayatı ve Dönemi: 1699-1763*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi S. B. E., Doktora Tezi, İstanbul 2005.

_____, “Râgıb Paşa”, *DİA*, c. 34, s.403-406.

AZAMAT, Nihat, “Sarı Abdullah Efendi”, *DİA*, c. 36, s. 145-147.

BAYKAL, Bekir Sıdkı, “Koca Ragıp Paşa-Büyük Friedrich 18. Asırda Şark ve Garp Âlemine Kısa Bir Bakış”, *Türkiye-Prusya Münasebetlerinin Başlangıç ve 1765 Senesine Kadar İnkışâfi*, Ankara 1939.

BAYKAL, Bekir Sıdkı-Abdülkadir KARAHAN, “Râgıb Paşa”, *İA*, c. 9, s. 594-598.

BİLGE, Mustafa L., “Arif Hikmet Bey, Şeyhülislam”, *DİA*, c. 3, s. 365.

CANATAN, Mehmet, “Kethüdâ”, *DİA*, c. 25, s. 333-334.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, “Bâkî”, *DİA*, c. 4, s. 537-539.

DAŞ, Abdurrahman, *Osmanlılarda Münşeât Geleneği Hoca Saadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeâtı*, Ankara Üniversitesi S. B. E. Doktora Tezi, Ankara 2003.

DAVIES, Norman, *Avrupa Tarihi*, çev. Burcu Çıgman vd., İstanbul 2006.

DERDİYOK, İ. Çetin, “Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. 9, s. 731-740.

_____, “Mesihî'nin Bir Fetih-nâmesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 14, sy. 2 (2005), s. 245-264.

ERUZ, A. Fulya, “Sahilsaray”, *DİA*, c. 35, s. 530-532.

_____, “Yalı”, *DİA*, c. 43, s. 301-305.

ERÜNSAL, İsmail E., “Tâcîzâde Câfer Çelebi”, *DİA*, c. 39, s. 353-356.

_____, “Tâcîzâde Sâdî Çelebi”, *DİA*, c. 39, s. 356.

Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V- Nesrin İnşâsı, Düzyazıda Dil, Üslûp ve Türler, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, İstanbul 2010.

Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII-Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, İstanbul 2012.

Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX-Metnin Hâlleri: Osmanlı'da Telif, Tercüme ve Şerh, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, İstanbul 2014.

FINDLEY, Carter V., *Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform Bâbîâlî - 1789-1922*, çev. Ercan Ertürk, İstanbul 2014.

_____, *Kalemiyeden Mülkiyeye Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul 2011.

FLEISCHER, Cornell H., *Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati Tarihçi Mustafa Âli*, çev. Ayla Ortaç, İstanbul 2013.

FODOR, Pál, "Sultan, Imperial Council, Grand Vizier: Changes in the Ottoman Ruling Elite and The Formation of the Grand Vizieral Telhis", *Acta Orientalia*, sy. 47 (1994), s. 67-85.

_____, "The Grand Vizieral Telhis A Study in the Ottoman Central Administration 1566-1656", *Archivium Ottomanicum*, sy. 15 (1997), s. 137-188.

_____, "Telhis", *DİA*, c. 40, s. 402-404.

GARTHWAITE, "Transition: the end of the old order-Iran in the eighteenth century", *The New Cambridge History of Islam*, Cambridge 2010.

HAKSEVER, Halil İbrahim, "Münşeatlarda Yer Alan Tarihî Bilgiler", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Uşak 2009, sy. 2/1, s. 24-31.

_____, "Nâbi Münşeatında Mizahi İfadeler ve Rami Paşaya Yazdığı Mizahi Mektup", *Turkish Studies*, sy. 6/2, Ankara Bahar 2011, s. 33-38.

_____, "Nabî'nin Münşeatında Biyografik Bilgiler", *Turkish Studies*, sy. 8/1, Ankara Kış 2013, s. 1599-1606.

_____, "Münşeat Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 1(1998), s. 73-86.

HATHAWAY, Jane, *Osmanlı Sarayının En Ünlü Haremağası Hacı Beşir Ağa*, çev. Hazal Yalın, İstanbul 2014.

ITZKOWITZ, Norman, *Mehmed Raghib Pasha: The Making of an Ottoman Grand Vezir*, Princeton University, 1959.

İNALCIK, Halil, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-II Tagayyür ve Fesâd (1603-1656): Bozuluş ve Kargaşa Dönemi*, İstanbul 2014.

_____, "Reisülküttâb", *İA*, c. 9, s. 671-683.

_____, “Vezir”, *DİA*, c. 43, s. 90-92.

İNCE, Ömer, “Toplumsal Hayatın Münşeat Geleneğindeki İzleri”, *Turkish Studies*, sy. 4/2 (Kış 2009), s.634-653.

İNCİCİYAN, P. G., *XVIII. Asırda İstanbul*, çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul 1956.

_____, *Boğaziçi Sayfıyeleri*, çev. Kandilli Ermeni Kilisesi Papazı, İstanbul 2000.

_____, “Kılıç Alayı”, *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 2 (Mart 1965), s. 43-49.

_____, “İmparatorluğun Devlet Ricali”, *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 3 (Nisan 1965), s. 65-69.

_____, “Kâhya Beyin Memurları”, *Hayat Tarih Memuası*, sy. 4 (Mayıs 1965), s. 65-68.

_____, “Çavuşlar”, *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 5 (Haziran 1965), s. 65-68.

_____, “Lâkaplar ve Unvanlar”, *Hayat Tarih Mecmuası*, sy. 6 (Temmuz 1965), s. 56-58.

İPŞİRLİ, Mehmet, “Abdullah Nâilî Paşa”, *DİA*, c. 1, s. 124-125.

_____, “Bâbîâlî”, *DİA*, c. 4, s. 378-386.

_____, “Beylikçi”, *DİA*, c. 6, s. 78-79.

_____, “Beylerbeyi”, *DİA*, c. 6, s. 69-74.

_____, “İlmiyye”, *DİA*, c. 22, s. 141-145.

_____, “Kalemiye”, *DİA*, c. 24, s. 248-249.

_____, “Sadrâzam”, *DİA*, c. 35, s. 414-419.

İSEN, Mustafa, “Hoca Neş’et”, *DİA*, c. 18, s. 191-192.

İsmail Hikmet, *Koca Ragıp Paşa ve Fitnat*, İstanbul 1933.

KAFADAR, Cemal, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken- Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun*, İstanbul 2012.

KALLEK, Cengiz, Turgut Kut, “Bulak, Bulak Matbaası”, *DİA*, c. 6, s. 387-390.

KARAHAN, Abdülkadir, “Nâbi”, *DİA*, c. 32, s. 258-260.

KARAHASANOĞLU, Selim, *Kadı ve Günlüğü- Sadreddinzâde Telhisî Mustafa Efendi Günlüğü (1711-1735) Üstüne Bir İnceleme*, İstanbul 2013.

KERSLAKE, Celia J., “Celâlzâde Mustafa Çelebi”, *DİA*, c. 7, s. 260-262.

KURTARAN, Uğur, *Bir Zamanlar Osmanlı Sultan I. Mahmud ve Dönemi 1730-1754*, Ankara 2014.

KÜPELİ Özer, *Osmanlı-Safevi Münâsebetleri (1612-1639)*, İstanbul 2014.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, *Vekayi 'nüvis-Makaleler*, İstanbul 1994.

_____, *Osmanlı-İran Siyâsî Münâsebetleri (1578-1612)*, İstanbul 1993.

_____, “Ahmed Resmî”, *DİA*, c. 2, s. 121-122.

_____, “Âlî Mustafa Efendi”, *DİA*, c. 2, s. 414-416.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, İstanbul 1994.

_____, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, Ankara 2011.

_____, “Defterdâr”, *DİA*, c. 9, s. 94-96.

_____, “Mektup”, *DİA*, c. 29, s. 18-21.

MUMCU, Ahmet, “Dîvân-ı Hümâyûn”, *DİA*, c. 9, s. 430-432.

MURPHEY, Rhoads, “The Veliyyuddin Telhis: Notes On The Sources and Interrelations Between Koçi Bey and Contemporary Writers of Advice to Kings”, *Belleten*, c. XLIII, sy. 171/Temmuz 1979, Ankara 1979, s. 547-571.

NUTKU, Özdemir, “Bayram”, *DİA*, c. 5, s. 263-265.

_____, “Bayram Alayı”, *DİA*, c. 5, s. 265-266.

OKAY, M. Orhan, “Mektûp-Türk Edebiyatı”, *DİA*, c. 29, s. 17-18.

_____, “Haşmet”, *DİA*, c. 16, s. 422-424.

ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı Tarihine Âid Belgeler-Telhîsler (1597-1607)*, İstanbul 1970.

_____, “Telhîs”, *İA*, c. 12/I, s. 148-149.

_____, “Telhîsci”, *İA*, c. 12/I, s. 149-150.

ORTAYLI, İlber, “Osmanlı Bürokrasisinin Özelliklerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım Denemesi”, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler I*, Ankara 2004, s. 19-35.

_____, “18. Yüzyılda İlimiye Sınıfının Toplumsal Durumu Üzerine Bazı Notlar”, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler I*, Ankara 2004, s. 15-18.

_____, “1727 Osmanlı-Avusturya Seyr-i Sefâin Sözleşmesi”, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler I*, Ankara 2004, s. 419-429.

_____, “Osmanlı Kançılıyasında Reform: Tanzimat Devri Osmanlı Diplomatikasının Bazı Yönleri”, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler I*, Ankara 2004, s. 497-509.

_____, *Ottoman Studies*, İstanbul 2007.

Osmanlı Devleti Tarihi, ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, c. 1-2, İstanbul 1999.

ÖNAL, Ahmet, *XVIII. Yüzyıla Ait Buyuruldu Mecmuası*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

ÖZARSLAN, Ersin, “Harf İnkılâbından Önce Neşredilmiş Türkçe İnşâ, Kitabet, Münşeat Kitapları”, *Atatürk Üniversitesi T. A. E. Dergisi*, Erzurum 2007, sy. 34, s. 63-78.

ÖZCAN, Abdülkadir, “Münşeatü’s-Selâtin”, *DİA*, c. 32, s. 20-22.

_____, “Feridun Ahmed Bey”, *DİA*, c. 12, s. 396-397.

_____, “Osmanzâde Ahmed Tâib”, *DİA*, c. 34, s. 2-4.

_____, “Âsım Efendi, Çelebizâde”, *DİA*, c. 3, s. 477-478.

QUINN, Sholeh, “Iran under Safavid Rule”, *The New Cambridge History of Islam*, Cambridge 2010.

RİYÂHÎ, Muhammed Emîn, *Osmanlı Topraklarında Fars Dili ve Edebiyatı*, çev. Mehmet Kanar, İstanbul 1995.

SARICAOĞLU, Fikret, “Hacı İvaz Paşa”, *DİA*, c. 14, s. 487-488.

ŞABÂNÎ, Rıza, “Efsâriye ve Zendiye Döneminde (H. 1135-1210/M. 1723-1796) İran-Osmanlı İlişkileri”, *Tarihten Günümüze Türk-İran İlişkileri Sempozyumu*, Konya 2002, s. 79-86.

ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2013.

TARIM-ERTUĞ, Zeynep, “Onsekizinci Yüzyıl Osmanlı Sarayı’nda Bayram Törenleri”, *Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 2006, s. 573-594.

TULUM, Mertol, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl (Menâkıbu’l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme)*, İstanbul 2000.

TURAN, Şerafettin, “Hoca Saadeddin Efendi”, *DİA*, c. 18, s. 196-198.

URAZ, Murat, *Ragıp Paşa Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Yazılarından Seçme Parçalar*, İstanbul 1940.

_____, *Nâbi Hayatı, Şahsiyeti, Gazelleri ve Eserlerinden Seçme Parçalar*, İstanbul 1944.

UZUN, Mustafa, “Ganîzâde Mehmed Nâdirî”, *DİA*, c. 13, s. 355-356.

_____, “Münşeat”, *DİA*, c. 32, s. 18-20.

_____, “İnşâ”, *DİA*, c. 22, s. 338-339.

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, c. IV-V, Ankara Tarihsiz.

WOODHEAD, Christine, “Okçuzâde Mehmed Şâhî”, *DİA*, c. 33, s. 335-336.

YORULMAZ, Hüseyin, *Koca Ragıb Paşa*, Ankara 1998.

C) Müracaat Eserleri:

AFYONCU, Erhan, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2012.

AKBAYAR, Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, İstanbul 2001.

BABINGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, İstanbul 2010.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 2008.

Heyet, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, I-V, Ankara 2012.

KANAR, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 2013.

McEVEDY, Colin, *Modernçağ Tarih Atlası 1453'ten 1815'e Avrupa*, çev. Ayşen Anadol, İstanbul 2005.

ÖZCAN, Abdülkadir, *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tezleri*, İstanbul 1984.

ÖZTÜRK, Necdet-Murat Yıldız, *İmparatorluk Tarihinin Kalemlî Muhafızları Osmanlı Tarihçileri-Ahmedî'den Ahmed Refik'e*, İstanbul 2013.

REDHOUSE, Sir James W., *A Turkish and English Lexicon*, İstanbul 2011.

SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara 2006.

STEINGASS, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, İstanbul 2005.

Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Der-sa'âdet 1317.

YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler (Ansiklopedik Sözlük)*, İstanbul 2013.

ÖZGEÇMİŞ

21.04.1990 tarihinde Üsküdar'da doğdum. İlkokulu Okmeydanı Tülin Manço İlköğretim Okulu ve Beşiktaş Büyük Esma Sultan İlköğretim Okulu'nda okudum. Liseyi Beşiktaş Bingül Erdem Lisesi'nde bitirdim ve 2008-2012 yılları arasında Mimar Sinan G. S. Üniversitesi'nde Tarih Bölümü'nü okudum. 2012 yılında aynı üniversitenin Yeniçağ Tarihi Programı'nda yüksek lisansa başladım.